

เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยา
และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2561

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LIFE PATH OF MARGINALISED YOUTH IN REHABILITATION
AND LIFE QUALITY IMPROVEMENT PROGRAMS OF KHON KAEN MUNICIPALITY

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Criminology and Criminal Justice

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2018

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์	เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น
โดย	นายจิรเมธ ไฉนศิริยุทธ์
สาขาวิชา	อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....	คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.เอก ตังทรัพย์วัฒนา)	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ประธานกรรมการ
.....	
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย)	
.....	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล)	
.....	กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.นันทิ จิตสว่าง)	

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จิรเมธ โฉนศิริฤทธิ์ : เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิต
 ของเทศบาลนครขอนแก่น. (LIFE PATH OF MARGINALISED YOUTH IN REHABILITATION AND
 LIFE QUALITY IMPROVEMENT PROGRAMS OF KHON KAEN MUNICIPALITY) อ.ที่ปรึกษาหลัก :
 ผศ. ดร.อุนิษา เลิศโตมรสกุล

การศึกษาเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น มี
 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบว่าปัจจัยแวดล้อมลักษณะใดที่ทำให้เยาวชนตกเป็นเยาวชนชายขอบ ตลอดจนศึกษา
 แนวทางการฟื้นฟูเยียวยาเด็กและเยาวชนชายขอบที่โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมืองที่ทาง
 เทศบาลดำเนินโครงการอยู่ โดยการวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิเคราะห์
 ข้อมูลที่ได้ เพื่อหาข้อสรุปต่อไป

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลให้เยาวชนตกเป็นเยาวชนชายขอบ ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ
 และความเป็นอยู่ 2) ด้านครอบครัว และ 3) ปัจจัยด้านเพื่อน ซึ่งปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดทิศทางการพฤติกรรมของเด็กชาย
 ขอบเป็นอย่างมาก ซึ่งเมื่อตกเป็นเยาวชนชายขอบแล้วพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เยาวชนชายมักกระทำ คือ เสพสารเสพติด ทะเลาะวิวาท และ
 การเข้าแก๊งรถซึ่ง ส่วนเยาวชนหญิง จากการสัมภาษณ์พบว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้น เป็นผลจากการถูกระทำ โดยปัญหาหลักที่
 เยาวชนหญิงถูกระทำคือ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ และถูกล่วงให้ทำสิ่งที่มีผิดกฎหมาย ซึ่งในตัวเยาวชนชายขอบแต่ละคนมีจุดวกกลับที่
 แตกต่างกันไป เมื่อเข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบของเทศบาลนครขอนแก่น ทางโครงการจะมี
 แนวทางการบำบัดฟื้นฟู โดยมุ่งเน้นการปรับแนวคิด ให้การศึกษา และสร้างอาชีพ โดยมีเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนคอย
 สนับสนุน เพื่อคืนเยาวชนที่มีคุณภาพให้กับสังคมต่อไป

การศึกษานี้ผู้วิจัยเสนอแนะแนวทางการฟื้นฟูเยียวยาเยาวชนชายขอบ ดังนี้ ประการแรก ครอบครัวเป็นปัจจัยพื้นฐานที่
 ส่งผลต่อตัวเยาวชนโดยตรง การอบรมบ่มนิสัยบุตรหลานและการปลูกฝังสิ่งที่ดีต้องเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น และปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง
 รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาที่ดี คอยให้กำลังใจบุตรหลาน ประการที่สอง หน่วยงานราชการ ควรสอดส่องเยาวชนเพื่อลดความเสี่ยงต่อการมอมเมา
 และการเกิดอาชญากรรม และประการสุดท้าย ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขเยาวชนที่เดินทางหลงผิด โดยพร้อมที่จะเข้าใจ
 แก้ไข และให้ออกัส สร้างให้เกิดความรักในชุมชน และเกิดชุมชนแข็งแรงเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนที่ยั่งยืน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 CHULALONGKORN UNIVERSITY

สาขาวิชา	อาชีวศึกษาและงานยุติธรรม	ลายมือชื่ออนิสิต
ปีการศึกษา	2561	ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก

5881052024 : MAJOR CRIMINOLOGY AND CRIMINAL JUSTICE

KEYWORD: Maginalised youth, Life path, Khonkaen Municipality

Jiramet Chanaisiriyut : LIFE PATH OF MARGINALISED YOUTH IN REHABILITATION AND LIFE QUALITY IMPROVEMENT PROGRAMS OF KHON KAEN MUNICIPALITY. Advisor: Asst. Prof. UNISA LERDTOMORNSAKUL, Ph.D.

The study of the life path of the marginalized youth who participated in the rehabilitation and quality of life development project of Khon Kaen Municipality The objective is to study the life path of the marginalized youth, which environmental factors that make the youth become marginalized youth. As well as studying ways to restore the marginalized children and youths that the rehabilitation and improvement of quality of life program for marginalized youth in the urban society where the municipality operates the project By this research Use qualitative research, The researcher collected data with in-depth interviews and analyzed the data to find the conclusion.

From the study, it was found that the basic factors that resulted in youth being marginalized youth consisted of 1) economic and living factors 2) family factors and 3) peer factors which these fundamental factors influence the direction of the behaviour of youth. When being a marginalized youth, the deviant behavior that young men often do is addiction to drugs, quarrels, and gang traffic. The young women from the interview, found that Deviant behavior that occurs as a result of being treated by the main problem that young women are doing sexual abuse and was tempted to do something illegal. When entering the rehabilitation program and improving the quality of life of children Marginal youth of Khon Kaen Municipality The project has a rehabilitation approach. By focusing on the concept of education and career development with a network that supports children and youth to return quality youth to society.

This study, the researcher, suggests the following guidelines for rehabilitation of marginalized youth. Firstly, the family is a fundamental factor that directly affects the youth. Training for the child's habits and cultivating the right things is necessary. And behave as a model Including being a good consultant Waiting to encourage their children. Second, Government agencies should monitor the youth to reduce the risk of mescaline and crime, and lastly the community must participate in the prevention and correction of young people who travel astray. Which is ready to understand, edit and give opportunities to create love in the community. And a strong community to achieve sustainable solutions for children and youth.

Field of Study: Criminology and Criminal Justice

Student's Signature

Academic Year: 2018

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความกรุณาและเมตตาอย่างสูงจากท่านอาจารย์ทุกท่าน โดยเฉพาะท่านอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุนิษา เลิศโตมรสกุล ที่ช่วยสนับสนุนและให้คำปรึกษาตลอดการทำวิจัยจนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย ที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย ทำให้ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจที่จะดำเนินการวิจัยให้มีความลุ่มลึกทางวิชาการ นอกจากนี้ ขอขอบคุณ ดร. นที จิตสง่าง สำหรับการเสียสละเวลาอันมีค่าให้คำปรึกษาการวิจัยครั้งนี้ ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ช่วยเหลือด้านวิชาการให้เป็นไปได้ดีตลอดทั้งหลักสูตร

ความสำเร็จในงานวิจัยครั้งนี้ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลยหากไม่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจาก รองผู้อำนวยการ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น ตลอดจนเจ้าหน้าที่โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง อีกทั้งเยาวชนในโครงการฯ ที่ให้ความร่วมมือ สละเวลาให้ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ โดยเฉพาะ คุณแม่ อารีย์ สงศรี มารดาผู้ให้กำเนิด ที่อบรมสั่งสอนให้ผู้วิจัยรักการศึกษาค้นคว้า และมีความอดทนที่จะทำตามเป้าหมายของตนเองให้สำเร็จ อีกทั้งขอขอบคุณเพื่อนร่วมรุ่นของผู้วิจัย ที่คอยเฝ้าถามให้กำลังใจในการทำวิจัยเสมอมา และสุดท้ายขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชาของผู้วิจัยที่กรุณาอนุมัติให้ผู้วิจัยทำการลาจนกระทั่งงานวิจัยชิ้นนี้ประสบความสำเร็จ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

จิรเมธ ไฉนศิริยุทธ์

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....ค	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ง	ง
กิตติกรรมประกาศ.....จ	จ
สารบัญ.....ฉ	ฉ
สารบัญรูปภาพ.....ณ	ณ
บทที่ 1 บทนำ..... 1	1
ที่มาและความสำคัญของปัญหา..... 1	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย..... 3	3
ขอบเขตของการวิจัย..... 4	4
นิยามศัพท์เฉพาะ..... 4	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 5	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง..... 6	6
ส่วนที่ 1 พื้นฐานเยาวชน..... 6	6
แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน..... 6	6
พัฒนาการของวัยรุ่น..... 7	7
การควบคุมตนเอง..... 8	8
ส่วนที่ 2 สถาบันครอบครัว การเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัว..... 9	9
การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว..... 10	10
พฤติกรรมการเล่นแบบ และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม..... 12	12
สัมพันธภาพในครอบครัว..... 13	13
ส่วนที่ 3 เยาวชนชายขอบ..... 15	15

ความต้องการของวัยรุ่น.....	16
ปัญหาของวัยรุ่น.....	17
พฤติกรรมที่เป็นปัญหา.....	22
สาเหตุของปัญหาวัยรุ่น.....	25
ส่วนที่ 4 ทฤษฎีอาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม และยาเสพติดให้โทษ.....	29
ทฤษฎีอาชญาวิทยา	29
ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Theory)	31
ทฤษฎีการประทับตรา (Labeling Theory)	58
ส่วนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดขอนแก่น และโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น	60
ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลนครขอนแก่น.....	60
โครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาล นครขอนแก่น	61
ส่วนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	69
บทที่ 3.....	70
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	70
1. ขั้นตอนและวิธีการวิจัย	70
2. แหล่งข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา	71
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล	72
4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	74
5. การวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
6. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล.....	78
บทที่ 4 ผลการศึกษา	79
กรณีศึกษาที่ 1 นายเอ (นามสมมติ)	79

กรณีศึกษาที่ 2 นายบี (นามสมมติ)	84
กรณีศึกษาที่ 3 นายซี (นามสมมติ)	88
กรณีศึกษาที่ 4 นายดี (นามสมมติ)	92
กรณีศึกษาที่ 5 นายอี (นามสมมติ)	96
กรณีศึกษาที่ 6 นางสาวเอฟ (นามสมมติ)	100
กรณีศึกษาที่ 7 นางสาวจี (นามสมมติ)	107
กรณีศึกษาที่ 8 นางสาวเฮช (นามสมมติ)	112
กรณีศึกษาที่ 9 นางสาวไอ	118
กรณีศึกษาที่ 10 นางสาวเจ	124
สรุปเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบ	129
จุดเหมือนจุดต่าง	131
อภิปรายผล	133
สรุปสาระสำคัญแนวทางการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนา คุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น	144
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	147
ข้อเสนอแนะ	151
ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	151
บรรณานุกรม	153
ประวัติผู้เขียน	159

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 โครงสร้างแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา	24
ภาพที่ 2 การเกิดกระบวนการเรียนรู้	32
ภาพที่ 3 กระบวนการยุติธรรมอาญา	33
ภาพที่ 4 องค์ประกอบทักษะชีวิต	52
ภาพที่ 5 กระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด	58
ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น	69
ภาพที่ 7 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 1	83
ภาพที่ 8 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 2	87
ภาพที่ 9 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 3	91
ภาพที่ 10 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 4	95
ภาพที่ 11 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 5	100
ภาพที่ 12 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 6	106
ภาพที่ 13 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 7	111
ภาพที่ 14 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 8	117
ภาพที่ 15 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 9	123
ภาพที่ 16 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 10	128
ภาพที่ 17 สรุปแนวทางการฟื้นฟูเยียวยาเด็กและเยาวชนชายขอบ โดยผู้วิจัย	144
ภาพที่ 18 สรุปผลการศึกษาเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนา คุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น โดยผู้วิจัย	148

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

วัยเยาวชนเป็นวัยที่เกิดความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เนื่องด้วยวัยรุ่นถือว่าอยู่ในวัยหัวเลี้ยวหัวต่อที่พัฒนาจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ การดำรงชีวิตประจำวันจึงจำเป็นต้องได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง เพราะมิฉะนั้นแล้ว คำแนะนำที่ผิดพลาดจะสร้างความเชื่อและความเข้าใจที่ผิดทาง อีกทั้งยังปลูกฝังลักษณะนิสัยให้อยู่ในตัว วัยรุ่นเป็นพฤติกรรมถาวรไปในภายหน้าอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบัน เทคโนโลยีได้พัฒนาอย่างก้าวกระโดด เราสามารถติดต่อสื่อสารจากซีกโลกหนึ่งไปยังอีกซีกโลกหนึ่งได้ภายในเวลาไม่กี่วินาที ซึ่งการพัฒนาในด้านเทคโนโลยีดังเช่นปัจจุบันนั้น ยิ่งส่งผลให้สัมพันธภาพของทุกหน่วยในสังคมลดน้อยลง ผ่นวกกับปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่เป็นสิ่งเร้าคอยกระตุ้นให้ปัจเจกบุคคลแต่ละบุคคลคนต้องใส่ใจเรื่องราวของตนเองมากขึ้น เช่น ครอบครัวยุคใหม่ ความเป็นอยู่ของตนเอง ทำให้สังคมมีความเป็นปัจเจกนิยมเพิ่มมากขึ้น นำไปสู่การปล่อยปละละเลย ไม่ให้ความสนใจในกลุ่มวัยรุ่น บุตรหลาน ทำให้วัยรุ่นมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไป และประพฤติตนผิดแผกไปจากสิ่งที่สังคมพึงประสงค์ ซึ่งเป็นจุดกำหนดของการสร้างปัญหาในรูปแบบต่างๆ จนกลายเป็นบุคคลชายขอบที่สังคมไม่ให้ความสนใจในที่สุด

คนชายขอบ (Marginal People) เป็นคำที่ใช้กันมากในแวดวงวิชาการ มักใช้เรียกบุคคลที่ด้อยโอกาส ขาดการดูแลเอาใจใส่จากสังคมและรัฐ ซึ่งเรามักจะจำแนกธรรมชาติของความด้อยโอกาสที่ทำให้มนุษย์ตกเป็นคนชายขอบ ไว้ 3 กรณี คือ กรณีแรก ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม กรณีที่สอง ความด้อยโอกาสทางการศึกษา และ กรณีที่สาม ความด้อยโอกาสทางด้านกฎหมาย (พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา, 2555) ซึ่งการด้อยโอกาสทั้ง 3 กรณีที่กล่าวมานั้น อาจมีสาเหตุมาจากแหล่งที่อยู่อาศัยอยู่ในชนบทห่างไกล ร่างกายพิการทำให้ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ ได้ หรืออาจเป็นเพราะข้อจำกัดทางด้านชาติพันธุ์ ภาษา วัฒนธรรมต่างๆ ซึ่งการตกเป็นบุคคลชายขอบ ทำให้เยาวชนขาดโอกาสในการเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างถูกต้อง เนื่องจากขาดการชี้แนะแนวทางจากผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ เยาวชนชายขอบส่วนมากจึงต้องลองผิดลองถูก

ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งการลองผิดลองถูกต่างๆนั้น มักจะทำให้เยาวชนประสบกับปัญหาตามมาไม่ว่าจะเป็นการติดเกมและอินเทอร์เน็ต พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง เยาวชนนอกจากระบบการศึกษาระบบปกติเร็วขึ้น โดยเยาวชนที่ออกจากระบบการศึกษามักมีปัญหาทางด้านครอบครัว และหนีออกจากบ้าน ทำให้สถิติเยาวชนเร่ร่อนเพิ่มมากขึ้น ชำร่วยเยาวชนที่หนีออกจากบ้านมักจะรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มแก๊งค์ นำไปสู่การกระทำผิดในเรื่องต่างๆเพิ่มขึ้นอีก เช่น การทำร้ายร่างกาย การลักขโมย และอุบัติเหตุจากการขับรถซึ่ง ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลให้เยาวชนเกิดปัญหาทางด้านสุขภาพ พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ การตั้งครรภในวัยรุ่น การติดเชื้อ HIV จากการมีเพศสัมพันธ์ มากไปกว่านั้นการเสพยาเสพติดในวัยรุ่นยังคงเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากข้อมูลของ ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ (ศอ.ปส.) พบว่าประชากรที่เป็นวัยเด็กและเยาวชนมักตกเป็นเหยื่อของกระบวนการค้ายาเสพติดอยู่เสมอ โดยผู้เสพส่วนใหญ่มีอายุ 20 – 24 ปี ยาเสพติดที่ใช้มากที่สุด คือ ยาบ้า รองลงมาคือกัญชา และไอซ์ (2561) ทำให้จำนวนผู้เข้ารับการรักษาเสพติดในสถาบันต่างๆมีจำนวนมากขึ้น ประกอบกับปัจจุบัน ผู้เสพนักติดสารเสพติดมากกว่า 1 ชนิด ส่งผลให้การบำบัดรักษามีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลเสียต่อสุขภาพทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาในข้างต้น เยาวชนชายขอบจึงถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สังคมควรให้ความสำคัญ ทั้งในการช่วยเหลือฟื้นฟูและป้องกันปัญหา ค้นเยาวชนที่มีคุณภาพกลับเข้าสู่สังคมจังหวัดขอนแก่นเป็นอีกหนึ่งหัวเมืองหลักที่ประสบปัญหาสังคม จากกลุ่มเยาวชนชายขอบเป็นอย่างมาก จากข้อมูลพื้นที่ความรับผิดชอบของเทศบาลนครขอนแก่น ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนในสังกัด 11 แห่ง มีเด็กและเยาวชนประมาณ 15,680 คน ศึกษาอยู่ในระบบประมาณ 14,405 คน("แผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต 4 ปี (พ.ศ.2561-2564)," 2560) ส่วนเด็กและเยาวชนที่เหลือหลุดออกจากระบบโรงเรียน รวมกลุ่มเป็นกลุ่มแก๊งมากกว่า 20 แก๊งในตัวเมือง ซึ่งส่วนใหญ่ถล่มลำตัวเข้าสู่วงจรรอบายมุข และสุ่มเสี่ยงต่อการก่อปัญหาสังคมอย่างเป็นที่น่าตกใจ จากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และศึกษางานวิชาการเกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชนที่ผ่านมา พบว่ามักจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างความมั่วร้ายแรงของอาชญากรรม ยาเสพติด และผลเสียที่สังคมได้รับจากยาเสพติดเป็นส่วนมาก แต่การศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบยัง

มีน้อย และเนื่องจากผู้คนในสังคมส่วนมากไม่ค่อยทราบถึงความเป็นจริงของเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวเยาวชนชายขอบ และไม่เห็นหรือทราบปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ทำให้เยาวชนตัดสินใจที่จะกระทำความผิด ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจที่จะกระทำการศึกษาเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมเสี่ยงต่อการเดินทางหลงผิด โดยมุ่งเน้นขอบเขตของการศึกษาเฉพาะเยาวชนชายขอบ ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น ตั้งแต่ช่วงที่เยาวชนตกเป็นบุคคลชายขอบ การเข้าถึงเยาวชนเพื่อชักชวนเข้าโครงการ จนกระทั่งการเสริมทักษะให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันพอที่จะสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้ โดยเน้นความรู้ด้านอาชีวศึกษาและสังคมวิทยาเป็นหลัก เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในสาเหตุ สิ่งเร้าที่ทำให้เยาวชนตกเป็นบุคคลชายขอบ และสิ่งที่มีอิทธิพลให้เยาวชนตัดสินใจที่จะกระทำความผิดในสังคม นำไปสู่การแก้ไขปัญหาจากต้นเหตุ ตลอดจนสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ประกอบการดำเนินนโยบายเชิงป้องกัน และบำบัดฟื้นฟูเยาวชนที่ได้เดินทางหลงผิดให้กลับคืนสู่สังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบ ประวัติภูมิหลัง ปัจจัยแวดล้อม และสิ่งเร้าตามทัศนะของตัวเยาวชนเอง
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการบำบัดฟื้นฟูกลุ่มเยาวชนชายขอบที่ด้อยโอกาสในสังคม
3. เพื่อนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้ประกอบการพิจารณาการกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหาจากสาเหตุหรือปัจจัยหลักที่ส่งผลให้เยาวชนตกเป็นบุคคลชายขอบและตัดสินใจในการกระทำความผิด

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง โดยมีผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (Key Performance) จำนวน 2 กลุ่ม ดังนี้

1. เยาวชนในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น อายุระหว่าง 16-20 ปี จำนวน 10 คน แบ่งเป็นเยาวชนชาย จำนวน 5 คน และเยาวชนหญิง จำนวน 5 คน

2. เจ้าหน้าที่สังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ จำนวน 2 คน

โดยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล ระหว่าง วันที่ 5 เมษายน 2561 – 20 เมษายน 2561

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เส้นทางชีวิต หมายถึง เหตุการณ์ที่บุคคลประสบเจอ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับบุคคลโดยเกิดจากสิ่งเร้ามากระตุ้นทั้งปัจจัยภายใน และภายนอก
2. เยาวชนชายขอบ หมายถึง เด็กที่ประสบปัญหาครอบครัว ขาดความรัก ขาดการเอาใจใส่จากครอบครัว หรือขาดความพร้อมในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ
3. ยาเสพติด หมายถึง สารหรือยาใดๆ ที่เสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นการกิน ดม สูบ ฉีด หรือวิธีการใดๆ แล้วจะทำให้เกิดผลต่อร่างกายสมองและจิตใจ
4. ระบบอำนาจมืด หมายถึง ระบบกลุ่มแก๊ง ที่ตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ อิทธิพลรวมกลุ่มกันในการกระทำผิดกฎหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่ม โดยมีบทบาทในกลุ่มอย่างชัดเจน เช่น หัวหน้าแก๊ง ลูกน้อง
5. เส้นทางชีวิต หมายถึง เหตุการณ์ที่บุคคลประสบเจอ ตั้งแต่วัยเด็กถึงปัจจุบัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้เกิดความเข้าใจเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบ ปัจจัยแวดล้อม ตลอดจนสิ่งเร้าที่ทำให้เยาวชนตกเป็นบุคคลชายขอบ
2. ผลการศึกษาค้นคว้าสามารถนำไปใช้ประกอบการพิจารณาการกำหนดนโยบายเชิงป้องกัน (Preventive Policy) ปัญหาที่เกิดจากเยาวชนชายขอบได้
3. เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับเยาวชนชายขอบให้กว้างขวางและลึกซึ้งครบทุกมิติ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่องเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเยาวชนชายขอบอย่างชัดเจน อีกทั้งนำแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ใช้เป็นแนวทางในการอธิบายต้นเหตุของการตกเป็นเยาวชนชายขอบ และจุดตัดสินใจกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 6 ส่วนสำคัญ ดังนี้

ส่วนที่ 1 พื้นฐานเยาวชน

ส่วนที่ 2 สถาบันครอบครัว การเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัว

ส่วนที่ 3 เยาวชนชายขอบ

ส่วนที่ 4 ทฤษฎีอาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม และยาเสพติดให้โทษ

ส่วนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดขอนแก่น และโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนา

คุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น

ส่วนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

ส่วนที่ 1 พื้นฐานเยาวชน

แนวคิดเกี่ยวกับเยาวชน

เยาวชนเป็นวัยที่เกิดการแปลงเปลี่ยนทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญาและสังคมอย่างรวดเร็ว จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะด้านร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว (ศรีเรือน แก้วสังวาล, 2540) การเปลี่ยนผ่านจากวัยเด็กสู่วัยใหญ่นั้น นอกจากจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วแล้ว ยังไม่มีกำหนดระยะเวลาที่แน่ชัดว่าจะเกิดขึ้นและเสร็จสิ้นเมื่อไหร่ การกำหนดการเปลี่ยนแปลงจึงสามารถทำได้เพียงการสังเกตการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายเป็นสำคัญ ด้วยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัจจัยที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ตามมา จึงทำให้วัยเยาวชนนั้นเป็นวัยที่สลับซับซ้อน

การกระทำหรือการแสดงออกบางอย่างยากที่จะเข้าใจ โดย สุริยเดว ทรีปาตี (2561) ได้แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่นแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดังนี้

1. วัยแรกรุ่น (Early Adolescence) อายุ 13-15 ปี เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายทุกระบบ โดยมีความคิดหมกมุ่นกังวลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อจิตใจ ทำให้เกิดอารมณ์หงุดหงิดและแปรปรวนง่าย

2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) อายุ 15-18 ปี เป็นช่วงที่วัยรุ่นยอมรับสภาพร่างกายที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นหนุ่มสาวได้แล้ว มีความคิดที่ลึกซึ้ง จึงหันมาหาเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อความเป็นตัวของตัวเองและพยายามเอาชนะความรู้สึกแบบเด็กๆ ที่ผูกพันและอยากจะพึ่งพาพ่อแม่

3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) อายุ 18-21 ปี เป็นเวลาของการฝึกฝน เก็บประสบการณ์ เป็นช่วงที่จะมีความผูกพันแน่นแฟ้น (Intimacy) กับเพื่อนต่างเพศ สภาพทางร่างกายเปลี่ยนแปลงเติบโตโดยสมบูรณ์เต็มที่ และพร้อมสำหรับการดำรงชีวิตด้วยตัวเอง

พัฒนาการของวัยรุ่น

การพัฒนาของวัยรุ่นมีความแตกต่างกันตามแต่ละบุคคล สุชา จันทรเฒ (2529) ได้แบ่งการเจริญเติบโตจากวัยเด็กเข้าสู่วัยรุ่น ออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Development) วัยรุ่นจะมีอัตราการเจริญเติบโตที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและเห็นได้ชัด ทั้งด้านน้ำหนักและส่วนสูง นอกจากนี้สัดส่วนของร่างกายจะมีการพัฒนาไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น อวัยวะเพศเจริญขึ้น และมีระบบการทำงานอย่างเต็มที่พร้อมที่จะสืบพันธุ์ได้

2. พัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development) วัยรุ่นมีอารมณ์ที่รุนแรง การแสดงออกทางอารมณ์ของวัยรุ่นเปิดเผยและตรงไปตรงมา เราเรียกวัยรุ่นนี้ว่า พายุบุแคม ในบางครั้งตัววัยรุ่นจะรู้สึกว่าคุณมีความรุนแรงและเชื่อมั่นในตนเองสูง แต่ในบางครั้งก็รู้สึกหดหู่ มีความสงสัยใคร่รู้อยู่ตลอดเวลา ความชอบและไม่ชอบในวัยนี้จะมีอารมณ์รุนแรงมาก ไม่ค่อยยอมใครง่ายๆ

3. พัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development) วัยรุ่นจะเริ่มแยกตัวออกจากครอบครัว มีพื้นที่ส่วนตัว ชอบที่จะอยู่กับกลุ่มเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน มีความไวใจและรับฟังกลุ่มเพื่อนมากกว่าพ่อแม่

4. พัฒนาการด้านสติปัญญา (Cognitive Development) ในวัยนี้โครงสร้างทางความคิดและสติปัญญาของวัยรุ่นจะพัฒนาถึงขั้นสูงสุด ซึ่งวัยรุ่นจะสามารถที่จะใช้ความคิดเชิงระบบเพื่อแก้ไขปัญหาได้ คล้ายกับการแก้ไขปัญหาของผู้ใหญ่ นอกจากนี้ยังรู้จักการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ปัญหาทุกชนิด รวมทั้งการหาเหตุผลตรรกะในการตั้งสมมติฐานเพื่อแก้ปัญหาอีกด้วย

การควบคุมตนเอง

การแสดงพฤติกรรมต่างๆของเยาวชน นอกจากปัจจัยทางด้านความคิด ทักษะ และด้านอารมณ์ที่เป็นปัจจัยหลักแล้ว ความสามารถในการควบคุมตนเองก็มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมของเยาวชนด้วยเช่นกัน นงนุช โรจนเลิศ (2533) ได้อ้างถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของบันดูรา (Bandura) โดยให้ความหมายการควบคุมตนเองไว้ว่า การควบคุมตนเองเป็นความสามารถในการกำหนดตนเองของบุคคล ด้านความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำ ให้เป็นไปในทิศทางที่บุคคลต้องการ ไม่ว่าจะเผชิญปัญหากับอุปสรรคใดๆ

จิรายุ เลิศเจริญวนิช (2557) ได้ให้ความหมายของการควบคุมตนเองผ่านทฤษฎีของ ไรท์ (Wright) ว่าการควบคุมตนเองคือความสามารถของบุคคลในการบังคับนิสัยของและพฤติกรรมของตนเอง เมื่อเผชิญกับสิ่งยั่วยุและสถานการณ์กดดัน โดยปราศจากรางวัลหรือการสนับสนุนจากปัจจัยภายนอก และเน้นว่าการควบคุมตนเองเป็นลักษณะสำคัญหนึ่งของพฤติกรรมทางสังคมและจริยธรรม เมื่อพิจารณาตามความหมายของการควบคุมตนเองดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การควบคุมตนเอง หมายถึงความสามารถในการบังคับตนเอง ทั้งในด้านของความคิด อารมณ์ ความรู้สึก และการกระทำ ให้เป็นไปตามทิศทางที่บุคคลต้องการ โดยไม่ได้รับรางวัลหรือปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ และไม่ว่าจะถูกยั่วยุด้วยปัจจัยใด หรืออยู่ในสถานการณ์กดดันก็ยังสามารถที่บังคับตนเองได้

การควบคุมตนเองมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตในสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นสิ่ง ที่ช่วยให้มนุษย์เกิดการเรียนรู้ว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งการ

ควบคุมตนเองนั้น แบนดูรา (Bandura) ได้ให้สาระสำคัญว่าพฤติกรรมส่วนใหญ่ของมนุษย์จะถูกควบคุมโดยการประเมินจากตนเอง ซึ่งมีทั้งด้านบวก และด้านลบ ตัวอย่างเช่น ถ้าทำดีจะได้รับรางวัล ถ้าทำไม่ดีจะได้รับการลงโทษ เป็นต้น หากบุคคลประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้บุคคลนั้นสามารถที่จะควบคุมตนเองให้กระทำเฉพาะพฤติกรรมที่เหมาะสมได้ การกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมควบคุมนั้น สามารถทำได้หลากหลายวิธี ซึ่งแต่ละวิธีก็มีความเหมาะสมกับแต่ละบุคคลแตกต่างกันออกไป เช่น การเตือนตนเองให้กระทำหรืองดการกระทำในบางพฤติกรรม ในกรณีที่การเตือนตนเองไม่สามารถที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ จึงจำเป็นจะต้องใช้สภาพแวดล้อมเป็นผู้ควบคุมให้แทน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจะต้องมีการกระทำซ้ำ หรือการละเว้นการกระทำบางอย่างเป็นเวลานาน พฤติกรรมนั้นจึงจะหายไป ดังนั้น การสร้างเสริมพฤติกรรมเกี่ยวกับการควบคุมตนเองต้องการการจัดการใน 3 ด้าน คือ

1. การจัดการกับสาเหตุของพฤติกรรม
2. การเกิดและคงอยู่ของพฤติกรรม
3. การจัดการกับผลของพฤติกรรม

ส่วนที่ 2 สถาบันครอบครัว การเลี้ยงดู และสัมพันธภาพในครอบครัว

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันแรก และเป็นสถาบันที่มีสำคัญเป็นอย่างยิ่งของระบบสังคม เนื่องจากเป็นสถาบันขั้นพื้นฐานที่เป็นจุดเริ่มต้นของสถาบันทั้งหลาย สถาบันครอบครัวทำหน้าที่ให้ความรู้ อบรมสั่งสอนให้บุคคลรู้บทบาทหน้าที่พื้นฐาน รวมทั้งกฎ ระเบียบ วัฒนธรรม ประเพณีของการอยู่ร่วมกันในสังคมตั้งแต่บุคคลยังเป็นเด็ก ดังนั้น การอบรมสั่งสอน และสภาพแวดล้อมของครอบครัว จึงมีอิทธิพลในการกำหนดแนวทางพฤติกรรมของตัวเด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก โดยครอบครัวตามทัศนะของนักสังคมวิทยา มีความหมายดังนี้

จรรยา สุวรรณทัต (2533) ได้ให้ความหมายได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวเป็นกลุ่มบุคคลที่สมาชิกมีความสัมพันธ์กันโดยสายเลือด หรือรับเข้ามาเป็นบุตรบุญธรรม สมาชิกอยู่ร่วมกันในครัวเรือนหรือบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันตามบทบาทหน้าที่ เช่น

บิดา มารดา เป็นสามี เป็นภรรยา เป็นบุตร ฯลฯ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีกรอบวัฒนธรรม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีของครอบครัวร่วมกัน

สนธิ สมัครการ (2519) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นกลุ่มของญาติสนิทกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอยู่ร่วมหลังคาบ้านเดียวกันหรืออยู่ในบริเวณรั้วบ้านเดียวกัน (กรณีมีบ้านมากกว่า 1 หลัง) ทั้งนี้ตามปกติแล้วครอบครัวย่อมทำหน้าที่เบื้องต้นที่จำเป็นเพื่อสนองความต้องการพื้นฐาน (Basic Need) ของมนุษย์ อย่างไรก็ตาม หน้าที่บางประการของครอบครัวอาจเปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจส่งผลต่อภาวะความเป็นญาติของสมาชิกและครอบครัวทั้งแบบชีวภาพและสังคมกำหนดก็ได้

จากความหมายของครอบครัวที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ในข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นหน่วยย่อยที่สุดในสังคม ซึ่งประกอบด้วยกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด หรือทางกฎหมาย มีความผูกพันทางอารมณ์และจิตใจ มีความเชื่อ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมกัน โดยหน้าที่ของครอบครัวสามารถปรับเปลี่ยนไปได้ตามยุคสมัยได้

การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว

การอบรมสั่งสอนของครอบครัวเป็นคำสอนแรกในการบ่มเพาะนิสัยให้กับบุตรหลาน ตั้งแต่วัยเด็กจนเติบโตใหญ่ โดยการอบรมสั่งสอนนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เยาวชนได้เข้าใจถึงข้อกำหนดกฎระเบียบพื้นฐานต่างๆ ที่ครอบครัว ชุมชน และสังคมยึดถือปฏิบัติ ซึ่งหากเด็กและเยาวชนได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตในสังคมอย่างถูกต้องทิศทาง ในทางตรงกันข้ามหากเด็กและเยาวชนได้รับการอบรมเลี้ยงดูในทางที่ผิด จะทำให้การพัฒนาทางด้านคุณธรรมนั้นถูกบดบัง เกิดเป็นความประพฤติในด้านลบ เกิดความเสียหายต่อสังคม และนำไปสู่การไม่ได้รับการยอมรับในสังคมในเวลาต่อมา ซึ่งรูปแบบของการอบรมสั่งสอนก็มีหลากหลายรูปแบบ ตามแต่ละครอบครัวจะนำมาปรับใช้ ชิดกมล สังข์ทอง (2536) ได้อ้างถึงแนวคิดของ เฮอร์ลิค (Hurlock) ซึ่งแบ่งการอบรมสั่งสอนออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบประชาธิปไตย (Democratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าเป็นบิดามารดาปฏิบัติต่อตนอย่างเป็นธรรม ไม่เข้มงวดหรือตามใจจนเกินไป ยอมรับฟังความคิดเห็นของบุตร และให้ความร่วมมือกับบุตรตามโอกาสอันควร

2. รูปแบบเข้มงวด หรือแบบเผด็จการ (Autocratic Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่ามีบิดามารดาก้าวร้าวเรื่องส่วนตัวของตนเอง มักจะถูกทำให้รู้สึกผิดเมื่อแสดงพฤติกรรมไม่เหมาะสม และบุตรถูกบังคับให้ทำตามความต้องการของบิดามารดา

3. รูปแบบปล่อยปละละเลย (Laissez-Faire Rearing) หมายถึง การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรรู้สึกว่าตนได้รับการตามใจ ไม่ได้ได้รับการเอาใจใส่ และไม่ได้รับคำแนะนำช่วยเหลือเท่าที่ควร

นอกจากการอบรมสั่งสอนโดยใช้ความเข้มงวดเป็นเกณฑ์แล้ว ธนายุส ธนिति (2552) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดู กับการใช้ยาเสพติดรุนแรง โดยสามารถแบ่งออกได้ เป็น 3 รูปแบบ คือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้เหตุผล คือ การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว โดยที่บิดา มารดา ผู้ปกครองใช้เหตุผลในการตัดสินใจ ยอมรับฟังความคิดเห็น เป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเยาวชน และส่งเสริมให้เยาวชนได้พัฒนาความสามารถในทางที่ถูกต้อง การถูกอบรมแบบนี้จะทำให้ตัวเยาวชนมีความรับผิดชอบ และเชื่อมั่นในตัวเอง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งมีผลสัมพันธ์ในทางลบกับการใช้ยาเสพติดร้ายแรง

2. การอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ คือ การที่ผู้ปกครองปล่อยให้เยาวชนทำตามใจ ไม่มีการแนะนำแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสม ผู้ปกครองมักปกป้องลูกมากเกินไป เลี้ยงดูแบบเห็นลูกเป็นเด็ก ๆ คอยทำสิ่งต่างๆ หรือแก้ไขปัญหาคอยอยู่เสมอ เยาวชนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบนี้จะเรียกร้องความสนใจ ผักใฝ่ในการกระทำผิด ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการใช้ยาเสพติดร้ายแรง

3. การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด คือ การที่ผู้ปกครองตั้งกฎเกณฑ์ เข้มงวดกับเรื่องส่วนตัวของลูก เมื่อลูกกระทำผิดเพียงเล็กน้อย มักจะถูกลงโทษอย่างจริงจัง ทำให้เยาวชนเกิดความหวาดกลัว เยาวชนที่ถูกอบรมสั่งสอนในรูปแบบนี้ จะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเอง และมักจะพึ่งพาผู้อื่น ทำให้มักถูกชักจูงให้กระทำผิดได้ง่าย ซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้สารเสพติดร้ายแรง

พฤติกรรมกรรมการเลียนแบบ และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

การเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนโดยตรง ซึ่งนอกจากการพร่ำสอนบอกกล่าวแล้ว การกระทำตนให้เป็นแบบอย่างของผู้ใหญ่ก็เป็นสิ่งสำคัญเช่นกัน จากทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Imitation) ของ ชอง กาเบรียล ทาร์ด (Jean Gabriel Tarde) อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีธร, 2547) ได้เสนอแนวคิดด้านจิตวิทยาเกี่ยวกับการเลียนแบบ โดยการเลียนแบบที่ทำให้บุคคลกลายเป็นอาชญากรมีอยู่ 3 ข้อ ดังนี้

1. คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจะเลียนแบบพฤติกรรมเดียวกัน
2. การเลียนแบบ ผู้เลียนแบบมักจะเอาอย่างคนที่สถานะเหนือกว่าตน เช่น เด็กเลียนแบบผู้ใหญ่ คนชั้นต่ำเลียนแบบคนชั้นกลาง เป็นต้น
3. กฎของการแทรกแทน (Law of Insertion) หมายถึง พฤติกรรมให้จะเข้ามาแทรกพฤติกรรมเก่า ทำให้เกิดความเข้มข้นของพฤติกรรมมากขึ้นกว่าเดิม ตัวอย่างเช่น นาย A ดื่มเหล้าเป็นประจำ ในเวลาต่อมาได้คบหากับเพื่อนที่เสพยาบ้า พอเวลาผ่านไปนาย A ทั้งดื่มเหล้าเป็นประจำ และเสพยาบ้าเป็นประจำ เป็นต้น

จากกฎทั้ง 3 ข้อ ทาร์ดเชื่อว่าความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการเฝ้าสังเกตพฤติกรรมส่งผลให้บุคคลสามารถเลียนแบบพฤติกรรมกันได้ เช่น ภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ต่างๆ ก็มีผลต่อพฤติกรรมอาชญากรทั้งสิ้น

ซึ่งนอกจากแบบอย่างในครอบครัวแล้ว สภาพแวดล้อมและสังคมที่บุคคลอยู่อาศัยก็มีความสำคัญ เช่นกัน สุดสงวน สุธีธร (2547) ได้ให้ความหมายของ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ว่า เป็นพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมโดยตรงหรือทางอ้อม พฤติกรรมที่ทำให้ให้เกิดผลดีหรือรางวัลจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในขณะที่พฤติกรรมที่นำไปสู่ผลเสียหรือการลงโทษจะเกิดขึ้นน้อย ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทฤษฎีทางพฤติกรรม อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) เชื่อว่าปัจเจกไม่ได้มีความรุนแรงตั้งแต่กำเนิด แต่ได้เรียนรู้ความก้าวร้าวจากประสบการณ์ชีวิต เด็กเห็นคนที่มีพฤติกรรมก้าวร้าวและแสดงความรุนแรง เด็กก็จะเรียนรู้และเลียนแบบความรุนแรงจากสิ่งเหล่านี้ เช่น ลูกเห็นพ่อตบตีแม่ และแม่ยินยอมให้ทำเช่นนั้น เมื่อเด็กโตขึ้นก็จะกลายเป็นคนชอบตบตีลูกและภรรยาของตน เป็นการเรียนรู้โดยการ

เลียนแบบพฤติกรรม (Behavior Modeling) ซึ่งจากทฤษฎีทั้ง 2 ทฤษฎี ผู้วิจัยพบว่ามีจุดร่วมและจุดต่าง ดังนี้

จุดร่วมระหว่างทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Imitation) คือ มีความเชื่อว่า พฤติกรรมของบุคคลสามารถที่จะเกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนม มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่น เด็กจะเรียนรู้จากพฤติกรรมพ่อแม่

จุดต่าง ระหว่างทฤษฎีเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Imitation) คือ ความแตกต่างเรื่องเวลา เนื่องจากการเรียนรู้ทางสังคมจะต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้ที่ยาวนานกว่า จนเกิดการซึมซับพฤติกรรมเหล่านั้น ส่วนการเลียนแบบ จะเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว ไม่ต้องอาศัยเวลาแต่อาศัยความใกล้ชิดหรือเฝ้าดูคนอื่นจนกลายเป็นนิสัย เช่น การเลียนแบบพฤติกรรมการยิงปืนจากละครโทรทัศน์ เป็นต้น

สัมพันธภาพในครอบครัว

สุรพล พยอมแย้ม (2548) ได้ให้ความหมายของสัมพันธภาพระหว่างบุคคลว่าเป็นพฤติกรรมหนึ่งที่บุคคลกระทำต่อกัน ถ้าทั้งสองฝ่ายยังไม่มีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) สัมพันธภาพจะยังไม่เกิดขึ้น การที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกัน (Contact) เป็นจุดเริ่มต้นของการมีสัมพันธภาพซึ่งสัมพันธภาพนั้นสามารถเกิดได้ทั้งในด้านบวกและด้านลบ แต่ส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงสัมพันธภาพแล้วมักจะแปลในความบวกมากกว่า

ศรีทัษิมา รัตนโกศล (2527) กล่าวถึงความหมายของความสัมพันธ์ในครอบครัวว่า เป็นความผูกพันรักใคร่ ความใกล้ชิด คุ่นเคยสนิทสนมระหว่างบิดา มารดา และบุตร รวมถึงเครือญาติและบุคคลอื่นๆ ที่อาศัยอยู่ภายในครอบครัวนั้น ความสัมพันธ์ในครอบครัวเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นกลไกหนึ่งในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) เป็นแบบแผนของความรัก ความเข้าใจ ค่านิยม และการประพฤติต่อกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันในแต่ละครอบครัว รวมไปถึงญาติในลำดับต่างๆ

จากการนิยามความหมายของสัมพันธภาพในครอบครัวของนักวิชาการ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เป็นความผูกพันรักใคร่ ความใกล้ชิด และเป็นกลไกหนึ่งในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ส่งผลต่อพฤติกรรมแสดงออกของสมาชิกในครอบครัวทางตรง จากการค้นคว้าเพิ่มเติมพบว่า วนิดา ทองปลั่ง (2546) ได้กล่าวถึงเครื่องมือที่เรียกว่า Family Environment Scale ซึ่งแบ่งสัมพันธภาพของครอบครัวออกเป็น 3 มิติ ตามแนวคิดทฤษฎีของ มอสและมอส (Moos, H. R. and Moos) ไว้ดังนี้

1. มิติความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก (Relation Dimensions) ประกอบด้วย การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับความผูกพันในครอบครัว และการที่สมาชิกของครอบครัวได้รับการช่วยเหลือจากสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว จะนำไปสู่ความสัมพันธ์แบบเปิดเผย ซึ่งสมาชิกในครอบครัวทุกคนสามารถที่จะแสดงความรู้สึกที่แท้จริงระหว่างครอบครัวด้วยกันเอง

2. มิติการพัฒนาส่วนบุคคล (Personal Growth Dimensions) ประกอบด้วย ลักษณะการพึ่งพาตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสามารถรายบุคคลของแต่ละคนในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเรียน การทำงาน นอกจากนี้ยังเป็นการวัดระดับการให้ความสำคัญกับสังคม ศาสนา และค่านิยมต่างๆ โดยอาจวัดได้จากการร่วมกิจกรรมทางศาสนา และการปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสังคม

3. มิติการดำรงรักษาไว้ซึ่งระบบครอบครัว (System Maintenance Dimensions) ประกอบด้วย การจัดการในครอบครัว แสดงให้เห็นถึงการวางแผนในการทำกิจกรรมในครอบครัวร่วมกัน และการควบคุมให้สมาชิกในครอบครัวปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัวที่ใช้ในการดำเนินชีวิต

จากแนวคิดสัมพันธภาพในครอบครัวของมอสและมอส สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตของชีวิตเยาวชน โดยพิจารณาจากมิติทางสัมพันธภาพทั้ง 3 มิติได้ คือ มิติที่ 1 หากเยาวชนที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวที่ดี จะมีแนวทางการแสดงออกพฤติกรรมที่ดี มีความสุข มีอารมณ์ที่มั่นคง และมีความมั่นใจในตนเอง เนื่องจากมีครอบครัวคอยสนับสนุนอยู่เสมอ มิติที่ 2 หากเยาวชนมีมิติการพัฒนาส่วนบุคคลที่ดี เยาวชนจะสามารถพึ่งพาตนเองได้

สามารถตัดสินใจเอง และเผชิญกับปัญหาได้ด้วยตนเอง มิติที่ 3 หากเยาวชนมาจากครอบครัวที่มีการจัดการครอบครัวที่ดี เยาวชนจะรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง มีการบริหารระบบเงิน การดูแลความเรียบร้อยของครอบครัว ซึ่งนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดี เพราะสมาชิกทุกคนในครอบครัวรับรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง และเคารพสิทธิของกันและกัน โดยทั้ง 3 มิติสอดคล้องกันเป็นวงจร หากมิติใดมิติหนึ่งดี ก็จะส่งผลให้มิติอื่นๆ ดีตามไปด้วย ซึ่งจะนำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัวของเยาวชนนี้ๆ

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปโดยรวมได้ว่า สัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีเป็นพื้นฐานที่จะส่งผลให้ครอบครัวมีความมั่นคงทั้งทางร่างกายและจิตใจ เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวจะเกิดความรักใคร่ ผูกพันซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่างๆ ตามความเหมาะสมของวัย นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความสุขในครอบครัว นำไปสู่ความมั่นคงทางด้านอารมณ์และความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทำให้เยาวชนเติบโตขึ้นอย่างมีภูมิคุ้มกันที่ดี และพร้อมที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

ส่วนที่ 3 เยาวชนชายขอบ

วัยเยาวชนเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต อยากรู้ อยากเห็น ชอบเปลี่ยนแปลง มีอารมณ์รุนแรง มีความยับยั้งชั่งใจในระดับน้อย ด้วยความรู้และประสบการณ์ จึงทำให้เยาวชนมักจะถูกชักจูงไปในทางที่ผิดได้ง่าย ทำให้เสียอนาคตง่ายกว่าช่วงอายุอื่นๆ นักจิตวิทยา G.Stanley Hall กล่าวว่า วัยรุ่นเป็นวัยแห่งพายุ (Storm and Stress) ซึ่งเป็นวัยที่มีความต้องการและพลังมาก ความแปรปรวนดังกล่าว หากสภาพจิตใจไม่ปกติเกิดความสับสนขัดแย้งภายใน จะทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน (Delinquency) และการกระทำผิดได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเยาวชนชายขอบที่เป็นเยาวชนที่ขาดความรัก ความเอาใจใส่จากครอบครัว ความเปราะบางของจิตใจ และความไม่พร้อมในด้านต่างๆ ยิ่งส่งผลกระทบต่อตัวเยาวชนเป็นทวีคูณ

ความต้องการของวัยรุ่น

วัยรุ่นมีความต้องการทางด้านร่างกาย จิตใจ ที่หลากหลายขึ้นอยู่กับค่านิยมที่แต่ละคนยึดถืออยู่ ซึ่งส่วนใหญ่ก็มักจะยึดถือค่านิยมของกลุ่ม หรือสังคมที่ตนร่วมอยู่ ดังนั้นความต้องการที่แท้จริง ก็คือ ความต้องการของปัจเจกบุคคลผสมกับความต้องการที่สังคมคาดหวังให้เป็น ซึ่ง ลีอิชัย ศรีเงินยวง (2558) ได้กล่าวถึง ความต้องการของวัยรุ่นโดยทั่วไป สามารถสรุปสาระสำคัญได้เป็น 11 ประเด็น ดังนี้

1. ต้องการความรัก ความรักในที่นี้หมายถึง ความรักในหลายรูปแบบ รักแบบพ่อแม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง คนรัก ฯลฯ
2. ต้องการสนุกสนานเพลิดเพลิน ซึ่งส่วนมากมักจะออกมาในรูปของกิจกรรมกีฬา หรือการบันเทิง
3. ต้องการความเป็นอิสระ ความต้องการนี้จะรุนแรงมากในวัยรุ่น ต้องการแสดงความเป็นตัวของตัวเองและไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มากำกวดำใน ชีวิตของตนเอง
4. ต้องการได้รับการยกย่อง มีชื่อเสียง วัยนี้เป็นวัยที่อยากให้สังคมยอมรับ ชมเชย เช่นอยากเป็นนักกีฬาที่เก่งเป็นขวัญใจ เป็นต้น
5. มีอุดมคติสูง วัยรุ่นเป็นวัยที่เรียนรู้ทฤษฎี แต่ยังไม่เคยออกไปประสบกับสภาพความเป็นจริง จึงทำให้วัยรุ่นเป็นพวกอุดมคตินิยม (Idealist) มากกว่าที่จะมุ่งไปในทางปฏิบัติจริงๆ (Pragmatist) วัยรุ่นเวลามีความเชื่อแล้ว มักจะเชื่ออย่างจริงจัง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความระแวงไม่ยอมเชื่ออะไรง่ายๆ นอกจากมีแหล่งอ้างอิง หลักฐานให้เชื่อ และถ้าหากเชื่อแล้วไม่เป็นจริง จะเปลี่ยนความเชื่ออย่างรวดเร็ว
6. มีความสนใจเรื่องเพศและเพื่อนต่างเพศ วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจเรื่องเพศอย่างถูกต้อง ถ้าถูกกีดกันจะแสดงออกทางอ้อม โดยการปิดบังและพูดคุยนเฉพาะในกลุ่มเพศเดียวกัน หาความรู้จากการได้ยินได้ฟังคนอื่น
7. ต้องการเพื่อน วัยรุ่นเป็นวัยที่อยากให้เพื่อนยอมรับ แม้ว่าจะขัดกับความรู้สึกส่วนตัวก็ตาม เช่น เพื่อนต้องการกินขนมหวาน ในขณะที่ตนเองไม่อยากกิน แต่ก็ต้องกินด้วย เพราะกลัวเพื่อนจะไม่รัก ไม่กล้าขัดใจเพื่อน

8. ต้องการการยอมรับจากผู้ใหญ่ คืออยากให้ผู้ใหญ่ออมรับ ว่าตนเองมีความสามารถ หรือมีประโยชน์ต่อสังคมเพราะฉะนั้นผู้ใหญ่มิควรเพิกเฉย ควรช่วยให้วัยรุ่นรับผิดชอบในกิจกรรม บางอย่าง จะช่วยให้วัยรุ่นรู้จักรับผิดชอบ และช่วยตัวเองได้มากขึ้น

9. ต้องการแบบอย่างที่ดี วัยรุ่นแม้จะต้องการความเป็นตัวเอง แต่ก็ยังอยากได้คำแนะนำ จากผู้ใหญ่ที่ดี ผู้ใหญ่จะต้องคอยนำทาง ตักเตือนเมื่อทำผิด และให้รางวัลเมื่อทำดี

10. ต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง หมายถึง วัยรุ่นอยากได้หลักประกันว่าถ้า หากทำสิ่งที่ดี จะไม่ถูกลงโทษหรือเป็นที่พอใจของผู้ใหญ่ แต่โดยทั่วไปแม้วัยรุ่นจะทำพลาดพลั้ง สังคมมักจะให้อภัยเพราะสังคมถือว่ายังเป็นผู้เยาว์ที่อยู่ในวัยเรียน

11. ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ ซึ่งผู้ใหญ่บางคนก็มักจะกีดกันห้ามไม่ให้หนุ่มสาวกระทำ บางสิ่ง ที่ไม่ได้ก่อให้เกิดอันตรายแต่อย่างใด เช่น การแต่งกายแปลกตามสมัยนิยม การมีเพื่อน ต่างเพศ เป็นต้น ซึ่งผลที่ตามมา คือการหลบซ่อนทำและในที่สุดอาจจะเกิดผลเสียตามมาได้

ปัญหาของวัยรุ่น

เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มีการพัฒนาทุกด้านอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงก็เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้วัยรุ่นเกิดปัญหาในตนเอง ซึ่งการจัดการกับปัญหาของแต่ละบุคคลนั้นมีความแตกต่างกัน ออกไป บ้างก็สามารถที่จะจัดการกับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้เป็นอย่างดี ส่วนบางคนที่ไม่สามารถ จัดการกับการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ ปัญหา ก็จะนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนได้เช่นกัน กุญชรี้ คำชาย (2540) กล่าวว่าปัญหาที่พบบ่อยในวัยรุ่น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ด้านหลัก ดังนี้

ด้านที่หนึ่ง ความผิดปกติทางด้านอารมณ์ อารมณ์เป็นส่วนประกอบหลักในการสะท้อน พฤติกรรมในวัยรุ่น ซึ่งการเกิดความผิดปกติมีตั้งแต่รู้สึกเศร้าซึม ไปจนถึงรู้สึกโกรธ รุนแรง กระสับกระส่าย เนื่องจากมีความเครียดและความวิตกกังวลสูง

ด้านที่สอง ปัญหาด้านการใช้สารเสพติดและดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นปัญหาที่ แพร่ระบาดในหมู่เยาวชนเป็นอย่างมาก โดยสิ่งที่พบมาก ได้แก่ การดื่มสุรา สูบบุหรี่ หรือเสพยา สารเสพติดที่มีผลต่อร่างกายในรูปแบบต่างๆ ซึ่งการเสพยาเหล่านี้เป็นจำนวนมากๆ และต่อเนื่อง

นอกจากจะส่งผลต่อสุขภาพแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อการจัดการชีวิตตนเอง ทั้งด้านการเรียนและความรับผิดชอบอีกด้วย

ด้านที่สาม ปัญหาด้านการใช้ความรุนแรง และพฤติกรรมอันธพาล ซึ่งโดยพื้นฐานของเยาวชนจะชอบรวมกลุ่มกับเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน ซึ่งอาจนำไปสู่การทะเลาะวิวาท ทั้งในกลุ่มเดียวกันเอง และกับกลุ่มอื่นๆ

นอกจากแนวคิดปัญหาของวัยรุ่นที่กล่าวมาในข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยยังได้ศึกษาเพิ่มเติมจากสถาบันราชานุกูล ซึ่งได้แยกประเภทปัญหาของวัยรุ่นออกเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. การบริโภคอาหาร ในปัจจุบันการบริโภคอาหารของวัยรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก คือมีรูปแบบการบริโภคที่ไม่เหมาะสมและถูกต้อง ทำให้เกิดภาวะทุพโภชนาการในวัยรุ่นได้หลายรูปแบบ ทั้งทำให้การเจริญเติบโตล่าช้า เจ็บป่วยบ่อย สมรรถภาพในการทำกิจกรรมและการเล่นกีฬาลดน้อยลง

2. การสูบบุหรี่ วัยรุ่นเป็นวัยเริ่มของพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ โดยเฉพาะการสูบบุหรี่ จากการสำรวจล่าสุดของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) พบว่าเยาวชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ติดบุหรี่ร้อยละ 21.4 ของประชากรทั้งหมด นอกจากนี้ยังมีอัตราการสูบบุหรี่เพิ่มขึ้นจากปีก่อนๆ ถึงร้อยละ 18.1 และสิ่งที่น่าเป็นกังวล คือผลการวิจัยพบว่า การสูบบุหรี่ของวัยรุ่น เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมอีกหลายๆ อย่าง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่บ่อนทำลายสุขภาพ และอนาคตของเยาวชน

3. การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นปัญหาที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในวัยผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่น จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2555) กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร พบว่า วัยรุ่นมากกว่าร้อยละ 52 นิยมดื่มสุราและเบียร์ โดยผู้ชายดื่ม มากกว่าผู้หญิง ถึง 5 เท่า โดยเฉพาะนักดื่มหน้าใหม่ที่ผู้ผลิตเจาะกลุ่มเป้าหมายที่เด็กผู้หญิงอายุ 13-19 ปี มีจำนวนการดื่มสุราเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่า

4. การใช้ยาเสพติด ยาเสพติดนับว่าเป็นปัญหาเรื้อรังที่อยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนาน ในปัจจุบันยาเสพติดมีมากมายหลายชนิด ซึ่งทำให้ยาเสพติดสามารถที่จะเข้าสู่ทุกกลุ่ม ทุกชนชั้นของสังคมได้ เช่น ในสังคมของผู้ใช้แรงงาน สังคมนักเที่ยวกลางคืน เป็นต้น ปัญหายาเสพติดเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดอาชญากรรมท้องถนน (Street Crime) เช่น การ ลักทรัพย์ จี้ ปล้น ทำร้ายผู้คนในสังคม เพื่อต้องการแย่งชิงเงินทองไปซื้อยาเสพติดหรือมีการตั้งกลุ่มมั่วสุมผู้ที่ติดยาเสพติดด้วยกัน ก่อความสงบสุขของสังคม จากการศึกษาของเลิศลักษณ์ บุญรอด (2543) ซึ่งศึกษา นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ในโรงเรียนรัฐบาล ซึ่งตั้งอยู่ในเขตเมืองของจังหวัดทั้ง 5 ภาค (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคกลาง จังหวัดอ่างทอง ภาคใต้จังหวัดสงขลา และกรุงเทพมหานคร) พบว่าส่วนมากนักเรียนเคยทดลองดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ คือ ไวน์ เบียร์ สุรา ร้อยละ 43 ร้อยละ 40 และ ร้อยละ 33 ตามลำดับ รองลงมาคือการทดลองสูบบุหรี่ ร้อยละ 20 และมีบางคนที่เคยทดลองเสพยาเสพติด เช่น ยาบ้า กัญชา กาว ทินเนอร์ โดยความอยากลองเสพยาเสพติดต่างๆ

5. การมีเพศสัมพันธ์ ภาวะเจริญพันธุ์ก่อนวัยอันควรเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลาช้านาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงสภาพจากครอบครัวใหญ่ไปเป็นครอบครัวเดี่ยว พ่อแม่ผู้ปกครองจึงไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ลูกเท่าที่ควร และยิ่งพ่อแม่ที่มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร ก็จะไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกได้ จึงทำให้อัตราการเจริญพันธุ์ก่อนวัยอันควรของวัยรุ่นเพิ่มมากขึ้น และการศึกษาของพิทยา จารุพูนผล (2542) พบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกอายุน้อยกว่า 16 ปี โดยมีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือเพื่อนสนิทเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนักเรียนชาย ร้อยละ 21.2 นักเรียนหญิง ร้อยละ 5.6 ยอมรับว่าเคยมีเพศสัมพันธ์กับแฟนหรือคนรักด้วยความสมัครใจ

6. การทะเลาะวิวาทและความรุนแรง ปัญหาความรุนแรงของเด็กวัยรุ่นในสังคมไทยที่ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกวัน บ้างก็มีทั้งที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และไม่เป็นข่าว ซึ่งในแต่ละครั้งก็จะมีผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือบาดเจ็บกันทั้งสองฝ่าย ทำให้สร้างความเดือนร้อนกับตัวผู้ก่อเหตุเองและผู้ปกครองของกลุ่มเด็กวัยรุ่น จากอดีตที่ผ่านมาทางหน่วยงานต่างๆที่ได้เกี่ยวข้องได้มี

การหาแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหานี้มาโดยตลอด เพื่อป้องกันการทะเลาะวิวาทของกลุ่มวัยรุ่น

7. สาเหตุการฆ่าตัวตายและความเครียด จากการศึกษาของประเวศ ดันติพิพัฒน์กุล (2542) พบว่า การฆ่าตัวตายถือว่าเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นบ่อยมากขึ้นเรื่อยๆ ในสังคมไทย จากสถิติการฆ่าตัวตายขององค์การอนามัยโลก (WHO) รายงานว่าในแต่ละปี มีคนที่ฆ่าตัวตายประมาณ 400,000 คนทั่วโลก หรือโดยเฉลี่ยประมาณ 1,096 คน ต่อวัน และแต่ละภูมิภาคก็มีอัตราการฆ่าตัวตายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเชื่อว่าการฆ่าตัวตายนั้นมีความเกี่ยวเนื่องถึงปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม การเข้าถึงอุปกรณ์ในการฆ่าตัวตายนับเป็นสาเหตุการตาย 10 อันดับแรกสำหรับทุกกลุ่มอายุในทุกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มอายุระหว่าง 15 – 24 ปี การฆ่าตัวตายนับเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตใน 3 อันดับแรก สาเหตุสำคัญของการฆ่าตัวตายในวัยรุ่นมีทั้ง 3 ปัจจัย ดังนี้

ปัจจัยแรก สาเหตุทางกายภาพ ได้แก่ การเจ็บป่วยเรื้อรัง เช่นโรคเอดส์ โรคมะเร็ง และความเจ็บป่วยทางจิตเวช ซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาวะซึมเศร้า

ปัจจัยที่สอง สาเหตุทางจิตวิทยา ได้แก่ ปัญหาด้านบุคลิกภาพ และการปรับตัว ซึ่งมักพบในเด็กที่ชอบแยกตัวออกจากสังคม ขาดความมั่นใจ ภาควุฒิใจในตัวเอง ไปจนถึงการมองว่าตนเองไร้ค่า ท้อแท้ สิ้นหวัง และเบื่อหน่าย ขาดทักษะชีวิตในการแก้ปัญหาชีวิต นอกจากนี้ยังพบว่าวัยรุ่นที่มีปัญหาถึงขั้นฆ่าตัวตายมักมีลักษณะ ดังนี้

- มีความสัมพันธ์กับบุคคลเพียงไม่กี่คน แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ทุ่มเทือกซึ้ง
- การแสดงออกมักเป็นรูปแบบของพฤติกรรม มากกว่าการสื่อสารด้วยคำพูด
- วัยรุ่นกลุ่มนี้มักรู้สึกว่าจะไม่สามารถควบคุมสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อมได้
- วัยรุ่นกลุ่มนี้มักสิ้นหวังคิดว่าทุกอย่างจะคงอยู่ในสภาพเลวร้าย
- มักมีปฏิกิริยารุนแรงต่อเหตุการณ์
- มีความรู้สึกอ่อนไหวมากกว่าวัยรุ่นทั่วไป

โดยวัยรุ่นที่มีความคิดฆ่าตัวตาย ส่วนใหญ่มักจะมีพื้นฐานชีวิตที่ไม่ราบรื่น ทักษะชีวิตในการแก้ไขปัญหาไม่ดี และไม่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมต่างๆ ตามที่หวัง โดยสิ่งที่เห็นได้ชัดในสังคมไทย คือ เรื่องของการเรียน

ปัจจัยที่สาม สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งปัจจัยแวดล้อมภายนอกเหล่านี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความเครียดให้กับวัยรุ่น ได้แก่ สภาพครอบครัวที่ปฏิบัติหน้าที่ไม่เหมาะสม เช่น ครอบครัวที่เกิดปัญหาแล้วไม่ยอมพูดคุย ปรับความเข้าใจกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งเรื้อรัง และนำเอาลูกมาเป็นกันชน ครอบครัวที่ผลัดลูกออกจากระบบครอบครัวเร็วเกินไป หรือวัยรุ่นที่มีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง นอกจากนี้การเป็นสังคมที่เน้นความเป็นตัวเอง เน้นการแก่งแย่งชิงดีในกลุ่มเยาวชน ก็ทำให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว และแปลกแยก ซึ่งถือเป็นสาเหตุสำคัญของการฆ่าตัวตาย

8. การเกิดอุบัติเหตุ เป็นสาเหตุสำคัญการเสียชีวิตในวัยรุ่น โดยสถาบันการแพทย์ด้านอุบัติเหตุและสาธารณสุข พบว่าวัยรุ่นอายุ 10 – 19 ปี กว่าร้อยละ 45 เสียชีวิตจากอุบัติเหตุและบาดเจ็บ ส่วนกลุ่มอายุอื่นๆ พบว่ากลุ่มวัยรุ่นอายุ 15 – 19 ปี มีความเสี่ยงต่อการตายจากอุบัติเหตุทางยานยนต์สูงกว่ากลุ่มอื่นๆ โดยปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้เกิดอุบัติเหตุในวัยรุ่น ได้แก่ การเสพยาเสพติด พฤติกรรมที่ไม่ปลอดภัย เป็นต้น (อดิศักดิ์ ผลผลิตการพิมพ์, 2547)

9. ปัญหาเด็กติดเกมและอินเทอร์เน็ต ในปัจจุบันโลกก้าวไปสู่การเป็นโลกไร้พรมแดนมากยิ่งขึ้น การพัฒนาด้านการสื่อสารทำให้เกิดช่องทางต่างๆ มากมาย ทั้งช่องทางที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกัน เช่น อีเมลล์ โทรศัพท์ ตลอดจนช่องทางที่สร้างความบันเทิง ไม่ว่าจะเป็นรายการทีวี ภาพยนตร์ออนไลน์ เพลงออนไลน์ และเกม ซึ่งสิ่งบันเทิงเหล่านี้ทำให้เด็ก หรือแม้แต่ผู้ใหญ่เองก็สามารถที่จะหมกมุ่นกับสิ่งบันเทิงที่อยู่ตรงหน้า และทำให้เกิดผลเสียต่างๆ ตามมาได้ การติดเกมในเด็กเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่ายมาก เนื่องจากเด็กยังไม่มีหน้าที่ความรับผิดชอบ และมีเวลาว่างที่จะสามารถใช้ในการเล่นเกมได้มาก เด็กบางคนติดเกมจนไม่สนใจการเรียน ทำให้ผลการเรียนตกต่ำลงอย่างเห็นได้ชัด หรือบางคนถึงขั้นไม่ยอมไปโรงเรียนใช้เวลาเล่นเกมที่บ้านทั้งวัน ทำให้พฤติกรรมเริ่มก่อตัวเป็นนิสัย นำไปสู่ผลกระทบทางลบด้านอื่นๆ ต่อตัวเยาวชน เช่น ปัญหาครอบครัว ถูกไล่ออกจากโรงเรียน ฯลฯ

พฤติกรรมที่เป็นปัญหา

เยาวชนได้รับการขัดเกลาทางสังคมให้รับรู้และแสดงออกทางพฤติกรรมในรูปแบบที่ต่างกันออกไปตามแต่ละบุคคล แต่จะไม่เกิดปัญหาขึ้นเลยหากพฤติกรรมที่เยาวชนตอบสนองออกมานั้น เป็นสิ่งที่สังคมคาดหวังให้เป็น การศึกษาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Problem Behavior Theory) (Richard Jessor, Donovan, & Costa, 1991) เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์สาเหตุอันนำไปสู่การเสพยาเสพติด และความเป็นมาของพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดได้ดียิ่งขึ้น โดยทฤษฎีดังกล่าวได้จำแนกพฤติกรรมที่เป็นปัญหาออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. ภูมิหลังทางสังคมและบริบททางสังคม (Social Background and Context Variables) ประกอบด้วย ระบบสิ่งแวดล้อมทางสังคม และ ระบบจิตวิทยาสังคม (Social – Psychological Variables) โดยตัวแปรในกลุ่มสิ่งแวดล้อม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ระบบการรับรู้สิ่งแวดล้อม และ ระบบบุคลิกภาพ โดยระบบการรับรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1. สิ่งแวดล้อมทางสังคม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่เป็นลักษณะทางกายภาพ เป็นรูปธรรม เป็นสิ่งที่บ่งชี้สภาพสังคมและฐานะทางสังคมของบุคคล เช่น รายได้ อาชีพ ระดับการศึกษา การนับถือศาสนา โครงสร้างของครอบครัว ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตทั้งทางบวกและทางลบ

1.2. การรับรู้สิ่งแวดล้อม หมายถึง สิ่งแวดล้อมที่มีความหมาย มีความสำคัญกับบุคคล ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมมากกว่าสิ่งแวดล้อมทางสังคม เป็นสิ่งแวดล้อมที่ตัวบุคคลรับรู้จากประสบการณ์ และสะท้อนมิติทางสังคมออกมาว่ามีความสำคัญต่อเขา เช่น พ่อแม่ เพื่อน โดยการรับรู้สิ่งแวดล้อม ก็แบ่งย่อยออกอีกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1.2.1 ตัวแปรที่มีโดยตรงต่อพฤติกรรม เช่น การเป็นแบบอย่างในการเสพยาเสพติดของพ่อแม่ เพื่อน

1.2.2 ตัวแปรที่ไม่ส่งผลโดยตรง

2. ส่วนระบบบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจหรือบุคลิกภาพบางประการของบุคคลที่มีผลต่อการใช้จ่ายเสพติด และตามทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา หมายถึงตัวแปรด้านความรู้คิดทางสังคม (Sociocognitive Variable) ได้แก่ ความเชื่อ ความคาดหวัง ค่านิยม โดยทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา แบ่งตัวแปรด้านบุคลิกภาพออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

2.1. โครงสร้างที่เป็นแรงจูงใจและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม ได้แก่ การเห็นคุณค่าของความสำเร็จ การเห็นคุณค่าความเป็นอิสระ ความคาดหวังเกี่ยวกับความสำเร็จ

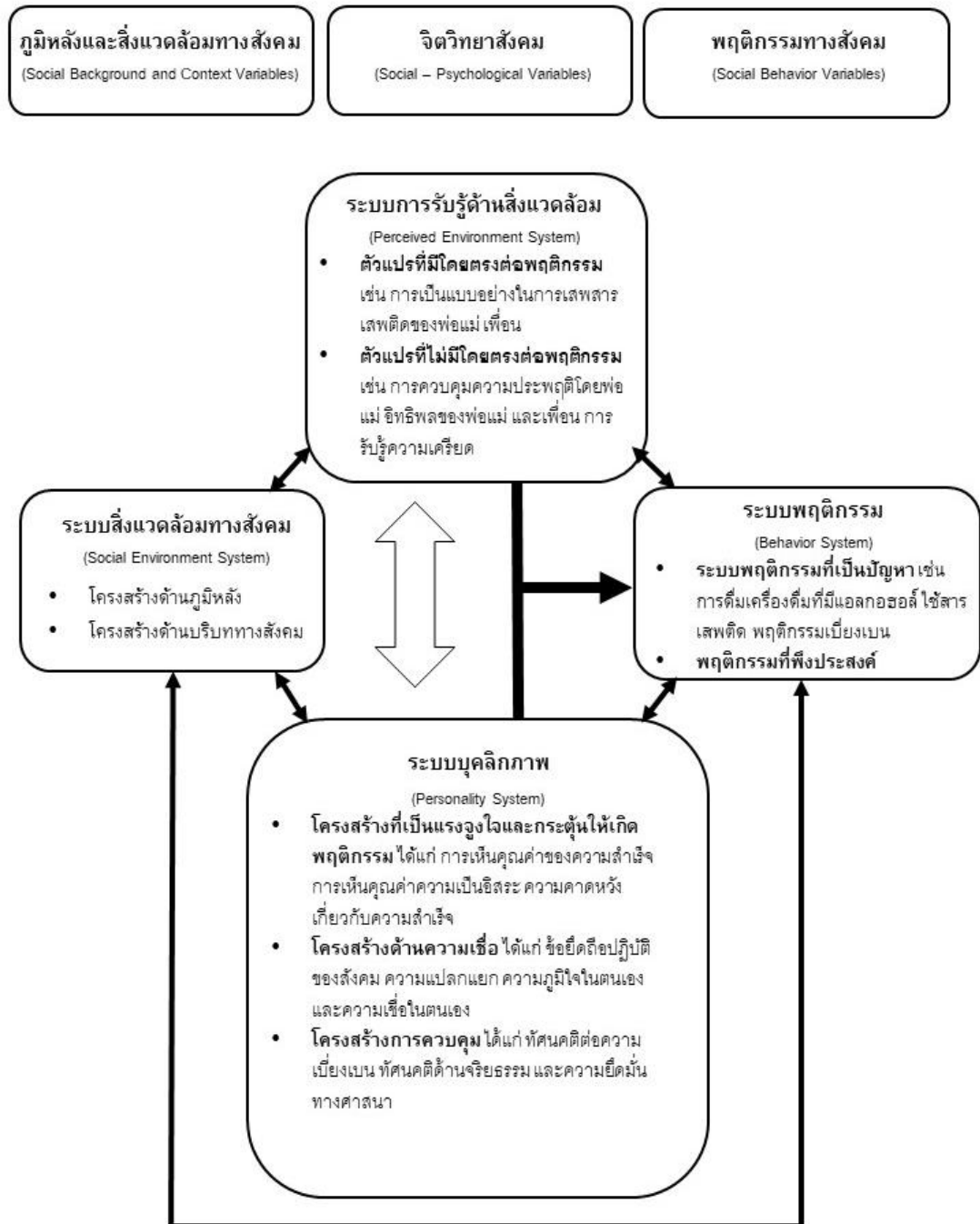
2.2. โครงสร้างด้านความเชื่อ ได้แก่ ข้อยึดถือปฏิบัติของสังคม ความแปลกแยก ความภูมิใจในตนเอง และความเชื่อในตนเอง

2.3. โครงสร้างด้านการควบคุม ได้แก่ ทศนคติต่อความเบี่ยงเบน ทศนคติด้านจริยธรรม และความยึดมั่นทางศาสนา

3. พฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior Variables) ประกอบด้วยพฤติกรรมที่เป็นปัญหา และพฤติกรรมที่พึงประสงค์

ซึ่งตัวแปรทั้ง 3 กลุ่ม มีความสัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน ดังภาพ

ภาพที่ 1 โครงสร้างแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา
 ที่มา: ประยุกต์จาก Richard Jessor et al. (1991) โดยผู้วิจัย

สาเหตุของปัญหาวัยรุ่น

ปัญหาเยาวชนทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เป็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูอย่างเร่งด่วน มิฉะนั้นแล้วอาจก่อให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมาได้ ซึ่งการแก้ไขปัญหานี้ให้ยั่งยืนนั้น จำเป็นจะต้องแก้ไขจากสาเหตุที่แท้จริง จากการศึกษาของ วาสนา เกิดผล (2545) พบว่า สาเหตุของปัญหาวัยรุ่น สามารถแบ่งตามสาระสำคัญได้ทั้งหมด 3 สาเหตุ ได้แก่ สาเหตุจากตัววัยรุ่นเอง สาเหตุด้านครอบครัว และสาเหตุจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม

1. สาเหตุจากตัววัยรุ่นเอง ได้แก่ ความผิดปกติของร่างกาย จิตใจ เนื่องมาจากความเจ็บป่วย ความพิการ หรือกรรมพันธุ์ ซึ่งแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันออกไป ทำให้ไม่สามารถที่จะปรับตัวเข้ากับสังคมได้ บางครั้งได้รับความกดดันทางอารมณ์ ทำให้ขาดสติยั้งคิด และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในวัยรุ่นได้

2. สาเหตุด้านครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานในการให้ความรักความอบอุ่น เอาใจใส่แก่สมาชิกในครอบครัว การดูแลของสถาบันครอบครัวมีอิทธิพลต่อการก่อปัญหาของวัยรุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเลือกคบเพื่อนและการดำเนินชีวิตของวัยรุ่น การกระทำที่ไม่เหมาะสมของวัยรุ่น อาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยที่มีอิทธิพล ดังนี้

2.1 ครอบครัวที่พ่อแม่อบรมสั่งสอนแบบปฏิเสธ (Parent Rejection) การเลี้ยงดูรูปแบบดังกล่าวมีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมก้าวร้าว (Aggressive) ของบุตรหลาน ทำให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน และเลือกคบกลุ่มเพื่อนที่มีลักษณะพฤติกรรมที่คล้ายกัน (Deviant Peer Group) นอกจากนี้การเลี้ยงดูรูปแบบดังกล่าว เด็กจะรู้สึกด้อยค่าในความเป็นตัวตนของตนเอง (Low Self-esteem) เมื่อเด็กเจอปัญหา เด็กจะใช้วิธีการเผชิญปัญหาแบบหลีกเลี่ยง (Avoidant Coping Style) และอาจใช้ยาเสพติดหรือสิ่งมอมเมาอื่นๆเป็นที่พึ่ง (Multiple Substance Abuse) ซึ่งหากพ่อแม่เป็นแบบอย่างในการใช้สิ่งมอมเมา เช่น การดื่มเหล้าก็จะส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเด็กโดยตรง โดยเด็กจะเรียนรู้ว่าการดื่มเหล้าคือวิธีการแก้ปัญหา เป็นต้น

2.2 ครอบครัวที่ขาดการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว (Failure of Communication) การสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัวมีผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัว หากพ่อแม่ ผู้ปกครองขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ย่อมทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัย ทำทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่และบุตรหลาน เนื่องจากในบางครั้งพ่อแม่ผู้ปกครองพูดด้านลบกับบุตรหลานด้วยจะตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม เช่น การประชดประชันให้ไปทำสิ่งที่ไม่ดี ซึ่งอาจทำให้เด็กเรียกร้องความสนใจจากผู้ใหญ่โดยการไปทำสิ่งที่ไม่ดีนั้นจริงๆ เช่น การโกหก ลักขโมย เล่นการพนัน กลับบ้านไม่ตรงเวลา หรือเริ่มใช้ยาเสพติด เป็นต้น

2.3 ความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี เป็นสาเหตุของปัญหาในวัยรุ่น ความไม่กลมเกลียวกันในครอบครัวมักส่งผลให้ครอบครัวแตกแยกหรือหย่าร้าง ซึ่งจากปัญหาครอบครัวในจุดเล็กๆ เริ่มลุกลามบานปลายไปสู่ปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น เริ่มต้นจากการที่พ่อแม่ทะเลาะกันเป็นประจำ ขาดการดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน ทำให้เด็กไม่อยากจะอยู่อาศัยที่บ้าน รู้สึกเครียดและเบื่อหน่ายตลอดเวลา จึงแสวงหาสิ่งที่จะมาทดแทนครอบครัว เด็กส่วนมากจึงออกไปสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นโดยเฉพาะเพื่อนที่เป็นบุคคลสำคัญกับชีวิตเด็กมาก เพื่อแสวงหาความสุขให้กับตนเองชั่วคราว

2.4 ครอบครัวที่บิดามารดาเข้มงวดกับกฎระเบียบมากเกินไป การที่บิดามารดาบังคับให้บุตรหลานอยู่ในกฎระเบียบตลอดเวลา จะทำให้บุตรหลานเกิดความขัดแย้งในใจ ไม่กล้าปรึกษาบิดามารดาเวลามีปัญหา เนื่องจากกลัวการถูกทำโทษ ซึ่งในระยะยาวจะทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่ดี เกิดแรงกดดันในตัวเด็ก ทำให้เด็กรู้สึกไม่สบายใจที่จะอยู่บ้าน อยากจะไปใช้ชีวิตนอกบ้าน ในทางตรงกันข้ามหากครอบครัวตามใจบุตรหลานเกินไป ไม่ว่าจะเด็กต้องการจะได้อะไร ก็จะได้รับคำตอบสนอง ครอบครัวประเภทนี้จะส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมที่ผิดแผกจากมาตรฐานของสังคม เช่น ชอบมีอาวุธปืน ชอบเที่ยวสถานเริงรมย์ ใช้ยาเสพติดเพื่อยจนติดนิสัย ไม่รู้จักรับผิดชอบ ต่อต้านในสิ่งที่พ่อแม่ให้ ทำด้วยการทำสิ่งที่ผิด และใช้ยาเสพติดเมื่อไม่ได้รับการตอบสนองสิ่งที่ตนต้องการ

2.5 ครอบครัวที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจต่ำ มีรายได้ไม่แน่นอน ขาดปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิต และด้อยการศึกษา บิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เนื่องจากมีบุตรหลายคน จึงจำเป็นต้องประกอบอาชีพหาเช้ากินค่ำ หรือหากินรายวัน บ้างก็ทำงานหนักตลอดทั้งวัน จึงไม่มีเวลาดูแลบุตรอย่างใกล้ชิดและทั่วถึง เลี้ยงบุตรตามยถากรรม ซึ่งการเลี้ยงบุตรแบบนี้อาจทำให้เด็กไปประพาศิขั้วได้ นอกจากนี้ความยากจนทำให้มีสภาพที่อยู่อาศัยที่เสื่อมโทรม มีความเป็นอยู่ที่หิวโหย เจ็บป่วยไม่สามารถรักษาตนเอง และจะต้องบังคับจิตใจกับสิ่งของที่ล่อตาล่อใจอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะเห็นได้ว่าเด็กมีโอกาสที่จะกระทำผิดกฎหมายได้สูงมาก เช่น การลักขโมยเพื่อนำเงินมาตอบสนองความต้องการของตนเอง เป็นต้น

3. สาเหตุจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม ปัญหาวัยรุ่นอาจเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่บกพร่อง และปัจจัยแวดล้อมต่างๆที่เอื้ออำนวยให้เกิดพฤติกรรมกระทำผิดได้ง่าย ซึ่งประกอบไปด้วยประเด็นต่างๆ ดังนี้

3.1 การคบเพื่อน วัยรุ่นเป็นวัยที่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม ด้วยการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มักจะทำให้วัยรุ่นอ่อนไหวง่าย ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และมักจะประสบกับปัญหาการปรับตัว จากข้อมูลของสถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า เด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 15 – 17 ปี เป็นกลุ่มที่กระทำผิดมากที่สุด มีสัดส่วนถึงร้อยละ 75 ในขณะที่ เด็กอายุ 10 – 14 ปี เป็นกลุ่มรองลงมา มีสัดส่วนร้อยละ 25 วัยรุ่นเป็นวัยอิสระที่อยากจะทำตัดสินใจด้วยตนเอง มีจุดยืนเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งโดยส่วนมากแล้ววัยรุ่นมักจะเชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ ดังนั้น พฤติกรรมการคบเพื่อนจึงมีอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น หากคบเพื่อนที่เกเร ติดยาเสพติด ก็อาจชักจูงให้เด็กหรือเยาวชนคนนั้น ประพฤติ गरेได้

3.2 กลุ่มสื่อมวลชน ในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันในสังคมว่า สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการกล่อมเกลาคความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ของประชากรที่รับสื่อค่อนข้างมาก สื่อในที่นี้หมายรวมถึง โทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ อินเทอร์เน็ต ตลอดจนช่องทางทางการสื่อสาร

ต่างๆ ซึ่งเนื่องจากช่องทางสื่อสารเป็นช่องทางที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้เป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เราจึงมักจะพบเห็นการเลียนแบบการแต่งกาย คำพูด หรือแม้แต่การกระทำบางอย่างที่เป็นกระแสนิยมในละครทีวี ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงพฤติกรรมดีเท่านั้นที่ถูกเลียนแบบ แต่พฤติกรรมที่เป็นด้านลบ เช่น ความรุนแรง โหดร้ายทารุณ ก็ถูกเลียนแบบด้วยเช่นกัน ทำให้เด็กที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ยังไม่มากพอ ถูกกล่อมเกลาให้มีลักษณะนิสัยที่ไม่ดีไปในที่สุด

3.3 สภาพแหล่งที่อยู่อาศัย การขาดแคลนแหล่งที่อยู่อาศัยในสังคมเมือง หรือการอยู่อาศัยในแหล่งเสื่อมโทรม อาจทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความคับข้องใจ และถูกชักจูงไปในทางที่กระทำผิดได้ง่าย นอกจากนี้ การย้ายที่อยู่อาศัยบ่อยๆ ก็อาจเป็นผลร้ายเนื่องจากครอบครัวต้องแยกกันอยู่ พ่อแม่ขาดการดูแลเอาใจใส่ และต้องปรับตัวเข้ากับสถานที่ใหม่อยู่บ่อยๆ ซึ่งจะพบมากในกลุ่มผู้ใช้แรงงาน ครอบครัวคนก่อสร้างในเขตเมือง ซึ่งทำให้บุคลิกภาพเด็กบกพร่องได้

3.4 สถานเริงรมย์และแหล่งอบายมุขต่างๆ เป็นสถานที่สำคัญที่จะมอมเมาเยาวชน เป็นแหล่งมั่วสุมของอบายมุข ไม่ว่าจะเป็นยาเสพติด ผู้หญิง การพนัน และอื่นๆ โดยสถานบันเทิงจะให้ความเพลิดเพลินกับผู้ที่เข้ามาใช้บริการ ทำให้เกิดความสุข ลืมความทุกข์ไปชั่วคราว เมื่อเที่ยวแล้วก็อยากจะไปเที่ยวอีกบ่อยๆ เมื่อไม่มีเงินจึงหาเงินโดยการกระทำที่ผิดต่อกฎหมายและอาจนำมาซึ่งปัญหาการกระทำผิดอื่นๆ อีกด้วย

3.5 ความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของผู้ใหญ่ ทำให้เกิดการเลียนแบบ เนื่องจากเด็กและเยาวชนจะดูผู้ใหญ่เป็นแบบอย่าง หากผู้ใหญ่มีความประพฤติไม่เหมาะสม เช่น ติดสุรา ชอบใช้ความรุนแรงกับสมาชิกในครอบครัว เล่นการพนัน เด็กก็จะซึมซับทำให้จดจำ และนำไปสู่การกระทำผิดได้ง่ายเพิ่มมากขึ้น

ส่วนที่ 4 ทฤษฎีอาชญาวิทยา กระบวนการยุติธรรม และยาเสพติดให้โทษ

ทฤษฎีอาชญาวิทยา

ปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันนำไปสู่การเกิดอาชญากรรมนั้น ในปัจจุบันทราบกันดีว่ามีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งในทางอาชญาวิทยายอมรับว่าศาสตร์แขนงต่างๆมีความสำคัญโดยเท่าเทียมต่อการอธิบายสาเหตุของอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะเนื่องจากไม่มีวิทยาการสาขาใดสาขาหนึ่งโดยเฉพาะ ที่จะอธิบายถึงสาเหตุแห่งอาชญากรรมได้อย่างแน่นอนชัดแจ้ง (อรัญ สุวรรณบุปผา, 2518) ดังนั้น ในการอธิบายการเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน ตลอดจนการก่ออาชญากรรม จำเป็นจะต้องนำทฤษฎีและแนวคิดต่างๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในปัจจุบันได้

ซีซาร์ ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) ได้ศึกษาสาเหตุพฤติกรรมอาชญากรรม โดยได้เขียนหนังสือเรื่อง อาชญากร (The Criminal Man) โดยมีสาระสำคัญว่า พฤติกรรมอาชญากรรมของบุคคล มีสาเหตุมาจากความผิดปกติทางร่างกายของบุคคล แต่ในเวลาต่อมาลอมโบโรโซยังมีความเชื่อเพิ่มมากขึ้นว่า สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยด้านชีววิทยา ซึ่งลอมโบโรโซได้แบ่งอาชญากรทั้งหมดออกเป็น 4 ประเภท (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531)

1. อาชญากรโดยกำเนิด (Born Criminals) หมายถึง กลุ่มคนที่มีลักษณะสัญชาตญาณดิบเหมือนคนยุคอดีต
2. อาชญากรวิกลจริต (Insane Criminals) หมายถึง คนโง่ คนปัญญาทึบ คนโรคจิต โรคติดสุราเรื้อรัง โรคลมชัก
3. อาชญากรที่กระทำผิดเป็นครั้งคราว (Occasional Criminals or Criminaloids) หมายถึงผู้ที่เป็นอาชญากรที่อาศัยโอกาสในการกระทำผิด
4. อาชญากรที่ทำด้วยอารมณ์กดดัน (Criminals of Passion) ได้แก่พวกที่ประกอบอาชญากรรม เพราะอารมณ์ โกรธ รัก หลง เป็นคนที่ไม่สามารถต้านความต้องการของตนเองได้

ส่วนทฤษฎีอาชญาวิทยาเชิงสังคมวิทยาและบูรณาการ เอ็ดวิน ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin Sutherland อ้างถึงใน นวลจันทร์ ทักษะชัยกุล, 2548) เห็นว่า กลุ่มคนที่มีการปะทะสังสรรค์กัน (Interaction) เป็นการติดต่อสองฝ่าย จะมีคุณลักษณะคล้ายกัน เช่น บุคลิกภาพ พฤติกรรม แต่ประเด็นที่น่าสนใจ คือ ทฤษฎีนี้มองว่าคนจะกระทำผิด เพราะคบหากับเพื่อนพ้อง เขาอย่าง

เพื่อน เลียนแบบเพื่อน แล้วจึงนำทัศนคติค่านิยม เทคนิคที่โน้มน้าวให้กระทำผิดมาปฏิบัติในภายหลัง

Edwin Sutherland (1947) ได้เสนอว่าพฤติกรรมอาชญากรรมไม่ได้มีสาเหตุโดยตรงมาจากพันธุกรรม หรือสภาพแวดล้อมทางสังคม แต่เกิดจากระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมจากบุคคลใกล้ชิด โดยการติดต่อสื่อสารกัน ไม่ว่าจะเป็นการพูด หรือทำทาง โดยมีหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับกระบวนการที่บุคคลจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาชญากรรม ดังนี้

1. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้
2. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่นตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร
3. เกิดในกลุ่มบุคคลที่มีความสนิทสนมใกล้ชิดกัน
4. เมื่อพฤติกรรมได้รับการเรียนรู้ จะรวมถึง เทคนิคการกระทำผิด แรงดลใจ การใช้เหตุผล และทัศนคติต่อการกระทำผิด
5. ทิศทางเฉพาะของแรงดลใจและแรงผลักดัน ในบางสังคมบุคคลอยู่ในกลุ่มที่เห็นด้วยกับกฎหมาย ในขณะที่เดียวกันบางกลุ่มเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย
6. บุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำผิด เพราะ มีความเห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมายมากกว่าความเห็นด้วยกับกฎหมาย
7. การคบหาสมาคมบุคคลที่แตกต่างกัน อาจต่างกันด้านความถี่ และความเข้มข้น
8. กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม และต่อต้านอาชญากรรม จะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานเหมือนการเรียนรู้ทั่วไป
9. พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกความต้องการ เช่น บุคคลลักทรัพย์เพราะอยากมีความมั่นคงทางการเงิน เช่นเดียวกับกรรมกรที่ทำงานหนักเพื่อความมั่นคงทางการเงิน

จากทฤษฎีข้างต้นผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า พฤติกรรมที่เราแสดงออกนั้น เป็นผลมาจากการที่เราไปติดต่อคบหาสมาคมกับผู้อื่น ซึ่งมีปัจจัยด้านเวลา ความถี่ประกอบ โดยหากมีระยะ

เวลานาน และมีความถี่มาก ยิ่งส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรม ทำให้เราเกิดการเรียนรู้ พฤติกรรมทัศนคติต่างๆ ดังนั้น การที่มีผู้กระทำผิดอยู่ร่วมกันมากๆ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้เกิดพฤติกรรมอาชญากรรมที่มีความรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม

ทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization Theory)

สุดสงวน สุธีธร (2547) ได้อธิบายว่า คนได้ถูกขัดเกลา จากสถาบันต่างๆ ในสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งหากความสัมพันธ์เป็นไปในทางบวก และได้รับการสนับสนุน คนจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมเป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้ามหากความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบ คนก็จะฝ่าฝืนกฎระเบียบนำไปสู่พฤติกรรมอาชญากร

แบ็ค เค ดับบลิว (Back K.W., 1977) ได้กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคมเป็นการอบรมให้สมาชิกในสังคมได้เรียนรู้ระเบียบของสังคม โดยเป็นกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลตั้งแต่แรกเกิดเกี่ยวกับแบบแผนของสังคม เพื่อให้บุคคลทราบถึงบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบที่ควรปฏิบัติอย่างถูกต้องเหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในสังคมนั้นๆ

ดังนั้น กระบวนการขัดเกลาทางสังคม หมายถึง การอบรมขัดเกลาสมาชิกของสังคมโดยสถาบันต่างๆในสังคม การขัดเกลาทางสังคมมีทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งส่งผลถึงพฤติกรรมของสมาชิกในสังคมโดยตรง

สุพัทธา สุภาพ (2536) ได้แบ่งการขัดเกลาทางสังคม ตามแนวคิดของ บรูม และเซลนิก (Broom and Selznick) ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1. การขัดเกลาโดยตรง (Direct Socialization) และ 2. การขัดเกลาโดยอ้อม (Indirect Socialization) โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. การขัดเกลาโดยตรง (Direct Socialization) คือ การแนะนำ อบรม ที่แนะนำให้บุคคลปฏิบัติถูกต้องตามระเบียบที่สังคมกำหนดไว้ เพื่อให้บุคคลสามารถวางตัวได้อย่างเหมาะสม โดยใช้วิธีบอกว่าการใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ มีการเสริมแรงทางบวก เมื่อทำดี และมีการว่ากล่าว ลงโทษเมื่อทำผิด

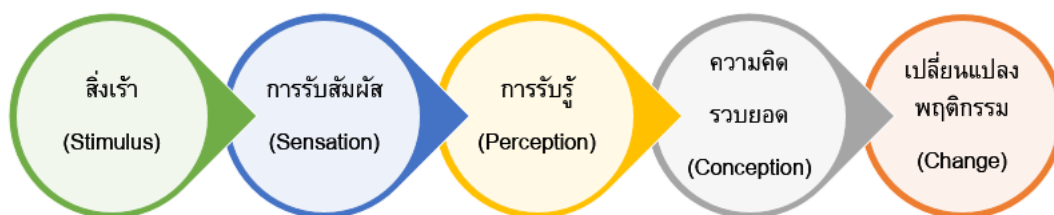
2. การขัดเกลาโดยอ้อม (Indirect Socialization) เกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมจากครอบครัว กลุ่มเพื่อน เช่น เด็กเลียนแบบพฤติกรรมของพ่อแม่โดยไม่รู้ตัว หากพ่อแม่ชอบเข้าพุดที่หยาบค้าย เด็กก็จะใช้คำหยาบค้าย ซึ่งการขัดเกลาโดยอ้อม ทำให้พฤติกรรมระหว่างบุคคลสอดคล้องกัน

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมจะเกิดขึ้นได้จะมีกระบวนการย่อยๆ เชื่อมโยงกัน ประกอบไปด้วย 3 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้ (Learning) กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) และกระบวนการสื่อสาร (Communication) ซึ่ง อบรม สนิทบาล (2520) ได้อธิบายรายละเอียดของกระบวนการดังกล่าว ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ (Learning) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถาวร ซึ่งเกิดจากประสบการณ์หรือการฝึกอบรม ประกอบด้วยกระบวนการย่อย ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 2 การเกิดกระบวนการเรียนรู้

ที่มา: อบรม สนิทบาล (2520)

จากภาพ เมื่อสิ่งเร้า (Stimulus) เข้ามากระตุ้นจะเกิดการรับสัมผัส (Sensation) และส่งกระแสสัมผัสไปยังประสาทส่วนกลาง ทำให้เกิดการแปลความหมาย เรียกว่าการรับรู้ (Perception) เมื่อแปลความหมายและสรุปผลของการรับรู้ จะทำให้เกิด ความคิดรวบยอด (Conception) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลำดับต่อไป

2. กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) หมายถึง พฤติกรรมที่ต้องการให้บุคคลอื่นรับรู้ ได้ตอบ ตอบสนองการกระทำของตนเอง จะเกิดขึ้นระหว่างบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มี 2 ประเภท กระบวนการแรก คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางเดียว (One Way) เช่น การชี้แนะ บังคับ เลียนแบบ และกระบวนการที่สอง คือ กระบวนการปฏิสัมพันธ์สองทาง (Two Way) เช่นการร่วมมือกันและการขัดแย้งกัน

3. กระบวนการสื่อสาร (Communication) เป็นเครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคม จะทำให้บุคคลหนึ่งมีอิทธิพลต่อบุคคลหนึ่ง แต่ในทางกลับกันได้รับอิทธิพลจากคนๆ นั้น ทำให้การปฏิสังสรรค์เป็นไปได้

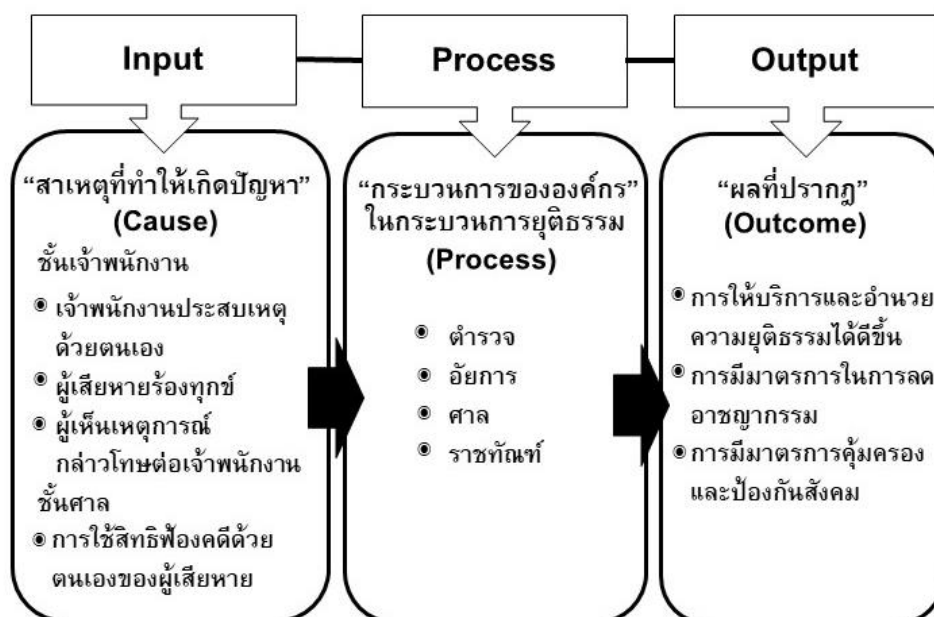
จากทฤษฎีการคบค้าสมาคมที่แตกต่าง และการขัดเกลาทางสังคม ทำให้ในบางครั้งเยาวชนชายชอบเกิดการเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบน และมักจะหลงกระทำผิด ผู้วิจัยจึงได้ศึกษากระบวนการยุติธรรมอาญาในปัจจุบัน พบว่ากระบวนการยุติธรรมอาญาทั้งระบบในปัจจุบันประกอบด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2547)

1. ปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง สาเหตุ (Cause) ที่ทำให้เกิดปัญหา เช่น การประกอบอาชญากรรมโดยบุคคลหรือกลุ่ม และมีการนำคดีเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม
2. กระบวนการ (Process) หมายถึง กระบวนการดำเนินงานขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ อัยการ ศาล และราชทัณฑ์ ตามอำนาจหน้าที่ของกฎหมาย
3. ปัจจัยนำออก (Output) หมายถึง ผลที่ปรากฏออกมาภายหลังจากผ่านขั้นตอนปัจจัยนำเข้าและกระบวนการ เช่น การให้บริการและอำนวยความสะดวกที่ดียิ่งขึ้น เป็นต้น

โดยทั้ง 3 กระบวนการเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ดังภาพ

ภาพที่ 3 กระบวนการยุติธรรมอาญา

ที่มา: ประยุกต์จาก วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2547) โดยผู้วิจัย

เพื่อให้เข้าใจในกระบวนการยุติธรรมอาญามากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และกระบวนการดำเนินงานตามกรอบกฎหมาย วิธีพิจารณากฎหมายอาญา และส่วนที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ในแต่ละส่วนประกอบ ดังต่อไปนี้

ตำรวจ

ตำรวจ หมายถึง เจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือเจ้าพนักงานที่สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ตรวจสอบและสอดส่องดูแลทุกข์สุขของประชาชน รักษากฎหมาย รวมทั้งดูแลผลประโยชน์ของสาธารณะ ซึ่งตำรวจเป็นองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐองค์กรแรกในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในส่วนการทำหน้าที่เป็นพนักงานสอบสวน ซึ่งถือว่าเป็นต้นน้ำของกระบวนการยุติธรรม ตำรวจอำนาจในการจับกุมผู้ต้องหา ค้นหาหลักฐาน สอบสวน สรุปสำนวนว่าจะส่งฟ้องหรือไม่ แล้วจึงส่งสำนวนพร้อมความเห็นไปยังพนักงานอัยการ การดำเนินกระบวนการยุติธรรมชั้นตำรวจ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ประการแรก ด้านการรับคำร้องทุกข์และสอบสวนคดีอาญา

หากเกิดการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้น และมีผู้ที่ได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะเป็นการที่เจ้าพนักงานเป็นผู้ประสบเหตุด้วยตนเอง ผู้เห็นเหตุการณ์นำเรื่องไปแจ้งความ หรือผู้เสียหายเป็นผู้ร้องทุกข์เองต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนในการรับแจ้งเหตุ ทำการสอบสวน และรวบรวมพยานหลักฐานเป็นสำนวนคดี และเพื่อให้ตำรวจสามารถที่จะดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จึงได้กำหนดให้อำนาจของพนักงานสอบสวน ไว้ดังนี้

1. อำนาจในการสอบสวนและสืบสวนคดีอาญา เพื่อให้ทราบข้อเท็จจริง เพื่อที่จะรู้ตัวผู้กระทำความผิด พิสูจน์การกระทำความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา (มาตรา 131 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)
2. ตรวจค้นบุคคลและสถานที่ เพื่อหาพยานและจับกุมผู้ต้องหา (มาตรา 132 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

3. เมื่อมีหมายจับ หรือพบการกระทำผิดซึ่งหน้า มีอำนาจจับกุมผู้ต้องหา เพื่อนำตัวมาดำเนินคดีได้ (มาตรา 78 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

4. ออกหมายเรียกพยาน และผู้ต้องหา มาพบเพื่อทำการสอบสวนไว้เป็นพยานหลักฐานในคดี (มาตรา 133 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

5. ยึดวัตถุพยาน เพื่อเป็นหลักฐานในคดี (มาตรา 85 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

6. ควบคุมตัวผู้ต้องหา เพื่อทำการสอบสวนในคดีความผิดลหุโทษจะควบคุมผู้ต้องหาได้เท่าเวลาที่จะถามคำให้การ ถามชื่อ ที่อยู่เท่านั้น ส่วนคดีนอกเหนือจากนั้นหากจำเป็นจะต้องทำการสอบสวนจะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ได้ไม่เกิน 48 ชั่วโมง (มาตรา 87 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

7. ให้ประกันผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวน (มาตรา 85/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ประการที่สอง การขอมัดฟ้องและฝากขังผู้ต้องหา

หากอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องหาสิ้นสุดลง แต่การสอบสวนยังไม่แล้วเสร็จ ตำรวจต้องนำผู้ต้องหาไปขอมัดฟ้อง หรือฝากขังต่อศาล เมื่อศาลอนุญาตให้มัดฟ้องหรือฝากขังแล้ว จะต้องส่งตัวผู้ต้องหาให้อยู่ในอำนาจการควบคุมของศาล ซึ่งศาลจะส่งตัวต่อเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์นำไปควบคุมไว้ที่เรือนจำต่อไป แต่ในกรณีที่ผู้ต้องหาได้ประกันตัวในชั้นสอบสวน ตำรวจไม่ต้องอำนาจศาลฝากขังแต่อย่างใด

ประการที่สาม การทำความเห็นและสรุปสำนวนของตำรวจ

เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว จำเป็นจะต้องสรุปสำนวนการสอบสวนโดยมีความเห็นทางคดีได้ 3 ทาง ดังนี้ (มาตรา 141 และมาตรา 142 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

1. เห็นควรงดการสอบสวน กรณีไม่มีตัวผู้ต้องหา
2. เห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา ให้ส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เพื่อดำเนินการต่อไป ส่วนการประกันตัวชั้นการควบคุมของอัยการ ผู้ต้องหามีสิทธิจะยื่นคำร้องขอประกันตัวต่ออัยการได้
3. เห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ให้ส่งสำนวนสอบสวนไปยังอัยการ เพื่อพิจารณาต่อไป ส่วนตัวผู้ต้องหาหากอยู่ในความควบคุมของตำรวจให้ปล่อยตัวไป หากอยู่ในความควบคุมของศาล ให้ยื่นคำร้องขอปล่อยตัวผู้ต้องหาต่อศาล

อัยการ

พนักงานอัยการ หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่สังกัดสำนักงานอัยการสูงสุด ซึ่งเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยพนักงานอัยการมีอำนาจในการพิจารณาสำนวนการสอบสวน จากนั้นใช้ดุลยพินิจในการให้ความเห็นสั่งฟ้อง หรือไม่สั่งฟ้องตามสมควร โดยเฉพาะในกรณีดังต่อไปนี้

1. การใช้ดุลยพินิจฟ้องคดีอาญาต่อศาลชั้นต้น ตลอดจน อุตธรณี ฎีกา และแก้อุทธรณ์แก้ฎีกา
2. สั่งให้งดหรือทำการสอบสวนต่อไป ในคดีที่ไม่ปรากฏตัวว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด
3. ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง และพนักงานอัยการเห็นชอบด้วยให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง และแจ้งคำสั่งนี้ให้พนักงานสอบสวนทราบ แต่หากไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งตัวผู้ต้องหามาเพื่อฟ้องหรือจัดการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อให้ได้ตัวผู้ต้องหามาฟ้อง
4. ในกรณีที่พนักงานสอบสวนมีความเห็นว่าควรสั่งฟ้อง และพนักงานอัยการ เห็นชอบด้วย ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล แต่ถ้าหากไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง และปล่อยตัวผู้ต้องหาไป และแจ้งคำสั่งให้พนักงานสอบสวนทราบ
5. สั่งให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติม หรือส่งพยานมาเพื่อให้ซักถามต่อไป (มาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

ขั้นตอนการดำเนินคดีอาญาในศาล

เมื่อพนักงานอัยการฟ้องคดีอาญาต่อศาลแล้ว พนักงานอัยการมีหน้าที่ในการทำร่างฟ้อง นำคำฟ้องมายื่นต่อศาล และดำเนินการสืบพยานตามขั้นตอนที่กฎหมายบัญญัติไว้ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว ไม่ว่าจะพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้อง หากพนักงานอัยการไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษา ก็สามารถที่จะยื่นอุทธรณ์ ฎีกาต่อศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกาได้ ภายในอายุความอุทธรณ์ หรือฎีกา

แต่อย่างไรก็ตาม หากมีการใช้ดุลยพินิจในการสั่งฟ้องคดีไปแล้ว แต่ศาลชั้นต้นยังมีคำพิพากษาคดี พนักงานอัยการสามารถใช้ดุลยพินิจในการถอนฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้ (มาตรา 35 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา) ซึ่งการถอนฟ้อง เป็นไปได้ 3 กรณี ดังนี้

1. ถอนฟ้องด้วยเหตุผลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เช่น จำเลยไม่ใช่ผู้กระทำความผิดที่ถูกร้อง พนักงานอัยการควรถอนฟ้อง เพื่อความเป็นธรรม
2. ถอนฟ้องด้วยเหตุผลตามกฎหมาย เช่น การกระทำผิดของจำเลยเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย หรือมีเหตุให้ยกเว้นโทษ หรือคดีขาดอายุความ
3. ถอนฟ้องด้วยเหตุนโยบาย เพื่อประโยชน์ของประชาชน เช่น การดำเนินคดีต่อไปไม่เป็นประโยชน์ต่อประชาชน หรือเป็นผลร้ายกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง พนักงานอัยการอาจถอนฟ้องได้

ศาล

ศาล หมายถึง ผู้พิพากษา ซึ่งมีอำนาจในการตัดสินคดีความต่างๆ ตามกฎหมายในที่นี้ หมายถึงศาลยุติธรรม หรือผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในชั้นศาล มีขั้นตอนสำคัญดังนี้

การไต่สวนมูลฟ้อง

การไต่สวนมูลฟ้อง หมายถึง กระบวนการไต่สวนของศาล เพื่อวินิจฉัยคดีที่นำมาฟ้องต่อศาลในเบื้องต้นว่าคดีมีมูล หรือไม่มีมูล เป็นกระบวนการกลั่นกรองคดีที่จะให้ศาลพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแยกออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง และกรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้อง (มาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

1. กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง ตามกฎหมายศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง เนื่องจากได้มีการกลั่นกรองโดยพนักงานอัยการมาก่อนแล้ว แต่หากศาลเห็นว่าสมควรให้ไต่สวนมูลฟ้องก็สามารถทำได้ ซึ่งหากศาลประทับรับฟ้องแล้ว ผู้ถูกฟ้องจะตกเป็นจำเลยทันที

2. กรณีผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องเอง ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูลฟ้องทุกคดี ยกเว้นในกรณีที่พนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาเดียวกันแล้ว ศาลจะไม่ไต่สวนมูลฟ้องก็ได้

หากศาลเห็นว่าคดีไม่มีมูล ศาลจะพิพากษายกฟ้อง ซึ่งโจทก์มีสิทธิยื่นอุทธรณ์ฎีกาได้ตามกฎหมาย แต่ในกรณีที่ศาลเห็นว่าคดีมีมูล ศาลจะประทับรับฟ้องไว้พิจารณา ซึ่งภายหลังจากการประทับรับฟ้อง ผู้ถูกฟ้องจะตกเป็นจำเลยทันที แม้ตัวจำเลยจะมาศาลหรือไม่ก็ตาม หากจำเลยไม่มาศาล ศาลมีสิทธิในการออกหมายเรียก หรือหมายจับตามความเหมาะสม

การพิจารณาคดีอาญา

หากศาลประทับรับฟ้องแล้ว ศาลจะดำเนินการพิจารณาคดี และสืบพยานต่อไป โดยมีสาระสำคัญอยู่ 2 ประการ ดังนี้

ประการแรก คู่มครองจำเลยในการต่อสู้คดี ซึ่งจำเลยจะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ การพิจารณาคดีและสืบพยานจะต้องทำอย่างเปิดเผยในศาล และต่อหน้าจำเลย

ประการที่สอง ในการพิจารณาคดี และสืบพยานรวมทั้งการพิพากษาคดี ศาลต้องนั่งพิจารณาคดีของคดี (มาตรา 172 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา)

การร้องขอให้ศาลรอลงโทษจำคุก

กรณีที่จำเลยรับสารภาพว่าได้กระทำความผิดตามฟ้องจริง และเป็นคดีที่ไม่ร้ายแรง ซึ่งในกฎหมายได้บัญญัติโทษให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี จำเลยอาจยื่นคำแถลงประกอบคำรับสารภาพ

และขอให้ศาลรอลงโทษจำคุก เพื่อให้โอกาสจำเลยได้กลับตัวเป็นดีได้ (มาตรา 56 แห่งประมวลกฎหมายอาญา) โดยการแสดงหลักฐานเกี่ยวกับอายุ ประวัติความประพฤติ การศึกษา อาชีพ สภาพความผิด หรือสาเหตุอื่น ๆ อันควรปรานี เช่น บันทึกรายการตกลงชดเชยค่าเสียหายเพื่อบรรเทาผลร้าย สำเนาทะเบียนบ้าน หรือสูติบัตรแสดงว่ามีบุตรต้องอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น แต่ทั้งนี้ ศาลอาจลงโทษจำคุกและปรับ แต่ให้รอลงโทษจำคุกไว้ก่อน โดยอาจกำหนดเงื่อนไขคุมประพฤติ เช่น การรายงานตัว หรืออบบริการสังคมและสาธารณประโยชน์ ซึ่งจำเลยจะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขอย่างเคร่งครัด ไมฉะนั้นศาลอาจนำโทษจำคุกที่รอไว้้นั้นมาลงโทษจำเลยได้

การพิพากษาคดีอาญา

เมื่อศาลได้สืบพยานจนสามารถพิสูจน์ได้ว่า จำเลยกระทำความผิด หรือไม่ได้กระทำความผิดจริงตามฟ้อง ศาลต้องทำคำพิพากษา หรือคำสั่งศาล และอ่านคำพิพากษาในศาลอย่างเปิดเผยในวันเสร็จสิ้นการพิจารณาคดี หรือ 3 วัน นับจากวันเสร็จสิ้นคดี ซึ่งคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลจะต้องเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้พิพากษา ซึ่งนั่งพิจารณาคดี โดยคำพิพากษา มี 2 ลักษณะ คือ

1. พิพากษายกฟ้อง ศาลจะพิพากษายกฟ้องโจทก์และปล่อยตัวจำเลยไป เมื่อพิจารณาแล้วได้ข้อยุติว่า จำเลยไม่ได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คดีขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ

2. พิพากษาลงโทษจำเลย เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยกระทำความผิดจนปราศจากข้อสงสัย และไม่มีกรยกเว้นโทษตามกฎหมาย ให้ศาลลงโทษแก่จำเลยตามความผิด

การอุทธรณ์ฎีกา

เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว คู่ความไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษา คู่ความสามารถอุทธรณ์หรือฎีกาได้ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่ง

เว้นแต่คดีนั้นห้ามอุทธรณ์หรือฎีกา คำพิพากษาของศาลฎีกา ถือเป็นที่สุดของกระบวนการยุติธรรมในชั้นศาล และจะต้องมีการบังคับคดีตามคำพิพากษานั้น เว้นแต่จะมีการอุทธรณ์โทษจากพระมหากษัตริย์

คุมประพฤติ

การคุมประพฤติ ไม่ได้เป็นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมโดยตรงดังเช่นการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในชั้นตำรวจ อัยการ และศาล แต่เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญครอบคลุมทั้งขั้นก่อน และหลังการพิพากษาคดีของศาล โดยมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการ ขั้นต้นก่อนคำพิพากษานั้น เรียกว่า การสืบเสาะและพินิจ (Presentence Investigation) ส่วนขั้นต้นภายหลังจากที่ศาลพิพากษาคดี เรียกว่า การควบคุมและสอดส่อง (Supervision) ซึ่งพนักงานคุมประพฤติจะทำหน้าที่ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือผู้กระทำความผิดนั้นๆ พร้อมกับนำทรัพยากรในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ ที่เรียกว่า กิจกรรมชุมชน (Community Affair) โดยมุ่งหวังให้จำเลยได้กลับตัวเป็นพลเมืองดี กลับสู่ชุมชนอย่างมีคุณค่า

การสืบเสาะและพินิจ (Presentence Investigation) หมายถึง กระบวนการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับประวัติและภูมิหลังทางสังคมของจำเลย ตลอดจนพฤติกรรมในคดีก่อนการพิจารณาพิพากษาคดี โดยพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ดำเนินการตามคำสั่งศาล แล้วนำข้อเท็จจริงที่ได้มาสรุปวิเคราะห์ ทำรายงานเสนอต่อศาลพร้อมทำความเข้าใจว่า วิธีการใดจึงจะเหมาะสมกับจำเลยรายนั้น เพื่อให้ศาลจะได้ใช้ประกอบดุลยพินิจในการพิพากษา ซึ่งจะพิจารณาเป็นรายบุคคลไป

การควบคุมและสอดส่อง (Supervision) เป็นกระบวนการภายหลังจากศาลใช้ดุลยพินิจในการพิพากษาผู้กระทำความผิดแล้วว่า บุคคลนั้นยังไม่สมควรได้รับโทษจำคุก จึงให้รอการโทษไว้ก่อน โดยมีเงื่อนไขในการคุมประพฤติ และให้พนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ควบคุมแนะนำ ช่วยเหลือหรือตักเตือนในเรื่องความประพฤติ การศึกษา อาชีพ หรือเรื่องอื่นๆ ด้วยการแก้ไขฟื้นฟูตามความเหมาะสม เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การบำบัดทางการแพทย์ การฝึกอาชีพ เป็นต้น

ราชทัณฑ์

เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับคดีโดยตรง ดังเช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล แต่กรมราชทัณฑ์จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในฐานะของการบังคับคดีให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาลในคดีอาญา โดยกรมราชทัณฑ์มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ควบคุมตัวไว้ไม่ให้หนี และลงโทษ แก่ไข่ฟื้นฟูผู้ต้องโทษให้กลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีหลังพ้นโทษ

ยาเสพติดให้โทษ

ปัจจุบันยาเสพติดได้แพร่ระบาดอยู่ในสังคมไทยเป็นอย่างมาก มีรูปแบบในการแพร่กระจายที่สลับซับซ้อน และมีการคิดค้นตัวยาแปลกๆ ออกมาสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง ปัญหายาเสพติดก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมที่กระทบในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านอาชญากรรม โดยความหมายของยาเสพติดให้โทษ และการแบ่งประเภทของยาเสพติด มีรายละเอียด ดังนี้

ยาเสพติดให้โทษ หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใดๆ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกาย ไม่ว่าจะโดยรับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใดๆ แล้วทำให้เกิดผลต่อร่างกายและจิตใจในลักษณะสำคัญ เช่น ต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ มีอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา และสุขภาพโดยทั่วไปจะทรุดโทรมลง ซึ่งรวมถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ หรืออาจใช้ผลผลิต เป็นยาเสพติดให้โทษ และสารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษด้วย (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562) ซึ่งยาเสพติดมีหลายเป็นเภท โดยใช้กฎหมายเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ได้ดังนี้

1. พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 เช่น อีเฟดรีน
2. พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533 เช่น ทินเนอร์ กาว แล็กเกอร์
3. พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 เช่น แอมเฟตามีน เฮโรอีน ฯลฯ

พระราชบัญญัติวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518

1. ห้ามผู้ใด ผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออกวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทที่ 1 และ 2 นอกจากกระทรวงสาธารณสุข หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทที่ 2 ขายได้โดยแพทย์ สัตวแพทย์ ทันตแพทย์ เฉพาะผู้ป่วยของตน หรือกระทำโดยกระทรวง ทบวง กรม สภากาชาดไทย องค์การเภสัช หรือสถานที่ที่ราชการกำหนด โทษจำคุก 5 - 20 ปี และปรับ 100,000 – 400,000 บาท

2. ห้ามมีผู้ใดผลิต ขาย นำเข้า หรือส่งออกวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทที่ 3 และ 4 เว้นแต่ได้ขออนุญาตแล้วตามกฎหมาย ซึ่งจะต้องมีเภสัชกรเป็นผู้รับผิดชอบควบคุม โทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี และปรับไม่เกิน 100,000 บาท

3. ห้ามผู้ใดเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทที่ 1 ห้ามผู้ใดเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทที่ 2 เว้นแต่สั่งโดยแพทย์, ทันตแพทย์ผู้ให้การรักษา ห้ามผู้ใดครอบครองหรือใช้ประโยชน์วัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทประเภทที่ 1-2 โดยมีได้รับอนุญาต โทษจำคุก 1 - 5 ปี และปรับ 20,000 - 100,000 บาท

4. ห้ามผู้ใดจงใจ ชักนำ ยุยงส่งเสริมหรือใช้อุบายล่อลวงขู่เข็ญให้ผู้อื่นเสพวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท โทษจำคุก 2 - 10 ปี และปรับ 40,000 - 100,000 บาท และถ้ากระทำต่อหญิงหรือบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ หรือจงใจเพื่อให้ผู้อื่นกระทำความผิดอาญา หรือเพื่อประโยชน์แก่ตนเองหรือผู้อื่นในการกระทำความผิดอาญา โทษจะเพิ่มขึ้นเป็นจำคุก 3 ปี ถึงตลอดชีวิต และปรับ 60,000 - 500,000 บาท

พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533

1. ชายสารระเหยแก่ผู้มีอายุไม่เกิน 17 ปี (โดยไม่ให้นำไปใช้เพื่อการศึกษา) มีโทษจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

2. จัดหาหรือขายสารระเหยแก่ผู้ติดสารระเหย เสพสารระเหย ชักจูง หลอกลวง บังคับให้ผู้อื่นเสพสารระเหย มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 20,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในกรณีที่ผู้สูดดมอายุไม่เกิน 17 ปี ศาลอาจเรียกตัวพร้อมผู้ปกครองมาว่ากล่าวตักเตือน และปล่อยตัวไป แต่ถ้าเห็นว่าเป็นผู้ติดสารระเหยอาจส่งไปบำบัดรักษา ในกรณีที่อายุเกิน 17 ปี และติดสารระเหยด้วย ศาลอาจส่งตัวไปบำบัดรักษาเช่นกัน โดยชดเชยระยะเวลาบำบัดทดแทน ค่าปรับ หรือการจำคุก แต่ถ้าการบำบัดรักษาไม่สามารถดำเนินไปจน

ครบตามกำหนด โดยผู้กระทำผิดหลบหนีออกไปจากสถานบำบัด ถ้าถูกจับได้ซ้ำจะได้รับการ ลงโทษหนักขึ้น

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522

ตามพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 แบ่งยาเสพติดให้โทษออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง มีทั้งสิ้น 38 รายการ เช่น เฮโรอีน แอมเฟตามีน เมทแอมเฟตามีน (ยาบ้า) เอ็กซ์ตาซี (ยาอี) และแอลเอสดี

ประเภทที่ 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไป มีทั้งสิ้น 102 รายการ เช่น ใบโคคา โคคาอิน ยาสกัด เข้มข้นของต้นฝิ่นแห้ง เมทาโดน มอร์ฟีน ฝิ่นยา (ผ่านกรรมวิธีปรุงแต่งเพื่อใช้เป็นยา) และฝิ่น (ฝิ่นดิบ ฝิ่นสุก มูลฝิ่น)

ประเภทที่ 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยา และมียาเสพติดให้โทษประเภทที่ 2 ผสมอยู่ เช่น ยาแก้ไอ ยาแก้ท้องเสีย

ประเภทที่ 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือ 2 มีทั้งสิ้น 32 รายการ เช่น อาเซติกแอนไฮไดรด์ อาเซติลคลอไรด์

ประเภทที่ 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าข่ายอยู่ในประเภทที่ 1 ถึง 4 รายการ คือ กัญชา พืชกระท่อม พืชฝิ่น ทุกส่วนของพืชกัญชา ทุกส่วนของพืชกระท่อม และพืชเห็ดขี้ควาย

ซึ่งยาเสพติดให้โทษที่แพร่ระบาดอยู่ในประเทศไทย ตามที่สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545) ได้รายงาน มีทั้งหมด 7 ประเภท ดังนี้

1. ฝิ่น (Opium) เป็นพืชล้มลุก เนื้อฝิ่นประกอบด้วยสารเคมีหลายชนิด ประกอบด้วย โปรตีน กลีโคไซด์ แร่ ยาง และกรดอินทรีย์ที่อยู่ในกลุ่มอัลคาลอยด์ (Alkaloid) ซึ่งเป็นส่วนผสมสำคัญที่ทำให้ฝิ่นกลายเป็นยาเสพติดให้โทษร้ายแรง ซึ่งแบ่งแยกเป็น 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 ออกฤทธิ์กดประสาททำให้เกิดอาการมึนเมา และเป็นยาเสพติดให้โทษโดยตรง ทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นยาทำให้อ่อนหลับ (Hypnotic) และแก้ปวด (Analgesic) อัลคาลอยด์ที่เป็นสารเสพติดที่ออกฤทธิ์มากที่สุดประเภทนี้คือ มอร์ฟีน (morphine)

ประเภทที่ 2 ออกฤทธิ์ทำให้กล้ามเนื้อเรียบหย่อนคลายตัว ทางเภสัชวิทยาถือว่าเป็นอัลคาลอยด์ในฝิ่นประเภทนี้ไม่เป็นสารเสพติด มีปาปาเวอริน (Papaverine) เป็นสารสำคัญ

อาการของผู้ที่สูบฝิ่นหรือรับประทานเข้าไปจะมีอาการเคลิบเคลิ้ม สมองทำงานช้าลง ง่วง เชื่องซึม ใจลอย ชีพจรเต้นช้า หายใจช้า ม่านตาตก กดฮอริโมนเพศ กดภูมิคุ้มกันของร่างกายทำให้ติดเชื้อโรคได้ง่าย เมื่อขาดยาจะมีอาการรุนแรง คือ กระวนกระวาย โกรธง่าย หงุดหงิด ตกใจง่าย ปวดหลัง อาเจียน นอนไม่หลับ ม่านตาขยาย หายใจหอบและถี่

2. มอร์ฟีน (Morphine) มี 2 ลักษณะ คือ รูปอิสระ (Free) และรูปเกลือ (Salt) มอร์ฟีนออกฤทธิ์กดประสาทมีลักษณะเป็นผงขาวหรือเทาเกือบขาว ไม่มีกลิ่น มีรสขม มีฤทธิ์สูงกว่าฝิ่น เสพติดได้ง่าย มีลักษณะทั้งที่เป็นเม็ด เป็นผง และเป็นก้อน หรือละลายน้ำบรรจุหลอดสำหรับฉีดเข้าสู่ร่างกาย เป็นยาจำพวกกดประสาทส่วนกลาง ลดความรู้สึกเจ็บปวด ทำให้รู้สึกง่วง และลดการทำงานของร่างกาย อาการข้างเคียง คือทำให้คลื่นไส้ อาเจียน ท้องผูก เกิดอาการคันตามใบหน้า ตาแดง เพราะโลหิตสูบฉีด ม่านตาดำหดตีบ และหายใจลำบาก ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม

3. พืชกระท่อม (Kratom) มีสารไมตราจายนิล (Mitragynine) มีฤทธิ์ทั้งกระตุ้นประสาทและกดประสาท มีวิธีการเสพโดยการเคี้ยวใบดิบ หรือใช้ใบดิบตากแห้งแล้วนำมาบดเป็นผง กินแล้วดื่มน้ำตาม หรือนำมาชงกับน้ำร้อนดื่ม ปัจจุบันมีการนำพืชกระท่อมมาผสม มีชื่อเรียกว่า 4 คุณ 100 โดยมีสูตรผสม ดังนี้

- 3.1 ตั้มน้ำไปกระท่อม ใค้ก ยาแก้ไอ และยากันยุง
- 3.2 ตั้มน้ำไปกระท่อม ใค้ก ยาแก้ไอ และยากล่อมประสาท
- 3.3 ตั้มน้ำไปกระท่อม ใค้ก ยาแก้ไอ และยาซักผ้าขาวไฮเตอร์
- 3.4 ตั้มน้ำไปกระท่อม ใค้ก ยาแก้ไอ และกาแพ
- 3.5 ตั้มน้ำไปกระท่อม ใค้ก ยาแก้ไอ และนมเปรี้ยว

พืชกระท่อมมีผลต่อร่างกายเมื่อเสพ ทำให้หายปวดเมื่อยตามร่างกาย มีความสุข สามารถทำงานได้ทนทาน ทนแดดได้ดี และกดประสาทให้มึนชา คนเสพครั้งแรกมักมีอาการมึนงง คอแห้ง คลื่นไส้ อาเจียน ฤทธิ์ของพืชกระท่อมจะอยู่ได้นาน 3-4 ชั่วโมง เมื่อเสพไปนานๆ จะทำให้ผิวหนังไหม้เกรียม อาการท้องผูกเป็นประจำ อุจจาระเป็นเม็ดสีเขียวคล้ายมูลกแพะ อาการหงุดหงิด กระวนกระวาย ซึมเศร้า มึนงง ปวดเมื่อยตามข้อ และกล้ามเนื้อชา อ่อนเพลีย เบื่ออาหาร และนอนไม่หลับ

4. เคตามีน หรือยาเค (Ketamine) หรือ เคตาว่า (Ketava) ถูกสังเคราะห์เพื่อเป็นยาสลบที่ใช้ในการแพทย์ ยาชนิดนี้สำหรับฉีด ได้ถูกนำมาแปรสภาพเพื่อใช้ในการสูบหรือใช้ดื่ม หรือทำเป็นผงขาวโดยการระเหยน้ำออกด้วยความร้อน จนเหลือผงสีขาว นำมาบดหรือใช้พลาสติกแข็งขูด เรียกว่า Special K นำไปสูดดม หรือนำไปใส่เครื่องดื่ม จะทำให้ประสาทหลอนรุนแรง รู้สึกเคลิบเคลิ้ม (Euphoria) รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถพิเศษ (Mystical) มีอาการสูญเสียกระบวนการทางความคิด ความคิดสับสน การรับรู้ และการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อม ทั้งภาพ แสง สี เสียง ตาลาย ร่างกายเคลื่อนไหวไม่สัมพันธ์กัน หากใช้ในปริมาณมากจะเกิดอาการหายใจติดขัด (Respiratory Depression) หากใช้ติดต่อกันไปนานๆ จะปรากฏอาการที่เรียกว่า แฟลชแบ็ค (Flashbacks) ทำที่ที่สุดจะทำให้ผู้เสพมีอาการโรคจิตและกลายเป็นคนวิกลจริตได้

5. โคเคน (Cocaine) เป็นสารอัลคาลอยด์ที่สกัดจากต้นโคคา โคเคนที่ค้นพบในประเทศไทยมี 2 ชนิด ได้แก่ โคเคนชนิดผง มีลักษณะเป็นผงขาว ไม่มีกลิ่น และโคเคนชนิดเป็นก้อนผลึก โดยทั่วไปโคเคนสามารถเสพเข้าร่างกายได้ทั้งหมด 4 ทาง ได้แก่ ทางปาก ทางโพรงจมูก ทางเส้น

เลือด และทางระบบหายใจ โคเคนมีฤทธิ์ในการกระตุ้นระบบประสาท ทำให้ผู้เสพหัวใจเต้นแรง ความดันโลหิตสูง กระวนกระวาย นอนไม่หลับ มีอาการซีดเซียวและประสาทหลอน การเสพโคเคนในระยะนาน จะมีผลให้ผนังจมูกขาดเลือด ทำให้เยื่อบุโพรงจมูกฝ่อ หรือขาดทะเล ระบบสมองถูกกระตุ้นอย่างแรง ทำให้เกิดอาการชัก เลือดออกในโพรงสมอง และเนื้อสมองตายในบางส่วน ซึ่งการที่หัวใจถูกกระตุ้นอย่างรุนแรง อาจทำให้กล้ามเนื้อหัวใจเสื่อม และทำให้หัวใจล้มเหลวได้

6. ไอซ์ (Ice) หรือเมทแอมเฟตามีนไฮโดรคลอไรด์ คือ เมทแอมเฟตามีนในรูปผลึกใสเหมือนน้ำแข็ง มีความบริสุทธิ์สูง ไม่มีกลิ่น สังเคราะห์จากสารอีเฟดรีน (Ephedrine) หรือ ซูโดอีเฟดรีน (Pseudoephedrine) ส่วนมากพบเป็นผลึกใส

7. จีเอชบี (GHB) หรือ Gamma-Hydroxyl Butyrate เป็นสารเสพติดจัดอยู่ในกลุ่มวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท ประเภท 1 ตามพระราชบัญญัติวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518 เป็นสารที่เกิดจากกระบวนการเผาผลาญของร่างกาย พบได้ในเซลล์ของมนุษย์และสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทางการแพทย์ได้นำ GHB ที่สังเคราะห์ขึ้นมาขึ้นมาใช้เป็นยาสลบ ยานอนหลับ ยารักษาภาวะง่วงหลับ (Narcolepsy) ใช้สำหรับช่วยในการคลอดบุตร และใช้รักษาผู้ป่วยโรคพิษสุราเรื้อรัง (Alcoholism) GHB มีฤทธิ์ในการกระตุ้นหลังของ Growth Hormones และกระตุ้นกระบวนการสังเคราะห์โปรตีนของร่างกาย หลังจากใช้ยาจะรู้สึกสบาย คล้ายคนดื่มแอลกอฮอล์ช่วยกระตุ้นความรู้สึกทางเพศ แต่หากใช้ยาที่เกินขนาด อาจทำให้เกิดการกดการทำงานของหัวใจนำไปสู่การชักและหมดสติ

สาเหตุการใช้ยาเสพติด

ทิพาวดี เอมะวรรณนะ (2547) ได้อธิบายสาเหตุการใช้เสพติดของเยาวชน ผ่านแนวคิดของฟเลย์ และเพทริเอท (Flay&Petraitis) โดยได้ประเด็นสำคัญ 7 ประเด็น ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางสังคม
2. สัมพันธภาพภายในครอบครัว
3. สัมพันธภาพกับเพื่อน

4. การเรียนรู้จากผู้คนในสังคม
5. สาเหตุจากสถาบันที่เยาวชนสัมพันธ์ด้วย เช่น โรงเรียน ชุมชน
6. สาเหตุมาจากองค์ประกอบทางลักษณะพื้นฐานภายในจิตใจ ได้แก่ การเห็นคุณค่าภายในตนเอง
7. สาเหตุจากความรู้ ทักษะคติต่อสุราและสารเสพติด รวมทั้งพฤติกรรมที่เชื่อมโยงกับการมีแนวโน้มไปสู่การกระทำผิดปกติ เช่น พฤติกรรมต่อต้านสังคม

ส่วนในประเทศไทยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการใช้ยาเสพติด ได้แก่ งานวิจัยของคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กระทรวงยุติธรรม (2554) เรื่อง “การประมวลองค์ความรู้ เรื่อง ปัจจัยและแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน ที่ทำการวิจัยด้านยุทธศาสตร์การป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด (Potential Demand) ซึ่งได้สรุปปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนติดยาเสพติด เป็น 3 ปัจจัย ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบไปด้วย ลักษณะบุคลิกภาพส่วนบุคคล โดยบุคคลที่มีความเสี่ยงที่จะใช้ยาเสพติด คือ ผู้ที่มีบุคลิกหัวนไหว เปิดกว้างแบบทำท่าย อยากรู้อยากลอง และแบบวิตกกังวลและซึมเศร้า

2. ปัจจัยทางด้านครอบครัว ประกอบด้วย

- 2.1 แบบแผนการเลี้ยงดู มีส่วนสำคัญต่อพฤติกรรมของเยาวชน ซึ่งหากพ่อแม่ผู้ปกครองมีความใกล้ชิดติดยาเสพติด ก็จะเป็นแบบอย่างในการเสพ

- 2.2 ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว/สถานภาพของครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่ เด็กและเยาวชนที่มีปัญหายาเสพติด มักมีปัญหาในครอบครัวประกอบด้วย เช่น ครอบครัวแตกแยก สมาชิกในครอบครัวทะเลาะ เบาะแว้งกันเป็นประจำ สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน

- 2.3 ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวขาดปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ไม่มีเวลา หรือโอกาสในการทำกิจกรรมร่วมกัน

2.4 ระดับความคาดหวังต่อสมาชิกในครอบครัว มีผลต่อการหันไปใช้ยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในระดับที่สูง เนื่องจากตัวเยาวชนได้รับความกดดัน จากการตั้งความหวังในเรื่องต่างๆ ไว้อย่างสูงเกินไป ทำให้เยาวชนเกิดความเครียด และรู้สึกผิดหวังหากไม่ได้ตามที่คาดหวัง ส่งผลให้หมดคุณค่าในตัวเองและสิ้นหวัง และโดยเฉพาะเมื่อครอบครัวซ้ำเติมและไม่ให้กำลังใจ

2.5 สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวที่ดีเกินไป หรือต่ำเกินไป ส่งผลให้ผู้ปกครองไม่มีเวลาในการดูแล สอดส่อง ให้ความรักและแนวคิดที่ถูกต้องให้ลูก ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญเช่นกัน

3. ปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

3.1 กลุ่มเพื่อน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลสูงต่อการนำไปสู่การใช้ยาเสพติด เนื่องจากเพื่อนถือเป็นสิ่งที่เข้าถึงง่ายที่สุด และเยาวชนที่อยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อมักจะติดกลุ่มเพื่อน การใช้ยาเสพติดอาจจะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเพื่อนยอมรับ ซึ่งเป็นสิ่งที่เยาวชนต้องการ และเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ในขั้นที่ 4 ของ Maslow (ขั้นต้องการการยอมรับ นับถือยกย่อง)

3.2 โรงเรียน เป็นสถานที่หนึ่งที่เด็กและเยาวชนพบปะกัน ซึ่งอาจทำให้มีโอกาสที่จะแลกเปลี่ยนความคิดที่ผิดแนวทางสำหรับเรื่องของยาเสพติด ซึ่งโรงเรียนอาจมีส่วนช่วยในการให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด

3.3 ชุมชนและลักษณะสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย มีผลต่อการเข้าถึงแหล่งจำหน่ายยาเสพติด ซึ่งมีอิทธิพลต่อการใช้ยาเสพติดของเด็กแล้วเยาวชนอย่างมาก

3.4 สังคม วัฒนธรรม ค่านิยมที่เน้นบริโภคนิยม เป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเกิดค่านิยมที่ผิด นำไปสู่การใช้ยาเสพติด และการจำหน่าย

ทักษะชีวิต และการพัฒนาทักษะชีวิต

ทักษะชีวิต เป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาชีวิตของวัยรุ่น โดยมีผลการศึกษาจากหลากหลายงานวิจัย พบว่า ทักษะชีวิตมีส่วนช่วยในการลดความเสี่ยงต่อสิ่งเฝ้าต่างๆ เช่น การเสพติดสุรา และสารเสพติดอื่นๆ ซึ่งการที่จะมีทักษะชีวิตที่ดีได้นั้น จำเป็นจะต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิต ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพกับกลุ่มเพื่อนและผู้ใหญ่ ตลอดจนฝึกกระบวนการต่างๆ ที่ช่วยให้เยาวชนได้เกิดการตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการดำเนินกิจกรรมที่ได้ผลดีนั้น ควรเป็นโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วม (Interactive) มีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างกัน มากกว่าที่จะเป็นลักษณะของการสอนในห้องเรียน

กรมอนามัย (2539) ได้ให้ความหมายของทักษะชีวิต ไว้ว่าเป็นทักษะความสามารถอันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะอันที่จะจัดการกับปัญหารอบๆ ตัวในสภาพปัจจุบัน และเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคต

วนิดา ขาวมงคล (2546) กล่าวว่า ทักษะชีวิตเป็นความสามารถของมนุษย์ที่เรียนรู้จากตนเองและผู้อื่น ซึ่งรวมถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทางสังคมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และทักษะการจัดการชีวิตของตนเองกับปัญหาที่สภาพแวดล้อมต่างๆ มีการพัฒนาจนบรรลุสูงสุดในชีวิต คือ ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

จากการให้ความหมายทักษะชีวิตของนักวิชาการข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ทักษะชีวิต คือ ความสามารถของมนุษย์ อันประกอบด้วยความรู้ เจตคติ และการจัดการกับชีวิตของตนเองในสภาพปัจจุบัน ซึ่งนอกจากทักษะชีวิตจะเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการใช้ยาเสพติดของเยาวชนแล้ว ทักษะชีวิตยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการป้องกันปัญหาอื่นๆ ในวัยรุ่นได้เช่นกัน เช่น ปัญหาทางเพศ ปัญหาความรุนแรง เป็นต้น

องค์ประกอบของทักษะชีวิต

องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กำหนดองค์ประกอบของทักษะชีวิตไว้ 10 องค์ประกอบ โดยแยกตามพฤติกรรมการเรียนรู้แบ่งเป็น 3 ด้าน 5 คู่ (ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรืองกาญจนเศรษฐ์, 2553:4-6) ดังนี้

1. ด้านพุทธิพิสัย (ความรู้) มี 1 คู่ คือ การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)
2. ด้านจิตพิสัย (เจตคติ) มี 1 คู่ คือ การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) และความเห็นใจผู้อื่น (Empathy)
3. ด้านทักษะพิสัย (ทักษะ) มี 3 คู่ ดังนี้ คู่ที่หนึ่ง การสร้างสัมพันธภาพ (Interpersonal Relationship) และการสื่อสาร (Communication) คู่ที่สอง การตัดสินใจ (Decision Making) และการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) และคู่ที่สาม การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด (Coping with Emotion and Stress)

โดยแต่ละองค์ประกอบมีความหมาย ดังต่อไปนี้

การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) หมายถึงความสามารถของบุคคลในการคิดวิเคราะห์ ความเป็นเหตุเป็นผล การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตัดสินใจในบางสิ่ง

ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หมายถึง ความสามารถของบุคคลในคิดนอกกรอบ ปรับปรุงจากความคิดเดิม ผสมผสานให้เกิดสิ่งใหม่ คิดได้คล่องแคล่วรวดเร็วภายในเวลาที่กำหนด มีความยืดหยุ่นทางความคิด และสามารถดัดแปลงได้หลากหลาย ไม่ซ้ำซ้อน และมีความคิดที่ละเอียดถี่ถ้วน

การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-Awareness) หมายถึง การรับรู้ และเข้าใจความรู้สึก อารมณ์ และความคิดของตนเอง ได้ตามความเป็นจริง สามารถควบคุมตนเองได้

ความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) หมายถึง รับรู้ และเข้าใจอารมณ์ ความต้องการของผู้อื่น รู้จักการเอาใจเขามาใส่ใจเรา สนับสนุนและพัฒนาผู้อื่น และสามารถแสดงออกต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม

การสร้งสัมพันธ์ภาพ (Interpersonal Relationship) และการสื่อสาร (Communication) หมายถึง ความสามารถในการใช้คำพูด การสื่อสารต่างๆ เพื่อสื่อความรู้สึกของตนเอง และความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกของอีกฝ่าย ในเรื่องต่างๆ เช่น การชื่นชม การแสดงความต้องการ การปฏิเสธ เป็นต้น

การตัดสินใจ (Decision Making) และการแก้ไขปัญหา (Problem Solving) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ปัญหา หาทางเลือก วิเคราะห์ข้อมูลข้อดี ข้อเสีย นำไปสู่การตัดสินใจเลือกทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสม ถูกต้อง

การจัดการกับอารมณ์ และความเครียด (Coping with Emotion and Stress) หมายถึง ความสามารถในการประเมินอารมณ์ รู้เท่าทันอารมณ์ เลือกวิธีที่จะใช้จัดการกับอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ความสามารถในการค้นหาสาเหตุความเครียดของตน เรียนรู้ที่จะควบคุมตนเอง รู้วิธีผ่อนคลาย และหลีกเลี่ยงจากพฤติกรรมที่ไม่ถึงประสงค์ได้

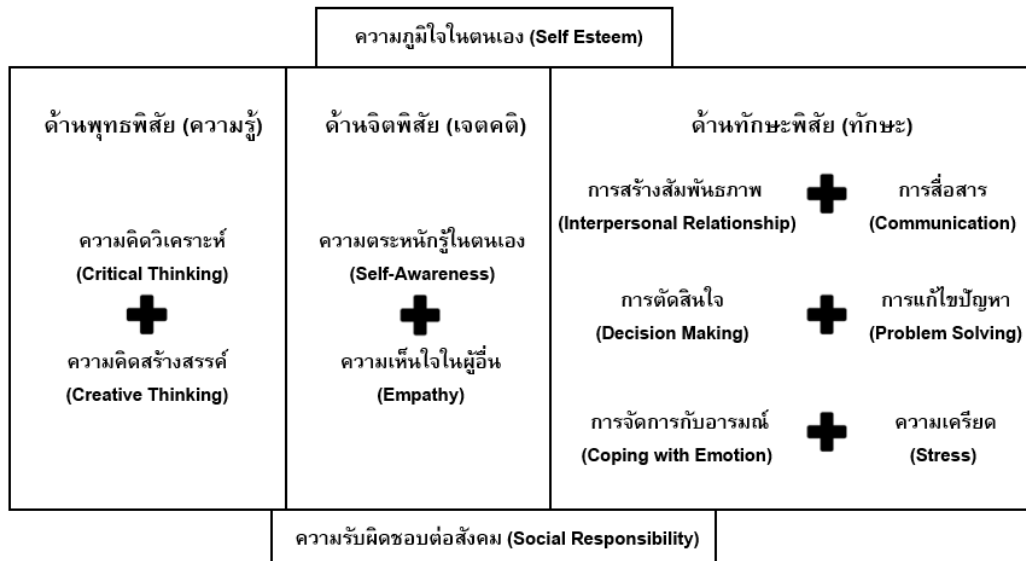
สำหรับประเทศไทยนั้น ได้ปรับปรุงองค์ประกอบของทักษะชีวิต โดยจัดความคิด สร้างสรรค์ และการคิดวิเคราะห์ เป็นองค์ประกอบร่วม พร้อมทั้งเพิ่มด้านจิตพิสัยอีก 1 คู่ คือ ความภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) และความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยที่มีสภาพการณ์รุนแรงในกระแสเจตคติ และค่านิยมที่ผิดๆ ตลอดจนการละเลย หรือขาดความรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยองค์ประกอบที่เพิ่มเข้ามามีความหมาย ดังนี้

ความภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) หมายถึง การเห็นคุณค่าของตนเอง และตัดสินใจคุณค่าของตนเองตามความรู้สึกและทัศนคติของบุคคลที่มีต่อตนเองในด้านบวก ค้นพบและภูมิใจในความสามารถของตนเอง เชื่อมมั่นในตนเอง และแสดงพฤติกรรมอย่างเหมาะสม

ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึง หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อของ
ตน ฝึกที่จะช่วยเหลือสังคมและผู้ด้อยโอกาสกว่า ลดความเห็นแก่ตัวและทำให้สังคมดีขึ้น

ภาพที่ 4 องค์ประกอบทักษะชีวิต

ที่มา: ประยุกต์จาก ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และ สุวรรณมา เรืองกาญจนเศรษฐ์ (2553) โดยผู้วิจัย

แรงสนับสนุนทางสังคม และเครือข่ายชุมชน

แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางสังคมวิทยา ที่พบว่าการ
ตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ขึ้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลระหว่างบุคคล โดยบุคคลที่มีความสำคัญ และมี
อำนาจเหนือเรา จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเราเสมอ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมในครั้งนี้
ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของแรงสนับสนุนทางสังคม องค์ประกอบของแรงสนับสนุนทางสังคม
ระดับของแรงสนับสนุนของสังคม และการสนับสนุนทางสังคมในการป้องกันปัญหาเยาวชนได้
สาระสำคัญ ดังนี้

คานัน (Kahn, 1979 อ้างถึงใน ดวงเดือน มูลประดับ, 2541) ได้ให้ความหมายของแรง
สนับสนุนทางสังคม ไว้ว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์อย่างมีมุ่งหมายระหว่างบุคคล
ซึ่งจะทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นสิ่งหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่ง คือความผูกพันในแง่ดีจากคนหนึ่งไปยังอีก
คนหนึ่ง การรับรอง ยืนยัน หรือเห็นพ้องกับพฤติกรรมของผู้หนึ่ง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ทางด้านเงินทอง สิ่งของ หรืออื่นๆ

บารริรา (Barrera, 1983 อ้างถึงใน ลีนา วิถีเบญจพล, 2536) ให้ความหมายว่า แรงสนับสนุนทางสังคม เป็นความใกล้ชิด การช่วยเหลือ โดยให้สิ่งของ แรงงาน ให้คำแนะนำ และข้อมูล เป็นต้น

จากการให้ความหมายของแรงสนับสนุนทางสังคม ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การสนับสนุนทางสังคมเป็นปฏิสัมพันธ์อย่างมีจุดมุ่งหมายระหว่างบุคคล เกิดจากความผูกพัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านอารมณ์ สังคม สิ่งของ ทำให้บุคคลรู้สึกมีตัวตน เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความผูกพันซึ่งกันและกัน

องค์ประกอบของแรงสนับสนุนทางสังคม

แรงสนับสนุนทางสังคมมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ต้องมีการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ให้ และผู้สนับสนุน
2. ลักษณะของการติดต่อสัมพันธ์นั้น จะต้องประกอบไปด้วย ข้อมูลข่าวสารที่ทำให้ผู้รับเชื่อว่ามีใจใส่ ให้ความสำคัญต่อเขาอย่างจริงจัง ทำให้ผู้รับรู้สึกว่ามีค่า เป็นที่ยอมรับของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม
3. ปัจจัยนำเข้าของแรงสนับสนุนทางสังคม อาจอยู่ในรูปของข้อมูลข่าวสาร สิ่งของ หรือด้านจิตใจ
4. จะต้องช่วยให้ผู้รับได้บรรลุจุดมุ่งหมายที่เขาต้องการ (กองเวชกรรมป้องกัน กรมแพทยทหารเรือ, 2548)

ระดับของแรงสนับสนุนของสังคม

กอทต์ลีบ (Gottlieb, 1985 อ้างถึงใน กองเวชกรรมป้องกัน กรมแพทยทหารเรือ, 2548) ประเภทของพฤติกรรมในการให้แรงสนับสนุน สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ คือ

1. ระดับกว้าง (Macro Level) เป็นการสนับสนุนในวงกว้าง การจัดกิจกรรมหรือการเข้าร่วมกิจกรรมในสังคมด้วยความสมัครใจ และดำเนินวิถีชีวิตอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การเข้าร่วม

กิจกรรมต่างๆในชุมชน เช่น กลุ่มต้านภัยยาเสพติดในชุมชน กลุ่มแม่บ้านเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ เป็นต้น

2. ระดับกลุ่มเครือข่าย (Mezzo Level) เป็นการมองที่โครงสร้างและหน้าที่ของเครือข่าย ด้วยการพิจารณาจากกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันอย่างสม่ำเสมอ เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มบุคคลใกล้ชิดในสังคม ตัวอย่างการสนับสนุนในระดับนี้ ได้แก่ การให้คำแนะนำช่วยเหลือด้านสิ่งของ การยกย่อง สนับสนุนทางอารมณ์ เป็นต้น

3. ระดับลึก (Micro Level) เป็นการพิจารณาความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากที่สุด ทั้งนี้เชื่อว่า คุณภาพของความสัมพันธ์มีความสำคัญมากกว่าปริมาณ เครือข่ายแรงสนับสนุนนี้ ได้แก่ สามี ภรรยา สมาชิกในครอบครัว ซึ่งมีความใกล้ชิดกันทางอารมณ์ ให้การสนับสนุนทางจิตใจ แสดงความรักและห่วงใยซึ่งกันและกัน (Affective Support)

การสนับสนุนทางสังคมในการป้องกันยาเสพติด

ปัญหาเสพติดเป็นปัญหาสังคมที่เกิดจากปัจจัยทั้งด้านตัวยาเสพติด ปัจเจกบุคคล และสภาพสิ่งแวดล้อมทางสังคม ที่ผสมกลมกลืนกันจนแยกไม่ออก การป้องกันจากตัวปัจเจกบุคคล ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดที่เป็นต้นเหตุจึงมีความสำคัญ ซึ่งสามารถเปรียบได้กับการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคนั้นเอง ดังนั้นการป้องกันยาเสพติดจึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกควบคู่กันไปทั้งสองด้านดังนี้

1. ด้านภูมิความรู้และการรับรู้ของบุคคลหรือชุมชน ได้แก่ ความรู้ถึงปัญหา การมองเห็นปัญหาล่วงหน้า เพื่อที่จะรับมือได้ทันเวลาที่ ซึ่งปัจเจกบุคคล ควรจะมีความรู้ความเข้าใจเรื่องยาเสพติด และควรจะมีความรู้ความเข้าใจในบรรทัดฐานของสังคม และกฎหมายบ้านเมือง

2. ด้านภูมิความสามารถในการต่อต้านและเผชิญหน้ากับปัญหา ได้แก่ ความสามารถที่จะต่อต้านอิทธิพลและผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด และความสามารถที่จะต่อต้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนผู้ชักชวน รวมทั้งความสามารถที่จะเผชิญปัญหาของช่วงชีวิตเยาวชน

ในการเสริมภูมิคุ้มกันดังกล่าว มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยครอบครัว เพื่อน และชุมชนสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผู้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมต่อเยาวชนที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก ซึ่งหากให้ความคิดที่ถูกต้อง จะทำให้เยาวชนเติบโตอย่างมีภูมิคุ้มกันและไม่หลงเดินทางผิด ซึ่งถือเป็นการแก้ไขปัญหาสาเหตุที่ดียิ่งขึ้น

ส่วนบทบาทหน้าที่ของครอบครัว เพื่อน และชุมชนสิ่งแวดล้อม ที่จะเสริมภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน จรัส สุวรรณเวลา และคณะ (2526) ได้อธิบายแนวทางไว้ดังนี้

1. บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู

พ่อแม่ผู้ปกครอง และครู มีหน้าที่ในการสร้างเสริมบุคลิก ค่านิยม ทักษะที่ดี ตลอดจนให้ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกต้องเหมาะสมต่อเยาวชน เป็นที่พึ่งให้กับเยาวชนและพร้อมจะให้คำปรึกษาช่วยเหลือเมื่อเยาวชนมีปัญหา เพื่อที่จะได้เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกทางให้กับเขา นอกจากนี้พ่อแม่ผู้ปกครอง และครูควรจะแนะนำให้เด็กได้แยกแยะสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกคบเพื่อนที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่ดีได้

2. บทบาทของเพื่อน

ในวัยรุ่นมักจะประสบปัญหา ยาเสพติด โดยธรรมชาติในช่วงวัยรุ่นจะคบหากับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว ทำให้การชักจูงเยาวชนให้เข้าหา ยาเสพติดเป็นเรื่องง่าย หากคบกับเพื่อนไม่ดี ซึ่งเพื่อนที่ดีจะต้องช่วยกันชักจูงให้เพื่อนคนอื่นๆ แก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมไม่ชักชวนเพื่อนเข้าหา ยาเสพติด และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เสริมสร้างระเบียบวินัยที่ดีระหว่างเพื่อน

3. บทบาทของชุมชน

ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในยาเสพติดที่ถูกต้อง เพื่อร่วมมือกันป้องกันแก้ไข ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ไม่ให้เกิดการแพร่ระบาด พร้อมทั้งร่วมกันสร้างค่านิยมใหม่ให้กับชุมชนเกี่ยวกับยาเสพติดที่ถูกต้องให้แก่เยาวชน

แนวการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด

การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดตามแบบของสำนักงานกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (2545) แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ดังนี้

1. การบำบัดทางด้านร่างกาย
2. การบำบัดทางด้านจิตใจ
3. การบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่อย

1. การบำบัดด้านร่างกาย แบ่งเป็น 2 วิธี

1.1 เกสซ์บำบัด โดยใช้แบบแผนปัจจุบัน เป็นการให้การบำบัดรักษาโดยการให้ยาทดแทนยาต้านฤทธิ์ หรือคงสภาพการติดยาในระยะยาว เช่น การให้เมทาโดนในระยะยาว แบบแผนโบราณ เป็นการให้การบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดโดยใช้สมุนไพร หรือยาพื้นบ้าน โดยการรับประทานหรืออบตัว ทำให้ผู้ต้องการเลิกยาเกิดการอาเจียน อ่อนเพลีย

1.2 วิธีการอื่นๆ เช่น การกระตุ้นด้วยไฟฟ้ากำลังต่ำ โดยใช้กระแสไฟฟ้ากระตุ้นเพื่อลดอาการถอนพิษยา และฟื้นฟูสมรรถภาพร่างกาย, การฝังเข็ม เป็นการใช้หลักวิชาการแพทย์ของจีนโบราณ ในการฝังเข็มตามจุดต่างๆ เป็นการเร่งปฏิกิริยาของร่างกาย และการหักดิบ (Cold Turkey) คือการให้ผู้ติดยาเสพติดหยุดใช้ยาเสพติดโดยทันที และดูแลอย่างใกล้ชิด อาการถอนยาจะรุนแรงภายใน 5 วันแรก (อาการติดยาอื่น) แล้วจะค่อยๆอาการดีขึ้น ผู้ป่วยจะเช็ดกับการทรมานไม่ยากกลับไปเสพติด

2. การบำบัดรักษาทางด้านจิตใจ มี 7 รูปแบบ

2.1 วิธีจิตบำบัด เป็นวิธีการรักษาโดยใช้กระบวนการทางจิตวิทยา

2.2 วิธีการทางศาสนา โดยใช้หลักทางศาสนา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทำให้มีกำลังใจ

2.3 วิธีการอาชีวะบำบัด เป็นการสร้างทักษะอาชีพ และความรับผิดชอบให้ผู้เรียน เสพติดมีความอดทน และมีความสามารถในการประกอบอาชีพได้หลังจากจบการบำบัด

2.4 วิธีการชุมชนบำบัด เป็นวิธีการฟื้นฟูสภาพจิตใจที่ใช้การบำบัดรักษาโดยใช้ การช่วยเหลือกันเองในหมู่ผู้ติดยาเสพติด เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพ อารมณ์ และความรู้สึกที่ดีขึ้น

2.5 วิธีจิตสังคมบำบัด (Matrix Model) เป็นวิธีการบำบัดรักษาผู้ป่วยประเภทสาร กระตุ้นประสาท เพื่อให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ในช่วงแรกของการหยุดเสพยา โดยใช้ ระยะเวลาในการบำบัดรวม 16 สัปดาห์ เป็นการบำบัดตามรูปแบบ (Neuro-Cognitive) ซึ่งพัฒนาขึ้นใน Matrix Institution ประเทศสหรัฐอเมริกา

2.6 วิธีการบำบัดฟื้นฟูแบบเข้มข้นทางสายใหม่ (FAST Model) มีแนวคิดจาก ครอบครัว (Family) กิจกรรมทางเลือก (Alternative Activities) การช่วยเหลือตนเอง (Self-help) และกระบวนการชุมชนบำบัด (Therapeutic Community: TC) โดยใช้เวลา 4-6 เดือนในการบำบัด

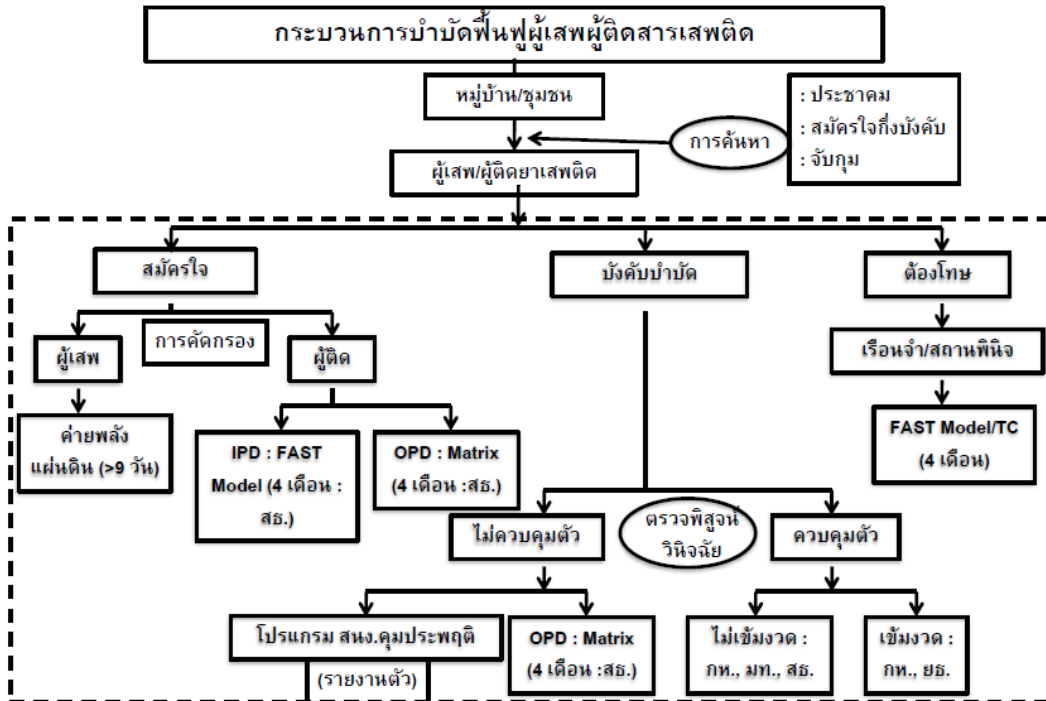
2.7 วิธีบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพแบบจิราสา ตามแนวความคิดของ นายแพทย์ ทงเกียรติ ปิยะกะ ซึ่งเป็นการผสมผสานระบบการรักษาทางจิตสังคมสมัยใหม่ เข้ากับวัฒนธรรมและสังคมไทย โดยยึดหลัก 4 ประการดังนี้ ประการแรก ยึดผู้เรียนผู้วิชา ประการที่สอง พึ่งพาภูมิปัญญาไทย ประการที่สาม ใฝ่ใจในศีลธรรม และประการที่ดี นำไปสู่การปฏิบัติ

3. การบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพแบบค่าย เป็นการบำบัดรักษาในเชิงรุก นำมาใช้มากใน ปัจจุบัน เป็นการฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ เช่น โครงการค่ายปรับเปลี่ยนพฤติกรรม หรือโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง เป็นต้น

แนวทางการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดข้างต้น สามารถเขียนเป็นรูปภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 5 กระบวนการบำบัดฟื้นฟูผู้เสพยาเสพติด

ที่มา: เลิศศิริ ราชเดิม (2556)

ทฤษฎีการประทับตรา (Labeling Theory)

ทฤษฎีการประทับตรา (Labeling Theory) มีรากฐานมาจากทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Interactionism) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์มีความคิด มีสติ มีความรู้สึก มีความสามารถตีความ และตอบโต้การกระทำของแต่ละฝ่ายได้ ประภาพรรณ วงศาโรจน์ (2532) ได้ให้ความหมายการเบี่ยงเบนผ่านแนวคิดของนักสังคมวิทยาสมัยใหม่ เช่น Becker, Kitsuse และ Erikson ว่าเป็นการกระทำร่วม ที่รวมการกระทำของบุคคลมากกว่าหนึ่งคน การพิจารณาความเบี่ยงเบนจึงไม่ควรเน้นที่ผู้เบี่ยงเบนเท่านั้น แต่ควรเน้นที่การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถูกมองว่าเบี่ยงเบน กับผู้กระทำตามบรรทัดฐานของสังคมมากกว่า

การกระทำหลายอย่างเป็นทั้งอาชญากรรมและการเบี่ยงเบน การกระทำสิ่งเหล่านั้นมีโอกาสที่จะถูกจับกุม ฟ้องร้อง หรือจำคุกได้ เช่น การฆาตกรรม การค้ายาเสพติด การปล้นทรัพย์

แต่พฤติกรรมเพียงบางบางอย่างแม้ถูกจับกุมได้ เช่น การค้าประเวณี การมีกัญชาไว้ในครอบครอง จำนวนเล็กน้อย ก็ทำให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการจับกุมเป็นครั้งคราว การที่บุคคลจะกลายเป็นคนเพียงเบนนั้น ไม่ใช่เพราะพฤติกรรมเพียงบางเพียงครั้งสองครั้ง แต่มันมีองค์ประกอบมากกว่านั้นที่จะทำให้ถูกเรียกว่าเป็นผู้เพียงเบน หรือผู้ที่ถูกตราหน้าว่าเป็นผู้เพียงเบน เนื่องจากยังมีบางกรณีที่ทำให้กระทำผิดโทษร้ายแรงแต่สังคมมองเป็นบุคคลเพียงเบน ในขณะที่เดียวกันบางคนทำผิดโทษสถานเบาว่า แต่สังคมตราหน้าว่าเป็นผู้เพียงเบน ทำให้เกิดรอยมลทินในทางสัญลักษณ์ (Symbolic Stigma)

จตุพร บานชื่น (2539) ได้ให้แนวคิดการตีตราที่สังคมใช้กับบุคคลที่กระทำผิดครั้งแรกด้วยการทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินอย่างไม่มีกำหนดว่า เมื่อถูกจับได้และถูกลงโทษจำคุกระยะเวลาหนึ่งกรณีนี้จะถูกตราหน้าว่าเป็นโจร และเมื่อพ้นโทษออกมาแล้วจะถูกตราหน้าว่า ชี้คู้กชี้दारंग เป็นคนเลว แม้แต่หน่วยงานของรัฐก็มีระเบียบชัดเจนไม่ยอมรับเข้าให้ทำงานอย่างแน่นอน ขบวนการตีตรานี้บีบบังคับให้โอกาสที่จะปรับตัวในสังคมนี้ได้ลดลง

Tannebaum (อ้างถึงใน ศุภีมาน นฤมล, 2530) เป็นผู้นำความคิดเกี่ยวกับการปฏิสังสรรค์เชิงสัญลักษณ์มาใช้วิเคราะห์พฤติกรรมเพียงเบนและปัญหาสังคม มีความเห็นว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการที่ทำให้บุคคลกลายเป็นผู้เพียงเบน เป็นกระบวนการของปฏิภิกิริยาที่ประเมินค่าเชิงลบของชุมชนที่มีต่อพฤติกรรมที่ถูกรับรู้ว่าละเมิดกฎ การปฏิสังสรรค์ทางสังคมมักมีบทบาทต่อการสร้างอาชญากรรม โดยการกระทำพฤติกรรมที่เจ้าหน้าที่นิยามว่าเพียงเบน และจะถูกประเมินค่าตามค่านิยามนั้นๆ ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ละเล็กทีละน้อย จากการนิยามพฤติกรรมที่ชั่วร้าย กลายมาเป็นนิยามและปฏิบัติต่อบุคคลนั้นๆ ว่าเป็นคนชั่วร้าย เพื่อว่าพฤติกรรมทั้งหมดของเขาจะได้รับการมองว่าเลวร้ายจากสายตาของชุมชน เขาไม่ได้เลวแต่กลับกลายเป็นคนเลว เพราะเขาถูกนิยามว่าเลว แม้ว่าเขาจะทำดี แต่ไม่มีใครเชื่อว่าดี ด้วยกระบวนการประทับตราบั้งชี้และย่ำสร้างจิตสำนึกที่กระตุ้น เสนอสิ่งที่สังคมไม่ปรารถนา ผลที่ตามมาจากการที่ชุมชนลดคุณค่าของบุคคล คือ การแยกตัวเองไปอยู่กับกลุ่มคนที่มีลักษณะคล้ายกันแล้วกลายเป็นไปตามที่ชุมชนนิยาม ทำให้เขามีความยึดมั่นผูกพันต่อพฤติกรรมเพียงเบนและดำรงตนภายใต้วัฒนธรรมเพียงเบนนั่น

ผลของการเปลี่ยนแปลงสถานภาพมาเป็นคนที่มียศราชาบ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเสียหายทางสังคม คือเอกลักษณ์ทางสังคมของบุคคลจะถูกสร้างใหม่ในรูปแบบที่มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์น้อยลง ไม่ว่าจะการประทับตรา นั้นจะมาจากตนเองหรือผู้อื่น

Coffman (อ้างถึงใน ปรีดา ศิริสวัสดิ์, 2529) ได้แจกแจงหน้าที่ของการให้ตราบว่ามีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เป็นการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ สำหรับคนที่มีศีลธรรมต่ำ
2. เป็นการขับคนกลุ่มน้อยออกจากการแข่งขัน
3. เป็นข้อสนับสนุนต่อการตัดสินใจ จำกัดการติดต่อ

จากหน้าที่ของตราบเหล่านี้ อาจพิจารณาในแง่ที่ว่า จะเกิดอะไรขึ้นกับคนที่ถูกตราบ นั้นหมายถึง การถูกผลักออกจากสังคม ถูกผลักออกจากความสัมพันธ์กับผู้อื่น ผลที่เกิดจากการประทับตราบแก่บุคคลจึงทำให้สังคมพิจารณาว่าบุคคลนั้นมีคุณค่าความเป็นมนุษย์น้อยลง และส่งผลต่อสังคมในระยะยาว

ส่วนที่ 5 ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดขอนแก่น และโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น

ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลนครขอนแก่น

เทศบาลนครขอนแก่นแบ่งเป็น 4 เขต 95 ชุมชน มีพื้นที่ 46 ตารางกิโลเมตร ประชากร 120,045 คน จำนวนครัวเรือน 64,022 ครัวเรือน เพศชาย 55,632 คน เพศหญิง 64,413 คน ("สถิติจำนวนประชากร ความหนาแน่น อัตราการเพิ่มของประชาชน เทศบาลนครขอนแก่น ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2559," 2559) ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีประชากรแฝงจำนวนมาก รวมทั้งมีการเคลื่อนย้ายประชากรสูง การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากภาคเกษตรไปเป็นที่อยู่อาศัย และภาคธุรกิจบริการมากขึ้น

โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น

ในปี พ.ศ. 2554 สถานการณ์เด็กและเยาวชนหลุดจากระบบการศึกษามากขึ้น จนกลายเป็นปัญหาระดับชาติ สำนักการศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และพยายามหาวิธีการแก้ไข คิดค้น วางแผน และออกแบบกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อเข้าถึง เข้าใจ และจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนนอกระบบการศึกษา ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์กรภายนอกจากสำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) จะได้เกิดเป็นโครงการพลิกฟื้นพลังหนุ่มสาวสู่ก้าวอย่างใหม่วัยสะออนนครขอนแก่น ในระหว่างปี พ.ศ. 2554-2555 ก่อนจะพัฒนาต่อยอดมาเป็นโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึงปัจจุบัน ซึ่งใช้งบประมาณของเทศบาลนครขอนแก่น

นอกจากนี้ เทศบาลนครขอนแก่นยังได้ตระหนักถึงปัญหาที่สำคัญในพื้นที่รับผิดชอบ คือ ปัญหาเด็ก และเยาวชนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและพฤติกรรมกระทำผิด เนื่องจากพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลนครขอนแก่นมีลักษณะเป็นสังคมเมือง โดยมีเด็กและเยาวชนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า เยาวชนชายขอบ โดยเป็นเด็กและเยาวชนที่ประสบปัญหาครอบครัว ขาดความรัก ขาดการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว หรือขาดความพร้อม ซึ่งแตกต่างจากเด็กและเยาวชนทั่วไปในสังคมที่ได้รับการเลี้ยงดูด้วยความรักเอาใจใส่จากครอบครัว โดยเป็นเด็กและเยาวชนที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในโรงเรียนจำนวนถึง 3,600 คน ในเขตเทศบาลขอนแก่น โดยเด็กและเยาวชนชายขอบเหล่านี้ได้รวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มแก๊งมากกว่า 20 แก๊งในตัวเมือง และมีการวางระบบการปกครองกันเอง มีระบบปกครอง มีหัวหน้าแก๊งคอยจัดการและวางอำนาจให้กับลูกน้อง รวมทั้งคุ้มครองความปลอดภัยให้กับลูกน้อง ทั้งนี้ปัญหาจะไม่เกิดขึ้นเลย ถ้าเยาวชนเหล่านั้น เลือกว่าจะทำกิจกรรมที่สร้างสรรค์ แต่ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่าวิถีชีวิตของเด็กกลุ่มแก๊งเหล่านี้ กลับเลือกเดินทางบนเส้นทางมืด ก่อปัญหาสังคม ก่อวอนเมือง และถล่มลี้กู่การกระทำผิด

โดยวัตถุประสงค์ของโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบ
ในสังคมเมือง (เทศบาลนครขอนแก่น, 2560) มีดังนี้

1. เพื่อจัดการศึกษาเรียนรู้ให้กับเด็กชายขอบในเทศบาลนครขอนแก่น ให้เกิดการเรียนรู้
พัฒนาตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่นและสังคม
2. เพื่อพลิกฟื้นพลังเด็กชายขอบให้มาเป็นผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่มีจิตอาสาในการริเริ่ม
สร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและท้องถิ่น
3. เพื่อสร้างโอกาสให้เด็ก เยาวชนได้เริ่มต้นชีวิตใหม่ ให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างมีสติ มี
ปัญญา มีเป้าหมายชีวิต อันนำไปสู่การมีอาชีพที่ดีที่เหมาะสมต่อไป

4. เพื่อยุติความรุนแรง อันนำไปสู่การสร้างสันติสุขและสมานฉันท์ในชุมชนเทศบาลนคร

เป้าหมายสำคัญของโครงการ คือ เด็กชายขอบในเขตเทศบาลนครขอนแก่นได้เกิดการ
เรียนรู้ตนเอง เรียนรู้ผู้อื่นและสังคมจนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแนวคิด ทศนคติในการดำรงชีวิต
อย่างมีเป้าหมาย เกิดผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงที่มีจิตอาสา มีพลังทางความคิดในการริเริ่มสร้างสรรค์
กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น รวมถึงการพัฒนาตนเองและการสร้างอาชีพให้ตนเอง
สามารถอยู่รอด อยู่ร่วมและอยู่อย่างมีความหมายกับผู้คนในสังคมปัจจุบันอย่างมีความสุข

โดยลักษณะการดำเนินงานเป็นโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก
เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ใช้กิจกรรมที่หลากหลายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่หลงผิดให้
ถูกคิด และหันกลับมาเริ่มต้นชีวิตใหม่ ให้มีการศึกษา มีอาชีพ ไม่ก่อปัญหาสังคม เพื่อความอยู่ดีมี
สุขของประชาชนในพื้นที่ชุมชนเมือง ให้เป็นชุมชนที่น่าอยู่อาศัย และรู้สึกปลอดภัย

การดำเนินงานของโครงการมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นระหว่างองค์กรต่างๆใน
เมืองขอนแก่น ด้วยการดึงหัวหน้าองค์กรหรือผู้นำกลุ่มต่างๆมาร่วมมือทำงานกันเป็นเครือข่าย เพื่อ
แก้ปัญหาวัยรุ่นในกลุ่มพวกเขาตนเอง โดยผ่านการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ จนสามารถเปลี่ยน
แนวคิด และพลิกฟื้นพลังชีวิตด้านบวกที่หายไปให้กลับคืนมา เป็นพลังใหม่ที่สร้างสรรค์ ก่อ
เปลี่ยนแปลงตนเอง ทั้งการสร้างอาชีพและการกลับคืนสู่ระบบการศึกษา ดูแลตัวเอง เพื่อน และ

สร้างสรรค์กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม จนสามารถพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าพวกเขาเหล่านั้น แม้เคยหลงผิดก็สามารถกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้ ในขณะที่เด็กเยาวชนในกลุ่มแก๊งค์ต่างๆสามารถพัฒนาตนเองมาเป็นแกนนำเยาวชนคอยทำหน้าที่กำกับดูแลช่วยเหลือเพื่อน พี่น้องในกลุ่มแก๊งค์ด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาอย่างหลากหลายจนเกิดเป็นกระแสที่เป็นปรากฏการณ์ที่น่าทึ่ง และน่าสนใจที่เยาวชนจากกลุ่มแก๊งค์ต่างๆที่เคยก้าวพลาด ซึ่งเป็นผู้สร้างปัญหาให้สังคมเมืองขอนแก่นกลับตัว กลับใจ ลุกขึ้นมาจับมือกันที่จะพยายามแก้ไขปัญห และเปลี่ยนแปลงตนเอง หยุดก่อปัญหาสังคม และหันกลับมาทำประโยชน์เพื่อสังคมในที่สุด

วิธีการดำเนินงาน 5 C พิชิตใจเด็กชายขอบ

โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก และเยาวชนชายขอบในสังคมเมืองเทศบาลนครขอนแก่น ("แผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต 4 ปี (พ.ศ.2561-2564)," 2560) มีแนวทางในการดำเนินงาน ตามหลัก 5 C ดังนี้

1. Core Person: หากกลุ่มคนที่ใช้และสร้างเครือข่ายคนที่ชอบ หมายถึง การค้นหาทีมงานจากองค์กรหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและต้องการมีส่วนร่วมในการยกระดับ และพัฒนาเด็กชายขอบ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียน เจ้าหน้าที่เทศบาล เจ้าหน้าที่ด้านสาธารณสุข เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่การศึกษาออกโรงเรียน วัด ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการ ซึ่งหากสามารถสร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานพัฒนาเป็นทีมงานที่ประกอบด้วยผู้รู้จากหลายสาขาวิชา จะทำให้เกิดการประสานพลังการทำงานของทีมงานขึ้นมาได้ นอกจากนี้ การให้ความสำคัญ และมุ่งค้นหาตัวแกนนำเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ย่อมทำให้เกิดการทำงานเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนมีประสิทธิภาพมากขึ้น เนื่องจากผู้นำกลุ่มสามารถที่จะเชื่อมต่อนำเพื่อนคนอื่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม โดยมีกระบวนการดังนี้

ขั้นแรก ค้นหาทีมงานระดับเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ที่มาจากหลากหลายองค์กรที่เกี่ยวข้อง และมีนโยบายแก้ปัญหาเด็กและเยาวชนชายขอบ หรือเยาวชนนอกระบบด้วยพื้นฐานการทำงานจิตอาสา โดยการพูดคุยซักชวนตัวต่อตัวกับผู้มุ่งหวังจนเกิดความสมัครใจ จัดการประชุมที่มีผู้ปฏิบัติงานเพื่อกำหนดเป้าหมายการทำงาน กำหนดขอบเขต วัตถุประสงค์การทำงาน ระยะเวลา

สร้างความเข้าใจให้เห็นถึงประโยชน์ร่วมกัน ประชุมวางแผนปฏิบัติการร่วมกัน วางระบบที่มงานบนรากฐานของเงื่อนไขทรัพยากรที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล งบประมาณ การระดมวัสดุ อุปกรณ์ เวลา การสนับสนุนจากผู้บริหารระดับสูง หรือองค์กรหน่วยงานต่างๆ เป็นภาคี

ขั้นที่สอง ค้นหาแกนนำเพื่อพิชิตใจ “หัวใจ แกนนำชุมชน ผู้ปกครอง” โดยการสร้างสัมพันธ์แน่นแฟ้น สร้างเป็นกลุ่มพวก หรือเป็นเพื่อนกัลยาณมิตร สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างได้จากการเข้าไปคลุกคลีกับกลุ่มเด็ก และเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเยาวชน กลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับเด็กและเยาวชนชายขอบมากกว่าจะเข้าไปจับผิด เพื่อให้พวกเขายอมรับในตัวของทีมงาน ซึ่งจะทำให้เด็กเยาวชนสะดวกใจที่จะมาเข้าร่วมกิจกรรมของเทศบาลได้อย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ที่ต้องชี้ให้เห็นถึงประโยชน์และแนวทางการดำเนินงานโครงการ เพื่อให้เยาวชนทราบเป้าหมายและวัตถุประสงค์โครงการฯ

2. Connect: ติดต่อกัน เกะเกี้ยว เชื่อมสัมพันธ์เชิงลึก

เชื่อมโยงผู้นำชุมชน แกนนำชาวบ้าน แกนนำเยาวชน รวมถึงคนทำงานเยาวชนในพื้นที่ ลงพื้นที่ประชุมพูดคุย ปรึกษาหารืออย่างไม่เป็นทางการ เช่น ร่วมรับประทานอาหารกับแกนนำเยาวชน บ้านผู้นำชุมชน หรือศาลากลางบ้าน เพื่อตั้งดูผู้คนที่เข้าร่วมวงพูดคุยชักชวนเข้าร่วมโครงการร่วมกิจกรรม เพื่อเข้าถึงเด็กและเยาวชนโดยเจ้าหน้าที่เข้าร่วมกิจกรรมที่เยาวชนรวมตัวกัน เช่น เล่นกีฬา ฟุตบอล ฟุตซอล ฯลฯ หล่อหลอมความสัมพันธ์กลุ่มเด็ก เยาวชน เชื่อมประสานการทำงานแกนนำเยาวชนในพื้นที่ โดยมีกระบวนการในการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง สร้างความร่วมมือกับผู้บังคับบัญชา และผู้บริหารเทศบาล การประชุมทีมงานระดับปฏิบัติการ เพื่อนำเสนอแผนงานปฏิบัติการสู่ผู้บริหารระดับสูง รับฟังความคิดเห็น/ข้อเสนอที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่สอง เชื่อมโยงผู้นำชุม แกนนำชาวบ้าน แกนนำเยาวชน รวมถึงคนทำงานเยาวชนในพื้นที่ลงพื้นที่ ประชุมพูดคุยกับผู้นำเยาวชน แกนนำชาวบ้าน แกนนำเยาวชน และคนทำงานเยาวชนในพื้นที่หรือแบบไม่เป็นทางการ เช่น ทานข้าวกับแกนนำเยาวชน เพื่อชักชวนเยาวชนเข้าร่วมโครงการฯ

ขั้นตอนที่สาม การสร้างความร่วมมือ และรับฟังความคิดเห็นจากภาคีเครือข่ายด้านเด็ก เยาวชน ประชุมพูดคุยกับแกนนำคนทำงานด้านเด็กเยาวชน เช่น ทีมศูนย์เยาวชน ทีมสิ่งแวดล้อม จัดเวทีสัมมนาเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กเยาวชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นและแนวทางการสร้างความร่วมมือ และนำข้อเสนอแนะสู่การร่วมกันปฏิบัติ เป็นเครือข่าย

ขั้นตอนที่สี่ หล่อหลอมความสัมพันธ์กับกลุ่มเด็กเยาวชน เชื่อมประสานระหว่างคนทำงานด้านเยาวชน ผู้นำเยาวชน แกนนำชาวบ้านประสานเครือข่าย เครือข่ายเยาวชนก้าวใหม่วัยสะออน ทัศนศึกษาดูงาน และวงหล่อเลี้ยงหลังค่าย

3. Control: ควบคุม กำหนดทิศทาง

3.1 ผู้บริหารเทศบาลมีบทบาทในการสร้างความเข้าใจ ประสานความร่วมมือ ระหว่างทีมงานและองค์กร วาดฝันให้เห็นประโยชน์ร่วม ผลักดันนโยบาย สนับสนุน

3.2 เด็ก เยาวชนที่เข้าร่วมโครงการ จิตใจ ทัศนะ แนวคิด โครงการสร้างกลุ่มแบ่งบทบาทหน้าที่ทักษะ เช่นภาวะผู้นำ การทำงานเป็นทีม ฯลฯ ภาวะเปี่ยม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเข้าร่วมกิจกรรม

3.3 ภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ความร่วมมือ ความเชื่อมโยง การสนับสนุนในพื้นที่

4. Continue: ติดตาม ต่อเนื่องยั่งยืน

จัดกิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายอย่างต่อเนื่องทุกวัน ทุกอาทิตย์ ทุกเดือน สังเกตพัฒนาการของเด็กเป็นรายบุคคล เสริมจุดแข็ง ลบจุดด้อย ดูแลชีวิต ปากท้อง ที่อยู่ที่กินให้สมบูรณ์ เพิ่มคุณภาพชีวิตให้ได้รับการศึกษาและการประกอบอาชีพ ใช้กิจกรรมสร้างสรรค์เด็กและเยาวชน ออกจากกิจกรรมเสี่ยง

5. Complete: บรรลุความสำเร็จ

เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทางด้านการศึกษา ด้านอาชีพ และได้รับการยอมรับจากสังคม

จากการดำเนินงานภายใต้กระบวนการ “5 C กลยุทธ์พิชิตใจเด็กชายขอบ ผ่านการเรียนรู้ นอกกรอบ” ทำให้เกิดกระบวนการดีเด่นด้านการเข้าถึงกลุ่มเด็ก เช่น วงกินเนื้ออย่างเกาหลี เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันการทำงานร่วมกันต่อเนื่องของคณะทำงานทำให้เกิดความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน กลุ่มเด็กเยาวชน และประชาชน โดยทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายฯ ภายใต้ชื่อเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง

ลักษณะเด่นของเครือข่ายฯ เริ่มจากเครือข่ายกลุ่มเล็กๆ ซึ่งเป็นคนทำงานจิตอาสาเพื่อเด็ก เยาวชนในพื้นที่ ซึ่งทำงานดูแลเด็กอยู่แล้วก่อนที่จะมารู้จักกับเทศบาล บุคคลเหล่านั้นทำหน้าที่ ด้วยจิตอาสา ด้วยความเมตตาเด็ก และดูแลช่วยเหลือเด็กโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ทำแบบค่อย เป็นค่อยไปตามกำลังใจและกำลังทรัพย์ของตนเองที่มี จุดเริ่มต้นเกิดขึ้นหลังจากเจ้าหน้าที่เทศบาล ได้ลงพื้นที่เพื่อค้นหาและเข้าถึงเด็กในพื้นที่ และเด็กๆ ได้นำพาให้ได้ไปเจอผู้ใหญ่ใจดีที่ได้ดูแลเด็ก กลุ่มต่างๆ เช่น หัวหน้าแก๊งค์ม้งกรด้า หัวหน้าแก๊งค์โลงแตก ประธานชุมชนที่มีจิตอาสา แม่ค้าร้าน หอยทอดที่ดูแลกลุ่มเด็กเร่ร่อน และผู้ที่ดูแลเด็กชุมชนเหล่านาดิริมทางรถไฟ ฯลฯ การเจอบุคคล ดังกล่าวที่มีเป้าหมายอยากดูแลเด็กเยาวชนชายขอบด้วยจิตอาสา มีความสงสารต้องการ ช่วยเหลือ ต้องการพัฒนาเยาวชนทั้งในด้านการเรียนรู้ และทักษะชีวิต ถือเป็นนิมิตหมายที่ดี ทั้งนี้เทศบาลได้ทำหน้าที่เชื่อมประสาน เชื่อมโยงงาน รวมทั้งดูแล โอบอุ้ม หนุนเสริมให้เครือข่ายมี ความเข้มแข็ง เสริมพลังให้คนทำงาน ให้สามารถดำเนินงานร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง

จุดเด่นสำคัญของการดำเนินงาน ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าเป็นโครงการที่ริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ จากความคิดของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานระดับกลาง ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานรู้สึกเป็นเจ้าของ โครงการ จึงทุ่มเทแรงกายแรงใจ สามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยพลังใจที่ เกิดจากความต้องการของตนเองเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการทำงานในขณะเดียวกับโครงการนี้ก็มี กระบวนการทำงานแบบคู่ขนานระหว่างในระบบ และนอกระบบราชการ นั่นคือมีการทำงาน ร่วมกันระหว่างภาคประชาชน และเจ้าหน้าที่ราชการที่ทำงานผสมผสานกันอย่างลงตัว ที่สำคัญได้ ให้บทบาทภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโครงการอย่างเต็มที่โดยภาครัฐเป็นเพียง ผู้สนับสนุน จนทำให้เกิดความเข้มแข็งของกลุ่มภาคประชาชน และสามารถทำงานร่วมกันเป็น เครือข่ายความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ประเด็นเนื้อหาของโครงการ สามารถตอบโจทย์

แก้ปัญหาสังคมได้อย่างตรงจุด นั่นคือ ประเด็นเด็กเยาวชนในสังคมเมืองเป็นกลุ่มเป้าหมายที่กำลัง เป็นปัญหาและกำลังทวีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ การดำเนินงานโครงการนี้สามารถไปแก้ไข ปัญหาเด็กเยาวชนกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งเป็นเด็กนอกระบบ เด็กแก๊งค์ เด็กแว้นซ์ รวมถึงเด็ก ยาจนและเด็กเร่ร่อน จึงได้เป็นนวัตกรรมใหม่ขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาล นครขอนแก่น

ความน่าสนใจของโครงการ คือ สามารถเข้าถึง เข้าใจ และพัฒนา เด็กเยาวชน กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวได้ โดยพยายามดึงเด็กเยาวชนเหล่านี้ออกจากพื้นที่มืดในสังคม ดึงความดี ออกจากใจ ฟื้นฟูเยียวยาจิตใจ ส่งเสริมให้มีชีวิตใหม่ ให้ได้รับการศึกษาที่เหมาะสม และสร้าง อาชีพให้สามารถทำมาหากิน และพึ่งพาตนเองได้จนไม่หันกลับไปบนเส้นทางมืดอีก

ความสำเร็จและความต่อเนื่องของโครงการส่งผลให้ได้รับการยกย่องด้านกระบวนการงาน เป็นนวัตกรรมใหม่ “5 C กลยุทธ์พิชิตใจเด็กเยาวชนชายขอบกับการเรียนรู้รอบนอก” จาก สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน สสค. และได้รับความสนใจเป็นอย่างมากจากสื่อมวลชนทุกแขนง ทั้งส่วนกลาง และส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เป็นผลจากการทำงานโดยใช้พลัง เครือข่ายขับเคลื่อน เพื่อการแก้ปัญหาเทศบาลทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและสนับสนุนให้ภาคประชาชนลุก ขึ้นมาแก้ปัญหาด้วยวิธีของตนเองด้วยการกระจายอำนาจของเทศบาลนครขอนแก่น

การประสานความร่วมมือกับเครือข่าย คณะทำงานด้านเด็กและเยาวชนในจังหวัด ขอนแก่น เพื่อทำหน้าที่ในการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กและเยาวชนชายขอบใน สังคมเมือง ซึ่งได้ร่วมมือกับเครือข่ายที่สำคัญ ดังนี้

1. สาธารณะสุข อ.เมืองขอนแก่น จัดอบรมให้ความรู้ด้านสุขภาพการป้องกันปัญหา ยาเสพติดและลงพื้นที่ติดตามผล
2. การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมืองขอนแก่น ดูแลเรื่องวุฒิการศึกษาและออกแบบ หลักสูตรการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก
3. สถานีตำรวจภูธรเมืองขอนแก่น ให้ความรู้กิจกรรมตำรวจครูแดร์สานสัมพันธ์ครอบครัว

4. โรงพยาบาลรัฐรักษารักษาคนแก่ ดูแลฟื้นฟูบำบัดรักษาเด็กกลุ่มที่ติดยาเสพติดในระดับต้องเข้ายาเสพติด
5. โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น ฟื้นฟูสุขภาพจิตใจในกรณีเด็กที่ถูกกระทำรุนแรงจนได้รับการกระทบกระเทือนสติ
6. ศูนย์ OSCC โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น ประสานงาน ประเมินสถานการณ์การลงพื้นที่ช่วยเหลือเด็กที่ถูกกระทำรุนแรง
7. มูลนิธิช่วยเหลือเด็กบ้านลูกรัก ช่วยเหลือรับเด็กเข้าดูแลในกรณีที่เด็กถูกทิ้งไม่มีใครดูแล
8. มูลนิธิพัฒนาเครือข่ายเอดส์เน็ต สนับสนุนงบประมาณ และจัดประชุมระบบการทำงานเครือข่ายเด็กชายขอบ
9. กรมกิจการเด็กและเยาวชน สนับสนุนงบประมาณ และจัดประชุมระบบการทำงานเครือข่ายเด็กและเยาวชนชายขอบ
10. สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ขอนแก่น จัดอบรมให้ความรู้กฎหมายสิทธิเด็ก และสงเคราะห์อุปการะของใช้ให้กับเด็กด้อยโอกาส
11. มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยากรให้ความรู้และลงพื้นที่ทำงานวิจัยด้านพัฒนาศักยภาพเด็กชายขอบ
12. สมาคมไทศึกษา จัดการศึกษาทางเลือกและการปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนทำงานระบบเครือข่าย
13. สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย ให้คำปรึกษาการวางแผนครอบครัวและรับเด็กเข้าดูแลรักษา
14. อัยการจังหวัดขอนแก่น ให้ความรู้ด้านกฎหมายคุ้มครองเด็ก และรับคดีความรุนแรงด้านสิทธิเด็กเข้าดูแล
15. คู่มือประเพณีจังหวัดขอนแก่น สนับสนุนด้านความรู้และร่วมกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกับเครือข่าย
16. ศูนย์สร้างโอกาสเด็ก เยาวชนบ้านเรา เทศบาลนครขอนแก่น ส่งเสริมการพัฒนา ศักยภาพ ความเป็นอยู่ พัฒนาความเป็นผู้นำ และสร้างอาชีพ

17. ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 4 จังหวัดขอนแก่น สนับสนุนด้านองค์ความรู้ในการทำงานระบบเครือข่าย

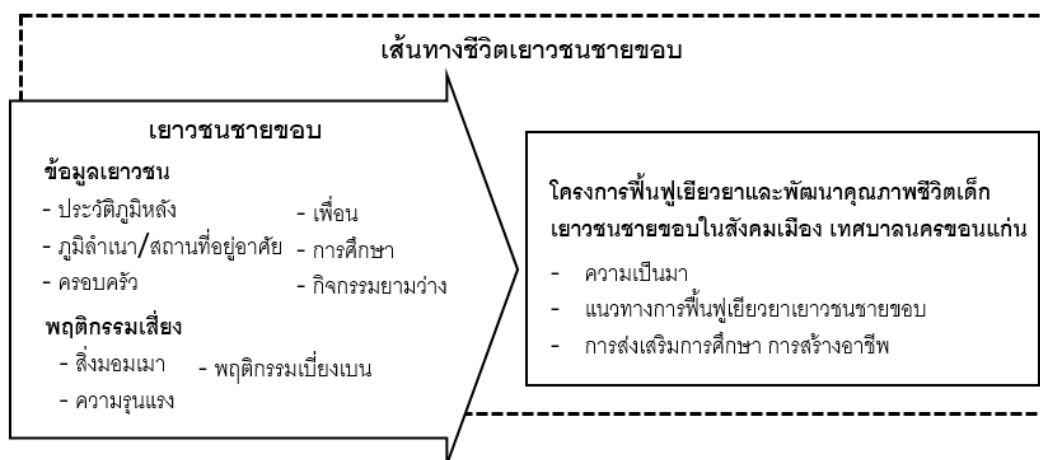
18. ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นนครขอนแก่น เทศบาลนครขอนแก่น เปิดพื้นที่ให้แสดงความสามารถด้านศิลปะ ดนตรี กีฬา

19. ศูนย์เยาวชนและครอบครัว เทศบาลนครขอนแก่น เปิดพื้นที่ให้แสดงความสามารถศิลปะดนตรี และการเข้าใจตนเอง

ส่วนที่ 6 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบในพื้นที่เทศบาลนครขอนแก่น ว่าสถานการณ์รูปแบบใดที่ทำให้เยาวชนตกเป็นเยาวชนชายขอบ โดยการศึกษาข้อมูลประวัติภูมิหลังเยาวชน ภูมิลำเนาสถานที่อยู่อาศัย ครอบครัว และเพื่อน ตลอดจนจนพฤติกรรมเสี่ยงที่เยาวชนประสบพบเจอ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ศึกษาโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ภายใต้การดำเนินงานของเทศบาลนครขอนแก่น ถึงความเป็นมาของโครงการ แนวทางที่โครงการใช้ในการฟื้นฟูเยียวยาเยาวชนชายขอบ และการส่งเสริมการศึกษาและอาชีพ โดยจากการศึกษาดังกล่าว สามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย เรื่อง เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของเทศบาลนครขอนแก่น เป็นการศึกษาแบบกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะตัว อย่างลึกซึ้ง เพื่อให้ได้คำตอบที่ครอบคลุมทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านของภูมิหลัง การดำรงชีวิตประจำวัน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม สภาพทางกายภาพ และจิตใจ ฯลฯ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการอธิบายความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ ว่าในเส้นทางชีวิตของเยาวชนคนหนึ่ง สภาพแวดล้อมลักษณะใดที่มีอิทธิพลส่งผลให้เยาวชนชายขอบหลงเดินทางผิด และเข้าสู่กระบวนการการกระทำผิด เพื่อสร้างความเข้าใจในตัวปัจเจก ซึ่งเป็นหน่วยพื้นฐานที่เล็กที่สุดทางสังคม และใช้ข้อมูลดังกล่าวในการวิเคราะห์ข้อมูลและความหมาย เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรการป้องกัน (Preventive Measure) ในลำดับต่อไป

1. ขั้นตอนและวิธีการวิจัย

เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัยและบรรลุมิติวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดและดำเนินการตามขั้นตอนการวิจัย แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนเตรียมข้อมูลเพื่อการวิจัย
2. ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1. ขั้นตอนเตรียมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ขั้นตอนเตรียมข้อมูลเพื่อการวิจัย เป็นขั้นตอนในการจัดเตรียมข้อมูลต่างๆตามระเบียบวิธีวิจัย โดยผู้วิจัยทำการศึกษาข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเยาวชนชายขอบและการกระทำผิด ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเยาวชน ทศนคติและจิตใจ ครอบครัว การศึกษา และการกระทำผิดในมิติของสังคมและกฎหมาย โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ เอกสารวิชาการ งานวิจัย ข้อมูลสารสนเทศ ตลอดจนหนังสือสิ่งพิมพ์ต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาเป็นกรอบการวิจัย

(Conceptual Framework) จากนั้นจัดทำโครงร่างการวิจัย ปรับแก้โครงร่างตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อขออนุมัติและดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนของการศึกษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 2. ขั้นดำเนินการวิจัย

ขั้นดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนของการศึกษาหาข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ตลอดจนสอบถามผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมเยาวชนชายขอบ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่จะนำเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลในภายหลัง ซึ่งการดำเนินการในขั้นตอนนี้ มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบ และการกระทำผิดในคดีต่างๆ และสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร

2.2 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนชายขอบ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ที่ได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยเจ้าหน้าที่ที่สัมภาษณ์ประกอบไปด้วย เจ้าหน้าที่งานการศึกษานอกระบบ และเจ้าหน้าที่งานกิจกรรมเด็กและเยาวชน แล้วสรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ซึ่งการคัดเลือกเยาวชนชายขอบใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Method)

2.3 ประมวลผลข้อมูลต่างๆที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนชายขอบ เพื่อนำไปใช้ประกอบกับการสร้างเครื่องมือในการวิจัยต่อไป

2. แหล่งข้อมูล และผู้ให้ข้อมูลในการศึกษา

เนื่องด้วยการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ซึ่งการที่จะเข้าใจในปรากฏการณ์นั้นๆ เป็นเรื่องที่จำเพาะเจาะจงในแต่ละบุคคลเท่านั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะมาจากประสบการณ์โดยตรงของผู้ให้ข้อมูล และเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเท่านั้น (Information-rich cases) นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลต้องมี

ความพร้อมและเต็มใจในการให้ข้อมูลในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยศึกษามี 2 ส่วน ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลัก หมายถึง กลุ่มเยาวชนชายขอบในโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง อายุระหว่าง 16 – 20 ปี จำนวน 10 คน แบ่งเป็นเยาวชนชาย จำนวน 5 คน และเยาวชนหญิง จำนวน 5 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรอง หมายถึง เจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการฯ ได้แก่ เจ้าหน้าที่งานกิจกรรมเด็กและเยาวชน จำนวน 2 คน

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายตรงกับวัตถุประสงค์การวิจัยครอบคลุมทุกประเด็น และได้เปิดมุมมองใหม่ ตลอดจนปัจจัยอื่นๆที่เกี่ยวข้องในเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบ ตั้งแต่วัยเด็กจนถึงปัจจุบัน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการให้การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งการสัมภาษณ์ใช้แนวคำถาม (Guideline) ที่มีลักษณะเป็นประเด็นกว้างๆ ที่กำหนดขึ้นตามกรอบจุดประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ แยกตามกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และใช้วิธีการสัมภาษณ์ในลักษณะแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ในขณะที่พูดคุยผู้วิจัยสอบถามเรื่องทั่วไปร่วมไปกับการสัมภาษณ์ด้วย เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกผ่อนคลาย เป็นกันเอง เน้นการพูดคุยที่ให้ผู้ให้ข้อมูลมีอิสระในการตอบคำถาม เนื่องจากบางประเด็นอาจเป็นเรื่องที่อ่อนไหว เช่น เรื่องครอบครัว ความรุนแรง ฯลฯ ผู้ให้ข้อมูลอาจเลือกที่จะไม่ตอบคำถามได้ และในการทำการสัมภาษณ์ทุกครั้ง ผู้วิจัยขออนุญาตในการบันทึกเทปในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง ซึ่งเวลายืดหยุ่นตามผู้ให้ข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยไม่เร่งรีบในการสัมภาษณ์ โดยมีเวลาให้กับผู้ให้ข้อมูลได้ทบทวนเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย

ในการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการถามคำถาม โดยการระมัดระวังคำถามที่ ชี้นำ แทรกแทรก หรือการกระทำที่มีอิทธิพลต่อระบบความคิดของผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้การถามคำถามนั้นได้รับคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด พร้อมทั้งนำสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลไป ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลอีกครั้ง (Member Checking) เพื่อความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูล

3.2 การจัดบันทึก คือ การจดบันทึกข้อมูลระหว่างทำการสัมภาษณ์ (Field Note) ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำการจดบันทึกทันทีในประเด็นที่สนใจ เพื่อหลีกเลี่ยงความคลาดเคลื่อนของข้อมูล ในกรณีที่ไม่สามารถจดบันทึกได้ทันที ให้จดบันทึกเฉพาะคำสำคัญ (Key words) เพื่อเตือนความจำและเขียนรายละเอียดทันทีที่มีโอกาส นอกจากบทสัมภาษณ์แล้ว ยังจะต้องจดบันทึกสภาพลักษณะทางกายภาพที่สามารถสังเกตได้ รวมทั้งอาการที่น่าสนใจ เช่น สีหน้า ท่าทางของผู้ถูกสัมภาษณ์ ซึ่งการจดบันทึกทั้งหมดนั้นไม่มีการใส่ความคิดเห็นของผู้วิจัยเข้าไป เนื่องจากผู้วิจัยไม่ต้องการให้เกิดการผิดเพี้ยนของข้อมูล นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ และใช้ข้อมูลที่รวบรวมได้ในการประกอบกรวิเคราะห์ห้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป นอกจากนี้ผู้วิจัยมีการจดบันทึกประจำวัน (Diary) เพื่อบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในขณะที่เก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งความรู้สึกทางบวก และทางลบ เหตุการณ์ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างเก็บข้อมูล เพื่อนำมาทบทวน ทำให้การเขียนรายงานผลมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.3 การสังเกต (Observation)

ผู้วิจัยใช้การสังเกตแบบไม่ได้มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในการสังเกต ร่วมกับการสัมภาษณ์เป็นหลัก โดยสังเกตว่าผู้ให้ข้อมูลมีปฏิกิริยาอย่างไร แสดงลักษณะท่าทาง สีหน้าอย่างไร นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ขออนุญาตติดตามผู้ให้ข้อมูลไปสังเกตการณ์การทำกิจกรรมต่างๆ ภายในระหว่างวัน ระหว่างกิจกรรมนั้นก็ จะสอบถามข้อมูลและเฝ้าสังเกตผู้ให้ข้อมูลไปด้วย โดยการสังเกตผู้วิจัยดำเนินการสังเกต 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรก สังเกตห่างๆไม่ได้เข้าไปร่วมกิจกรรมกับผู้ให้ข้อมูล ซึ่งจะสามารถเห็นได้ถึงลักษณะเฉพาะของผู้ให้ข้อมูล การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และอุปนิสัยส่วนตัว ส่วนลักษณะที่สอง ผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมในกิจกรรมบางอย่างที่จัดขึ้น เช่น กิจกรรมนันทนาการต่างๆ โดยกิจกรรมที่ผู้วิจัยจะเข้าไปร่วมได้นั้น จำเป็นจะต้องเป็นกิจกรรมที่ ได้รับการอนุญาตให้เข้าร่วมเท่านั้น

3.4 เทคนิคการตีตน 6 ช่อง

เทคนิคการตีตน 6 ช่อง เป็นการเก็บข้อมูลจากการวาดภาพ โดยผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ในการวาดภาพที่อธิบายเหตุการณ์ตั้งแต่วัยเด็ก โดยแบ่งเส้นทางชีวิตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันออกเป็น 6 ภาพ โดยสาเหตุที่ใช้การวาดภาพเป็นส่วนหนึ่งในการเก็บข้อมูล เนื่องจากการศึกษาเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบเป็นการทบทวนเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิตตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งเรื่องบางเรื่องอาจจะเป็นเรื่องที่จะละเอียดอ่อนเกินกว่าที่จะอธิบายเป็นคำพูดได้ ทำให้ผู้วิจัยอาจจะได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน ผิดกับการลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีรายละเอียดที่ซับซ้อนและหลากหลาย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้เทคนิคการตีตน 6 ช่อง เพื่อเป็นการช่วยผู้ให้ข้อมูลหลักสามารถสะท้อนเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยน (Turning Point) ในชีวิตที่เห็นว่าสำคัญที่สุดออกมา ซึ่งนำไปสู่การวิเคราะห์ที่ครอบคลุมมิติในลำดับถัดไป

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลมีทิศทางและได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเรื่องที่ต้องการศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างแนวคำถาม สำหรับการรวบรวมข้อมูลที่มีลักษณะเป็นประเด็นกว้างๆ เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบ และใช้เป็นแนวทางสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยที่ในระหว่างที่ผู้วิจัยเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลจริง จะมีการปรับเปลี่ยนและตั้งประเด็นคำถามใหม่ๆ ตามความเหมาะสม ตามสถานการณ์ และตามแต่ละบุคคล ซึ่งคำถามที่เปิดประเด็นนั้นๆ เพื่อช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลได้ทบทวนเหตุการณ์ต่างๆ และสามารถตอบคำถามได้ง่ายมากยิ่งขึ้น โดยแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ชุดคำถาม ดังนี้

1. ชุดแนวคำถามหลัก (Main Questions) คือ คำถามที่มีความสำคัญหลัก ที่จะทำให้ทำให้ทำให้รู้จักข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนสิ่งที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา

1.1 ประเด็นคำถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลหลัก (เยาวชนในโครงการฯ)

1.1.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน และครอบครัว

1.1.1.1 ภูมิลำเนา (ชื่อ-นามสกุล อายุ ภูมิลำเนา สถานที่เกิด)

- 1.1.1.2 ครอบครัว (ความเป็นมา การประกอบอาชีพ การเลี้ยงดู)
- 1.1.1.3 ชีวิตในวัยเด็ก (กิจกรรมที่ชอบทำ การศึกษา บทบาทหน้าที่)
- 1.1.1.4 ปัญหาที่มักประสบในวัยเด็ก
- 1.1.1.5 สิ่งประทับใจในตัวเพื่อน เพราะเหตุใดจึงสนิทกับเพื่อน
- 1.1.1.6 ครอบครัว และความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว
- 1.1.1.7 สิ่งที่ครอบครัวเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญ
- 1.1.1.8 เวลาที่มีปัญหามักจะปรึกษาใคร
- 1.1.1.9 เหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนในชีวิต
- 1.1.2 พฤติกรรมเสี่ยง สิ่งมอมเมา และความรุนแรง
 - 1.1.2.1 คิดว่าพฤติกรรมเสี่ยงคืออะไร
 - 1.1.2.2 พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ และสูบบุหรี่
 - 1.1.2.3 อะไรคือสาเหตุ แรงจูงใจในการดื่มเหล้า/สูบบุหรี่
 - 1.1.2.4 เคยพบกับเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตัวเองหรือคนใกล้ตัวหรือไม่
 - 1.1.2.5 เคยยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือไม่ เพราะอะไร
 - 1.1.2.6 อะไรคือสาเหตุ แรงจูงใจในการเสพยาเสพติด
 - 1.1.2.7 ภายหลังจากเสพยาเสพติด มีความรู้สึกอย่างไร
 - 1.1.2.8 ผลกระทบจากการเสพยาเสพติด และสิ่งมอมเมา
 - 1.1.2.9 ปัจจัยแวดล้อมอื่นๆ ที่ทำให้เกิดความเสี่ยง
- 1.1.3 แผนอนาคต และความคาดหวัง
 - 1.1.3.1 สิ่งที่ทำให้ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการฯ

1.1.3.2 การเรียนรู้จากกิจกรรมภายในโครงการฯ

1.1.3.3 หากมองย้อนกลับไปได้เรียนรู้อะไรบ้าง

1.1.3.4 มองภาพเห็นตัวเองในอนาคตเป็นอย่างไร

1.1.3.5 หลังจากจบโครงการฯ สิ่งที่จะทำ 3 สิ่งแรกคืออะไร

1.1.3.6 อยากฝากข้อความอะไร ถึงใครไหม

1.2 ประเด็นคำถามสำหรับผู้ให้ข้อมูลรอง (เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง)

1.2.1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูล

1.2.1.1 ประวัติส่วนตัว (ชื่อ-นามสกุล อายุ ภูมิลำเนา)

1.2.1.2 ทักษะคติเกี่ยวกับคดียาเสพติด

1.2.1.3 ความเห็นเกี่ยวกับการกระทำผิดของเยาวชน

1.2.1.4 ความเห็นเกี่ยวกับมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิด

1.2.1.5 แนวทางการแก้ไขปัญหามาตามทัศนะของเจ้าหน้าที่

1.2.2 การดำเนินโครงการฯ เพื่อฟื้นฟู เยียวยา พัฒนาเยาวชน

1.2.2.1 ความเป็นมา จุดประสงค์ กลุ่มเป้าหมายของโครงการฯ

1.2.2.2 กลยุทธ์ในการดำเนินโครงการฯ

1.2.2.3 จุดแข็ง/โอกาส

1.2.2.4 ปัญหาอุปสรรค/ภัยคุกคาม

1.2.2.5 การดำเนินโครงการในอนาคต

ทั้งนี้ แนวคำถามข้างต้นเป็นเพียงกรอบการสัมภาษณ์ที่กำหนดไว้เพียงเบื้องต้นเท่านั้น การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา การสัมภาษณ์จึงต้องมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนไปตามแต่ละบุคคลที่สัมภาษณ์ ทั้งนี้แง่ของการใช้คำถาม ลำดับของคำถาม และถ้อยคำ

2. ชุดแนวคำถามเพื่อรายละเอียด (Detail Questions) หมายถึง คำถามที่จะถามภายหลังจากผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามหลัก แต่คำตอบที่ได้ยังไม่ชัดเจนพอ ขาดรายละเอียด หรือมีสิ่งที่สำคัญในประเด็นต่างๆ ซ่อนอยู่ ซึ่งชุดคำถามนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้รายละเอียดในเรื่องนั้นๆ ลึกซึ้ง และช่วยให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากข้อมูลที่ได้ในขั้นตอนของการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในเส้นทางชีวิตของเยาวชนชายขอบ พร้อมทั้งลำดับก่อนหลังที่เชื่อมโยงปรากฏการณ์นั้นๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตามแนวทางของไมล์ส์และฮูเบอร์แมน ซึ่งมีแนวทางดังนี้

5.1 การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organization) คือการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ โดยเริ่มต้นที่จัดระเบียบของข้อมูลให้พร้อมสำหรับการนำไปวิเคราะห์ เนื่องจากโดยส่วนมากแล้ว ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มักจะมีลักษณะกระจัดกระจาย และไม่พร้อมสำหรับการนำไปใช้วิเคราะห์ได้ในทันที ซึ่งการจัดระเบียบของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเรียงข้อมูลตามลำดับก่อนหลัง และถอดเทปบันทึกเสียงแบบคำต่อคำ (Transcribing Interview) จากนั้นผู้วิจัยอ่านข้อมูลทั้งหมด เพื่อให้เข้าใจในภาพรวม และศึกษาทำความเข้าใจข้อมูลที่มีโดยปราศจากอคติในการตัดสินผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย เพื่อเตรียมพร้อมให้ข้อมูลนั้น สามารถนำไปวิเคราะห์ในลำดับต่อไป

5.2 การแสดงข้อมูล (Data Display) คือกระบวนการนำเสนอข้อมูล โดยผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดมากำหนดรหัส (Coding) และจัดข้อมูลให้อยู่รูปแบบของหมวดหมู่ (Categoring) ซึ่งการกำหนดรหัสนั้นผู้วิจัยได้ใช้ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นตัวตั้ง เพื่อที่จะหาความเหมือนและความแตกต่างของข้อมูล ในลำดับถัดมาผู้วิจัยได้นำเอาหมวดหมู่นั้นๆ มารวบรวมเพื่อเป็นชุดข้อมูล โดยแบ่งเป็น 2 ชุด คือ ประเด็นหลัก (Theme) และประเด็นย่อย (Sub-Theme) ซึ่งการรวบรวมข้อมูลเป็นประเด็นนั้น เกิดจากการปรากฏของข้อมูลที่ซ้ำๆ กันในข้อมูลดิบ

5.3 การสร้างข้อสรุป และการตีความ (Conclusion and Interpretation) จากการเรียบเรียงข้อมูล และจัดหมวดหมู่ของข้อมูลทั้งหมด ทำให้ผู้วิจัยได้เห็นข้อมูลที่ซ้ำๆกัน จนเป็นแบบแผน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาข้อมูลนั้น มาเพื่อหาข้อสรุปเป็นประเด็น และนำประเด็นที่สรุปได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อหาข้อสรุปรวม ทั้งนี้การอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ นั้น จะนำเอาทฤษฎีที่สอดคล้องกับข้อมูลมาอธิบายบริบทประกอบข้อสรุปที่ได้จากการศึกษา

6. การตรวจสอบคุณภาพข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลวิจัย ผู้วิจัยมีระเบียบแบบแผนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

6.1 การรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัย รวบรวมและเก็บบันทึกอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ ทั้งการจดบันทึก การอัดคลิปเสียงจากการสัมภาษณ์ และภาพวาดจากเทคนิคการตูน 6 ช่อง โดยข้อมูลได้รับการตรวจสอบความถูกต้องโดยการอ่านบันทึกถอดความและฟังคลิปเสียงซ้ำ

6.2 ผู้วิจัยได้ทำบันทึกประจำวัน (Diary) โดยได้จดบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างการเก็บข้อมูล ความรู้สึกของผู้วิจัย ทั้งทางลบและทางบวก เพื่อประกอบการวิเคราะห์ข้อมูลตามความเป็นจริง

6.3 ผู้วิจัยมีการอ้างอิงคำพูด (Quotation) ของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้ถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลให้มากที่สุด โดยการตัดบางคำพูด เพื่อเป็นการสื่อความหมายที่กระชับ แต่ความหมายในการสื่อสารยังต้องคงความหมายเดิม

6.4 การวิจัยนี้ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจะนำไปอ้างอิงใช้กับประชากรโดยทั่วไป แต่อาจนำเอาผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้กับผู้ที่มีความคล้ายคลึง และบริบทใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลได้

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นเยาวชนที่อยู่ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง อายุระหว่าง 16 - 20 ปี จำนวน 10 คน แบ่งเป็น เยาวชนชาย จำนวน 5 คน และเยาวชนหญิง จำนวน 5 คน นอกจากนี้ยังทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลรอง คือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ จำนวน 2 คน โดยผู้วิจัยได้หาความเชื่อมโยง จุดร่วมและจุดต่าง และวิเคราะห์ผ่านบริบทของตัวเยาวชนชายขอบ เพื่อค้นหาจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิต (Turning Point) รวมทั้งปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจกระทำสิ่งต่างๆของเยาวชนชายขอบ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาที่ 1 นายเอ (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นายเอ (นามสมมติ) เป็นคนรูปร่างผอมสูง ผิวขาวเหลือง แต่งกายสุภาพเรียบร้อย เป็นคนอึดยาศยดี ขณะสัมภาษณ์ไม่ค่อยสบตากับผู้วิจัย พูดเสียงเบา แวดตามีความเศร้า เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนจะว่าเรื่อง ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นพิเศษ

ข้อมูลด้านบุคคล

นายเอ อายุ 17 ปี ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดขอนแก่นตั้งแต่กำเนิด ปัจจุบันอาศัยอยู่กับแม่ ย่า บ้า และน้องสาว (ลูกของน้ำ) นายเอเล่าว่าตอนอายุ 7 ปี ครอบครัวได้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดชลบุรี โดยพ่อประกอบอาชีพรับเหมาก่อสร้าง ส่วนแม่เป็นแม่บ้านคอยเลี้ยงดูบุตรหลาน ในระหว่างที่ใช้ชีวิตอยู่ที่จังหวัดชลบุรีนั้น กิจกรรมยามว่างของของนายเอ คือการทำงานศิลปะและวาดภาพ เนื่องจากเป็นคนชอบดูการ์ตูนญี่ปุ่น ซึ่งนอกจากการวาดภาพแล้วยังชอบไปดูรุ่นพี่ในโรงเรียนซ้อม

กีฬาฟุตบอลในช่วงเลิกเรียน พอไปดูบ่อยๆเข้า อาจารย์ที่เป็นโค้ชก็ได้ชักชวนให้มาลองเตะฟุตบอล ดู หลังจากนั้นก็มีโอกาสได้ชักซ้อมอย่างต่อเนื่อง จนได้เป็นนักฟุตบอลของโรงเรียน นายเอชอบ กีฬาฟุตบอลมาก เขารู้สึกว่ามันเป็นตัวตนของเขา แต่ก็จะมีอุปสรรคทางด้านสุขภาพ คือ โรคหอบหืด จึงทำให้ไม่สามารถที่จะหักโหมซ้อม หรือเล่นตลอดทั้งเกมได้ แม่ของนายเอเคยเล่าให้นายเอฟังว่า สมัยก่อน ก่อนที่พ่อแม่จะแต่งงานมีครอบครัว พ่อเป็นรุ่นน้องของแม่ เมื่อยังหนุ่มพ่อเป็นนักดนตรี พบกับแม่ในงานเลี้ยง มีโอกาสได้พูดคุยกับแม่ และชวนแม่มาดื่มสุรา เมื่อมีโอกาสได้คุยกันมากขึ้น ความสัมพันธ์จึงพัฒนาจนกระทั่งแต่งงานกันในที่สุด ในอดีตมีเหตุการณ์หนึ่งที่พ่อกับแม่ไปเที่ยวร้านอาหารโอเคะด้วยกัน แต่มีนายตำรวจใหญ่มาจับแม่ ด้วยความเหิงหวงของพ่อ พ่อจึงมีปากเสียง และมีเรื่องชกต่อยกับนายตำรวจ แต่แม่ได้ขอร้องนายตำรวจเอาไว้จึงไม่ได้มีเรื่องอะไร ลูกกลมบานปลาย

ช่วงที่ใช้ชีวิตที่จังหวัดชลบุรี ถือว่าเป็นขาขึ้นของที่บ้าน เนื่องจากธุรกิจรับเหมาก่อสร้างไปได้ด้วยดี จนถึงช่วงปี พ.ศ. 2543 ปีที่นายเอเกิด พ่อและแม่เมื่อหาเงินได้มาก ก็ใช้เงินมากขึ้น กินเที่ยว ดื่มสุรา บางครั้งพ่อก็แอบขโมยเงินแม่เพื่อออกไปเล่นการพนัน ด้วยอุปนิสัยแม่เป็นคนจิตใจดี รักเพื่อน รักครอบครัว ทำให้มีอะไรก็มักจะช่วยเหลือแบ่งปันอยู่เสมอ เช่น ที่บ้านมีรถมอเตอร์ไซด์หลายคัน ก็เอาไปให้ญาติๆใช้ พ่อธุรกิจเริ่มซบเซา แต่ภาระไม่ได้ลดลง ทำให้ตอนนี้ต้องลำบาก ต้องทำงานหนัก ปัญหาต่างๆเริ่มก่อตัวจากปัญหาเล็กๆ กลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ขึ้นๆ จนกระทั่งนายเออายุได้ 13 ปี ครอบครัวก็เริ่มมีปัญหาทะเลาะเบาะแว้งกัน เป็นเหตุให้พ่อและแม่ต้องหย่าร้าง ภายหลังจากการหย่าร้าง พ่อก็ได้มีครอบครัวใหม่ ส่วนแม่ก็ได้พาลูกๆกลับมาอยู่ที่บ้านของย่าที่จังหวัดขอนแก่น

ประสบการณ์ฝังใจในวัยเด็กของนายเอ นายเอเล่าว่า มีครั้งหนึ่งในระหว่างที่ปากำลังคุยโทรศัพท์กับพ่อของนายเออยู่นั้น น้ำที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ก็ได้แย่งโทรศัพท์ที่ไปจากป้า และบอกพ่อของนายเอ ว่านายเอทำที่วีระเปิด ด้วยความเป็นห่วง พ่อจึงได้รีบออกจากที่ทำงาน ขับรถทางไกลเพื่อมาดูนายเอ แต่เมื่อมาถึงกลับพบว่าไม่มีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น ด้วยความโมโห พ่อของนายเอ จึงได้มีปากเสียงกับป้า ซึ่งจบด้วยการใช้กำลัง น้ำต้อยและเหงื่อของนายเอจนกำแพงจนหัวแตก แม้ว่าภายหลังจากต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและป้าจะดีขึ้น แต่เหตุการณ์นั้นก็ยังเป็นรอย

ร้าวที่อยู่ใตใจนายเอเสมอมา ในวัยเด็กนายเอเล่าว่าที่บ้านอบรมสั่งสอนบุตรหลานค่อนข้างเคร่ง
 กฏระเบียบ ไม่ค่อยตามใจมากนัก จึงทำให้นายเอมีความน้อยใจที่บ้านอยู่เสมอๆ ว่าพ่อแม่ไม่รัก
 พ่อดู พ่อดำ บางครั้งก็นายเอก็เปรียบเทียบกับน้องสาว (ลูกของน้ำ) ว่าน้องมักจะได้อะไรที่
 ดีกว่าตนเองเสมอๆ ในช่วงที่น้องสาวเกิดมา ก็เป็นช่วงที่ครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย เพราะ
 น้องได้อาศัยอยู่กับป้าที่ได้สามีเป็นชาวต่างชาติ ซึ่งแตกต่างจากตอนที่ตนเองเกิด ที่เป็นช่วง
 ครอบครัวประสบปัญหาทางการเงิน

ส่วนทางการศึกษา นายเอศึกษาระดับชั้นอนุบาลอยู่ที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในตัวเมือง
 ขอนแก่น ภายหลังจากนั้นก็ไปศึกษาต่อที่จังหวัดชลบุรี ในระดับชั้น ประถมศึกษา ก่อนที่จะย้าย
 กลับมาศึกษาต่อในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่จังหวัดขอนแก่นเช่นเดิม ช่วงชีวิตที่ศึกษาอยู่ใน
 โรงเรียนนั้น มักจะถูกรุ่นพี่รังแก ข่มขู่ เช่น รุ่นพี่สั่งให้นำเงินค่าขนมที่พ่อแม่ให้มาโรงเรียนไปซื้อของ
 ให้รุ่นพี่กิน ใช้ให้ไปขออนุญาตเล่นฟุตบอลจากอาจารย์ทุกๆ ที่อาจารย์ไม่อนุญาตให้เล่น เป็นต้น
 นายเอเล่าว่า ช่วงนั้นมีความเครียดสูง ในวันเกิดเพื่อน เพื่อนจึงได้ชักชวนให้ดื่มเหล้า นายเอกล่าว
 ว่า

“ผมไม่ได้กินบ่อยๆ แต่กินทีหนึ่งก็กินให้เต็มที่ เมาแล้วก็นอน ไม่ได้ไปมีเรื่องกับใคร”

ส่วนเรื่องสูบบุหรี่ โดยปกติคิดว่ามันเป็นสิ่งที่เท่ และอยากลองอยู่แล้ว เลยตัดสินใจที่จะ
 ลองตามคำแนะนำของเพื่อน แรกๆ ก็คิดว่าบุหรี่เป็นสิ่งที่เลิกได้ อยู่ที่ว่าเราอยากจะทำมันหรือ
 เปล่า แต่มาถึงวันนี้ว่าเราจะรู้ตัว ก็เป็นสิ่งที่เลิกยากไปเสียแล้ว นายเอกล่าว

ในชีวิตมัธยมศึกษาปีที่ 1 เทอมที่ 2 นายเอก็ได้พบกับปัญหาอีกครั้ง เพราะมีปัญหา
 อาจารย์ โดยอาจารย์เข้าใจผิดว่า นายเอเป็นหัวโจกในการพาเพื่อนไปรุมทำร้ายนักเรียนใหม่ แต่
 ความจริงคือเพื่อนของนายเอเข้าไปทำร้ายนักเรียนใหม่ แต่นายเอจะเข้าไปห้าม ในจังหวะที่
 อาจารย์เข้ามาเห็นพอดี จึงทำให้นายเอถูกไล่ออกจากโรงเรียน ซึ่งช่วงที่ออกจากระบบการศึกษา
 นายเอไม่ได้ทำอะไร นอกจากอยู่บ้านเฉยๆ ช่วงนั้นรู้สึกเครียดหนักขึ้นกว่าเดิมมาก จังหวะนี้เพื่อนก็
 ได้เข้ามาชักชวนไปใช้ยาเสพติด โดยเริ่มจากการสูบกัญชา ยาบ้า และไอซ์ นอกจากนี้ รุ่นพี่ยังได้
 ชักชวนให้เข้าแก๊งรถซึ่ง นายเอรู้สึกชอบการแข่งขัน เพราะรุ่นพี่ พาไปขับรถเล่น พายกล้อ รถก็ดูสวย

และดูเหมือนว่า นายเอแล้วว่า มีเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนของชีวิตของเขา คือ เขาได้ไปขับรถแข่ง และเกิดอุบัติเหตุ ทำให้รถของคู่กรณีเสียหาย โดยคู่กรณีเรียกร้องค่าเสียหายเป็นจำนวนเงิน 15,000 บาท แต่สุดท้ายแม่ก็ต้องมาประกันตัว และชดใช้ค่าเสียหายให้ทั้งหมด ซึ่งเป็นสิ่งที่กระทบกระเทือนใจเขามาก นายเอ กล่าวว่

“ที่ผมเอารถไปชน มีหนี้ค่าที่ชนรถคนอื่นเสียหาย 15,000 บาท ผมอยากจะหางานทำช่วยแม่ให้หนี้ซะ แต่ก็ทำอะไรไม่ได้เลย ผมทำอะไรไม่ได้เลยครับ”

เมื่อพ่อเห็นว่านายเอไม่ได้ทำอะไร จึงส่งให้ไปช่วยงานป่าที่พัทยา อยู่ที่พัทยาป่าเป็นคนทีคอยอบรมสั่งสอน พออยู่กับป่าได้ 2 เดือน ป่าจำเป็นต้องกลับประเทศสวีเดน ในขณะเดียวกันพี่ชายของนายเอ โดยตำรวจจับในข้อหาขายเสฟติด นายเอรู้สึกกลัวการโดนตำรวจจับแบบพี่ชายเป็นอย่างมาก จึงได้เลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสฟติด และกลับมาอยู่ที่จังหวัดขอนแก่นกับแม่ ระหว่างที่กลับมาอยู่ขอนแก่น นายเอได้คบหาดูใจกับผู้หญิงคนหนึ่ง โดยที่ไม่รู้มาก่อนว่าผู้หญิงมีแฟนอยู่แล้วด้วยการขาดความยั้งคิด ทำให้นายเอ มีปากเสียงกับคู่กรณี ทะเลาะวิวาท และให้กราบเท้า ตำรวจเข้ามาที่เกิดเหตุพอดีนายเอโดนจับ และโดนคุมประพฤติว่าห้ามมีเรื่องทะเลาะวิวาทอีกจนกว่าจะอายุ 18 ปี

นอกจากเพื่อนที่ชักชวนไปทำในเรื่องที่ไม่ดีต่างๆ แล้ว นายเอแล้วว่า เขามีเพื่อนที่สนิทมาๆอยู่คนหนึ่ง เป็นเพื่อนกันตั้งแต่เด็กๆ บ้านอยู่ในละแวกเดียวกัน แต่ก่อนสนิทกันมากไปไหนมาไหนด้วยกันตลอด แต่ช่วงปิดเทอมเขาต้องไปอยู่พัทยา เดียวนี้เลยติดต่อกันเป็นครั้งคราว และไม่ค้อยได้ไปไหนมาไหนด้วยกันแล้ว

“ผมไม่อยากจะไปยุ่งกับเพื่อนคนนี้ ผมรู้สึกว่าเขาดีเกินไป เพื่อนของผมเขาเป็นคนรักแม่ ทำการทำงาน เป็นนักเรียนดีเด่นได้ไปสอบแข่งขันต่างจังหวัดอยู่บ่อยๆ แต่ผมเป็นคนชอบแข่งรถ สังคมก็มองผมเป็นคนไม่ดี ผมเลยไม่อยากจะไปยุ่งกับเขา แต่เราก็ยังติดต่อกันบ้าง นานๆที พาเขาไปเล่นเกมบ้าง นึกถึงวันเก่าๆ” นายเอ กล่าว

นายเอเล่าว่า ชีวิตผมผ่านอะไรมามากมาย จนถึงวันนี้ผมได้เข้าโครงการฯ เพราะรู้จักกับรุ่นพี่คนหนึ่งที่อยู่ในโครงการ ผมเริ่มจากการมาเล่นกับพี่ๆในโครงการ แล้วชีวิตผมก็เปลี่ยนไปหลายอย่าง

“แต่ก่อนผมชอบแข่งรถ แต่เดี๋ยวนี้ผมไม่ชอบแล้ว ผมทำอะไรที่ไม่ดีมาเยอะ ทำให้พ่อแม่เสียใจ ทำให้ครอบครัวเดือนร้อน ทำให้คนอื่นชัง เพราะฉะนั้น ถ้าจะกลับตัวกลับใจ ก็ควรพอในสิ่งที่ไม่ดีได้แล้ว เปลี่ยนเป็นคนใหม่ ให้พ่อแม่ภูมิใจ”

ปัจจุบันนายเอกำลังศึกษาต่อการศึกษาณนอกโรงเรียน และอยู่ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ซึ่งภายในโครงการฯ มีเครือข่ายที่ช่วยเสริมทักษะต่างๆให้กับเยาวชน ทำให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันที่ดี ประกอบกับการสร้างทักษะอาชีพให้เยาวชน ทำให้สามารถที่จะเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้อีกด้วย

ภาพที่ 7 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 1

กรณีศึกษาที่ 2 นายบี (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นายบี เป็นคนรูปร่างสันทัด ผิวสีดําแดง ผมสั้น สะอาด ยิ้มแย้มแจ่มใส อัจฉริยะดี พูดจาสุภาพ เสียงดังฟังชัด เมื่อพูดถึงสิ่งที่เคยกระทำผิดน้ำเสียงจะแผ่วเบาต่ำกว่าตอนที่พูดคุยเรื่องทั่วไป

ข้อมูลด้านบุคคล

นายบี อายุ 18 ปี ภูมิลำเนาเป็นคนขอนแก่นตั้งแต่กำเนิด เป็นลูกคนเดียวของครอบครัว พ่อไปทำงานที่ประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่นายบียังเป็นเด็ก ส่วนแม่เป็นแม่บ้าน ทำให้แม่เป็นผู้เลี้ยงดูนายบีเพียงผู้เดียว เนื่องจากเป็นลูกคนเดียว พ่อแม่จึงรักและตามใจนายบีเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะอยากได้อะไร พ่อแม่ก็จะไม่ขัดใจ และมักจะหามาให้อยู่เสมอ นายบีเล่าว่า ช่วงอายุ 11 ปี ได้รู้จักเพื่อนกลุ่มหนึ่งในโรงเรียนที่สูบบุหรี่ ช่วงนั้นคิดว่าการสูบบุหรี่เป็นเรื่องเท่ เวลาสูบบุหรี่แล้วเป็นที่สนใจของผู้คน เป็นที่สนใจของสาว ๆ และก็เป็นเรื่องที่ใครๆก็ทำกัน จึงเริ่มสูบบุหรี่ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา จนกระทั่งวันหนึ่งขณะที่นายบีกำลังสูบบุหรี่กับเพื่อนภายในห้องน้ำโรงเรียนอยู่นั้น อาจารย์ก็ได้ผ่านมาพบเข้า จึงได้พานายบีและเพื่อนที่สูบบุหรี่ขึ้นห้องปกครอง ทำทัณฑ์บน และเชิญผู้ปกครองมาพบ

“ผมเคยจับทำทัณฑ์บน เรื่องสูบบุหรี่ในโรงเรียน ผมก็รู้สึกเสียใจที่แม่จะต้องถูกเชิญมาต่อว่าที่โรงเรียน ผมเสียใจที่ผมทำตัวไม่ดี เสียใจที่ทำให้พ่อแม่ผิดหวัง”

จากการเริ่มต้นสูบบุหรี่ในวันนั้น นายบีได้ก้าวทำเข้าสู่สิ่งมอมเมาอื่นๆตามมามากมาย เช่น การดื่มสุรา การเที่ยวสถานบันเทิง และเริ่มโดดเรียน นายบีเล่าว่า ช่วงที่ศึกษาอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 2 เทอมที่ 2 ได้รู้จักเพื่อนใหม่อีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเพื่อนกลุ่มนี้มักจะไปรวมตัวกันที่ร้านซ่อมรถบริเวณใกล้ๆโรงเรียน ด้วยความชอบเรื่องรถเป็นทุนเดิมอยู่แล้วนายบีจึงมักจะโดดเรียนไปที่ร้านซ่อมรถนั้นบ่อยครั้ง การไปอยู่ร้านซ่อมรถจึงได้ทำให้นายบีได้เรียนรู้อะไรหลายๆอย่างทั้งเรื่องดีและไม่ดี

“ผมเห็นเพื่อนๆที่อยู่ร้านซ่อมมีเงินเก็บกันเกือบทุกคน เขาหารายได้ด้วยตัวเองได้ แถมอยู่ที่นั่นก็เพื่อนเยอะ สนุกดีครับ”

ดูเหมือนว่าการทำงานในวัยเรียนเพื่อแบ่งเบาภาระทางบ้านจะเป็นสิ่งที่ดี แต่สิ่งที่นายปีเจอ มันไม่ใช่อย่างที่คิดไว้ นายปีเล่าให้ฟังต่อว่า หลังจากที่อยู่ร้านซ่อมซักรก ก็ถูกชักชวนเข้าแก๊งรถซิ่ง มีการขับรถซิ่งเพื่อความสนุกสนานกัน ทุกๆคืน วันพุธ และวันศุกร์ เวลาไปขับรถซิ่ง ก็จะมีสิ่งมอมเมาต่างๆมากมาย เช่น สุรา การพนัน ผู้หญิง นายปียอมรับว่าชอบสังคมนี่มาก รู้สึกตื่นเต้นเร้าใจ รุ่นพี่ และเพื่อนก็มีความเป็นกันเอง เปิดใจรับฟังปัญหา หรือให้คำปรึกษาแบบที่ตนเองไม่เคยได้รับจากที่ไหนมาก่อน ทำให้กล้าตัวเข้าไปในกลุ่มเป็นเวลาหลายปี จนกระทั่งวันหนึ่ง นายปีเกิดความสงสัยว่าทำไมเพื่อนๆ ถึงไม่เหน็ดเหนื่อย ทำงาน พุดคุยได้ตลอดทั้งวันทั้งคืน

“ผมก็สงสัยนะ ทำไมเพื่อนไม่หลับไม่นอน ทำงานได้ตลอดทั้งวัน ทั้งคืน ไม่เหนื่อย ผมเคยไปถามเพื่อน และผมก็ได้รู้ว่า มันคือยาบ้า”

หลังจากที่นายปีได้ถามเพื่อนเกี่ยวกับยาเสพติดแล้ว เพื่อนของนายปีจึงได้ชักชวนให้ลองใช้ยาเสพติดดู ซึ่งในขณะนั้นนายปีเล่าว่ายาเสพติดเป็นสิ่งที่หาได้ง่าย การปราบปรามไม่ได้ เครื่องเหมือนในปัจจุบัน นายปีจึงเริ่มที่จะเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

“ผมมีคติประจำใจอย่างหนึ่ง คือ อย่าให้คนอื่นหลอกเราได้ การที่จะไม่ให้คนอื่นหลอกเรา เราต้องลอง ลองให้รู้ว่ามันเป็นยังไง คนอื่นถึงหลอกเราไม่ได้” นายปีกล่าว

การลองใช้ยาเสพติดของนายปีในครั้งนั้น เป็นจุดเริ่มต้นของการติดยาเสพติดของนายปี โดยนายปีเริ่มถูกรุ่นพี่ใช้ให้เป็นเด็กเดินยา คอยส่งยาให้กับลูกค้า และเก็บเงินกลับมาให้ นายปีเป็นเด็กเดินยาอยู่หลายปี จนกระทั่งพัฒนาเป็นผู้ค้ายาเสพติดเต็มตัว

“ตอนแรกๆผมก็แค่เสพ แต่พอนานๆเข้า รู้สึกว่ามันไม่ถึง เลยต้องหาเงินเพื่อมาซื้อเพิ่มอีก พอซื้อไปซื้อมา อยู่ดีๆผมก็กลายเป็นคนค้ายาไปซะแล้ว จากแรกที่ผมรู้สึกว่ามันสนุก แต่พอเป็นคนขายจริงๆ มันไม่สนุกเลยครับ มันลึกลับเกินไป” นายปีกล่าว

จนกระทั่งวันหนึ่ง ตำรวจได้บุกเข้ามาค้นภายในห้องพักของนายปี และเพื่อน จากการตรวจค้น พบยาเสพติด (ยาบ้า) จำนวน 185 เม็ด และปืนไทยประดิษฐ์ ทำให้นายปีถูกดำเนินคดี ตามกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก ศาลตัดสินให้นายปีเข้าศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เป็นเวลา 3 ปี ระหว่างที่อยู่ในศูนย์ฝึกฯ นั้น นายปีเล่าว่า เขาได้อยู่กับตัวเอง ได้มีเวลาทบทวนตัวเอง และได้เรียนรู้อะไรอีกหลายอย่าง และตั้งใจว่าถ้าหากพ้นโทษออกไปจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ซึ่งภายหลังจากที่พ้นโทษ นายปีก็ได้กลับมาอยู่บ้านเช่นเดิม แต่การพ้นโทษครั้งนี้ได้ทำให้ชีวิตของนายปีมีความท้าทายเพิ่มอีกขั้นหนึ่ง

“พอออกมาจากศูนย์ฝึกฯ ก็อยู่บ้านเฉยๆครับ ไม่รู้ว่าจะต้องทำอะไรต่อ ไม่รู้ว่าจะเริ่มต้นจากที่ไหน เดินไปทางไหนสังคมก็ไม่ยอมรับ คนในสังคมก็จะมองว่าเป็นคนขี้ยา เป็นคนขี้คุก”

พอกลับมาอยู่ที่บ้านได้สักพัก นายปีก็ได้ทำงานที่ร้านทำกระจกในตัวเมืองขอนแก่น ซึ่งการเริ่มต้นชีวิตใหม่ครั้งนี้ ทำให้นายปีสามารถที่จะแบ่งเบาภาระทางบ้านได้ค่อนข้างมาก ซึ่งนอกจากเรื่องรายได้แล้ว เรื่องความรู้สึก การดำรงชีวิตของนายปีก็เปลี่ยนไป

“ตอนที่ทำงานที่ร้านกระจกมีความรู้สึกแตกต่างจากตอนค้าขายมากเลยครับ เราไม่ต้องระแวงว่าใครจะมาจับเรา ไม่ต้องระแวงเวลาเราออกไปไหน จะมีคนมาตามหรือป่าว”

ในระหว่างที่นายปีดำรงชีวิตโดยปกติสุขอยู่นั้น ประธานชุมชน เห็นว่านายปีเป็นคน ขยันขันแข็ง และตั้งใจที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองจริงๆ จึงได้เข้ามาชักชวนให้ไปเข้าร่วมค่ายกิจกรรมของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น โดยการอบรมจัดขึ้นที่อุทยานแห่งชาติภูเรือ จังหวัดเลย นายปีเห็นว่ามันไม่ได้เสียหาย จึงได้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งภายหลังจากค่ายกิจกรรม นายปีก็ได้เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กฯ อย่างเต็มตัว และชีวิตของนายปีก็เปลี่ยนไปอย่างมาก

“โครงการนี้ดีมากครับ ชีวิตผมเปลี่ยนไปเป็นอีกอย่างหนึ่งเลย จากไม่มีใครคุยด้วย ผู้ใหญ่เห็นผู้ใหญ่ก็หันหนี แต่ตอนนี้ผู้ใหญ่ก็เริ่มเข้ามาคุย ผู้ใหญ่ที่บ้านจากที่ไม่เคยรับฟังสิ่งที่ผมพูด ก็เริ่มรับฟัง จากที่ไม่เคยชมก็เริ่มมี ผมภูมิใจมากครับ”

นายบีกกล่าวว่าสิ่งที่ทำให้เยาวชนกระทำผิด ออกนอกกลุ่มนอกทาง คือการที่ผู้ใหญ่ไม่เข้าใจ และไม่รับฟังเด็ก เด็กจึงรู้สึกโดดเดี่ยว และหันไปพึ่งสารเสพติด พอถูกตำรวจจับสังคมก็ไม่ยอมรับ กลายเป็นเด็กนอกระบบ เด็กเกเร พอพ้นโทษมาก็ไม่รู้ว่าจะทำอะไรต่อไป แต่โครงการนี้ ทำให้เด็กที่เคยเดินทางพลาด ได้มีทางเดินต่อไปในสังคม พี่ๆในโครงการทุกคนเปรียบเสมือนผู้ใหญ่ที่คอยรับฟัง คอยให้กำลังใจ ให้เดินต่อไป

“ตอนนี้ผมเรียนจบ ม.6 แล้ว และกำลังจะทำงานเทคนิค ต่อจากนี้ไปผมต้องตั้งใจทำงาน เก็บเงิน เพราะตอนนี้ไม่ได้มีแค่ตัวเราเองที่ต้องดูแล แต่ยังมีครอบครัวที่ต้องดูแลอีกอีกหลายคน จะกลับไปगेเรอีกไม่ได้แล้ว”

ภาพที่ 8 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 2

กรณีศึกษาที่ 3 นายซี (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นายซี เป็นคนรูปร่างผอมสูง ผิวคล้ำ ผมสั้น บุคลิกภาพแบบเปิด พูดเสียงดังฟังชัด กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น ระหว่างสัมภาษณ์มีความผ่อนคลาย ไม่รู้สึกหวาดระแวง หรือกลัวการสัมภาษณ์ พูดหยอกล้อผู้สัมภาษณ์เป็นบางครั้ง

ข้อมูลด้านบุคคล

นายซีเกิดและเติบโตที่จังหวัดขอนแก่น ในวัยเด็กนายซีอาศัยอยู่กับยาย และนำสาวครอบครัวของนายซีประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา และปลูกผักสวนครัวขาย เหตุที่นายซีจำเป็นต้องอยู่กับยาย เนื่องจากพ่อและแม่ของนายซีหย่าร้างกันตั้งแต่นายซียังเป็นเด็ก และต่างฝ่ายต่างมีครอบครัวใหม่ ไม่เคยติดต่อกลับมาอีกเลย ยายจึงทำหน้าที่เป็นทั้งพ่อ แม่ และผู้ปกครองของนายซี ในวัยเด็กนายซีเล่าว่า

“ผมไม่ค่อยถูกกับน้ำเท่าไร ไม่รู้เขาไปสรรหาคำดำมาจากไหน ตื่นเช้ามาก็ดำผม ผมยังไม่ได้ทำอะไรเลย ก็ดำผม ผมเลยไม่อยากจะอยู่บ้าน”

ตามประสาเด็ก ที่มักออกไปเที่ยวเล่นนอกบ้านอยู่เป็นประจำ ทำให้นายซีได้พบปะผู้คนมากมาย นายซีเป็นเด็กที่มีเพื่อนเยอะ และเป็นคนติดเพื่อน โดยกิจกรรมยามว่างในวัยเด็กของนายซี คือการปั่นจักรยาน และวิ่งเล่นไปรอบๆหมู่บ้าน ด้านการศึกษานายซีได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนวัดแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล จนถึงประถมศึกษา นายซีเล่าว่า ตอนเด็กๆ เป็นเด็กขี้สงสัย เห็นอะไรก็มักจะถามไปหมด และด้วยความสงสัยนี้ได้ทำให้นายซี ได้พบกับสิ่งมอมเมาต่างๆมากมาย เริ่มต้นจากการสูบบุหรี่

“ตอนประมาณ ป.2 ผมเห็นน้ำคนหนึ่งสูบบุหรี่อยู่แถวๆบ้าน ผมเลยเข้าไปถามว่า มันคืออะไร น้ำก็ตอบผมว่า มันคือบุหรี่ แต่เด็กสูบไม่ได้ รอให้โตก่อน”

แต่ด้วยความอยากรู้อยากลองของนายซี จึงเลียนแบบพฤติกรรมการสูบบุหรี่ โดยการนำกระดาษเปล่าๆ มาพันให้มีลักษณะคล้ายๆ บุหรี่ จากนั้นนำหลอดจูดไฟ แล้วสูบบุหรี่

“ตอนที่ผมลองเอากระดาษมาสูบ มันมีกลิ่นเปรี้ยว ผมไอ แล้วก็แสบคอมมาก ผมเลย ตัดสินใจไปซื้อบุหรี่จริงมาสูบเลย ผมเดินไปซื้อเอง ร้านเขาก็ขายนะ อาจจะเพราะแต่ก่อน ไม่ได้ซื้อยากเหมือนทุกวันนี้ พอผมได้ลองสูบ ผมก็สูบต่อเนื่องมาตลอด”

ชีวิตในวัยเรียน นายซีไม่ได้ถือว่าเป็นเด็กที่เรียนเก่ง ออกแนวเป็นเด็กดี๊ดี เด็กเกเรด้วยซ้ำ แต่เนื่องจากเป็นคนทีกล้าแสดงออก กล้าพูด กล้าทำ เพื่อนๆในห้องจึงมักจะทำให้เป็นตัวแทนห้องในการออกไปนำเสนอ หรือแสดงความคิดเห็นต่างๆในนามของห้อง ส่วนการเรียนในชั้นเรียน นายซีที่มีเพื่อนกลุ่มเรียนอยู่ 2-3 คนที่สนิทกัน ส่วนเพื่อนกลุ่มเที่ยวมีอยู่หลายสิบคน เพื่อนๆอยู่ด้วยกันแบบสบายๆ ไม่เครียด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันได้ตลอดเวลา ในวันสอบปลายภาควันสุดท้ายของระดับชั้นประถมศึกษา เพื่อนๆของนายซีได้นัดหมายเพื่อเป็นการเลี้ยงฉลองเรียนจบ และวันนั้นเป็นวันแรกที่นายซี ได้ดื่มเหล้า

“งานเลี้ยงวันเรียนจบ ผมกินเหล้าเยอะมาก ใช้เหล้าผสมกับน้ำผลไม้ จิบๆ รสชาติเหมือน น้ำหวานธรรมดา แต่พอกินหลายๆแก้ว รู้สึกเวียนหัว พอตื่นเช้ามาก็ปวดหัว”

ภายหลังจากเรียนจบระดับชั้นประถมศึกษา นายซีก็ได้เข้าศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษา ตอนต้นที่โรงเรียนแห่งใหม่ ในจังหวัดขอนแก่น นายซีเล่าว่าเพื่อนๆที่โรงเรียนแห่งใหม่ดูเหมือนจะ ไม่ค่อยชอบเขามากนัก เพราะภายนอกเขาดูเป็นเด็กเกเร จึงทำให้นายซีมีเพื่อนไม่มากนักในโรงเรียน เวลาว่างหลังเลิกเรียนนายซีจึงได้ไปรวมกลุ่มกับรุ่นพี่ ที่รู้จักภายนอกโรงเรียน ซึ่งรุ่นพี่ เหล่านั้นส่วนใหญ่ได้ออกจากระบบการศึกษา และใช้ชีวิตอยู่ในเส้นทางมืด และสิ่งยุ่งยากมากมาย

“พอขึ้นมา ม.1 ผมก็เริ่มรู้จักว่ายาบ้าเป็นยังไงแล้ว แต่แรกๆผมไม่ได้ลอง เพราะรู้สึกว่ามัน แพงไป เลยดมกาวแทน เพราะว่ามันถูกกว่า”

“พออยู่กับรุ่นพี่กลุ่มนี้ไปเรื่อยๆ ผมก็เริ่มสงสัย อยากรู้ อยากลอง เขาไม่ได้ชวนเลยนะ แต่ ผมก็อยากลอง ทั้งๆที่รู้ว่ามันเป็นสารเสพติด ทั้งๆที่รู้ว่ามันผิดกฎหมาย”

นายซีเล่าว่าภายในกลุ่มผู้เสพยาจะเรียกยาบ้าว่า “บู้” ซึ่งตอนแรกที่เสพยามีความรู้สึกหอม นอน ไม่หลับ และรู้สึกมีความสุข หลังจากที่นายซีได้ลองเสพยาบ้า นายซีก็เริ่มที่จะเสพยาบ้าบ่อยขึ้น พอ

นานๆเข้าก็รู้สึกว่ามันไม่เพียงพอ เลยเพิ่มขนาดจาก 1 เม็ด เป็น 2-4 เม็ด โดยเมื่อเสพยามากขึ้น ก็เริ่มมีผลข้างเคียงตามมา เช่น อาการควบคุมตัวเองไม่อยู่ เกิดภาพหลอน และอยู่นิ่งไม่ได้ แต่การเสพยาบ้าของนายซียังไม่จบเพียงแค่นั้น นายซีเล่าว่าได้เคยลองแบบฉีด ซึ่งแบบฉีดจะออกฤทธิ์แรงกว่าแบบสูบลายเท่า ซึ่งนอกจากผลกระทบทางร่างกายแล้ว ยังส่งผลถึงการดำรงชีวิตของนายซีอีกด้วย

“ช่วง ม.2 เป็นช่วงที่ผมเสพยาหนักที่สุด เสพจนผมไปเรียนไม่ได้ ตอนกลางวันคืนขับรถเล่น ตอนกลางวันนอน สุดท้ายผมไม่ได้ไปสอบ เลยโดนให้ออกจากโรงเรียน”

พอโดนไล่ออกจากโรงเรียน ยายก็รู้เรื่องที่เสพยาเสพติดจนทำให้โดนให้ออกจากโรงเรียน ยายเสียใจและร้องไห้ ทำให้นายซีตั้งใจที่จะเลิกทุกอย่าง

“ผมเสพยาอยู่ 2-3 เดือน ยายจับได้ว่าผมไปติดยาเสพติด ยายร้องไห้ ผมตั้งใจว่าจะเลิกให้ได้ จะกลับไปเรียนหนังสือเพื่อยาย”

จากนั้นนายซีก็ได้กลับเข้ามาเรียน ม.2 ที่โรงเรียนเดิม ทุกอย่างเหมือนจะไปได้ดี นายซีตั้งใจเรียนมากขึ้น ปรับปรุงตัวให้ดีขึ้น แต่สุดท้ายรุ่นพี่ก็มาชักชวนไปในทางเดิม และดูเหมือนว่าจะถลำลึกไปมากกว่าเดิม

“อยากจะทำเพื่อยาย แต่มันทำไม่ได้ สุดท้ายกลับไปหาที่เดิม กลับไปรอบนี้ ยิ่งกว่าเดิม ระดับเป็น A มัดเลยที่นี่”

นายซีเล่าว่าพอกลับไปเสพยาเสพติด รอบนี้พัฒนาตนเองเป็นผู้ค้า ใช้เวลาอยู่ตรงนี้เป็นปีๆ จนอายุ 18 ปี เลยได้มาเจอพี่เบ๊ยก (หัวหน้าแก๊งม้งกรดำ เครือข่ายโครงการฟื้นฟูฯ) แรกๆก็ไม่รู้หรอกกว่าพี่เบ๊ยกเป็นใคร แต่เคยได้ยินชื่อแก๊งม้งกรดำมานานแล้ว พี่เบ๊ยกชวนให้นายซีไปเข้าโครงการฯ แต่นายซีก็ยังไม่หยุดเสพ ไม่หยุดค้า จนกระทั่งพี่เบ๊ยกจับได้ ก็เลยขอให้เลิก พาไปบำบัด ทำทุกอย่างให้เลิก จนนายซีรู้สึกดีขึ้น ก็เลิกเสพยาไปได้สักพัก พออายุ 19 ปี ก็กลับไปติดยาอีก จนออกจากโครงการฯไป แต่พี่เบ๊ยกก็มาพูดคุยเหมือนเดิม จนเลิกอีกครั้ง แต่พอผ่านไป 2-3 เดือน ก็ออกไปอีก

จนพี่เบียดทนไม่ไหว เลยพาตำรวจไปจับนายซี นายซีถูกตัดสินโทษให้จำคุก 2 ปี เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตนายซี

“ผมอยู่ในคุก ตัดสินใจว่าออกไปจะเลิก อยู่ข้างในคุกทรมานครับ เข้าไปเราก็ไม่มีเพื่อน เราจะคุยกับใครก็ได้ มีแต่คนจะทำตัวอย่างเดียว”

“ผมก็คิดนะว่า ตัวเราทำไมถึงมาอยู่ที่นี่ได้ ทางเดินมีตั้งหลายทางทำไมเราถึงเลือกทางนี้ เราก็มานั่งคุยกับตัวเอง สัญญากับตัวเองว่าจะเลิกทุกอย่าง ไม่ทำแล้ว ยิ่งทำยิ่งทำร้ายตัวเอง มีแต่เสียกับเสีย ไม่เสียเงินก็เสียอย่างอื่น”

พอพ้นโทษ นายซีก็ได้เข้าโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง และเลิกทำสิ่งไม่ดีทุกอย่าง ปัจจุบันนายซีศึกษาจบชั้น ม.6 และทำงานเทคนิคกับทางเทศบาลนครขอนแก่น ในอนาคตนายซีคิดว่าอยากจะตั้งใจพัฒนาตนเอง และตั้งใจทำมาหากินเพื่อครอบครัว

ภาพที่ 9 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 3

กรณีศึกษาที่ 4 นายดี (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นายดี เป็นคนรูปร่างสันทัด ผมหยิกสีดำ ผิวสีน้ำตาล ะหว่างสัมผัสภรรยา นั่งห่อไหล่ ไม่มั่นใจในตัวเอง การพูดชัดเจนแต่เสียงค่อนข้างเบา มักหลบตาเมื่อผู้สัมผัสภรรยา มองตา ระหว่างสัมผัสภรรยา มองหาเพื่อนคนอื่นๆบ่อยๆ

ข้อมูลด้านบุคคล

นายดี อายุ 19 ปี เป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัว ภูมิลำเนาอยู่จังหวัดขอนแก่นโดยกำเนิด ปัจจุบันนายดีอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ ครอบครัวของนายดีเปิดร้านขายของชำในตัวเมืองขอนแก่น ในทุกๆวันนายดีมีหน้าที่ช่วยงานที่บ้านโดยการขับรถส่งของไปตามร้านค้าต่างๆ ที่สั่งของจากที่บ้าน ด้านการศึกษานายดีเข้าศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นที่โรงเรียนชื่อดังแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น นายดีเล่าว่าในชั้นเรียน นายดีชอบเรียนวิชาคณิตศาสตร์มากที่สุด เพราะรู้สึกว่ามันมีกฎที่ตายตัว และมีประโยชน์กับเรื่องการค้าขาย ด้วยความชอบในวิชาคณิตศาสตร์จึงทำให้นายดี ได้คะแนนสอบดีในวิชานี้อยู่เสมอ ทำให้เพื่อนๆในห้องมักจะขอให้นายดีช่วยแนะนำ สอนวิธีทำการบ้านให้ นายดีจึงมีเพื่อนเยอะ และเป็นที่รักของเพื่อนในกลุ่ม กิจกรรมยามว่างของนายดีคือการเล่นดนตรี และเดินปีบอย นายดีสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้หลากหลายประเภท แต่ชอบเล่นกีตาร์มากที่สุด เพราะสะดวก และผู้หญิงก็ชอบ นายดีเล่าว่า ช่วง ม.3 เพื่อนๆในกลุ่มเริ่มโตขึ้น การดื่มเหล้า สังสรรค์จึงเกิดขึ้นบ่อยๆ ไม่ว่าจะในงานประเพณีต่างๆ วันเกิด เป็นต้น ซึ่งนายดีเองก็ได้ลองการดื่มเหล้า และสูบบุหรี่พร้อมๆกลุ่มเพื่อน

“ตอน ม.3 เพื่อนๆเริ่มกินเหล้า ผมก็กิน จะบอกว่าเพื่อนชวาก็ไม่ใช่ ผมอยากลองเองมากกว่า เห็นเพื่อนเขากินผมก็อยากลองดู กินครั้งแรกก็เมาน็อคเลย”

ภายหลังจากจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นายดี เข้าศึกษาต่อในสายอาชีพ เริ่มรู้จักเพื่อนใหม่เพิ่มมากขึ้น เพื่อนก็ชักชวนให้ไปขับรถซิ่ง เริ่มมีการเที่ยวผับบาร์ในตอนกลางคืน นายดีเล่าว่า ช่วงอายุ 18 ก็เริ่มเข้ากลุ่มรถซิ่งเต็มตัวแล้ว

“หลังๆก็เริ่มรู้จักเพื่อนมากขึ้น เริ่มไปขี่รถเล่น เริ่มไปแว้นท์ เห็นเพื่อนๆตั้งกลุ่มกันเยอะๆ มันสนุกดี ก็เลยไปกับเขา ช่วงนั้นไปไม่ขาดเลยครับ ไปกันทุกวัน”

การเข้าสังคมที่วัยกลางคืน และสังคมรถซิ่ง ทำให้นายดีใช้เงินในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น นายดีเล่าว่า ช่วงที่เที่ยวกลางคืนทุกวัน ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และนายดี เริ่มไม่ค่อยดี ทะเลาะกันบ่อยครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องการใช้จ่าย และการไม่มีความรับผิดชอบ

“ส่วนใหญ่ที่ทะเลาะกับแม่ เป็นเรื่องขอเงินไปเที่ยว บางทีขอ 500 แต่แม่ให้ 300 มันไม่พอ ก็เลยกลายเป็นเถียงกัน ทุกครั้งแกต้องบ่น ต้องด่าก่อน แกถึงจะให้”

นายดีเล่าว่ามีครั้งหนึ่งขณะที่กำลังแข่งรถซิ่ง ได้มีการทะเลาะวิวาทกันเกิดขึ้น ทั้งสองฝ่ายมีอาวุธเป็นอยู่ในมือ วิ่งไล่แทงกัน เป็นเหตุการณ์ที่น่ากลัวมาก

“วันหนึ่ง มีแข่งรถกัน แต่ตอนเช้าเส้นชัยมันชนะไม่ขาด ก็เลยเถียงกัน ฝ่ายหนึ่งบอกว่าอีกฝ่ายออกตัวก่อน อีกฝ่ายก็ว่าอีกฝ่ายปาดหน้า ไม่มีใครยอมใคร อยู่ดีๆควักมีดออกมาแทงกันเลย ผมไม่อยากจะนึกภาพเลยพี่ มันน่ากลัวมาก”

ในระหว่างที่นายดีอยู่ในแก๊งรถซิ่งนั้น นอกจากเหตุการณ์เสี่ยงตายที่เกิดขึ้น นายดียังได้รับประสบการณ์ด้านมืดอื่นๆอีก นายดีเล่าว่า ตอนที่ไปแข่งรถซิ่งการเสพยาเสพติด ถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาภายในกลุ่ม นายดีกล่าวว่า

“ตอนไปแว้นท์ ใครๆเขาก็เสพ ยิ่งเสพยิ่งกล้า อีกอย่างยาเสพติดก็หาง่าย มีคนเอามาส่งถึงที่เลย”

นายดีอยู่กับกลุ่มเพื่อนที่ใช้ยาเสพติดเป็นปีๆ ในช่วงที่ใช้ยาเสพติดหนักๆ นายดีก็เริ่มจะไม่กลับบ้าน และอาศัยอยู่กับเพื่อนอยู่บ่อยครั้ง นายดีเล่าว่า เคยลองยาบ้า กัญชา และไอซ์ ยาเสพติดแต่ละชนิดก็ให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกันออกไป นายดีกล่าวว่า ที่ลองยาเสพติด เพราะว่าเห็นรุ่นพี่ในกลุ่มเสพ รุ่นพี่ และเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญมากที่ทำให้ตัดสินใจเสพ เพราะเด็กที่อยู่ในแก๊งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นเหงา อยากรู้ อยากลองไปซะทุกอย่าง หากมีบุคคลที่มีเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เด็กๆก็อาจจะเลียนแบบได้

“ผมว่ารุ่นใหญ่เขาก็สำคัญนะ เวลาเราจะทำอะไร เราก็ดูจากรุ่นใหญ่ ทำอะไรแล้วเท ทำอะไรแล้วได้รับการยอมรับ เราก็อยากทำ เราก็อยากเป็น บางทีรุ่นใหญ่เดินเข้ามา เด็กๆ ในแก๊งไหว้กันทุกคน มันดูเท ผมก็อยากเป็นแบบนั้นบ้าง”

หลังจากที่นายดีได้อยู่ในวงจรมานี้มาเป็นระยะเวลาหนึ่ง นายดีก็ต้องพบกับประสบการณ์ที่โหดร้ายครั้งแรก นายดีเล่าว่านายดีโดนเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุม และโดนตรวจฉี่ในขณะที่เที่ยวสถานเริงรมย์ นายดีทำอะไรไม่ถูก เพราะพบว่าฉี่ม่วง นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจยังค้นพบยาเสพติดเป็นหลักฐานอยู่ที่ตัว นายดีถูกตำรวจจับกุมตัวไปที่โรงพัก และในที่สุดแม่ของนายดีก็มาประกันตัว และพากลับบ้าน พ่อแม่ของนายดีเสียใจมาก นายดีสัญญาว่าจะไม่กลับไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก ในเวลาต่อมาดูเหมือนนายดีจะสำนึกได้ว่าได้กระทำผิดลงไป แต่หลังจากนั้นไม่นาน นายดีก็ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับในคดียาเสพติดอีกหลายครั้ง จนกระทั่งล่าสุด นายดีถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ แต่แม่ไม่สามารถมาประกันตัวได้ จึงทำให้นายดีถูกตัดสินโทษให้จำคุก เป็นเวลา 45 วัน

“ผมถูกจับ ติดคุก 45 วัน ช่วงที่อยู่ในคุกผมคิดอะไรได้หลายอย่าง ผมได้โอกาสก็หลายครั้ง ทำไมผมยังกลับมาอยู่ตรงนี้ได้”

หลังจากนายดีพ้นโทษ เพื่อนที่เข้าโครงการฟื้นฟูมาก่อน ก็ได้เข้ามาชักชวนให้นายดีเข้าโครงการ เพื่อนคนนี้ได้ชวนนายดีมาพบพี่เปี้ยก

“ผมรู้จักพี่เปี้ยกตั้งแต่ตอนที่ผมเข้าแก๊งแข่งรถใหม่ๆ แกเคยชวนเข้าโครงการนานแล้ว แต่ช่วงนั้น ผมติดเพื่อน ติดแฟนเลยไม่ได้มาเข้า”

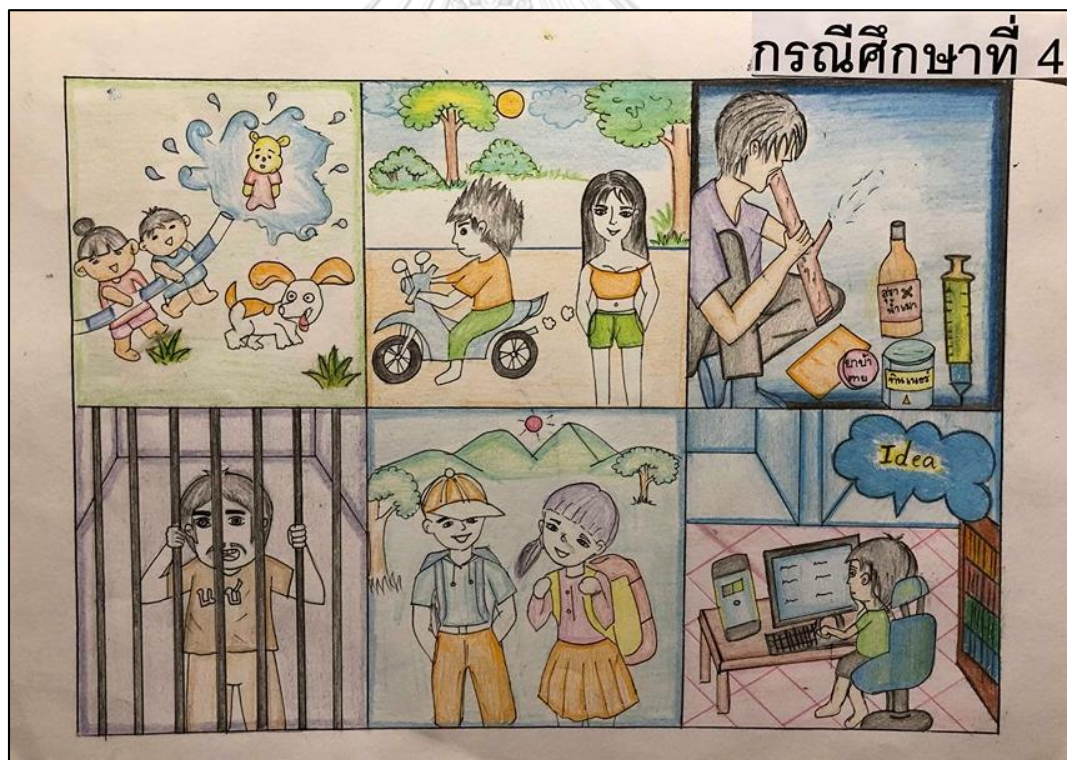
พอหลังจากที่ได้เข้าโครงการ นายดีก็มีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป โดดเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น ปัจจุบันนายดีศึกษาจบในระดับ มัธยมศึกษาตอนปลาย และทำธุรกิจร้านอาหารกับทางโครงการ ชีวิตครอบครัวของนายดีก็มีความสุขมากขึ้น พ่อแม่จากที่บอบช้ำทางจิตใจที่ถูกทำผิดกฎหมายก็สบายใจ และหายห่วงมากขึ้น

“ผมว่าผมดีกว่าเก่าเยอะ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากโครงการฯ คือเรื่องจิตอาสา ได้เรียนรู้งานอะไรที่เราทำไม่เป็น เราก็ทำเป็น ที่นี้สอนอะไรหลายๆอย่าง ได้เข้าสังคม ได้รู้จักสังคม สังคมที่ไม่เหมือนที่เราเคยผ่านมา เป็นสังคมของผู้ใหญ่จริงๆ”

นายดีเป็นรุ่นพี่ที่ดีในโครงการฯ คอยช่วยเหลือน้องๆ ที่เข้ามาใหม่ในโครงการฯ เพราะนายดีเข้าใจความรู้สึกดีว่า เด็กที่เดินทางผิดต้องการอะไร นายดีกล่าวว่า

“เส้นทางที่ให้เราเลือกเดิน มันมีหลายเส้นทาง ไม่ใช่แค่เส้นทางเดียว ผมทำผิดในทางเดิมซ้ำๆ หลายครั้ง จนผมรู้ว่าพวกเขาคิด พวกเขาต้องการอะไร ต่อไปผมจะคอยเตือนคนอื่นไม่ให้เดินทางผิดเหมือนกับผมอีก”

ภาพที่ 10 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 4

กรณีศึกษาที่ 5 นายอี (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นายอี เป็นคนรูปร่างเตี้ย ผิวคล้ำ ผมหงอก ระเบิดหูเป็นรูขนาดใหญ่ ในขณะที่สัมภาษณ์กล้าสบตากับผู้วิจัย พูดจาเสียงแข็งกร้าว เสียงดังฟังชัด ตอบคำถามของผู้สัมภาษณ์อย่างชัดเจน ไม่มีความลังเล เมื่อถามถึงครอบครัวนายอีใช้เวลาในการนี้นานกว่าคำถามอื่นๆ

ข้อมูลด้านบุคคล

นายอี อายุ 17 ปี มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดขอนแก่นตั้งแต่กำเนิด ครอบครัวของนายอีประกอบอาชีพเกษตรกรรมหลายอย่าง ทั้งทำนา ปลูกไม้ยูคา และอื่นๆ นายอีเป็นลูกชายคนเดียวของครอบครัว นายอีเล่าว่าพ่อแม่แยกทางกันตั้งแต่นายอีอายุได้ 10 ปี จากนั้นได้ไม่นานแม่ก็มีครอบครัวใหม่ และมีลูกชายอีกหนึ่งคน ซึ่งหลังจากที่พ่อแม่ของนายอีหย่าขาดจากกัน พ่อของนายอีก็ไม่เคยติดต่อกลับมาอีกเลยจนถึงปัจจุบัน นายอีอาศัยอยู่กับตา แม่ และน้องชาย นายอีเล่าว่าเขาไม่เคยเจอพ่อเลย เนื่องจากแม่ไม่ต้องการให้เจอ เพราะเกรงว่านายอีจะมีปัญหาเกี่ยวกับพ่อเลี้ยง ส่วนสภาพแวดล้อมในวัยเด็กที่นายอีได้ประสบอยู่บ่อยครั้ง คือ การตั้งวงดื่มเหล้าของเหล่าญาติพี่น้องที่อยู่ละแวกบ้าน และการใช้ความรุนแรงต่อคนในครอบครัว

“ตอนเด็กๆ แถวบ้านผมชอบตั้งวงกินเหล้ากันอยู่บ่อยๆ ผมยังเด็กๆ ไม่รู้เรื่อง อายุสัก 7-8 ขวบมั้ง อาหลอกผมว่าเป็นน้ำเปล่า พอผมกินเข้าไปมันขมมาก พังมารู้ทีหลังว่าเป็นเหล้าขาว”

“ผมถูกตีบ่อยครับ ตอนเด็กๆ เหมือนเป็นคนเก็บกด เวลาผมทำอะไรผิด ตาก็ตี แม่ก็ตี เด็กๆผมก็วิ่งหนี แต่สุดท้ายกลับมาบ้านก็โดนตีอยู่ดี หลังๆผมเลยไม่หนีแล้ว จะตีก็ตีไป แต่พอโตมา ไม่มีใครกล้าทำอะไรผม ถ้าตีผมนะ ผมสวนเลย”

หลังจากที่นายอีเติบโตเข้าสู่วัยเรียน นายอีเป็นคนที่มีอารมณ์ร้อน โมโหง่าย และมีความอดทนต่อสิ่งย่ำแย่ในระดับที่ต่ำกว่าปกติ นายอีเล่าว่า ช่วงที่เรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เขามักจะทะเลาะเบาะแว้งกับเพื่อนอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่สำคัญหรือไม่ก็ตาม

“ตอนช่วง ม.2 ผมทะเลาะกับเพื่อนบ่อยมาก ถึงขั้นใช้กำลัง ผมไม่ชอบเวลาเพื่อนมาด่าพ่อ แม่ผม ผมบอกให้เขาหยุด เขาก็ไม่หยุด เลยต้องเตือนกันบ้าง”

ซึ่งนอกจากเพื่อนแล้ว นายอียังมักจะมีปัญหากับครู อาจารย์ นายอียังเล่าว่า ครูชอบด่า พุดจาประชดประชันนายอียู่เป็นประจำ ทำให้นายอียู้สึกไม่ดี และเริ่มรู้สึกไม่อยากไปโรงเรียน

“ผอ. ไม่ค่อยชอบชี้หน้าผม เวลาเห็นผมไปโรงเรียนตอนเช้า ก็ชอบพุดใส่ผม ว่าผมเป็น สัมภเวสีได้รับส่วนบุญ เลยได้มาเรียนหนังสือ ผมก็ไม่ชอบชี้หน้ามัน แต่ก่อนผมดีคนไม่เป็นเฉยๆ ถ้าผมดีเป็น ผมตีมันไปแล้ว”

ด้วยสถานการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ทำให้นายอียู้สึกไม่มีความสุขกับการไปโรงเรียน จึงได้ขอ ลาออกจากโรงเรียน ทำให้นายอียได้พบกับเพื่อนกลุ่มใหม่ ซึ่งอาศัยอยู่ละแวกบ้าน สังคมใหม่ที่นาย อียได้คบค้า เป็นสังคมที่แตกต่างจากสังคมปกติ กิจกรรมต่างๆที่เพื่อนของนายอีย ชักชวนไปทำ ล้วน เป็นสิ่งที่ผิดแผกไปจากสิ่งที่ผู้คนในสังคมส่วนใหญ่คาดหวังให้เป็น และนายอียก็ดูเหมือนว่าจะชอบ สังคมนี้นี้มาก เพราะเป็นกิจกรรมที่ทำแล้วไม่เครียด เน้นความสนุกสนานเฮฮาของกลุ่มเพื่อนเป็น สำคัญ เช่น การเที่ยวกลางคืน การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ สูบบุหรี่ หรือแม้กระทั่งเรื่องผู้หญิง

“ผมเริ่มสูบบุหรี่ กินเหล้า ประมาณอายุ 14 ปี เพื่อนๆก็มีชวนบ้างอะไรบ้าง จากที่ผมไม่เคยเที่ยวกลางคืน ผมก็เริ่มเที่ยวกลางคืน ผมว่าวัยรุ่นอยู่ในวัยระเริง อยากรู้ อยากลองทุก อย่าง ช่วงนั้นผมสูบบุหรี่วันละเป็นซอง เที่ยวทุกคืนไม่มีหยุดเลย”

“แม่ผมบอกผมว่าผมติดเพื่อนมาก ผมเอาเพื่อนเป็นใหญ่ ผมว่าก็คงใช่ ทุกวันนี้เวลาผม เป็นอะไร ผมคนอื่นโดนรุมตีมา ก็มีแค่เพื่อนที่ไปช่วย แต่พอแม่เห็นผม ก็ด่าผม บอกว่า ทำไมมึงไม่ตายๆไปซะ ผมก็น้อยใจแม่อยู่บ่อยๆ แล้วก็ได้แต่คิดว่าสงสัยผมจะไม่ใช้ลูกที่แม่ รัก”

จากการเที่ยวกลางคืนอยู่บ่อยครั้ง ทำให้นายอียได้มีโอกาสในการรู้จักกับสิ่งผิดกฎหมาย มากมาย เช่น การใช้สารเสพติด นายอียังเล่าว่ารุ่นพี่ในกลุ่มได้ชักชวนให้ดมกาว และสูบกัญชา นายอีย อยู่ในช่วงดมกาวประมาณ 2-3 เดือน และเริ่มเข้าสู่วงจรการค้ายาเสพติดอย่างเต็มตัว

“ตอนดมกาว หาเรื่องคนอื่นเขาไปทั่ว พอไม่ได้ดมก็หิวข้าวหิวน้ำ ดมกาวนี่เมาเหมือนเมาเหล้า แต่เมาแบบหลุดไปเลย จินตนาการภาพหลอนไปเองด้วย”

จนกระทั่งวันหนึ่ง นายอี้ก็ได้พบกับประสบการณ์ที่เลวร้ายที่ทำให้นายอี้จะต้องจดจำไปตลอดชีวิต คือ ในระหว่างนายอี้กำลังขับรถมอเตอร์ไซค์ไปหาเพื่อน ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจดักตรวจค้นร่างกาย นายอี้ตกใจอย่างมาก เจ้าหน้าที่ตำรวจค้นพบกัญชาอยู่กับตัวนายอี้จำนวนหนึ่ง

“ตอนนั้นผมโดนตำรวจจับ เขาค้นที่ตัวผม เจอกัญชา 15.3 กรัม ตำรวจเลยแจ้งข้อหา มีกัญชาไว้เพื่อผลิต จำหน่ายและแจกจ่ายให้ผม ยังไม่พอ แจ้งข้อหาทำลายทรัพย์สินราชการ ทำร้ายเจ้าพนักงานให้อีก เขาลงข้อหาให้ผมเยอะอยู่ครับ ข้อหาทำร้ายทรัพย์สินราชการ ตำรวจนั้นแหละเป็นคนผลักดันผมใส่แ่งกันตัวเอง รถมอเตอร์ไซค์เลยเสียหลักไปชนกับตู้โทรศัพท์หลังอาชีวะ มีบาดแผลที่เข้าเห็นกระดูกเลย ผมไม่ได้ทำผิดเองทั้งหมด”

หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจก็ได้ส่งนายอี้ไปรักษาทั้งร่างกาย และบำบัดอาการติดยาเสพติดที่โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่ตำรวจได้สอบถามนายอี้เกี่ยวกับประวัติการเสพยาเสพติด

“เขาพาผมไปโรงพยาบาล เขาว่าผมติดยา แล้วเขาถามผมว่าเสพอะไรมาบ้าง ผมก็บอกว่าดมกาว กัญชา สูบมั่ว และก็ไอซ์ ตอนที่ผมโดนจับตอนนั้นผมอายุย่างเข้า 15 ปี แต่พออายุ 17 ปี ผมก็โดนจับเรื่องกัญชาอีกเป็นรอบที่ 2 จนมาถึงตอนนี้ผมเลิกละ เพราะถ้าทำผิดอีกรอบจะโดนคุกใหญ่ รอบล่าสุดที่โดนจับ ถูกคุมประพฤติในสถานพินิจ 5 เดือน อยู่ในนั้นก็ได้รับรู้อะไรหลายอย่าง ได้ฝึกทำงานด้วย งานเกษตรปลูกผัก งานก่อสร้าง มีกิจกรรมหลายอย่างให้ทำ วันพ่อ วันแม่ วันสงกรานต์ แล้วก็เข้าค่ายครอบครัวอบอุ่น”

ภายหลังจากที่นายอี้ได้ออกจากสถานพินิจ ก็ได้เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น โดยการชักชวนของเครือข่ายของโครงการ (หัวหน้าแก๊งมั่งกรดำ)

“ที่เข้าโครงการ เพราะกลับมาอยู่กับพี่เขา จริงๆผมรู้จักกับพี่เขามานานมากแล้ว แต่ไม่ได้มาเข้าโครงการ เริ่มต้นเข้ามาได้จากการไปเข้าค่ายฯ หลังจากนั้นก็เข้าโครงการมาจนถึง

ปัจจุบัน เข้าค่ายก็สนุกดี มีเพื่อนรู้จักเยอะเยอะ ได้ทั้งความรู้ ได้ข้อคิด ว่าเราจะทำยังไง เพื่อไม่ให้เรายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด แต่ในความคิดของผม ถ้าถามว่ามันเลิกได้ไหม มันก็เลิกได้ แต่แค่อยู่ที่ว่าอยากจะเลิก หรือไม่อยากจะเลิก เรื่องนี้ มันต้องใช้ความพยายาม ถ้าเพื่อนชวน แต่เราก็ตึงปฏิเสธไม่เป็น มันก็เลิกไม่ได้”

ปัจจุบัน นายอี เป็นสมาชิกของโครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น นายอีได้รับเปลี่ยนแปลงทัศนคติในการดำรงชีวิตไปหลายอย่างจากการให้คำแนะนำของพี่เลี้ยง และกำกับดูแลของโครงการฯ จากเด็กที่ไม่ใส่ใจในอนาคตของตนเอง และครอบครัว ไปสู่เด็กที่มีความตั้งใจกับตนเองมากขึ้น เริ่มคิดถึงครอบครัว และคนที่อยู่รอบข้างมากขึ้น นอกจากที่นายอีจะได้รับคำแนะนำทางความคิดแล้ว ยังได้รับความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพสุจริต และได้รับงานจากทางโครงการฯ เช่น งานก่อสร้าง การค้าขาย ซึ่งทำให้นายอีสามารถที่จะมีรายได้ และพึ่งพาตนเองได้

“แต่ก่อนผมก็ทำคนอื่นมาเยอะเหมือนกัน อยู่ห่างแต่ผมก็เอามือได้พันเขา ไล่ตีเขาจนล้มตีเข้าจนเข้าโรงพยาบาล จากวันนั้นจนถึงวันนี้ ผมก็คิดหลายรอบอยู่ ตึกันแล้วมันได้อะไรขึ้นมา ลูกเขามีพ่อแม่ แล้วเราไปฆ่าเขาทำไม ถ้าเราโดนเองบ้าง พ่อแม่เราจะเสียใจไหม พ่อแม่เขาจะเสียใจไหม”

ในอนาคตนายอี อยากจะเป็นหัวหน้าครอบครัว ที่สามารถดูแลทุกคนในครอบครัวได้ ได้รับการยอมรับจากสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนรุ่นใหม่ เป็นบทเรียนให้กับวัยรุ่นไม่ให้คิดเดินทางหลงผิดเหมือนที่เขาเคยทำอีก

“ถ้ามีโอกาสผมก็เล่าให้รุ่นน้องฟังหมดแหละ ว่าผมไปเจออะไรมาบ้าง โดนอะไรมาบ้าง มันไม่ตลกเลยนะ ชีวิตมันไม่ใช่ของเล่น”

“ถ้าเป็นไปได้ ผมก็อยากจะดูแลตัวเอง แล้วก็ดูแลครอบครัวให้มากกว่านี้ ตอนนี้เพิ่งเริ่มต้นครอบครัวเสียใจเพราะผมมามาก สักวันหนึ่งผมจะดีขึ้น ให้แม่หายห่วง”

ภาพที่ 11 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 5

กรณีศึกษาที่ 6 นางสาวเอฟ (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นางสาวเอฟ เป็นคนรูปร่างผอมสูง สีผิวขาวเหลือง แต่งกายเรียบร้อย เป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใส กล้าพูดกล้าแสดงออก ในระยะแรกพยายามหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลเกี่ยวกับความรุนแรง แต่พอเริ่มพูดคุยไปได้ซักระยะ เริ่มกล้าตอบคำถามที่ผู้สัมภาษณ์ถามอย่างจริงใจ

ข้อมูลด้านบุคคล

นางสาวเอฟและครอบครัวอาศัยอยู่ในอำเภอเล็กๆ อำเภอหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น พ่อของนางสาวเอฟประกอบอาชีพรับราชการครู ส่วนแม่เป็นแม่บ้าน นางสาวเอฟเล่าว่าปู่ตายายของเธอเป็นเกษตรกร ในอดีตฐานะการเงินที่บ้านเธอไม่ค่อยดีนัก แต่ก็อาศัยความขยันทำมาหากิน

ของคนในครอบครัว จึงมีพ่ออยู่พอกิน และมีเงินส่งเสียให้นางสาวเอฟได้เรียนหนังสือในโรงเรียนประจำอำเภออย่างไม่ลำบากนัก ซึ่งในปัจจุบันนางสาวเอฟอาศัยอยู่กับพ่อ แม่ และน้องชาย

ประวัติทางการเรียนของนางสาวเอฟนั้น ชั้นประถมเรียนโรงเรียนประจำอำเภอถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากนั้นก็ได้เข้ามาศึกษาต่อภายในตัวเมือง ผลการเรียนของนางสาวเอฟถือว่าอยู่ในระดับดี และเธอมักจะได้รับคัดเลือกให้เป็นตัวแทนในการตอบปัญหาวิชาการต่างๆของโรงเรียน ตอนที่อยู่ต่างอำเภอ มักจะมีคนชื่อชมว่านางสาวเอฟเรียนเก่ง เพราะเป็นลูกครู แต่นางสาวเอฟไม่เห็นด้วยกับความคิดนั้นเท่าไรนัก

“เอฟว่าการที่เราจะเรียนเก่งหรือไม่เก่ง มันมาจากตัวเราเป็นหลัก ส่วนการส่งเสริมจากพ่อแม่เป็นเรื่องที่สำคัญรองลงมา เพราะลูกของครูคนอื่น ที่เรียนไม่เก่ง นิสัยเกเร ก็มีอยู่เยอะแยะ ตอนสมัยที่เอฟเรียน เอฟก็ช่วยตัวเองมาตลอด พ่อไม่ค่อยจะสนใจการเรียนของเอฟเท่าไร มีก็แต่แม่ที่คอยถามอยู่บ้าง”

เมื่อนางสาวเอฟอายุได้ 13 ปี บ้าซึ่งเป็นพี่สาวของพ่อก็ชักชวนให้นางสาวเอฟเข้ามาศึกษาต่อภายในตัวเมืองขอนแก่น ซึ่งพ่อและแม่ของนางสาวเอฟก็เห็นว่าเป็นโอกาสที่ดีที่นางสาวเอฟจะได้เปิดโลกกว้าง อีกทั้งสามีของบ้าก็เป็นคนที่มีฐานะในระดับหนึ่ง รู้จักผู้คนมากมาย ซึ่งครอบครัวของบ้าอาจจะช่วยให้นางสาวเอฟได้พบเจอกับสังคมที่ดี มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงานมากกว่าอยู่ที่ต่างอำเภอต่อไป

“ช่วงปิดเทอม ป.6 บ้าชวนเอฟไปเล่นที่บ้านที่อยู่ในตัวเมือง ตอนนั้นยังเด็ก ไม่ได้คิดอะไรมาก บ้านบ้าหลังใหญ่ มีโซฟานุ่มๆให้นั่ง ทุกห้องมีแอร์ อากาศก็ไม่ร้อนเหมือนตอนอยู่ที่ข้างนอก ตอนนั้นเอฟรู้สึกว่าจะชอบแล้วก็อยากอยู่ที่นี้ พอจบ ป.6 บ้าก็เลยขอพอกับแม่ให้เอฟมาอยู่ที่นี้ ตอนแรกก็รู้ว่าจะได้เข้ามาเรียนในเมือง ดีใจมากๆ”

การศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของนางสาวเอฟ ไม่ได้มีสิ่งพิเศษมากมาย นางสาวเอฟไปโรงเรียน และทำกิจกรรมประจำวันที่เป็นหน้าที่ของตนเองได้อย่างดีที่ ในระหว่างที่อยู่โรงเรียนนางสาวเอฟเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ดี ทำให้มีเพื่อนมาก และที่สำคัญคือนางสาวเอฟเป็นผู้ที่มี

ความเชื่อเพื่อเผื่อแผ่ หากเพื่อนๆมีสิ่งใดที่ต้องการให้นางสาวเอฟช่วยเหลือ นางสาวเอฟมักไม่ปฏิเสธ และช่วยเหลืออย่างเต็มที่ นางสาวเอฟจึงเป็นที่รักในกลุ่มเพื่อนๆ

“ม.ต้น เอฟเพื่อนเยอะมาก ขนาดแค่เพื่อนในกลุ่มก็ 20 กว่าคนแล้ว ถ้าถามว่าสนิทกับใครที่สุด เราสนิทกันทั้งกลุ่ม เพราะมีอะไรเราก็ช่วยเหลือกันตลอด พูดกันได้ทุกเรื่องเลยนะที่บางคนทะเลาะกับแฟน ทะเลาะกับเพื่อน จะคิดฆ่าตัวตายยังมีเลย แต่เราก็พยายามช่วยแก้ปัญหาเท่าที่เราจะช่วยให้”

พอจบการศึกษาจากระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นางสาวเอฟทำผลการเรียนได้ในระดับปานกลางเท่านั้น เกรดเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 2.70 - 3.00 นางสาวเอฟเล่าว่า จริงๆเป็นคนที่ไม่ค่อยดี เล่นกีฬาก็ไม่เก่ง แต่โชคดีที่เป็นคนมีความพยายาม เวลาตัดสินใจทำอะไรแล้วมักจะตั้งใจจนถึงที่สุด นางสาวเอฟเล่าว่าอาชีพที่เธอใฝ่ฝันในตอนนั้นคือ พยาบาล เพราะในวัยเด็ก พ่อแม่ญาติพี่น้องมักบอกว่าโตขึ้นให้ไปเป็นพยาบาล จะได้ดูแลพ่อแม่ได้

“ตอนเด็กๆ อยากจะเป็นพยาบาล เพราะพ่อแม่ญาติพี่น้อง บอกอยู่บ่อยๆว่าโตขึ้นถ้าเป็นพยาบาลจะได้มีความรู้มาดูแลพ่อแม่ได้ หรือไม่ก็ให้เป็นครู ผู้คนจะได้นับถือ มีหน้ามีตาในสังคม และมีชีวิตที่ดี”

แต่ดูเหมือนว่าทุกสิ่งไม่ได้เป็นไปตามที่นางสาวเอฟคาดไว้นัก ในระหว่างนางสาวเอฟศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น เกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับธุรกิจ ธุรกิจสิ่งพิมพ์ที่ลุงและป้าของนางสาวเอฟดำเนินธุรกิจอยู่นั้นเดินทางมาถึงจุดตกต่ำ ผนวกกับสภาพเศรษฐกิจเกิดซบเซา ธุรกิจของลุงและป้าจึงได้รับผลกระทบอย่างหนัก ขณะที่รายรับลดน้อยถอยลง แต่รายจ่ายกลับยังคงที่ และมีแนวโน้มว่าจะสูงขึ้นเรื่อยๆ ป้าต้องคอยๆให้พนักงานที่อยู่ร้านออกจากงานทีละคนสองคน ซึ่งนอกจากเรื่องงานแล้ว ด้านความเป็นอยู่ของลุง ป้า และนางสาวเอฟเองก็เปลี่ยนไปเช่นกัน

“ช่วงนั้น ลุงกับป้าทะเลาะกันบ่อย ทะเลาะกันแต่ละทีขว้างของกระจาย เรื่องกินอยู่ในบ้านก็เปลี่ยนไป แต่ก่อนไปกินข้าวร้านอาหาร อยากกินอะไรก็ได้กิน แต่พอมีปัญหา กินข้าวนอกบ้านก็ไม่ค่อยได้ไปแล้ว”

ในอดีตที่นางสาวเอฟอาศัยอยู่กับพ่อและแม่ แม้ว่าทางบ้านของนางสาวเอฟจะไม่ได้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่สุขสบายมากนัก แต่ก็ไม่เคยพบกับสภาพที่เปลี่ยนไปอย่างกะทันหันหันดั่งเช่น เหตุการณ์นี้มาก่อน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวของป้าและลุง ทำให้นางสาวเอฟเกิดความเครียดเป็นอย่างมาก

“ผ่านไป ที่บ้านก็ไม่เหมือนเดิม ลุงชอบชวนคนงานมากินเหล้า กินจนเมา บางทีก็สลบ เอฟเห็นป้าเสียใจมาก ชอบนั่งเหม่ออยู่คนเดียว แต่เอฟก็ไม่รู้จะทำยังไง”

จนกระทั่งวันหนึ่งกิจการของลุงและป้าปิดตัวลง ลุงตัดสินใจที่จะขายทรัพย์สิน เพื่อนำเงินไปใช้หนี้เงินกู้ธนาคาร ส่วนเงินที่เหลืออยู่ ก็นำมาลงทุนให้ป้าค้าขายเล็กๆน้อยๆ เลี้ยงชีพ นางสาวเอฟขณะนั้นกำลังศึกษาอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 5 จากที่ลุงและป้าเคยให้ค่าใช้จ่ายต่างๆเกี่ยวกับการศึกษา และค่าใช้จ่ายส่วนตัว ก็เริ่มจะไม่ได้ให้นางสาวเอฟเช่นเดิม พ่อแม่ของนางสาวเอฟก็ส่งเสียให้ให้อยู่เป็นระยะภายหลังจากที่ทราบข่าวลุงและป้า แต่เนื่องจากการศึกษาในปัจจุบันจำเป็นต้องใช้เงิน ไม่ว่าจะป็นค่าอุปกรณ์การเรียน ค่าเรียนพิเศษ ค่าใช้จ่ายส่วนตัวต่างๆ จึงทำให้เงินที่นางสาวเอฟจะใช้จ่ายไม่ค่อยเพียงพอ นางสาวเอฟจึงจำเป็นต้องรับจ้างทำงาน เพื่อหาเงินด้วยตัวเองอีกทางหนึ่ง นางสาวเริ่มต้นจากการเป็นพนักงานเสิร์ฟในร้านอาหารละแวกบ้าน และรับจ้างทำงานบ้านทั่วไป แต่ก็ได้ค่าจ้างเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

“พอร้านที่บ้านปิด ป้าก็ไม่ให้เงิน เอฟพยายามช่วยเหลือที่บ้านทุกวิธีที่ทำได้ แต่เรียนก็ใช้เงินเยอะ เราเป็นเด็กหาเงินได้ไม่มาก ทำงานเป็นเด็กเสิร์ฟ รับจ้างทำงานบ้านทั่วไป เงินที่ได้ก็เก็บไว้ใช้ส่วนตัว”

ชีวิตการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของนางสาวเอฟเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากจะต้องจัดสรรเวลาในการเรียน และเวลาในการทำงานไปด้วย นางสาวเอฟจึงไม่ค่อยมีเวลาในการพูดคุย ทำกิจกรรม หรือสังสรรค์เหมือนกับวัยรุ่นคนอื่นๆ พอนานวันเข้า ด้านผลการเรียนของนางสาวเอฟก็เริ่มจะมีปัญหา ส่วนด้านความสัมพันธ์ระหว่างนางสาวเอฟและเพื่อนในกลุ่ม ก็เริ่มห่างเหินกันไป จะพูดคุยพบปะกันเป็นบางครั้งเท่านั้น ซึ่งในระหว่างที่ทำงานพิเศษนั้น

นางสาวเอฟได้รู้จักกับเพื่อนที่ทำงานร่วมกัน นอกจากเวลาทำงานแล้ว นางสาวเอฟและเพื่อนๆ กลุ่มนี้ มักจะไปไหนมาไหนด้วยกัน ทำให้สนิทกันในระดับหนึ่ง

“ต้องเรียน ทำงานไปด้วย เพื่อนๆที่โรงเรียนที่เคยสนิทกันก็เลยไม่ค่อยได้ไปด้วยกันแล้ว ไปแต่กับเพื่อนที่ทำงาน กว่าจะเลิกงานก็ 4-5 ทุ่ม ถึงบ้านก็อาบน้ำนอน พอทำงานได้ 5-6 เดือน เจ้าของร้านอาหารก็แนะนำให้รู้จักกับเจ้าของบาร์ที่หนึ่ง เพราะเห็นว่าการล้างล้างปาก เจ้าของบาร์เลยชวนให้เอฟมาทำงานที่บาร์ด้วย”

ภายหลังจากที่นางสาวเอฟมาทำงานที่บาร์ นางสาวเอฟก็เริ่มรู้จักกับสิ่งมอมเมา ไม่ว่าจะเป็นเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ประเภทต่างๆ และบุหรี่ยี่ บาร์ที่นางสาวเอฟทำงานอยู่เปิดให้บริการเวลา 02.00 น. ยิ่งทำให้การพักผ่อนของนางสาวเอฟลดลง ซึ่งส่งผลต่อการเรียนของนางสาวเอฟเป็นอย่างมาก

“ทำงานที่บาร์สนุกดี ลูกค้ายี่ร้านเยอะ ปกติเอฟชอบฟังเพลงอยู่แล้ว ไม่รู้สึกเบื่อ และได้เงินเยอะ ลูกค้ายี่บางคนให้ทิปเป็นร้อย พอทำงานได้สักพักก็เลือกที่จะไม่เรียนแล้ว”

ชีวิตประจำวันของนางสาวเอฟเปลี่ยนแปลงไปแทบจะไม่เหลือเค้าเดิม นางสาวเอฟไปทำงานและกลับเข้าบ้าน ในช่วงเช้าของอีกวันเป็นกิจวัตร นางสาวเอฟเล่าว่าวันหนึ่งหลังเลิกงาน ระหว่างที่นางสาวเอฟกำลังเดินทางกลับบ้าน นางสาวเอฟได้พบกับชายวัยรุ่นกลุ่มหนึ่ง ชายวัยรุ่นกลุ่มนั้นกำลังตั้งวงดื่มเหล้า นางสาวเอฟจึงพยายามเดินหลบไปอีกทาง แต่ชายวัยรุ่นกลุ่มนั้นเดินตามมาขวางไว้

“หลังจากเลิกงานวันหนึ่ง ระหว่างเดินกลับบ้าน เอฟเจอวัยรุ่นนั่งกินเหล้าอยู่ มันเดินตรงเข้ามาหาเอฟ แล้วมันก็...”

นางสาวเอฟเล่าว่า พวกวัยรุ่นกลุ่มนั้นลวนลาม และพยายามจะข่มขืนเธอ เธอพยายามร้องให้คนช่วยหลายครั้ง ชายวัยรุ่นกลุ่มนั้นจึงทำร้ายร่างกายเธอ และล่วงละเมิดเธอ ภายหลังจากที่เธอกลับบ้าน ป้าจึงเข้ามาสอบถามทันที

“ตอนนั้นคิดอยู่อย่างเดียวว่าจะทำยังไงดี จริงๆอยากจะวิ่งให้รถชนตายๆไป พอกลับมาถึงบ้าน เล่าเรื่องทั้งหมดให้ป้าฟัง แล้วป้าก็เป็นลม”

ภายหลังจากที่ป้าฟื้นขึ้นมา นางสาวเอฟเล่าว่าป้าเอาแต่ร้องไห้สงสาร แต่ในขณะเดียวกัน ลุงกับตรงกันข้าม ลุงเอาแต่ตำทอนนางสาวเอฟด้วยคำหยาบคาย และรุนแรง นางสาวเอฟเสียใจมาก จึงได้เก็บของใช้ส่วนตัว และหนีออกจากบ้านป้าในคืนนั้น

“ลุงไม่เคยเข้าใจเอฟเลย สิ่งที่เอฟเจอมันหนักมาก ลุงเอาแต่ตำว่าที่เป็นแบบนี้ เพราะเอฟทำตัวเอง แล้วก็ไล่เอฟออกจากบ้านเหมือนหมูเหมือนหมา”

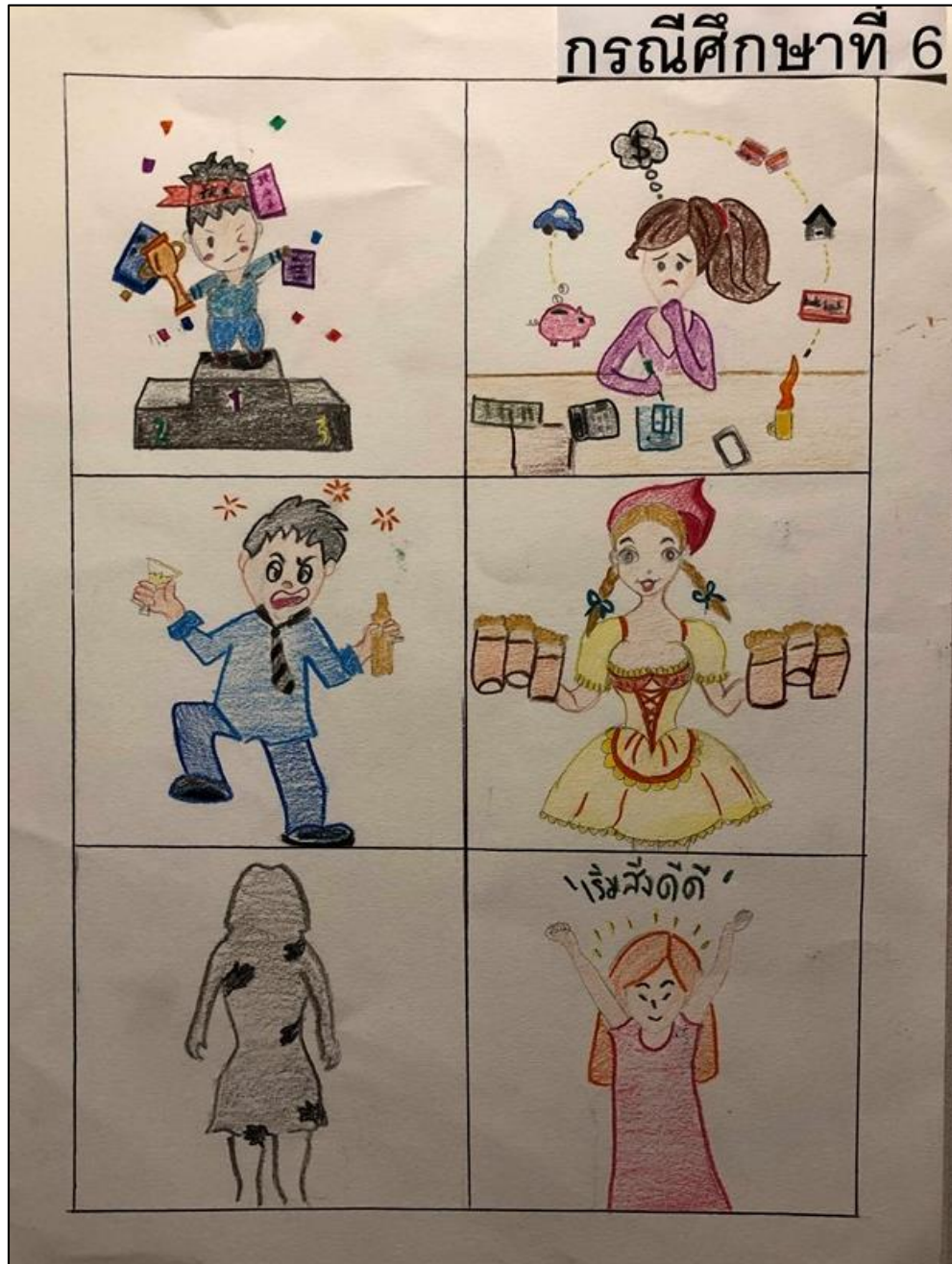
ภายหลังจากที่นางสาวเอฟหนีออกมาจากบ้าน นางสาวเอฟได้ไปอาศัยอยู่กับเพื่อนที่ทำงานด้วยกัน นางสาวเอฟอยู่ในห้องไม่ออกไปพบปะใคร เป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งสภาพจิตใจดีขึ้น จึงได้กลับมาทำงานอีกครั้ง ระหว่างทำงานนางสาวเอฟได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมกับทางเทศบาลจากการเชิญชวนของเพื่อนที่ทำงาน ทำให้ได้รู้จักกับพี่ๆที่โครงการ ทางเจ้าหน้าที่ก็เข้ามาเล่าความเป็นมาของโครงการฯให้ฟัง และช่วยประสานงานกับเครือข่ายของโครงการฯ เพื่อเข้ามาดูแลเยียวยานางสาวเอฟ

“พอได้มาเข้าร่วมโครงการฯ พี่ๆคอยให้คำปรึกษาตลอด ว่าเรามีทางเลือกอยู่ที่ว่าเราจะเลือกทำอะไร อะไรที่มันอันตรายเอฟก็เลิกทำ และคิดว่าถึงเวลาเริ่มต้นชีวิตใหม่สักที”

ปัจจุบันนางสาวเอฟเข้าโครงการฯได้ปีกว่าๆ และชีวิตก็เริ่มมีอนาคตอีกครั้ง ถึงแม้ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต จะเป็นสิ่งที่เลวร้ายที่นางสาวเอฟไม่มีวันลืม แต่การช่วยเหลือของโครงการฯก็ทำให้นางสาวเอฟ สามารถที่จะลุกขึ้นยืน และดำเนินชีวิตได้อีกครั้ง

“เอฟอยู่ในโครงการฯชีวิตก็ดีขึ้น ถึงแม้ว่าเราจะไม่ได้มีชีวิตที่ดีเหมือนแต่ก่อน แต่ที่นี้ก็สอนอะไรหลายอย่าง ตอนนี้แข็งแรงขึ้นกว่าเดิมมาก ในอนาคตอยากจะค้าขาย เลี้ยงตัวเองให้ได้ จะได้ไม่ต้องไปพึ่งพาใครอีก”

ภาพที่ 12 การ์ตูน 6 ช่อง วรรณศึกษาที่ 6

กรณีศึกษาที่ 7 นางสาวจี (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นางสาวจีรูปร่างอวบ ผิวสีแทน แต่งตัวเรียบง่าย เป็นคนพูดน้อย แต่เวลาพูดเสียงดังฟังชัด มีความคล่องตัว แวดตาเศร้า ขณะที่ผู้สัมภาษณ์ถามคำถาม ใช้เวลาในการคิดนานกว่าปกติก่อนตอบคำถาม

ข้อมูลด้านบุคคล

นางสาวจี กำเนิดและเติบโตที่จังหวัดร้อยเอ็ด พ่อแม่ของนางสาวจีเสียชีวิตตั้งแต่นางสาวจียังเด็ก เหลือแค่ตนกับน้องสาว ส่วนญาติๆก็ไม่อยากกลับไปเป็นภาระในการเลี้ยงดู ในช่วงเวลาต่อมานางสาวจีมีพ่อบุญธรรมที่รับเลี้ยงดูอุปการะอยู่ที่จังหวัดมหาสารคาม ตลอดทั้งช่วงชีวิตของนางสาวจี ไม่ได้รับการศึกษาตามแบบแผนที่ควรจะเป็นเนื่องจากขาดโอกาสทางทุนทรัพย์ แต่พ่อเลี้ยงก็พยายามจะสั่งสอน และให้ความรู้นางสาวจี เท่าที่กำลังจะทำได้ แต่เนื่องจากพ่อเลี้ยงของนางสาวจีก็ไม่ได้มีความพร้อมมากนัก นางสาวจีจึงมีความรู้แค่พออ่านออกเขียนได้ และคำนวณได้เพียงเบื้องต้นเท่านั้น ในระหว่างที่อาศัยอยู่กับพ่อเลี้ยงที่จังหวัดมหาสารคาม นางสาวจีทำงานบ้าน ดูแลน้องสาว และทำงานรับจ้างเล็กๆน้อยๆ ช่วยพ่อเลี้ยง พ่อเลี้ยงของนางสาวจีประกอบอาชีพรับจ้างทำเกษตรกรรม อุปนิสัยเป็นคนเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ คนในชุมชนจึงมักจะแบ่งปันข้าวของเครื่องใช้ให้บ้านของนางสาวจีอยู่เป็นประจำ นางสาวจีอาศัยอยู่กับพ่อเลี้ยงและน้องสาวเป็นระยะเวลา 8 ปี ขณะนั้นนางสาวจี อายุได้ 15 ปี ในขณะที่พ่อเลี้ยงของเธอเดินทางไปทำธุรกรรมในเมือง ก็ได้ประสบอุบัติเหตุทางรถยนต์ ทำให้พ่อเลี้ยงของนางสาวจีเสียชีวิตทันที ซึ่งในทันทีที่นางสาวจีทราบเรื่อง ก็เสียใจเป็นอย่างมาก และไม่รู้ต้องทำอย่างไร ชาวบ้านละแวกนั้นก็ช่วยเหลือในการจัดงานศพให้กับพ่อเลี้ยงของนางสาวจีจนเสร็จสิ้น สุดท้ายนางสาวจีและน้องสาวจึงได้ตัดสินใจที่จะย้ายไปอยู่ที่จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากในระหว่างที่พ่อเลี้ยงมีชีวิตอยู่นั้น เคยมีพี่สาวของพ่อเลี้ยงมาเยี่ยมเยียนที่บ้าน และทราบว่าพี่สาวของพ่อเลี้ยงคนนั้นขายของอยู่ในตลาดสดแห่งหนึ่ง ภายในตัวเมืองขอนแก่น

พอมาถึงตัวเมืองขอนแก่นนางสาวจีก็เริ่มตามหาป้า โดยการสอบถามจากพ่อค้าแม่ค้า ภายในตลาด แต่กลับพบว่า ป้าของนางสาวจี ได้ย้ายที่อยู่ไปที่อื่นแล้ว โดยที่ไม่มีใครทราบว่าป้าของนางสาวเจย้ายไปอยู่ที่ไหน ความลำบากจึงเกิดขึ้นกับนางสาวจี และน้องสาวอีกครั้ง นางสาวจีไม่มีที่อยู่อาศัย และเงิน จึงได้อาศัยخانชาลาในสถานีขนส่งเป็นที่อยู่อาศัย จนกระทั่งวันหนึ่งนางสาวจีเล่าว่าเคยมีลุงแก่ๆ ทำทางใจดี มาพาตัวน้องสาวไป บอกว่าจะพาไปอุปการะ นางสาวจีกับน้องเป็นคนเชื่อคนง่าย คิดว่าน้องสาวคงจะสบาย มีคนดูแล แต่จากนั้นไม่นาน น้องสาวหนีกลับมา ร้องไห้ไม่พูดไม่จา ถามว่าเจออะไรมากก็ไม่ตอบคำถาม ด้วยความเป็นห่วงน้องสาวนางสาวจีจึงได้คาดคั้นจนได้คำตอบว่า ลุงคนนั้นล่องละเมิดน้องสาวของตน นางสาวจีรู้สึกแค้นใจเป็นอย่างมาก ภายหลังต่อมานางสาวจีได้มีโอกาสพบลุงคนนั้นอีกครั้ง นางสาวจีจึงได้ใช้ขวดเบียร์ฟาดเข้าไปที่หัวของลุงคนนั้นอย่างแรง จนก็หมดสติ นางสาวจีจึงถูกดำเนินคดีทางกฎหมาย แต่เนื่องจากมีพยานเห็นว่าลุงคนนั้นทำอนาจารน้องสาวของนางสาวจีจริงๆ ลุงคนนั้นจึงถูกดำเนินคดีด้วยเช่นกัน ด้วยความสงสารชาวบ้านละแวกนั้น จึงได้ให้ที่พักให้กับนางสาวจี ให้อาศัยอยู่กับน้องสาว พร้อมกับหางานให้ทำ เพื่อจะได้มีรายได้เลี้ยงอาชีพให้กับตนเอง

“มีคนแถวนี้มาช่วยหนูไว้ ช่วยหนูหลายอย่าง ให้ที่อยู่ แล้วก็ซื้อข้าวให้หนูกับน้องกิน หนูไปช่วยป้าๆทำงาน ชื่อของในตลาด ขับรถมอเตอร์ไซด์ส่งของให้เขา ป้าๆใจดีกับหนูมาก”

นางสาวจีเล่าว่าในระหว่างทำงานที่รถมอเตอร์ไซด์ส่งของให้กับร้านค้า เคยถูกรถเฉี่ยวชนหลายครั้ง แพทย์บอกว่าเส้นประสาทนางสาวจีมีปัญหา จะมีอาการปวดแปร๊บๆไปทั่วทั้งตัว โดยเฉพาะเวลาเกร็งตัวหรือบิดขี้เกียจ พอป้าๆรู้จึงไม่ให้นางสาวจีทำงานเหมือนเดิมอีก เพราะเป็นห่วงอาการป่วย กลัวนางสาวจีจะประสบอุบัติเหตุรุนแรง ซึ่งในเวลาต่อมา ก็ได้มีคนมาขออุปการะน้องสาวของนางสาวจีอีกครั้ง โดยคราวนี้ผู้ที่มาขอรับอุปการะเป็นคนที่ชาวบ้านละแวกนั้นรู้จักเป็นอย่างดี นางสาวจีจึงให้น้องไปอยู่กับเขา เพื่อน้องจะได้มีโอกาสที่ดีในชีวิต ครอบครัวนั้นประกอบไปด้วย พ่อ แม่ และลูกชาย 1 คน ที่อายุไล่เลี่ยกับน้องสาวของนางสาวจี

นางสาวจีสาวจีเล่าว่า ตนเคยไปเยี่ยมน้องสาวอยู่สองสามหน มีครั้งหนึ่งนางสาวจีเห็นลูกชายของครอบครัวเอาเศษกระดาษกำเป็นก้อนๆ แล้วขว้างใส่น้องสาว นางสาวจีเข้าไปดูด้วย

ถ้อยคำที่รุนแรง และฟาดไปที่มือเด็กชายหลายครั้ง โชคร้ายที่พ่อของเด็กชายเดินออกมาเห็นพอดี ครอบครัวนี้จึงค่อนข้างไม่ค่อยชอบนางสาวจีเท่าไรนัก พอไม่มีน้องสาว นางสาวจีก็มีเวลามากขึ้น จึงได้ไปหางานทำเพื่อหารายได้มาเลี้ยงดูตนเอง มีวันหนึ่งระหว่างที่นางสาวจีนั่งอยู่ข้างริมถนน ได้มีคนขับรถยนต์หรู มาหยุดที่นางสาวจี แล้วสอบถามบางอย่างกับนางสาวจี

“หนูเดินอยู่ริมถนน อยู่ดีๆมีรถมาจอด แล้วถามหนูว่าขายเท่าไร ตอนนั้นยังไม่รู้เรื่อง พี่มารู้ว่าแถวนั้นเป็นที่ที่เขาไปขายตัวกัน”

ในวันนั้นนางสาวจีไม่ได้ตอบคำถามอะไร ได้แต่สงสัยว่าที่รถยนต์คันนั้นสอบถามหมายถึงอะไร จนกระทั่งนางสาวจีได้พบกับเด็กหญิงคนหนึ่ง อายุใกล้เคียงกับนางสาวจี ดูท่าทางเรียบร้อย แต่งตัวสวย

“หนูเดินไปเจอเด็กผู้หญิง หนูเลยถามเขาว่ามาทำอะไร เขาก็ตอบทุกอย่างออกมาหมด แถมบอกให้หนูลองดู จะได้มีเงินใช้ ไม่ลำบาก”

นางสาวจีตัดสินใจที่จะเดินกลับบ้าน แต่ในระหว่างทางกลับ ก็เกิดคำถามต่างๆในหัวมากมาย ส่วนการดำรงชีวิตของนางสาวจีเป็นไปด้วยความปกติ บ้าที่เป็นนายจ้างสอนให้นางสาวจี ชงกาแฟโบราณ และขายของช่วยบ้าง โดยที่บ้าง จ้างนางสาวจีในการทำงาน วันละ 100 บาท ระยะเวลาผ่านไปได้ไม่นานอาการชาว่างกายของนางสาวจีมีอาการหนักขึ้น ประกอบกับไม่มีเงินจะไปรักษาตัว นางสาวจีจึงได้ตัดสินใจจะลองขายบริการทางเพศดู นางสาวจีเริ่มจากการเดินไปนั่งบริเวณที่เคยนั่ง และไม่นานนัก ก็มีรถมาจอดสอบถามเหมือนครั้งก่อนๆ

“พอหนูตัดสินใจจะทำ ก็มีรถมาจอดถามเหมือนเดิม หนูบอกราคาเขาไป เขาเปิดประตูรถให้หนูขึ้นรถไปกับเขา พอเสร็จงาน เขาให้เงินหนูมาห้าพันแล้วบอกให้หนูเลิกทำเถอะ มันไม่ดี”

หลังจากวันนั้นนางสาวจีก็ไปทำงานทุกวัน นางสาวจีเล่าว่า วันหนึ่งรับงานได้แค่ 2-3 คน เพราะว่าไม่ไหว คนที่เคยซื้อบริการส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย อายุประมาณ 25 – 45 ปี แต่ในบางครั้งก็มีเด็กมัธยมปลายวัยรุ่น มาขอซื้อบริการ นางสาวจีเล่าว่าลูกค้ามีความหลากหลาย มีความชอบที่

แตกต่างกันออกไป แต่นางสาวจีมีกฎว่า จะต้องสวมใส่ถุงยางอนามัยทุกครั้ง ไม่งั้นจะไม่ขอรับงาน นางสาวจีขายบริการทางเพศอยู่หลายเดือน

จนกระทั่งวันหนึ่งป้าที่คอยดูแลนางสาวจีมาตั้งแต่ต้นได้ชักชวนให้นางสาวจี ไปเข้าค่ายกับทางเทศบาลนครขอนแก่น เพราะญาติของป้ามาแล้วให้ป้าฟังว่าเป็นโครงการที่ดี จะช่วยให้เด็ก ๆ มีเพื่อน ใช้เวลาว่างให้ประโยชน์ อีกทั้งได้แนวคิดที่ดีกลับไปดำรงชีวิต ป้าจึงไม่ลังเลที่จะบอกข่าวนี้กับนางสาวจี นางสาวจีเห็นว่าป้ามีความหวังดี จึงได้ตอบตกลงที่จะเข้าโครงการฯ

“ตอนที่หนูรู้สึกว่าจะหนูไม่เหลือใคร ป้าก็แนะนำให้ไปเข้าค่ายฯ ป้าบอกว่าอย่างน้อยก็จะได้ไม่ต้องคิดมาก ไปเจอเพื่อน เจออะไรใหม่ๆ หนูคิดเสมอว่าป้าเป็นห่วงหนู หนูเลยมาเข้าค่ายฯกับพี่ๆที่เทศบาลฯ”

เมื่อสอบถามนางสาวจี เรื่องเกี่ยวกับการเข้าค่ายฯ และโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กฯ นางสาวจีเล่าว่า เจ้าหน้าที่ที่ดูแลโครงการเป็นที่ที่ใจดี ช่วยแนะนำสิ่งดีๆ ให้กับเด็กที่เข้าโครงการ ทำให้นางสาวจีได้รับแนวคิดมากมาย

“ไปเข้าค่ายฯ หนูไม่รู้จักใคร เขาจะรังเกียจหนูไหม แต่พอได้เข้ากิจกรรม ได้ฟังปัญหาของเพื่อนๆ มันทำให้หนูรู้ว่ายังมีคนที่แย่กว่าเราอีก หนูเลยอยากเริ่มต้นชีวิตใหม่”

ปัจจุบันนางสาวจี อยู่ในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น เป็นระยะเวลาได้ 6 เดือนแล้ว โดยสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปของนางสาวจีคือ เรื่องการเรียนรู้อัตนเอง นางสาวจีได้รับการศึกษาจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนโดยได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายต่างๆของโครงการ อีกทั้งทางโครงการฯยังได้ฝึกทักษะการประกอบอาชีพต่างๆ ให้กับผู้เข้าร่วมโครงการฯ เช่น การทำอาหาร งานฝีมือต่างๆ และสำคัญที่สุดคือมีการฝึกฝนวิถีคิด ให้เด็ก ๆ ทุกคนมีความคิดเชิงบวก เต็มใจเป็นผู้ใหญ่ที่ดี และมีความคิดมากยิ่งขึ้น

“หลังจากที่เข้าโครงการ หนูรู้สึกว่าหนูมีเพื่อน หนูเริ่มเรียนและทำงาน ปัญหาสุขภาพหนูก็ได้รับการรักษาจากเครือข่ายของโครงการฯ จนตอนนี้หนูดีขึ้นมาก”

เมื่อถามนางสาวจีถึงเรื่องอนาคตนางสาวจีอยากจะประกอบอาชีพที่สุจริต สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ นอกจากนี้ยังอยากจะเป็นอาสาสมัครของโครงการฯ เพื่อส่งต่อโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ให้กับเด็กคนอื่น ๆ อีก

“ตอนนี้หนูอยากจะเป็นอาสาสมัครแบบพี่ๆ ที่ดูแลโครงการฯ เพราะสิ่งที่ทำมันสำคัญกับเด็กอย่างพวกหนูจริงๆ และหนูอยากจะทำคุณโครงการที่ทำให้หนูมีชีวิตใหม่”

ภาพที่ 13 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 7

กรณีศึกษาที่ 8 นางสาวเอช (นามสมมติ)

ลักษณะทั่วไป

นางสาวเอช เป็นคนรูปร่างผอมสูง ผอมยาว ผิวสีขาวยืดหยุ่น ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดฉะฉาน มักพูดจาหยอกล้อกับเพื่อนๆ เป็นคนอารมณ์ดี ระวังสัมผัสภาษณ์ตอบคำถามชัดเจน กล้าสบตา ผู้สัมผัสภาษณ์

ข้อมูลด้านบุคคล

นางสาวเอช เป็นลูกคนเดียวของครอบครัว ครอบครัวของนางสาวเอชมีภูมิลำเนาอยู่ จังหวัดขอนแก่นตั้งแต่กำเนิด ฐานะทางบ้านของนางสาวเอชมีฐานะปานกลาง มีอยู่มีกิน ไม่ได้ลำบาก พ่อของนางสาวเอชรับข้าราชการทหาร ส่วนแม่ของนางสาวเอชทำธุรกิจส่วนตัว นางสาวเอชเล่าว่าเนื่องด้วยคุณพ่อเป็นทหาร จึงเข้มงวดกับนางสาวเอชมาตั้งแต่เกิด ไม่เคยตามใจนางสาวเอช แต่ชีวิตวัยเด็กของนางสาวเอชมีคุณย่า ซึ่งเป็นคนที่จิตใจดี และมักจะช่วยเหลือนางสาวเอช อยู่เสมอ จึงทำให้นางสาวเอชรักคุณย่ามาก

ด้านการศึกษา นางสาวเอชเป็นคนที่มีความตั้งใจมาตั้งแต่เด็ก อาจจะเพราะทางบ้านให้ความสำคัญกับการศึกษาค่อนข้างมาก นางสาวเอชจึงเป็นคนหัวเร็วกว่าเพื่อนๆคนอื่นๆ ในชั้นเรียน นางสาวเอชมีอุปนิสัยเรียบร้อย และมีความเป็นกันเอง นางสาวเอชจึงเป็นคนที่มียุเพื่อนมาก นางสาวเอชเล่าว่าตอนเด็กๆมักถูกบังคับให้กลับบ้านตรงเวลา ในวันหยุดก็ต้องทำงานช่วยพ่อแม่ จึงไม่มีเวลาได้ออกไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่นางสาวเอชไม่ชอบ ยิ่งภายหลังจากที่คุณย่าเสียชีวิต คุณพ่อก็ยังเข้มงวดกับนางสาวเอชมากขึ้น จนทำให้นางสาวเอชรู้สึกอึดอัด เมื่อโตขึ้น นางสาวเอชจึงมักแอบหนีออกจากบ้านเพื่อไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนๆอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งก็มักจะโดนตำหนิทุกครั้งที่คุณพ่อจับได้

นางสาวเอชเล่าว่าตอนเข้าศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตอนนั้นอายุได้ 14 ปี ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นชีวิตด้านมีตนางสาวเอช เหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อมีนางสาวเอชมีแฟนคนแรก แฟนคนแรกของนางสาวเอช เป็นรุ่นพี่ชั้น ม.6 อายุห่างกัน 4 ปี แฟนนางสาวเอชเป็นคนหน้าตาดี และเป็นเด็กเกเร ทำให้ดูเท่ในสายตารุ่นน้องหลายคน สาเหตุที่นางสาวเอชได้คบหาดูใจกับรุ่นพี่คนนี้ เพราะทำ

กิจกรรมโรงเรียน และมีโอกาสได้พูดคุยกัน เนื่องจากนางสาวเอซรู้สึกชอบรุ่นพี่คนนี้อยู่แล้ว ทั้งคู่จึงได้ตกลงคบหาดูใจกัน

ระหว่างที่นางสาวเอซและแฟนหนุ่มคบหาดูใจกัน แฟนหนุ่มมักจะชวนนางสาวเอซ ออกไปเที่ยวกลางคืน หรือไม่ก็โดดเรียนเพื่อมาอยู่ด้วยกันเสมอ ทำให้นางสาวเอซเริ่มที่จะไม่ไปโรงเรียน จนขั้นถึงกับโดนไล่ออก พ่อแม่ของนางสาวเอซเสียใจมาก ด่าทอนางสาวเอซ และไล่นางสาวเอซออกจากบ้าน นางสาวเอซโกรธที่พ่อแม่ด่าทอตนเองจึงได้เก็บข้าวของย้ายออกจากบ้านไปอยู่อาศัยกับแฟนอย่างเป็นทางการจะลักษณะ ภายหลังต่อมานางสาวเอซพบว่าแฟนเป็นผู้ค้ายาเสพติด ระหว่างที่อยู่อาศัยกับแฟนทำให้นางสาวเอซได้สัมผัสกับยาเสพติดหลากหลายชนิด แฟนของนางสาวเอซก็ติดยาอมแถม วิถีชีวิตคือตอนกลางวันนอน ตอนกลางคืนออกไปเที่ยวตามสถานบันเทิงต่างๆ เพื่อส่งยาเสพติดเป็นวงจรแบบนี้วนไป นอกจากอยู่ที่บ้านแล้ว นางสาวเอซและแฟนยังย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ เปิดแบบรายวัน โดยนางสาวเอซทำหน้าที่ นับยาบ้าให้แฟน นางสาวเอซเล่าว่า เธอแบ่งยาบ้าใส่ถุง 1 ถุงมี 100 เม็ด 1 ลูก มี 10 ถุง คัดตัวที่แตก ตัวพิมพ์ไม่สมบูรณ์ออก ส่วนยาไอซ์ เอซซึ่งไม่เงินเลยทำหน้าที่เป็นคนบดยาจากก้อนใหญ่ๆ ให้เป็นเกร็ดเล็กๆ เพื่อจะได้แบ่งขายได้สะดวก โดยเงินที่ขายได้ นางสาวเอซและแฟนหนุ่ม นำมาใช้จ่ายส่วนตัวอย่างสุขสบาย ซื้อโทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ซื้อเสื้อผ้า ของใช้แบรนด์เนม จนกระทั่งวันหนึ่ง นางสาวเอซ แฟนหนุ่ม และเพื่อนของแฟนหนุ่มไปส่งยา แต่โดนตำรวจล่อซื้อ เพื่อนของแฟนไหวตัวทัน จึงได้พาขั้บรถหนีไปได้ทั้งหมด นางสาวเอซเล่าว่า ชีวิตก็วนอยู่แค่นี้ ย้ายที่อยู่ไปเรื่อยๆ ขายยา หนีตำรวจ พอหาเงินได้มากก็ใช้จ่ายเงินได้มาง่ายก็ใช้จ่าย หลังจากนั้นปีกว่าแฟนโดนตำรวจจับในคดียาเสพติด

“เงินที่หาได้จากการค้ายาเสพติด ก็กินข้าว ซื้อของ เงินอยู่กับมือได้ไม่นาน ที่เขาเรียกว่าเงินร้อน สูดท้ายก็ได้หนีกับแฟนก็เลิกกันไปเพราะเขาถูกจับติดคุก”

จากเรื่องคราวนั้น นางสาวเอซ อายุได้ 16 ปี ยังคงแวะเวียนกับเรื่องยาเสพติดอยู่ นางสาวเอซเล่าว่าเธอติดใจกับสิ่งพวกนี้ เพราะได้เงินเยอะอยากได้อะไรก็ได้ นางสาวเอซเลยเริ่มเข้าสู่วงจรนี้อย่างเต็มตัว แฟนทุกคนของนางสาวเอซล้วนค้ายาเสพติด และเริ่มเสพมัน นางสาวเอซบอกกับตัวเองว่ายังไงก็ไม่ติด

“หนูนานๆเล่นที่ ชอบเพราะมันรู้สึกเพลินๆ อารมณ์ดี ไม่อยากกินข้าว ไม่อยากนอน ดีดมาก หนูนั่งเล่นเกมข้ามวัน วันหนึ่งหมดไปเร็วมากๆ พอช่วง Down ก็นอนไปเป็นวันสองวัน”

หลังจากที่ใช้ยาเสพติด นางสาวเอชก็เริ่มเริ่มมีสังคมที่ียวกลางคืนกับเพื่อนๆ ที่ใช้ยาเสพติดด้วยกัน

“หนูอยู่กับพวกชายยา เริ่มเที่ยวกลางคืนทุกคืน จากที่รู้จักแค่ยาบ้ากับไอซ์ ก็ได้ลองอีกหลายอย่าง ไปเที่ยวเมื่อไหร่ต้องมีของตลอด จากที่เดินไม่ค่อยเป็น ก็กล้ามากขึ้น”

นอกจากนางสาวเอชจะใช้ยาเสพติด และค้ายาเสพติดแล้ว นางสาวเอชยังสอนวิธีใช้ยาเสพติดให้กับเพื่อนๆ ทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่าเพราะเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่ช่วยให้เพื่อนๆ มีความสุขจากการเที่ยวกลางคืนได้ กิจกรรมประจำวันของนางสาวเอชคือการเที่ยวสถานบันเทิงต่างๆ นางสาวเอชเล่าว่า มีคืนหนึ่งได้ออกเที่ยวตามปกติ แต่ไม่มียาเสพติด จึงได้รู้จักกับรุ่นพี่คนหนึ่ง รุ่นพี่คนนี้เป็นเอเยนต์ชายยาเสพติดอยู่ในฝั่งที่นางสาวเอชเที่ยวอยู่เป็นประจำ นางสาวเอชบอกว่ารุ่นพี่คนนี้เป็นคนนิสัยดีมาก และแฟนของรุ่นพี่คนนี้แต่ก่อนเคยเป็นลูกค้าของแฟนนางสาวเอชบ่อยๆ จึงทำให้สนิทกัน หากวันไหนรุ่นพี่คนนี้ไม่ว่าง นางสาวเอชก็จะทำหน้าที่เป็นคนปล่อยาเสพติดแทน โดยรุ่นพี่คนนี้จะให้สิ่งตอบแทนนางสาวเอชเป็นเงินบ้าง เป็นยาเสพติดบ้าง

ช่วงหลังๆ ฝัเริ่มมีการตรวจเข้มมากขึ้น เด็กที่อายุต่ำกว่า 20 ปี ไม่สามารถที่จะเข้าไปใช้บริการได้ นางสาวเอชจึงได้ย้ายไปเที่ยวที่ใหม่ ที่อยู่ห่างออกไปกว่าเดิม โดยที่ยังใช้ยาเสพติดอยู่เป็นประจำเหมือนเดิม ช่วงนี้นางสาวเอชมักจะไปกับรุ่นพี่คนนี้บ่อยๆ เลยได้มีโอกาสไปรับยาเสพติดจากเอเยนต์รายใหญ่

“จำได้ วันนั้นหนูไปรับของจากบ้านของรายใหญ่ พอไปถึงหน้าบ้าน มีกล่องวงจรถูกปิดอยู่หน้าบ้าน ตัวบ้านไกลจากประตูรั้ว พอไปถึงรุ่นพี่หนูก็ไปกดกริ่ง แปปนึงก็มีวัยรุ่นคนหนึ่งวิ่งออกมา แล้วยื่นถุงให้ พอรุ่นพี่รับมา เปิดดูเห็นเป็นกล่องบุหรี ถ้าไม่สังเกตดีๆ ก็จะมองไม่ออก หนูเลยถามพี่เขาว่ามีทั้งหมดเท่าไร เขาบอกว่ากล่องละ 50 ขวด”

นางสาวเอซยังคงใช้ชีวิตแบบเดิม เป็นช่วงเวลาหลายเดือน จนกระทั่งได้พบกับแฟนคนใหม่ นางสาวเอซเล่าว่ารู้จักแฟนคนใหม่ได้เพราะปาร์ตี้ยาเสพติดที่รุ่นพี่ชวนไป แต่แฟนใหม่ของนางสาวเอซคนนี้ ไม่เสพยาเสพติด แต่เป็นผู้ค้าอย่างเดียว ต่อมาแฟนใหม่ของนางสาวเอซจึงห้ามไม่ให้นางสาวเอซเที่ยว และยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

“มันน่าหงุดหงิดนะ หนูเป็นของหนูแบบนี้ มาห้ามหนูทำนี่ทำนั่น แต่หนูก็ไม่ได้ทำอะไรหรอก อาจจะเป็นเพราะที่เขาคือเป็นห่วงเรา”

หลังจากที่คบกับแฟนคนนี้ได้ไม่นาน แฟนของนางสาวเอซก็ให้นางสาวเอซไปสมัครเรียน นางสาวเอซถูกตัดขาดจากโลกภายนอก ในระหว่างที่นางสาวเอซไปเรียน แฟนก็ทำหน้าที่หาค่าใช้จ่ายในครอบครัว ค่าเทอม ถ้านางสาวเอซอยากจะใช้ยาเสพติด แฟนคนนี้ก็ห้าม แต่ต้องใช้เวลาที่อยู่ที่บ้านกับแฟนเท่านั้น สุดท้ายนางสาวเอซก็ทนไม่ไหว จึงได้ขอเลิกจากแฟนคนนี้

“สุดท้ายคบกับแฟนคนนี้ได้ 5 เดือน เขาบอกว่าถ้าหนูจะไป พี่ก็ห้ามอะไรไม่ได้ แต่ให้ไปเรียนหนังสือ หนูก็เสียใจนะที่เลิกกับเขา เพราะเขาเป็นคนดีและเป็นห่วงหนู”

วิถีชีวิตของนางสาวเอซก็กลับมายุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีกครั้ง ในรอบนี้นางสาวเอซเลือกที่จะเป็นผู้ค้าเอง โดยการรับยาเคมาจากรุ่นพี่ที่สนิทสนม จากนั้นก็ปล่อยให้ตนเองเที่ยวอยู่เป็นประจำ ทำให้นางสาวเอซกลับมาได้เงินอีกครั้ง ในระหว่างนี้นางสาวเอซซื้อของแบรนด์เนมมาใช้ แต่งตัวดี ยิ่งทำให้ลูกค้านางสาวเอซมากขึ้นเรื่อยๆ

“พอลูกค้าเยอะขึ้น ก็มีเพื่อนแนะนำให้ซื้อแบ้งมาผสมกับของ แล้วแบ่งขายลูกค้า หนูเลยนึกถึงคำที่แฟนเก่าเคยบอก ว่ายาเสพติดมีไว้สำหรับคนโง่ มีแค่คนโง่ที่ซื้อ”

นางสาวเอซยังคงค้ายาเสพติดไปเรื่อยๆ จนกระทั่งมีเงินเข้าห้องเอง ส่งตัวเองเรียน ชื่อข้าวของราคาแพงต่างๆมาใช้ แต่นางสาวเอซก็ยังมุ่งมั่นในการเรียนจนจบได้วุฒิม.3 ด้วยการค้ายาเสพติดของนางสาวเอซแตกต่างจากผู้ค้ารายอื่นๆ เลยทำให้มีลูกค้าค่อนข้างมาก ทำให้มีคนรู้จักนางสาวเอซในเรื่องนี้ค่อนข้างจะเป็นวงกว้าง ทำให้เรื่องที่ไม่คาดฝันก็เกิดขึ้นกับนางสาวเอซ นางสาวเอซเล่าว่า ในคืนนั้นยาเสพติดที่จะใช้ส่งให้ลูกค้าหมด จึงจำเป็นต้องไปเอาของที่เอเยนต์

ตอนช่วงหัวค่ำ ซึ่งปกตินางสาวเอชจะไม่ไปรับของในช่วงเวลานี้ ระหว่างที่นางสาวเอชไปรับของก็เกิดความรู้สึกกลัวขึ้นมา แต่ด้วยคำว่าเงิน จึงทำให้นางสาวเอชตัดสินใจว่าต้องไปเอา พอร์ชของจากเอเยนต์เสรีก็รีบเดินทางกลับ โดยที่ครั้งนี้ รับมา 70 ขวด ระหว่างที่เดินทางกลับ นางสาวเอชและรุ่นพี่ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจไล่จับกุม พร้อมกับของกลางยาเค จำนวน 70 ขวด รุ่นพี่ของนางสาวเอชจึงถูกจับกุมตัวและถูกดำเนินคดี ในขณะที่นางสาวเอชอายุเพียง 17 ปี ซึ่งยังถือว่าเป็นเยาวชน จึงได้ถูกส่งตัวไปอยู่ที่สถานพินิจคุ้มครองเด็กและเยาวชน เป็นระยะเวลา 1 ปี

ภายหลังที่นางสาวเอชพ้นจากการควบคุมตัว นางสาวเอชกลับมาที่ห้องพัก และมองไปรอบๆ นางสาวเอชเล่าว่าเธอกลับมาคิดทบทวนทุกอย่างอีกครั้ง

“พอออกมา หนูก็คิดว่าที่ผ่านมามีอะไรอยู่ ชีวิตหนูเกิดมาเพื่อสิ่งนี้จริงๆหรือ หนูอยากจะทำออกจากวงจรบ้ำๆนี้ให้ได้ หนูเลยตัดสินใจที่จะกลับบ้าน”

พอกลับไปถึงบ้าน ทุกคนในบ้านต่างคนต่างอยู่ ไม่มีใครสนใจใคร มีเพียงแต่แม่ที่ยังสนใจการกลับมาของนางสาวเอชอยู่บ้าง นางสาวเอชเลิกจากสารเสพติดอย่างเด็ดขาด และตั้งใจเรียนหนังสือในระดับชั้น ปวช. ในระหว่างที่เรียนหนังสือนั้น นางสาวเอชได้มีโอกาสพบกับเพื่อนที่วสมัยมัธยมต้นอีกครั้ง

“หนูกลับบ้าน ไม่มีใครถามหนูสักคำ มีแต่แม่ที่ถามว่าหนูไปอยู่ที่ไหนมา พออยู่บ้านได้สักพัก ก็เจอเพื่อนสมัย ม.1 แต่ก่อนเคยไปเที่ยวเล่นกับหนูทุกวัน แต่ตอนนี้มันไม่เหมือนเดิมอีกแล้ว แต่ก่อนเป็นคนเงิบๆ ตอนนี้อยู่มีความสุข”

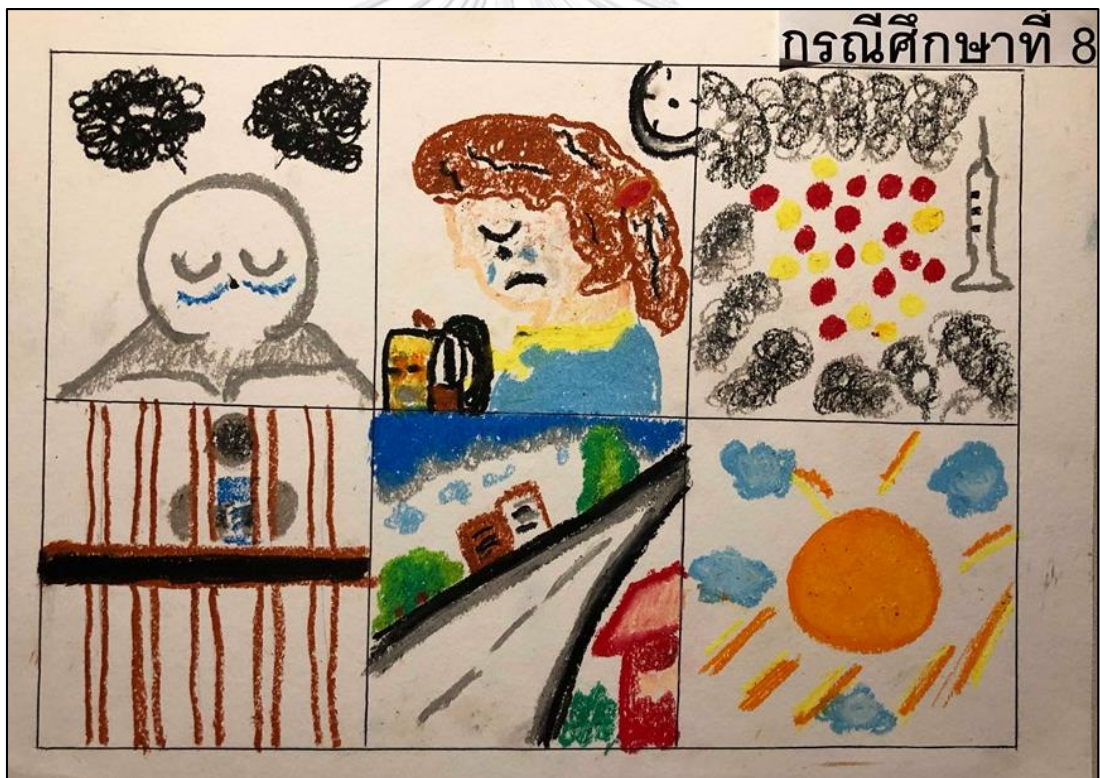
การพูดคุยกันระหว่างเพื่อนเก่าของนางสาวเอชเหมือนได้กลับมาเล่าประสบการณ์ที่ตนเองไปประสบพบเจอให้เพื่อนฟัง ต่างคนต่างมีปัญหา อยู่ที่ว่าใครจะเจอปัญหาแบบไหนเท่านั้นเอง เพื่อนของนางสาวเอชก็ได้แบ่งปันสิ่งที่ตัวเองได้เจอมา นางสาวเอชเล่าว่า เพื่อนของนางสาวเอชหลังจากที่เที่ยวด้วยกัน ก็ได้พบกับชายวัยรุ่นคนหนึ่ง ตกหลงคบหาดูใจกัน จนเพื่อนของนางสาวเอชท้อง แต่สุดท้ายแฟนก็ได้ทิ้งไป แต่ยังโชคดีที่ครอบครัวคอยเป็นห่วงและให้กำลังใจ ประกอบกับเพื่อนของนางสาวเอชได้เข้าร่วมกับโครงการฟื้นฟูฯ ของทางเทศบาลนครขอนแก่น เพื่อนของนางสาวเอชจึงได้ชวนให้นางสาวเอชลองมาเข้าโครงการฯ

“เพื่อนหนูท้องแล้วแฟนมันก็ทิ้ง เพื่อนบอกว่าที่รอดมาได้เพราะแม่ขอไว้ แล้วก็ได้พี่ๆที่โครงการคอยแนะนำ”

ปัจจุบันนางสาวเอชพึ่งเข้าร่วมโครงการได้ซักระยะเวลาหนึ่ง แต่ก็ความประทับใจและมองเห็นถึงความสำคัญของโครงการที่มีต่อคนด้อยโอกาสต่างๆ และตั้งใจว่าในอนาคตตอยากจะปรับปรุงตนเองให้เป็นผู้ใหญ่ ที่มีภูมิคุ้มกันที่ดี เลี้ยงดูตนเองได้ และช่วยเหลือแบ่งปันได้

“โครงการทำให้เราไม่เหงา หนูได้รับความคิดดีๆเยอะแยะเลย และคิดว่าสิ่งที่หนูไปเจอมา มันก็เป็นตัวอย่างให้เพื่อนๆหลายคน ไม่ให้คิดจะไปทำผิดอีก”

ภาพที่ 14 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 8

กรณีศึกษาที่ 9 นางสาวไอ

ลักษณะทั่วไป

นางสาวไอ เป็นคนรูปร่างผอม ตัวเล็ก ผมนสั้น ผิวสีขาวยเหลือง ยิ้มแย้ม แต่แววตามีความเศร้า ไม่ค่อยพูดคุย พูดเสียงเบา ระวังสัมผัสภาษณ์ตอบคำถามชัดเจน กล้าสบตาผู้สัมภาษณ์

ข้อมูลด้านบุคคล

นางสาวไอ เป็นเด็กกำพร้า พ่อแม่ของเธอเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ตั้งแต่เธอยังเด็ก เธออาศัยอยู่กับน้ำชายผู้เป็นน้องชายของพ่อเพียงสองคนน้ำหลาน น้ำชายของเธอประกอบอาชีพขับรถส่งของให้กับร้านค้าแห่งหนึ่งในจังหวัดขอนแก่น น้ำชายของนางสาวไอเป็นคนรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในบ้านทั้งหมด นางสาวไอเล่าว่าน้ำชายเป็นคนจิตใจดี และมีเพื่อนฝูงมาก ถึงจะเป็นคนที่ชอบดื่มเหล้า สูบบุหรี่ แต่ก็ไม่เคยบกพร่องในหน้าที่ ทั้งหน้าที่ในการประกอบอาชีพ และหน้าที่ในการเป็นผู้ปกครอง

นางสาวไออาศัยในจังหวัดขอนแก่นตั้งแต่กำเนิด เมื่อยังเด็กนางสาวไอชอบเรียนวิชาพลศึกษามาก นางสาวไอบอกว่าวิชาพลศึกษา ไม่จำเป็นต้องคิดอะไรมากมาย แค่ฝึกฝนบ่อยๆ ก็ทำได้แล้ว กิจกรรมในวันหยุดสุดสัปดาห์ของนางสาวไอ คือการไปช่วยน้ำชายขับรถส่งของ เลยทำให้นางสาวไอได้พบปะกับผู้คนมากมาย น้ำชายของนางสาวไอมักส่งสอนอยู่เสมอว่า เป็นเด็กต้องนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ และถ้าอยากให้ผู้ใหญ่รักต้องเป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใส และรู้จักกาลเทศะ ซึ่งเป็นคำสอนที่นางสาวไอยึดถือมาจนถึงปัจจุบัน

การดำรงชีวิตของนางสาวไอดำเนินไปอย่างเรียบง่าย ในช่วงที่นางสาวไอได้เข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นางสาวไอเล่าว่า ช่วงนั้นเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านระหว่างวัยเด็กสู่วัยรุ่น เพื่อนมักล้อเรื่องเกี่ยวกับเพศ และจับคู่ให้กับเพื่อนในชั้นเรียน นางสาวไอเล่าว่านางสาวไอไม่ชอบที่เพื่อนชอบล้อตัวเอง และรู้สึกไม่ดี มีบางครั้งที่นางสาวไอเลือกที่จะใช้ความรุนแรงกับเพื่อน มีครั้งหนึ่งนางสาวไอใช้กำลังกับเพื่อนจนเพื่อนได้รับบาดเจ็บ เป็นเรื่องราวถึงกับต้องเชิญผู้ปกครอง

“ตอน ม.1 เพื่อนผู้ชายชอบล้อ ว่าผมใหญ่ ว่าชอบคนนั้นคนนี้ ไม่ชอบเลยที่เพื่อนพูดแบบนั้น เพื่อนเคยล้อมากๆ โมโหหนูเลยโยนเก้าอี้ใส่เพื่อนจนล้มลงไปเลย ถูกเชิญผู้ปกครอง ทำทัณฑ์บน ห้ามมีเรื่องในโรงเรียนอีก”

ในตอนนั้นนางสาวไอมีความรู้สึกที่ตัวเองไม่เหมือนกับเพื่อนผู้หญิงคนอื่นๆ ในขณะที่เพื่อนผู้หญิงคนอื่นๆ มีความชื่นชวยเพื่อนผู้ชาย แต่นางสาวไอกลับไม่มีความรู้สึกนั้น ในขณะที่เดียวกันกลับมีความรู้สึกดีๆ ให้กับเพื่อนผู้หญิงแทน พอเพื่อนๆ ทราบเรื่องนี้ต่างก็ล้อนางสาวไอ

“หนูรู้สึกไม่เหมือนเพื่อนๆ คนอื่น หนูชอบผู้หญิง เพื่อนก็ยังไม่จบ บางคนก็เรียกหนู อีทอม บางคนพูดเสียงดังให้คนอื่นมองหนู ทำให้หนูอาย แต่หนูไม่รู้สึกอายเลย”

พอนางสาวไอศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุได้ 15 ปี ก็เป็นครั้งแรกที่นางสาวไอได้พบกับสิ่งมอมเมาประเภทต่าง โดยเริ่มจากที่เพื่อนๆ เริ่มชักชวนนางสาวไอไปเที่ยวสถานบันเทิง ดื่มเหล้าและสูบบุหรี่ นางสาวไอรู้สึกว่ามันสนุกดี เพราะได้เจอเพื่อนๆ ใหม่มากมาย

“เคยลองดื่มเหล้าครั้งแรกตอน ม.3 ตอนไปเที่ยวกับเพื่อน ร้านเหล้าคนเยอะ บรรยากาศดี ตอนเด็กๆ เพื่อนชวนบ่อยๆ พอโตขึ้น หนูก็รู้สึกว่าหนูติดเที่ยวไปแล้ว”

ภายหลังจากนั้นนางสาวไอก็ติดเหล้า ติดเที่ยว นางสาวไอเริ่มที่จะโดดเรียน ไม่ไปสอบ จนทำให้นางสาวไอถูกไล่ออกจากโรงเรียน นายชายรู้สึกโกรธนางสาวไอมากที่นางสาวไอเกรงนายชายดูนางสาวไออยู่บ่อยครั้งเกี่ยวกับเรื่องการเที่ยวกลางคืน แต่นางสาวไอก็ไม่รับฟัง นายชายจึงได้ส่งนางสาวไอไปเรียน ปวช. ณ สถาบันการศึกษาแห่งหนึ่ง แต่สุดท้ายก็ไม่ได้ช่วยให้อะไรดีขึ้นมา นอกจากนางสาวไอจะไม่เลิกเที่ยวแล้ว นางสาวไอยังถลำลึกด้วยการไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก

“พอย้ายมาเรียน ปวช. ก็เที่ยวหนักกว่าเดิม แถมติดยาอีก เรียนไปเล่นยาไป จบมาแบบงงๆ นำก็พยายามส่งให้เรียนต่อ ปวส. ตอนเรียน ปวส. เรียนไม่จบ แต่หนูโกหกหน้าว่าเรียน

จบ ไปจ้างทำวุฒิปลอมมาให้หน้าดู แต่จริงๆ หน้าไม่รู้หรือกว่า หนูติดเที่ยว น่าคงไม่คิดว่าหนู จะติดยาได้ เพราะที่บ้านไม่ได้มีเงินเยอะขนาดนั้น”

ด้วยสถานะทางการเงินของนางสาวไอไม่ได้ดีนัก นางสาวไอจึงต้องหาเงินมาใช้กินเที่ยว โดยวิธีการหารายได้ของนางสาวไอนั้นคือการให้ผู้หญิงเลี้ยง นางสาวไอเล่าว่ามีแม่มายคนหนึ่ง เสนอจะรับเลี้ยงเธอ ให้เงินในการใช้จ่าย ซึ่งเงินนั้น ก็หมดไปกับการกิน เที่ยว และซื้อยาเสพติด

“เมื่อเราไม่ได้มีเงินเยอะ เราก็ต้องหาเงินมาใช้ หนูรู้จักกับพี่สาวคนหนึ่ง สามพี่เขาตาย เขา เป็นคนซีเหงา ชอบให้หนูไปกินข้าว ดูหนังเป็นเพื่อน เขาบอกเขาจะดูแลหนูเอง เงินที่เขา ให้ หนูก็เอาไปใช้กินเที่ยว ซื้อยามาเสพ”

หลังจากนั้นได้ไม่นานแม่มายคนนี้ก็ขอยุติความสัมพันธ์กับนางสาวไอ นางสาวไอรู้สึกคับ แค้นเป็นอย่างมาก จึงได้ใช้ความรุนแรงกับแม่มายคนนั้น

“ไม่รู้ว่่าหลังๆ ขอเยอะไปหรือเขาหมดตัวก็ไม่วู้ เขาเลยทำท่าทีว่าจะขอเลิก ตอนนั้นหนู โกรธมาก ต่อยเขาจนสลบ แล้วก็เก็บของกลับบ้าน ผ่านมาอาทิตย์สองอาทิตย์ หนูก็ขอน้ำ ชายไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ”

พอย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของนางสาวไอก็ดูจะไร้ทิศทางมากขึ้นกว่าเดิม นางสาวไอสมัครเรียนในสถานศึกษาแห่งหนึ่ง แต่นางสาวไอก็โดดเรียน เที่ยวสถานบันเทิงอยู่เป็นประจำเช่นเดิม ที่กรุงเทพฯแตกต่างกับต่างจังหวัดมาก ผู้คนพลุกพล่าน นักศึกษาก็อาศัยอยู่กันเป็น คู่ๆ เห็นเป็นภาพชินตาอยู่บริเวณรอบๆมหาวิทยาลัย นางสาวไอย้ายที่เรียนถึง 2 ครั้ง เนื่องจาก เวลาเข้าเรียนไม่เพียงพอ จึงทำให้หมดสิทธิในการเข้าสอบ ทำให้ติดเอฟ ส่วนค่าเทอมค่าดำรงชีวิต นางสาวไอก็ทุกที่ที่สามารถจะกู้ได้ เงินที่นายชายให้ ก็เอามาไว้กินเที่ยว นางสาวไอเล่าว่า เธอรู้สึก เสียใจเช่นกันที่ต้องโกหกนายชาย เห็นเพื่อนๆ ในรุ่นเดียวกันเรียนจบก็รู้สึกอิจฉา เพราะตัวเองยัง ล่องลอยไม่มีอนาคต อยู่ไปวันๆ

“หนูย้ายที่เรียน 2 ที่ ในปีแรก เพราะติดเอฟ เกรดมันไปต่อไม่ได้ เงินที่นำส่งมาให้ หนูเอาไปเที่ยวหมด จนต้องกู้เงินมาจ่ายค่าเทอม พอผ่านไปหนูรู้สึกว่ามันไม่มีประโยชน์ที่จะทำแบบนี้ ก็เลยลาออก ไม่เรียนต่อแล้ว”

สุดท้ายเงินที่จะใช้จ่ายของนางสาวไอก็ไม่เพียงพอ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นางสาวไอพยายามที่จะหาคนรับเลี้ยงดู แต่ก็มีผ่านมาแล้วก็ผ่านไป ไม่ได้ยั่งยืน ซึ่งทำให้นางสาวไอลำบากเป็นอย่างมาก วันหนึ่งระหว่างที่นางสาวไอเล่นเฟซบุ๊ก ก็ได้พบกลุ่มเฉพาะกลุ่มหนึ่ง

“อยู่เฉยๆ ไม่ได้ทำอะไร นอกจากเที่ยวกลางคืน บางวันหนูไม่เหลือเงินซักบาท มีเงินติดกระเป๋าอยู่ไม่ถึง 100 ก็ไม่รู้จะทำยังไง จนไปเจอกลุ่มลับกลุ่มหนึ่งในเฟซบุ๊ก เป็นกลุ่มสำหรับรับงาน สงสัยว่ามันจะได้เงินจริงหรือ เลยลองทักดู”

นางสาวไอเล่าว่าในกลุ่มนั้น มีการโพสต์หาคนนอนกันอย่างโจ่งแจ้ง บ้างก็มีงานในลักษณะแปลกๆ เช่น เพื่อนเที่ยว งานกินข้าว ฯลฯ โดยจะมีการอธิบายรายละเอียดงานต่างๆ ในกลุ่มลับนั้นอย่างครบถ้วน นางสาวไอเห็นโพสต์งานหนึ่ง เป็นงานทานข้าวกับสาวรุ่นใหญ่คนหนึ่ง โดยค่าจ้างก็น่าสนใจไม่น้อย นางสาวไอจึงได้ติดต่อเจ้าของโพสต์นั้นไป ไม่นานเจ้าของโพสต์ก็ตอบข้อความของนางสาวไอกลับ พร้อมทั้งขอข้อมูลส่วนตัวและรูปถ่ายของนางสาวไอ ด้วยความหน้าตาดีของนางสาวไอ จึงทำให้นางสาวไอได้รับงานนี้ โดยนัดหมายกันที่ห้างสรรพสินค้าแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ เจ้าของโพสต์สอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์การทำงานของนางสาวไอ เมื่อพบว่าเพิ่งเคยรับงานครั้งแรกจึงได้แนะนำวิธีการทำงานให้กับนางสาวไอ จากนั้นก็พานางสาวไอไปพบกับลูกค้า ภายหลังจากเสร็จงานเจ้าของโพสต์ก็โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารให้นางสาวไอ

“ตอนไปทำงาน คนที่พาหนูไปเจอลูกค้า เขาก็แนะนำว่าต้องทำอะไรบ้าง จริงๆมันเร็วมาก เราก็แค่ไปนั่งคุยกับลูกค้า ตักอาหารให้บ้าง ไม่นานก็เสร็จแล้ว มันเป็นงานง่ายๆ หนูก็เลยรับบ่อยๆ หลังๆไม่ได้ขอเงินน้ำแล้ว”

พอได้โอกาส นางสาวไอก็รับงานถี่มากขึ้น ทั้งงานทานข้าว เป็นเพื่อนเที่ยว และอื่นๆ โดยนางสาวไอรับงานทั้งจากลูกค้าผู้หญิง และลูกค้าผู้ชาย ลูกค้าที่เจอก็มีหลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นวัยรุ่น วัยทำงาน หรือผู้ใหญ่ นิัยของลูกค้าแต่ละคนก็แตกต่างกันออกไป มีครั้งหนึ่งนางสาวไอ

เล่าว่า เคยมีผู้ชายวัยรุ่นคนหนึ่งติดต่อมา เพื่อให้เธอไปเที่ยวสถานบันเทิงเป็นเพื่อน นางสาวไอก็รับงานตามปกติ พอเสร็จจากงาน นางสาวไออยู่ในสภาพเมาไม่ได้สติ พอรู้ตัวอีกที วัยรุ่นชายคนนั้นกำลังมีเพศสัมพันธ์กับเธออยู่ ด้วยความตกใจเธอจึงถีบผู้ชายคนนั้นสุดแรง และวิ่งหนีทันที

“หนูรับงานแบบนี้อยู่เรื่อยๆ เป็นประจำ เพราะรู้สึกว่าได้เงินง่ายสบาย แต่ก็แปลกนะ หนูรู้ว่างานมันอันตราย แต่หนูไม่เคยกลัวว่าจะเกิดอันตรายกับหนูเลย”

จนกระทั่งวันหนึ่ง นางสาวไอรู้สึกผิดปกติกับร่างกายของตนเอง ประจำเดือนของนางสาวไอมาไม่เป็นปกติ และเริ่มมีอาการของคนตั้งครรรภ์ นางสาวไอจึงได้ซื้อที่ตรวจครรรภ์มาตรวจ และพบว่าตนเองตั้งครรรภ์ นางสาวไอตกใจมาก ในตอนแรกนางสาวไอคิดจะทำแท้ง เพราะรู้ว่าถ้าหากเก็บไว้ ยิ่งไงก็เลี้ยงไม่ไหว

“ต่อมาหนูก็ท้อง หนูคิดว่าจะทำแท้ง เพราะอาย ลองหาข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต แล้วก็ซื้อยาขับเลือดมากิน พอหนูกินยาขับเลือดเข้าไป ก็ตกเลือด ต้องเข้าโรงพยาบาลฉุกเฉิน”

นางสาวไอเล่าว่าการทำแท้งของเธอนั้น ทำให้เธอเสียเลือดอย่างหนัก นอกจากนี้แพทย์ยังจำเป็นต้องขูดมดลูกของเธอ เพื่อให้สิ่งที่ตกค้างอยู่ออกมาให้หมด เธอนอนโรงพยาบาลอยู่หลายวัน พออาการเริ่มจะดีขึ้น แพทย์ก็แจ้งให้เธอทราบว่า ในอนาคตสุขภาพเธออาจจะไม่แข็งแรง เช่นเดิม นางสาวไอชำระค่ารักษาพยาบาลด้วยเงินเก็บที่เธอเก็บมาตลอดช่วงที่ทำงาน และตัดสินใจที่จะกลับต่างจังหวัด เพื่อมาหาหน้าชายของเธอ นางสาวไอเล่าว่าเธอรู้สึกเหนื่อยล้าเกินกว่าจะสู้ต่อ เมื่อนางสาวไอเดินทางกลับมาที่จังหวัดขอนแก่นในไม่กี่วันหลังจากนั้น นางสาวไอก็อยู่บ้าน ไม่ออกไปพบปะใครเป็นระยะเวลาหลายวัน พอเริ่มทำได้ นางสาวไอก็ดำเนินชีวิตปกติ โดยนางสาวไอรับจ้างขายของให้กับร้านขายผักในตลาดสดแห่งหนึ่ง กิจวัตรของนางสาวไอเป็นไปด้วยความเรียบง่าย ไม่ค่อยได้พบปะผู้ใด เจ้าของร้านขายผักที่นางสาวไอทำงานเห็นนางสาวไอไม่ค่อยมีเพื่อน จึงได้แนะนำให้รู้จักกับหลานสาว หลานสาวของเจ้าของร้านคนนี้ทำงานเป็นอาสาสมัครอยู่ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่นฯ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นพื้นที่ให้บุคคลทั่วไป ได้ออกมาพบปะ เรียนรู้ และทำความรู้จักซึ่งกันและกัน ซึ่งนอกจากจะทำให้นางสาวไอมีโอกาสที่จะได้พบปะผู้คนมากขึ้น ยังทำให้เธอได้พบกับโครงการฟื้นฟูเยียวยาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบอีกด้วย

“เจ้าของร้านผัก เห็นหนูไม่ค่อยมีเพื่อน เลยพาไปรู้จักกับหลานเขา หลานเขาพาหนูไปทำกิจกรรมกับเพื่อนๆ ที่ศูนย์ฯ ก็สนุกดีนะ ไม่ต้องคิดอะไรมาก ไปร่วมกิจกรรมก็มีประโยชน์ ได้เรียนรู้อะไรหลายอย่างด้วย แล้วหนูก็เลยได้เข้าร่วมโครงการฯ”

ปัจจุบันนางสาวไอ เข้าร่วมโครงการฯ ได้เป็นระยะเวลา 2 เดือนแล้ว นางสาวไอเล่าว่าชีวิตของเธอเปลี่ยนไปหลายอย่าง จากที่ไม่รู้ว่าชีวิตจะเดินไปทางไหน ก็กลับมามีเป้าหมายอีกครั้ง ทำให้มีกำลังใจที่จะใช้ชีวิตต่อไป เมื่อถามถึงอนาคต นางสาวไอยังไม่ทราบว่าจะทำอะไร แต่ตอนนี้ นางสาวไอสมัครเรียนต่อในระดับอุดมศึกษา และทำงานไปด้วย

“หนูเข้าโครงการฯ ได้ไม่นาน ที่เข้ามาโครงการฯ เขาสอนให้หนูรู้อะไรหลายอย่าง ความคิดดี ๆ การทำงาน หนูอยากเรียนรู้มันไปเรื่อยๆ อย่างมีความสุข”

ภาพที่ 15 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 9

กรณีศึกษาที่ 10 นางสาวเจ

ลักษณะทั่วไป

นางสาวเจ เป็นคนรูปร่างผอมสูง ผอมยาว ผิวสีขาวยืดหยุ่น ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดฉะฉาน มักพูดจาหยอกล้อกับเพื่อนๆ เป็นคนอารมณ์ดี ระหว่างสัมภาษณ์ตอบคำถามชัดเจน กล่าวสบตาผู้สัมภาษณ์

ข้อมูลด้านบุคคล

นางสาวเจ มีภูมิลำเนาอยู่จังหวัดกาฬสินธุ์ตั้งแต่กำเนิด ครอบครัวของนางสาวเจประกอบอาชีพค้าขาย ในอดีตนางสาวเจอาศัยอยู่กับยาย มารดาและน้องชาย นางสาวเจเล่าว่าตอนที่นางสาวเจยังเด็ก พ่อของเธอได้ทิ้งแม่ไปมีภรรยาใหม่ และไม่เคยติดต่อกลับมาอีกเลย ทำให้แม่ของนางสาวเจเสียใจเป็นอย่างมาก ในอดีตสามีเคยเป็นเสาหลักให้กับครอบครัว แต่เมื่อเลิกกันไปจึงทำให้ชีวิตของครอบครัวนางสาวเจเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากแม่ของนางสาวเจขาดทักษะในการประกอบอาชีพทำมาหากิน

ภายหลังต่อมาเมื่อนางสาวเจ อายุ 12 ปี แม่ของนางสาวเจได้แต่งงานใหม่กับชายวัยรุ่นคนหนึ่ง พ่อเลี้ยงของนางสาวเจนั้น อายุอ่อนกว่าแม่ของนางสาวเจถึง 10 ปี นางสาวเจเล่าว่าพ่อเลี้ยงเป็นคนใจดี มักซื้อขนมมาฝากนางสาวเจอยู่เป็นประจำ ชีวิตวัยเด็กของนางสาวเจเป็นไปด้วยความเรียบง่าย นางสาวเจมีเพื่อนสนิทเป็นลูกเจ้าของร้านเครื่องประดับใหญ่โตในตัวเมืองกาฬสินธุ์ นางสาวเจและเพื่อนสนิทชอบไปเดินเล่นที่ห้างสรรพสินค้าอยู่เป็นประจำ นางสาวเจเล่าว่าเวลาไปเที่ยวที่ห้างสรรพสินค้า เพื่อนสนิทของนางสาวเจมักจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายต่างๆให้เสมอไม่ว่าจะเป็นค่าของอาหาร และอื่นๆ แต่แม้ว่าเพื่อนของนางสาวเจจะเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายต่างๆให้แม่ของนางสาวเจก็มักจะคอยห้ามไม่ให้นางสาวเจไปเที่ยวเล่นกับเพื่อน โดยแม่ของนางสาวเจบอกเธอว่า แม่ไม่ยอมให้เธอติดนิสัยการใช้จ่ายแบบนี้จากเพื่อนของเธอ เนื่องจากที่บ้านของนางสาวเจไม่ได้ร่ำรวยเหมือนกับเพื่อน หากติดนิสัยการใช้จ่ายอย่างฟุ้งเพื่ออาจทำให้นางสาวเจลำบากในอนาคต แต่นางสาวเจก็ไม่ค่อยจะเชื่อฟังเท่าไรนักตามประสาเด็ก แม่และนางสาวเจจึงมักจะมีปากเสียงกันอยู่เป็นประจำเกี่ยวกับเรื่องการเงินนี้เที่ยว

ด้านพ่อเลี้ยงของนางสาวเจ ในขณะที่แต่งงานกับแม่ของนางสาวเจนั้น อายุเพียง 22 ปี เท่านั้น ครอบครัวของพ่อเลี้ยงประกอบธุรกิจส่วนตัวเกี่ยวกับเครื่องเสียง และอุปกรณ์แต่งรถยนต์ วิถีชีวิตพ่อเลี้ยงของนางสาวเจแต่ก่อนเป็นไปด้วยความสุขสบาย เนื่องจากเป็นลูกชายเพียงคนเดียวของครอบครัว พ่อเลี้ยงของนางสาวเจมักจะถูกตามใจอยู่เสมอๆ พอหลังจากที่แต่งงานกับแม่ของนางสาวเจ ความเป็นอยู่ของพ่อเลี้ยงก็เปลี่ยนไป เนื่องจากแม่ของพ่อเลี้ยง(ย่า) ไม่ชอบแม่ของนางสาวเจเป็นอย่างมาก โดยย่ามักจะคิดว่าลูกชายของตนเป็นผู้ที่มีอันจะกิน มีทางเลือกดีๆ ในชีวิตอีกมาก แต่กลับเลือกภรรยาที่เป็นแม่มาอยู่ติด เข้ามาเป็นสะใภ้ของตระกูล ทำให้ครอบครัวที่หน้ามีตาในสังคมเกิดความอับอาย ทำให้ความรู้สึกที่มีต่อแม่ของนางสาวเจเป็นไปด้วยความเกลียดชัง และไม่ยอมรับในตัวแม่ของนางสาวเจ

ภายหลังต่อมา ยารู้สึกไม่พอใจที่พ่อเลี้ยงของนางสาวเจไม่ค่อยเชื่อฟังเหมือนเดิม จึงได้ปฏิเสธที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ในครอบครัวของนางสาวเจ ในระยะแรกพ่อเลี้ยงของนางสาวเจพยายามที่จะทำงาน เพื่อที่จะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในบ้าน แต่วิถีชีวิตก็เป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องด้วยพ่อเลี้ยงของนางสาวเจ จบการศึกษาเพียงชั้น ปวช. เท่านั้น งานที่ทำได้ส่วนมากก็เป็นงานใช้แรงงาน ซึ่งเป็นงานหนักแต่รายได้กลับสวนทางกัน ทำให้มีพอใช้บ้าง ไม่พอใช้บ้าง แต่อาศัยว่า พ่อเลี้ยงมีทรัพย์สินที่ครอบครัวเก็บสะสมไว้ให้ ทำให้พอที่จะขามาใช้จ่ายได้บ้าง ซึ่งหลังจากนั้นสองปี แม่ของนางสาวเจก็ได้ตั้งท้องลูกอีกหนึ่งคน ทำให้การดำเนินชีวิตของครอบครัวนางสาวเจยิ่งลำบากมากขึ้นไปกว่าเดิมหลายเท่า เนื่องจากแม่ของนางสาวเจไม่สามารถที่จะทำมาหากินได้ พอคลอดลูกชายออกมา ก็มีค่าใช้จ่ายต่างๆ ตามมามากมาย พ่อเลี้ยงของนางสาวเจคิดว่าการมีลูกจะทำให้ย่า ผู้เป็นแม่ยอมใจอ่อนลงและหายโกรธเรื่องที่เกิดขึ้นในอดีตได้บ้าง ซึ่งอาจจะเป็นทางรอดเดียวของครอบครัว แต่พ่อเลี้ยงของนางสาวเจคิดผิด ทันทที่ย่ารับรู้เรื่องการตั้งท้องของแม่นางสาวเจ กลับยิ่งโกรธ และไล่ทั้งพ่อเลี้ยง แม่ของนางสาวเจ นางสาวเจ และน้องออกจากบ้าน สมาชิกในครอบครัวทุกคนจึงได้กลับมาอยู่ที่บ้านของแม่นางสาวเจ ที่เป็นบ้านเก่าๆ สภาพไม่ดีขึ้น

พ่อเลี้ยงของนางสาวเจ เริ่มเกิดความท้อแท้ใจ ภาวะที่มีเริ่มหนักมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งต้องเลี้ยงภรรยา ลูกอีกสองคน และยายของนางสาวเจ นางสาวเจเล่าว่า

“ตอนที่กลับมาอยู่ที่บ้าน พ่อเปลี่ยนไปมาก แต่ก่อนแกเป็นคนใจดี พอกลับมาไม่ค่อยพูดจากับใคร แล้วก็กินเหล้าขาวประจำ”

สถานการณ์ครอบครัวของนางสาวเจ เริ่มแยลงเรื่อยๆ ทรัพย์สินที่มีก็เริ่มจะหมดไป เพราะต้องขายมาประทังชีวิต ในแต่ละเดือนๆ ด้านน้องชายของนางสาวเจก็เริ่มโตขึ้น แม่ใช้เวลาส่วนมากไปกับการเลี้ยงน้อง ทำให้ไม่มีเวลามาใส่ใจพ่อเลี้ยงและนางสาวเจ ส่วนพ่อเลี้ยงก็ต้องทำมาหากินนางสาวเจเล่าว่า ช่วงหลังๆ พ่อเริ่มกลับบ้านดึกขึ้น บางทีก็ไม่กลับบ้าน พอกลับมาถึงบ้านก็พูดจาไม่รู้เรื่อง ดูล่องลอยแปลกๆ พ่อเป็นอย่างนี้บ่อยๆ พ่อเลี้ยงและแม่ของนางสาวเจก็มีปากเสียงกันถี่มากขึ้น และเริ่มใช้ความรุนแรงเช่นกัน

“หนูรู้สึกว่พ่อเปลี่ยนไป จากที่ไม่เคยพูดเสียงดัง ก็พูด จากที่ไม่เคยพูดคำหยาบ ก็พูด มีวันหนึ่งหนูเพิ่งกลับมาจากโรงเรียน หนูเห็นพ่อใช้เข็มขัดตีแม่ จนแม่ล้มลงไปที่ยื่น หนูรู้สึกกลัวพ่อ พ่อคนเดิมหนูไม่ได้เป็นแบบนี้”

หลังจากนั้นได้ไม่นานพ่อเลี้ยงของนางสาวเจก็เลิกทำงาน และกลับไปอยู่ที่บ้านเก่า (บ้านย่า) ึ่งให้ครอบครัวของนางสาวเจต้องพบกับความยากลำบากไปกว่าเดิม นางสาวเจจำเป็นต้องลาออกจากโรงเรียน มาช่วยแม่ทำงาน เพื่อหาเงินเลี้ยงดูครอบครัว โดยที่นางสาวเจรับจ้างทำงานทั่วไปจากชาวบ้านละแวกนั้น ไม่ว่าจะเป็น งานทำความสะอาด งานซักรีดเสื้อผ้า หรือรับจ้างค้าส่งของต่างๆ นางสาวเจเป็นคนที่มีความมุ่งมั่นในการทำงานมาก ผู้จ้างจึงมักจะให้เงินพิเศษนางสาวเจอยู่เสมอ ซึ่งนางสาวเจก็เป็นส่วนหนึ่งในการแบ่งเบาภาระให้กับครอบครัวได้อย่างมาก

“หลังจากที่พ่อทิ้งพวกเราไป แม่ก็ให้หนูลาออกจากโรงเรียน มาช่วยแม่ทำงาน หนูตั้งใจทำทุกอย่างที่หนูทำได้ จริงๆ แล้วหนูดีใจที่พ่อทิ้งพวกเราไป พ่อทำให้แม่เสียใจ หนูเห็นแม่ร้องไห้แล้วหนูสงสารแม่”

ระยะเวลาผ่านไปประมาณ 2 อาทิตย์ ระหว่างที่นางสาวเจกำลังเดินทางกลับบ้าน นางสาวเจก็ได้พบกับพ่อเลี้ยงอีกครั้งแต่ก็ไม่ได้พูดจาอะไรกัน เพียงแต่พ่อเลี้ยงเดินตามนางสาวเจกลับมาที่บ้านด้วย เมื่อแม่เห็นพ่อเลี้ยงก็เกิดมีปากเสียงกันอีกครั้ง ทำยที่สุดแล้วพ่อเลี้ยงก็ได้ย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านเช่นเดิม แต่ความรู้สึกที่นางสาวเจมีต่อพ่อเลี้ยง มันไม่เหมือนอีกต่อไปแล้ว

“ตอนที่พ่อกลับมา พ่อแปลกไปมาก พ่อชอบมานั่งคุยกับหนู บางทีก็มาจับตัวหนู จับขา หนู ทั้งที่ไม่เคยเป็นแบบนี้มาก่อน จนหนูรู้สึกอึดอัด พอหนูเล่าให้แม่ฟัง แม่ก็ไม่โห่ใส่หนู หนูปรึกษาใครไม่ได้ แล้วก็ไม่รู้จะทำยังไง”

วันหนึ่งขณะที่แม่ของนางสาวเจไปทำงาน นางสาวเจเล่าว่า พ่อเลี้ยงพาผู้หญิงวัยรุ่นคนหนึ่งเข้ามาที่บ้าน จากนั้นไม่นานก็ออกไป เป็นแบบนี้บ่อยครั้ง ระยะเวลาที่แม่ของนางสาวเจไม่อยู่บ้าน นางสาวเจพยายามจะบอกแม่ในสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เมื่อนางสาวเจบอกแม่ แม่ของนางสาวเจก็จะอารมณ์เสีย และว่านางสาวเจทุกครั้ง ไม่ให้พูดถึงเรื่องนี้ จนกระทั่งวันหนึ่งนางสาวเจเห็น พ่อเลี้ยงกับผู้หญิงวัยรุ่นคนนั้น มีสัมพันธ์ทางเพศกันในห้องนอนของพ่อเลี้ยง นางสาวเจตกใจเป็นอย่างมากแต่ก็ไม่กล้าพูดอะไรออกไป เมื่อแม่ของนางสาวเจกลับมาถึงบ้าน นางสาวเจรีบเล่าทุกอย่างให้แม่นางสาวเจฟัง แม่ของนางสาวเจโกรธนางสาวเจเป็นอย่างมาก และทูปตีนนางสาวเจ

“แม่ตีหนูอยู่หลายครั้ง แต่หนูไม่ได้สู้อะไร ไม่ได้วิ่งหนีด้วย หนูคิดในใจมาตั้งแต่ตอนที่แม่ ด่าหนูแรกๆแล้ว แม่คงไม่ได้รักหนู ขนาดหนูเห็นกับตา แม่ยังไม่เชื่อหนู”

หลังจากนั้นไม่นาน แม่ของนางสาวเจก็ได้รับความจริง ว่าพ่อเลี้ยงแอบมีสัมพันธ์กับผู้หญิงมากมายหลายคนในละแวกนั้น และกำลังติดยาเสพติด ซึ่งนั่นเป็นสิ่งที่ทำให้แม่ของนางสาวเจเสียใจเป็นอย่างมาก และคิดที่จะฆ่าตัวตายอยู่หลายครั้ง นางสาวเจเล่าว่า แม่มีอาการซึมเศร้า และเหม่อลอยอยู่บ่อยครั้ง ทำให้นางสาวเจเป็นห่วงแม่ของตนเป็นอย่างมาก

“ตอนที่หนูไปทำงานพิเศษอยู่ร้านค้าแถวๆเทศบาล หนูเห็นป้ายว่าจะมีงานแสดงดนตรี หนูคิดว่ามันอาจจะทำให้แม่ดีขึ้น หนูเลยพาแม่ไปดูดนตรี จนมีพี่ๆ มาเล่าเรื่องเกี่ยวกับ โครงการให้ฟัง”

พี่ๆที่อยู่ในโครงการฯได้ชักชวนให้นางสาวเจมาเข้าร่วมโครงการฟื้นฟูเยียวยา และพัฒนาคุณภาพชีวิตกับทางเทศบาลนครขอนแก่น พร้อมทั้งช่วยแนะนำให้แม่ของนางสาวเจเข้าศึกษาที่สมาคมไทศึกษา และส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลจิตเวชขอนแก่น ซึ่งสถาบันทั้งสองก็ได้ดูแลแม่ของนางสาวเจเป็นอย่างดี ปัจจุบันแม่ของนางสาวเจอาการดีขึ้นเป็นลำดับ ทั้งร่างกายและจิตใจ ส่วน

นางสาวเจ็กได้เข้าร่วมโครงการกับทางเทศบาลอย่างเต็มตัว นางสาวเจกล่าวว่าคุณคนมีความเป็นกันเอง และให้เกียรติกัน นางสาวเจชอบบรรยากาศแบบนี้

“เจ้าหน้าที่ในโครงการคอยแนะนำหนูตลอด ทั้งเรื่องแม่ การใช้ชีวิต ช่วงที่แม่ป่วย ทุกคนก็ช่วยงานให้ทำ หาข้าวให้กิน ตอนนี้อนุปรับตัวได้แล้ว ต่อไปต้องดูแลแม่กับน้องให้ดี หนูไม่อยากกลับไปมีปัญหาแบบเดิมอีกแล้ว”

ปัจจุบันนางสาวเจได้ฝึกทักษะการประกอบอาชีพกับทางโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็กฯ จนสามารถที่จะเลี้ยงดูตนเอง แม่ และน้องชายได้แล้ว ซึ่งนอกจากทางโครงการจะอบรมทักษะการประกอบอาชีพแล้ว ทางโครงการยังประสานงานกับเครือข่ายเพื่อสนับสนุนให้นางสาวเจได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งในปัจจุบันนางสาวเจได้เริ่มศึกษาชั้นมัธยมปลาย ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปนี้ เกิดขึ้นภายในระยะเวลาเพียงไม่กี่เดือนเท่านั้น ทำให้นางสาวเจซาบซึ้งใจอย่างมาก

“ชีวิตหนูเริ่มดีขึ้น หนูทำงานร้านอาหาร เลี้ยงตัวเองได้ เลี้ยงแม่ เลี้ยงน้องได้ หนูก็ภูมิใจแล้ว หนูอยากขอบคุณโครงการฯ ขอขอบคุณพี่ๆทุกคนที่ช่วยครอบครัวหนูจากสิ่งที่ไม่ดี และทำให้หนูเหมือนได้เกิดใหม่ค่ะ”

ภาพที่ 16 การ์ตูน 6 ช่อง กรณีศึกษาที่ 10

สรุปเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบ

จากการสัมภาษณ์เยาวชนชายขอบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังต่อไปนี้

กรณีศึกษา	การตกเป็นเยาวชนชายขอบ	พฤติกรรมเบี่ยงเบน	จุดกลับใจ (Turning Point)
กรณีศึกษาที่ 1	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ พ่อแม่หย่าร้าง ถูกรุ่นพี่ในโรงเรียนรังแก ถูกไล่ออกจากโรงเรียน	ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพสารเสพติด เข้าแก๊งรถชิง ทะเลาะวิวาท	พี่ชายถูกจับข้อหาขาย เสพติด เข้าโครงการฟื้นฟู เยียวยาฯ
กรณีศึกษาที่ 2	แม่เลี้ยงเดี่ยว แม่ตามใจ/ไม่ค่อยสนใจ	ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ค้า/เสพสารเสพติด เข้าแก๊งรถชิง เที่ยวกลางคืน	ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ คดียาเสพติด และอาวุธ ปืน
กรณีศึกษาที่ 3	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ อาศัยอยู่กับยาย ความสัมพันธ์กับน้าชาย ไม่ดี ถูกไล่ออกจากโรงเรียน	ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เสพสารเสพติด ดมกาว	ทำให้ยายเสียใจ ถูกจำคุก 2 ปี
กรณีศึกษาที่ 4	พ่อแม่ไม่สนใจ	ดื่มเหล้า เที่ยวกลางคืน เสพสารเสพติด เข้าแก๊งรถชิง	กลัวเหตุการณ์ทะเลาะ วิวาท ถูกจำคุก 45 วัน

กรณีศึกษา	การตกเป็นเหยื่อชนชายขอบ	พฤติกรรมเบี่ยงเบน	จุดกลับใจ (Turning Point)
กรณีศึกษาที่ 5	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ พ่อแม่หย่าร้าง ความสัมพันธ์กับพ่อเลวร้าย มีปัญหาเกี่ยวกับครูที่โรงเรียน ถูกน้ำชายตีบ่อยครั้ง	ดื่มเหล้า เที่ยวกลางคืน เสพยาเสพติด ดมกาว ทะเลาะวิวาท	ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ คดียาเสพติด อยากให้แม่หายห่วง
กรณีศึกษาที่ 6	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ ถูกข่มขืน	ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เที่ยวกลางคืน หนีออกจากบ้าน	อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น เข้าโครงการฟื้นฟู เยียวยาฯ
กรณีศึกษาที่ 7	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ พ่อแม่เสียชีวิต น้องสาวถูกล่วงละเมิด ปัญหาสุขภาพ	ใช้ความรุนแรง ขายบริการทางเพศ	อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น เข้าโครงการฟื้นฟู เยียวยาฯ
กรณีศึกษาที่ 8	พ่อแม่เข้มงวด แฟนเป็นผู้ค้ายาเสพติด	ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เที่ยวกลางคืน ค้า/เสพยาเสพติด	ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ คดียาเสพติด เข้าสถาน พินิจ 2 เดือน
กรณีศึกษาที่ 9	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ พ่อแม่เสียชีวิต อาศัยอยู่กับน้ำชาย ตั้งครรภ์	ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ความรุนแรง เที่ยวกลางคืน ขายบริการทางเพศ ทำแท้ง	อยากมีชีวิตที่ดีขึ้น เข้าโครงการฟื้นฟู เยียวยาฯ

กรณีศึกษา	การตกเป็นเหยอวชนชายขอบ	พฤติกรรมเบี่ยงเบน	จุดกลับใจ (Turning Point)
กรณีศึกษาที่ 10	ประสบปัญหาเศรษฐกิจ พ่อแม่หย่าร้าง ถูกพ่อเลี้ยงลวนลาม		อยากให้แม่มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น

จุดเหมือนจุดต่าง

เยาวชนชายขอบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเมือง อายุเฉลี่ย 18 ปี ด้วยปัจจัยแวดล้อมที่เป็นจุดหักเหในชีวิต ทำให้เยาวชนเหล่านั้นผันชีวิตตนเองเข้าสู่ด้านมืด ซึ่งสามารถสรุปปัจจัยที่ทำให้เยาวชนกลายเป็นเด็กชายขอบได้ 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และความเป็นอยู่

จากการสัมภาษณ์เยาวชนชายขอบพบว่า ร้อยละ 90 ของเยาวชนชายขอบมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และมีความเป็นอยู่ที่ยากลำบาก ส่วนใหญ่ครอบครัวประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และทำเกษตรกรรม บางครอบครัวอยู่ในสภาพว่างงานเป็นเวลานาน ผนวกกับในปัจจุบันค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น หลายครอบครัวจึงต้องไปกู้หนี้ยืมสินมาเพื่อประทังชีวิต เวลาผ่านไปเมื่อไม่มีเงินมาใช้หนี้ จึงต้องขายทรัพย์สินที่มีอยู่เพื่อใช้หนี้ ทำให้บางครอบครัวแตกแยก กลายเป็นคนเร่ร่อนไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ซึ่งส่งผลต่อตัวเยาวชนโดยตรง นอกจากนี้ เยาวชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในสถานที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น อยู่ใกล้สถานเริงรมย์ บ่อนการพนัน ชุมชนแออัด ซึ่งโดยส่วนมากมักจะมีแบบอย่างของพฤติกรรมเบี่ยงเบนให้เห็นอยู่ทั่วไป เช่น การค้าและเสพยาเสพติด การใช้ความรุนแรง การเล่นการพนัน การลักขโมย จึงทำให้เยาวชนมีโอกาสสูงที่ถูกล่อลวง หรือชักชวนไปทำพฤติกรรมเบี่ยงเบนเหล่านั้น จากเพื่อน ครอบครัวหรือคนรู้จัก

2. ปัจจัยด้านครอบครัว

สถาบันครอบครัวเป็นอีกหนึ่งปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลกระทบต่อเด็กชายขอบมากที่สุด จากการสัมภาษณ์พบว่า ครอบครัวของเด็กชายขอบส่วนใหญ่ไม่สมบูรณ์ พ่อแม่หย่าร้างและแยกกันอยู่

เยาวชนชายชอบจึงต้องอาศัยอยู่กับพ่อเลี้ยงเดี่ยวหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ทำให้การอบรมบ่มนิสัยเยาวชนชายชอบให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นเรื่องยาก ซ้ำร้ายพ่อหรือแม่บางครอบครัวมีครอบครัวใหม่ ทำให้เยาวชนชายชอบเกิดเป็นปมในจิตใจ และมักจะมีปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวใหม่สัมพันธ์ภาพในครอบครัวไม่ดี เป็นสาเหตุให้ครอบครัวใหม่มักจะไม่ให้เยาวชนชายชอบอยู่อาศัยด้วย เยาวชนชายชอบบางคนจึงถูกปล่อยปละละเลย ให้อยู่อาศัยตามยถากรรม ซึ่งยังเป็นการตอกย้ำการไม่มีตัวตนของเยาวชน ทำให้เยาวชนมีความเครียดสูง และแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมาซึ่งผลจากการกระทำนั้น ยิ่งส่งผลเสียต่อตัวเยาวชนชายชอบ เพราะนอกจากครอบครัวจะไม่ให้ความสนใจในตัวเยาวชนชายชอบแล้ว ยังทำให้เกิดปัญหาการใช้ความรุนแรง และการถูกไล่ออกจากบ้านตามมา จากการวิเคราะห์สาเหตุของพฤติกรรมเบี่ยงเบน พบว่า สาเหตุเกิดจากความเครียด และเกิดจากการเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่ดีจากคนในครอบครัว ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวมีการตั้งวงดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน และลักขโมย ให้เยาวชนชายชอบพบเห็นอยู่เป็นประจำ เยาวชนชายชอบจึงมีทัศนคติต่อเรื่องอบายมุขและสิ่งมอมเมาเป็นเรื่องธรรมชาติที่ใครๆ ก็ทำกัน ทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม ลองทำ กระทั่งทำอย่างต่อเนื่องจนติดจนเป็นนิสัย

3. ปัจจัยด้านเพื่อน

เพื่อน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเยาวชนชายชอบเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์เยาวชนชายชอบกลุ่มเป้าหมาย พบว่า เยาวชนชายชอบส่วนใหญ่มักจะใช้เวลาร่วมอยู่กับเพื่อน มากกว่าอยู่กับครอบครัว ทำให้เยาวชนชายชอบและกลุ่มเพื่อนมีความสนิทสนมแน่นแฟ้น กล่าวพูดและรับฟังซึ่งกันและกัน ทำให้มีโอกาสที่จะแบ่งปันเรื่องราวที่ดีและไม่ดีให้แก่กัน จากการสอบถาม พบว่าร้อยละ 80 ของเยาวชนชายชอบ กระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบนเพราะเพื่อนชักชวน โดยกลุ่มเพื่อนมักจะชักชวนให้ลองทำ เมื่อผู้คนที่อยู่รอบข้างตัวเยาวชนกระทำ จึงเกิดการขัดเกลาทางสังคม เป็นแนวปฏิบัติ และวัฒนธรรมกลุ่มในที่สุด โดยพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่กลุ่มเพื่อนทำร่วมกันมากที่สุด คือ การดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ การใช้สารเสพติด การเข้าแก๊งรถซิ่ง และการทะเลาะวิวาทกับคู่อริ ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากปัจจัยด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านเพื่อน ที่เป็นจุดหักเหให้เยาวชนแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนจนถูกครอบครัว และสังคมละเลย นำไปสู่การเป็นเยาวชนชายขอบ อย่างไรก็ตามยังมีความแตกต่าง ในเรื่องเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชีวิต และพฤติกรรมเบี่ยงเบน ระหว่างเยาวชนชาย และเยาวชนหญิง ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

เยาวชนชาย จากการสัมภาษณ์ พบว่า เมื่อถูกละเลยจนกลายเป็นเยาวชนชายขอบ พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่มักจะทำ 3 อันดับแรก คือ เสพสารเสพติด ทะเลาะวิวาท และการเข้าแก๊งรถซิ่ง ตามลำดับ ซึ่งจากการเรียงเรียงและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า สาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจแสดงออกพฤติกรรมเบี่ยงเบนมากที่สุดของเยาวชนชาย คือ การเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลที่ใกล้ชิด และสังคมแวดล้อม ซึ่งพฤติกรรมเบี่ยงเบนแรก เรื่องการเสพสารเสพติด เกิดจากสาเหตุสัมพันธ์สภาพภายในครอบครัวที่ไม่ดี ครอบครัวขาดความรัก การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน จนทำให้เกิดความเครียด ประกอบกับการชักชวนจากเพื่อน รุ่นพี่ และความอยากรู้ อยากลอง ความคึกคะนอง การต้องการเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อน และทัศนคติที่มีต่อสารเสพติดว่าเป็นเรื่องธรรมชาติ ใครๆก็เสพกัน จึงทำให้เยาวชนชายขอบมักจะติดกับดักในการใช้สารเสพติดเพื่อผ่อนคลายความกดดันจากสิ่งเร้าต่างๆ ที่ตนเองได้รับซึ่งเป็นไปตามแนวคิดความต้องการของวัยรุ่น (ศรีเงินยวง, 2558) ที่ได้อธิบายว่า วัยเยาวชนเป็นวัยที่ต้องการความรัก การเอาใจใส่จากครอบครัว ซึ่งครอบครัวของเยาวชนชายขอบส่วนใหญ่มักปล่อยปละละเลย มีหน้าซำยังดูว่ากล่าวด้วยถ้อยคำที่รุนแรงเมื่อเยาวชนกระทำผิด จึงทำให้เยาวชนแสดงออกพฤติกรรมเบี่ยงเบนในการเสพสารเสพติด อีกทั้งวัยเยาวชนเป็นวัยที่ต้องการเป็นที่ยอมรับจากกลุ่มเพื่อน เมื่อเพื่อนชักชวนให้ใช้สารเสพติด จึงปฏิเสธไม่ได้ เพราะต้องการจะแสดงตนว่าเป็นพวกเดียวกันกับกลุ่มเพื่อน เยาวชนชายขอบจำนวนมากจึงหลงเดินทางผิด เนื่องจากเพื่อนชักชวน ซึ่งนอกจากเอาใจใส่จากครอบครัว และการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนแล้ว วัยเยาวชนเป็นวัยที่ต้องการประสบการณ์ใหม่ๆ โดยเฉพาะเรื่องสนุกสนานเพลิดเพลิน หากผู้ใหญ่กีดกันห้ามไม่ให้กระทำบางสิ่งโดยไม่ชี้แนะให้เข้าใจ ผลที่ตามมาคือเยาวชนหลบซ่อนทำ ทำให้การเสพสารเสพติดแพร่กระจายในกลุ่มเยาวชนชายขอบเป็นอย่างมาก โดยเยาวชนชายขอบกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 80 เคยเสพสารเสพติด และมากกว่าร้อยละ 60 เคย

ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ และลงโทษให้เข้าศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชน แต่สิ่งที่น่าเป็นห่วง คือ มีเยาวชนชายขอบจำนวน ร้อยละ 40 ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับ และถูกลงโทษมากกว่า 2 ครั้ง ขึ้นไป

นอกจากเรื่องสารเสพติดแล้ว พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงก็เป็นอีกหนึ่งพฤติกรรม เบี่ยงเบนที่เยาวชนชายมักกระทำบ่อยๆ จากการวิเคราะห์สาเหตุ พบว่า สาเหตุของการแสดง พฤติกรรมเกิดจากการความต้องการเอาชนะ และความเก็บกดจากการถูกรังแก จากการสอบถาม พบว่าในวัยเด็กของเยาวชนชายขอบส่วนใหญ่ มักถูกสมาชิกในครอบครัว เพื่อนหรือรุ่นพี่ใน โรงเรียน ช่มชู้รังแกอยู่เสมอ เมื่อเติบโตขึ้นจึงไม่ชอบเมื่อมีผู้มารังแกตนเอง หรือคนที่ตนรัก ซึ่ง เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา (Problem Behavior Theory) ของ Richard Jessor และคณะ (1991) ที่อธิบายว่าการแสดงพฤติกรรม ประกอบไปด้วย 3 ส่วนประกอบ ส่วนประกอบแรก สิ่งแวดล้อมทางสังคมและการรับรู้สิ่งแวดล้อม หมายถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรม และ นามธรรมที่อยู่รอบตัวเยาวชน เช่น ระดับการศึกษา รายได้ (สิ่งแวดล้อมทางสังคม) ครอบครัว บริบททางสังคม (การรับรู้สิ่งแวดล้อม) ซึ่งปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมนี้ มีส่วนในการกำหนด แนวทางพฤติกรรมของเยาวชน ซึ่งความรุนแรงที่เกิด เกิดจากประสบการณ์ใช้ความรุนแรงในการ แก้ปัญหาในอดีต และเกิดการเลียนแบบพฤติกรรมรุนแรงจากสมาชิกในครอบครัว หรือรุ่นพี่ที่มั่ง รังแกตัวเยาวชนอยู่เสมอ ส่วนประกอบที่สอง คือ ระบบบุคลิกภาพ หมายถึง การแสดงพฤติกรรม ความรุนแรงนั้น มีแรงกระตุ้นทำให้เกิดพฤติกรรม เช่น ถูกทำทนาย ถูกกระทำก่อน เป็นต้น ส่วนประกอบที่สาม คือ ระบบพฤติกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มีปัญหาที่แสดงออกมา นั่นก็คือการ ใช้ความรุนแรง ซึ่งนอกจากการเลียนแบบ และการถูกรังแกแล้ว จากการสัมภาษณ์เด็กชายขอบ กลุ่มตัวอย่าง เล่าว่าเมื่อทะเลาะวิวาทแล้ว พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะไม่สนใจพูดคุย ถามไถ่ ทำให้ เยาวชนคิดว่าเขาสามารถทำอะไรก็ได้ ไม่เป็นความผิด และไม่มีใครสนใจอยู่แล้ว ซึ่งเป็นการตอก ย้ำการไม่มีตัวตนของเยาวชนชายขอบ ทำให้เยาวชนรู้สึกไม่ได้รับสิ่งที่ต้องการ ซึ่งนำไปสู่การ ประชดประชันและกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบนอย่างอื่นอีก

ส่วนพฤติกรรมเบี่ยงเบนสุดท้าย คือ การเข้าแก๊งรถซิ่ง หรือที่เรียกว่าการแว้นซ์ เยาวชนชาย จำนวนมากเข้าแก๊งรถซิ่ง โดยเหตุผลที่เข้าร่วม เพราะรู้สึกสนุกสนาน ตื่นเต้นกับกิจกรรมแข่งรถ

ประกอบกับว่างงานเพราะออกจากระบบการศึกษา เพื่อนจึงชักชวนให้ไปแข่งรถ เมื่อสอบถาม เกี่ยวสังคมนั้น พบว่า เป็นสนามแข่งรถเป็นแหล่งมั่วสุมที่มีสิ่งเร้ามากมาย มีการเสพสารเสพติด การใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท และเรื่องเพศ อยู่เป็นประจำ ทำให้เยาวชนที่ไปเข้าร่วมแข่งรถซึ่ง มักจะถูกทำร้ายร่างกาย เกิดอุบัติเหตุจากการแข่งรถ และถูกลักขโมยทรัพย์สิน มากไปกว่านั้น จาก การสอบถามเยาวชนชายพบว่า เยาวชนชายจำนวนหนึ่งเคยติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ และ เยาวชนชายอีกจำนวนหนึ่งเคยทำให้เยาวชนหญิงตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม นำไปสู่การทำแท้ง ซึ่งเป็น อันตรายต่อสุขภาพร่างกายของเยาวชนหญิง

เยาวชนหญิง จากการสัมภาษณ์พบว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้น เป็นผลจากการถูก กระทำ โดยปัญหาหลักที่เยาวชนหญิงถูกกระทำคือ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ และถูกล่วงให้ ทำสิ่งที่ไม่ดีกฎหมาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์เยาวชนหญิงกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มากกว่าร้อยละ 80 ถูก ล่วงละเมิดทางเพศ ทั้งจากบุคคลอื่น และสมาชิกในครอบครัว การล่วงละเมิดส่งผลต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเยาวชนหญิงโดยตรง เกิดเป็นตราบาปในชีวิต ทำให้เกิดความกลัว เมื่อเจอกับ เหตุการณ์ที่มีความใกล้เคียงกันจึงพยายามที่จะป้องกันตนเองโดยการใช้ความรุนแรง จากการ สอบถามเยาวชนหญิง พบว่า ในวัยเด็ก เยาวชนหญิงส่วนมากเติบโตมาในครอบครัวที่มีการเลี้ยงดู แบบปล่อยปละละเลย วนิดา ทองปลั่ง (2536) ได้อธิบายว่า การเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย คือ การอบรมเลี้ยงดูที่บุตรหลานรู้สึกว่าคุณไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ ผนวกกับครอบครัวของเยาวชน หญิงส่วนใหญ่เป็นครอบครัวแตกแยก เยาวชนหญิงต้องอาศัยอยู่กับพ่อหรือแม่เลี้ยงเดี่ยว ในบาง ครอบครัวพ่อหรือแม่ได้แต่งงานใหม่ เยาวชนหญิงส่วนมากรู้สึกว่าคุณเป็นส่วนเกินของครอบครัว และยังเป็นการตอกย้ำการไม่มีตัวตนของเยาวชนหญิงเพิ่มขึ้นไปอีก

จากการวิเคราะห์สาเหตุของการถูกล่วงละเมิดทางเพศนั้น สาเหตุเกิดจากสถานที่อยู่ อาศัยของเยาวชนหญิงส่วนใหญ่ เป็นชุมชนที่มีจุดอับ มืด และไม่มีผู้คนสัญจรไปมา ประกอบกับ อาชีพของเยาวชนหญิงบางคนเกี่ยวกับสิ่งของมีค่าทำให้มักเกิดการลวนลามอยู่บ่อยครั้ง ซึ่ง นอกจากการล่วงละเมิดทางเพศแล้ว การถูกล่วงก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้เยาวชนหญิงแสดง พฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมา จากการสัมภาษณ์ พบว่า เยาวชนหญิงกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ถูกคน ใกล้เคียง คนรัก เพื่อน และสมาชิกในครอบครัว ล่วงให้กระทำผิดในเรื่องยาเสพติด และ

คำประเวณี เมื่อถูกล่อลวงในครั้งแรกเยาวชนหญิงส่วนใหญ่คิดว่า เมื่อเสียไปแล้ว ไม่สามารถนำกลับมาได้อีก ประกอบกับการกระทำนั้น สามารถที่จะหารายได้ได้มากกว่าทำงานสุจริต จึงทำให้เยาวชนหญิงที่ถูกล่อลวง กลับมาประกอบอาชีพนั้นๆ อย่างจริงจัง เกิดเป็นปัญหาทางสังคมตามมา เช่น การตั้งครรภ์โดยไม่พร้อม การติดโรคติดต่อจากเพศสัมพันธ์ และการถูกดำเนินคดียาเสพติดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

บทสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น

เจ้าหน้าที่ 1 ตำแหน่ง ผู้ช่วยเจ้าหน้าที่พัสดุ โรงเรียนเทศบาลสวนสนุก เทศบาลนครขอนแก่น

จากการสอบถามเกี่ยวกับการเข้าโครงการฯ เจ้าหน้าที่เล่าว่า บังเอิญมีพี่ชายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่เทศบาลนครขอนแก่น พี่ชายจึงได้ชักชวนให้เข้ามาช่วยงานในตำแหน่งครูอาสาสอนเด็กเร่ร่อน ขณะนั้นทางโครงการฯได้ไปขับเคลื่อนงานสภาเด็กและเยาวชนที่อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น เจ้าหน้าที่ได้พบปะกับเพื่อนเก่าสมัยมัธยม พอได้พูดคุยกันก็ทราบว่าเพื่อนของเจ้าหน้าที่คนนั้น ไม่ได้เรียนหนังสือ จึงชักชวนให้มาเข้าร่วมกิจกรรม พอเริ่มเข้าร่วมโครงการกับเพื่อนอย่างต่อเนื่อง ตัวเจ้าหน้าที่เองก็รู้สึกว่าการทำกิจกรรม และรู้สึกสนุก พี่ชายจึงได้ชักชวนให้มาทำงานที่โครงการฟื้นฟูเยาวชนและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบอย่างจริงจัง โดยดูแลเรื่องการศึกษาทางเลือก และกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเยาวชน ขอนแก่น

เจ้าหน้าที่ กล่าวว่า การทำงานกับกลุ่มเด็กชายขอบ มีความแตกต่างจากการทำงานกับเด็กในชุมชนปกติ แต่เจ้าหน้าที่มีความเข้าใจกลุ่มเด็กชายขอบ เพราะตนเองเคยมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องพวกนี้มาก่อน เจ้าหน้าที่เล่าว่า เมื่อก่อนเจ้าหน้าที่เคยเป็นเด็กเกเร พารุ่นน้องทะเลาะวิวาทอยู่บ่อยครั้ง และเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี แต่ในปัจจุบันปรับปรุงพัฒนาตนเองแล้ว รุ่นน้องก็เห็นเป็นแบบอย่าง และปฏิบัติตาม

“แต่ก่อนเราเป็นรุ่นพี่ เราก็พาเขาทำไม่ได้ รุ่นน้องก็ทำไม่ได้ตามเรา ทะเลาะวิวาทกันบ่อยๆ พอเราเปลี่ยนมาทำสิ่งที่ดี เขาก็ทำตามเรา พอคิดย้อนไป เราไม่ได้หนักเหมือนเด็กชายขอบ เพราะเรายังมีพ่อแม่ แต่เด็กชายขอบพวกเขาไม่มีอะไรเลย ไม่มีที่อยู่ ก็เลยเกิดความสงสาร อยากให้ชีวิตเขาดีขึ้น”

การทำงานกับเด็กชายขอบ ถ้าหากไม่เข้าใจกลุ่มเด็กพวกนี้ จะคิดว่าทำยาก กว่าเข้าใจเด็กกลุ่มนี้ กว่าจะเข้าถึงตัวได้ ต้องใช้เวลาเป็นปี เพราะเด็กกลุ่มนี้มักจะมีปัญหาเรื่องสติปัญญา การขึ้นโรงเรียนศาล เขาจึงรู้สึกต่อต้านกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เพราะคิดว่าเจ้าหน้าที่รัฐแค่จะเอาผลงาน พอโครงการจบ ทุกอย่างก็จบ แล้วทิ้งเขาไว้เหมือนเดิม

ปัญหาของเยาวชนชายขอบโดยส่วนมากเป็นปัญหาครอบครัว และเกี่ยวเนื่องไปถึงเรื่องอื่นๆ เนื่องจากเขาไม่ได้รับความรักจากครอบครัว ครูอาจารย์ อยู่บ้านไม่มีพ่อแม่ อยู่กับยาย พอไปโรงเรียนพฤติกรรมก็ก้าวร้าว ครูไม่ชอบเพราะเห็นว่าเป็นเด็กไม่ดี พอออกจากโรงเรียน อยู่ในโรงเรียนไม่ได้ มาอยู่ในชุมชน ชุมชนก็ตราหน้าว่าเป็นเด็กไม่ดี พอทุกคนตราหน้าว่าเขาไม่ดี เขาก็จะเริ่มทำสิ่งที่ทุกคนคิดว่าเขาเป็น ประชด โดยที่เริ่มทำจากสิ่งเล็กๆ เช่น เสพสารเสพติด เริ่มคະນອງ การเข้าแก๊งรถซึ่ง เป็นต้น

“ในตอนแรกที่เด็กทำผิด พ่อแม่ผู้ปกครองมักจะด่า พอเด็กโดนด่า ก็จะเก็บกดในใจ เริ่มจะคุยกันไม่ได้ละ พ่อแม่ก็จะด่าอย่างเดียว ลูกก็จะเริ่มถอยห่าง คนที่ปรึกษาได้ ก็จะเป็นเพื่อน แล้วก็หัวหน้าแก๊ง เพราะหัวหน้าแก๊งเขาจะเข้าใจ และก็รับฟังเสียงเด็ก”

จากการวิเคราะห์ปัญหาของเด็กชายขอบ พบว่าโดยส่วนมากเกิดจากความกดดัน เก็บกดที่ไม่มีใครรับฟัง ประกอบกับปัญหาครอบครัว และการช่วยเหลือของสิ่งเร้าต่างๆ ที่อยู่รอบตัว ทางโครงการฯ จึงได้จัดกิจกรรมที่ชื่อว่า “ห้องเรียนพ่อแม่” ขึ้น โดยเป็นกิจกรรมที่ดึงเอาผู้นำชุมชน ครูผู้ปกครอง ญาติพี่น้อง มาทำกิจกรรมร่วมกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็กได้เปิดใจรับฟัง และให้โอกาสเด็กได้บอกเล่าสิ่งที่ค้างค้ำอยู่ในใจ ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนชายขอบกล้าที่จะพูดคุยปรึกษาเวลาที่มีปัญหา ซึ่งเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เยาวชนได้รับทางออกที่ถูกต้องในการแก้ไขปัญหา ซึ่งถือเป็นการยับยั้งปัญหาในอนาคตที่ยั่งยืน

การดำเนินโครงการฯ จึงเริ่มจากการเริ่มรับฟังเยาวชนชายขอบก่อน เมื่อเยาวชนทำผิด เจ้าหน้าที่จะสอบถาม สาเหตุที่ไปทำเพราะอะไร ทำไมถึงไปทำ โดยทางเจ้าหน้าที่จะรับฟังอย่างเดียว แล้วค่อยสอดแทรกแนะนำไปในตัว แต่ส่วนมากโครงการฯจะใช้กิจกรรมเป็นตัวหลัก ในการพูดคุยว่า ใครเป็นยังงี้ช่วงนี้ ไม่สบายตรงไหน ใครอยากจะทำอะไร อยากจะระบายความรู้สึกให้เพื่อนฟัง แต่ถ้าไม่กล้าพูด ทางโครงการฯก็มีกล่องให้เขาเขียนลงไป ซึ่งโครงการฯ มีหลายช่องทางที่จะรับรู้ความรู้สึกของเยาวชน

“มีน้องคนหนึ่งเล่าให้ฟังแม่กระทั่งว่า อยู่กับพ่อเลี้ยง แล้วโดนพ่อเลี้ยงทำร้าย ตอนแรกน้องไม่เล่าให้ฟัง แต่ซิมเศร่า มาทำกิจกรรมกับเพื่อน ก็ไม่พูดคุยกับเพื่อน เราก็สังเกตเห็นพฤติกรรม แล้วก็อาศัยเครือข่ายมาช่วยดู อย่างของโรงพยาบาลจิตเวช นักพัฒนาสังคม เขาจะรู้ว่า พฤติกรรมแบบนี้คืออะไร เราก็ไปลงพื้นที่ดูครอบครัว ไปเยี่ยมบ้าน จึงได้เห็น”

เมื่อถามถึงการทำงานในโครงการฯ เจ้าหน้าที่เล่าว่า เมื่อเด็กชายขอบเริ่มปรับพฤติกรรมได้แล้ว เขาก็จะเหมือนกับเด็กปกติทั่วไป แต่ปัญหาที่หนักที่สุดคือเรื่องสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขา เด็กกลุ่มนี้ส่วนมากมีปัญหาเรื่องการสื่อสาร การพูดคุย บางคนติดกาวมาเป็น 10 ปี พูดคุยไม่รู้เรื่อง ต้องอาศัยเครือข่ายที่มีความเชี่ยวชาญเข้ามาช่วย พอบำบัดอย่างต่อเนื่องก็ดีขึ้น พอเริ่มพูดจากรู้เรื่อง ก็มี กศน. เข้ามาช่วยดูแลด้านการศึกษา ในช่วงแรก เด็กชายขอบมาเรียนบ้างไม่มาบ้าง แต่พอเห็นเพื่อนเริ่มเรียนจบ มีวุฒิ มีอาชีพ ก็เริ่มเข้ามาเรียนอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนสามารถที่จะพัฒนาได้ เพียงแค่ต้องอาศัยช่วงเวลาที่เหมาะสม และมีกิจกรรม หรืออะไรบางอย่างไปกระตุ้นเขา ให้เกิดการสำนึกในตัวเอง และที่สำคัญผู้ใหญ่ในสังคมต้องให้โอกาส เพราะเด็กกลุ่มนี้เวลาอยู่ในสังคมเขาจะถูกตราหน้าว่าเป็นเด็กไม่ดี เด็กเหลือขอ เป็นโจรบ้าง เขาจึงต้องหาพื้นที่ตัวเองให้สังคมได้รับรู้ ว่าเขายังมีตัวตนอยู่ โดยสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวเขา หมายถึงครอบครัว บางคนครอบครัวแตกแยก อยู่กับยาย หรืออยู่กับพ่อเลี้ยง แม่เลี้ยง ครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ บางคนอยู่เพียงลำพังก็มี เยาวชนชายขอบมักมี พ่อแม่เป็นนักค้า นักเสพ แล้วก็จะปล่อยปละละเลยลูก ไม่ดูแล ดูแลตามยถากรรม นอกจากนี้ในชุมชนก็มีกลุ่มแก๊งอยู่ในชุมชน พอเด็ก เริ่มเห็นพฤติกรรมก็เลียนแบบสิ่งที่ไม่ดี เลียนแบบจากรุ่นพี่ ทำให้เยาวชนกลุ่มนี้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนขึ้น

เจ้าหน้าที่ ให้ความเห็นต่อไปว่า การทำผิดของเด็ก ส่วนหนึ่งมาจาก ผู้ใหญ่ที่ปล่อยปละ ละเลยเรื่องพวกนี้ เช่น เด็กที่เรียนมัธยมแล้วออกจากระบบ อาจเป็นเพราะว่า เขาเรียนไม่เก่ง ครู เลยไม่ให้ความสนใจ มันทำให้เขาไม่อยากจะเรียน มาอยู่หลังห้อง แล้วก็ไปอยู่นอกห้อง อยู่นอก โรงเรียน สุดท้ายก็เข้าไปอยู่ในมุมมืด ซึ่งถ้าจัดการตั้งแต่แรก ก็น่าจะตัดปัญหาตรงนี้ได้ การ แก้ปัญหาของโครงการฯ เป็นสิ่งที่ดี เพราะสมมติว่า เด็กและเยาวชนมีปัญหา 100 คน แก้ปัญหาให้ เขาได้ 2 คน ก็เท่ากับลดโจรลงได้ 2 คน และเพิ่มคนดีขึ้นมาอีก 2 คน ซึ่งเป็นสิ่งที่คุ้มค่า

เมื่อถามถึงทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติดของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ได้ให้ความเห็นว่า ยาเสพติด คือสิ่งที่เด็กอยากไปรู้อยากไปลอง ทุกอย่างมันเป็นยาเสพติดได้หมด เช่น สิ่งที่เราทำอยู่ ที่บอกว่า เด็กติดกิจกรรม มันก็เป็นสิ่งเสพติดเหมือนกัน แต่เป็นสิ่งที่เสพติดในทางที่ดี แตกต่างจากพวก อบายมุขที่เป็นสิ่งไม่ดี การบำบัดฟื้นฟู เราจึงควรทำให้เขาเห็นคุณค่าตัวเอง ให้เขาเห็นว่าอบายมุข เป็นสิ่งไม่ดี และไม่ควรเข้าไปยุ่งเกี่ยว ซึ่งการฟื้นฟูเยียวยาเยาวชนที่ประสบความสำเร็จ มันขึ้นอยู่กับ จังหวะและความถี่ บางคนอยู่ในโครงการฯ 4-5 ปี แก้ปัญหาไม่ได้ก็มี บางคนมาอยู่ในโครงการ พฤติกรรมก็ดี พอกลับไปอยู่กับชุมชนก็กลับเสฟ บางคนติดคุก 4-5 ครั้งแล้วพ้นโทษ เราก็รับเข้า โครงการ เพราะอย่างน้อย ก็มีความต้องการอยากจะเลิก อยากจะเปลี่ยนแปลงตัวเอง ทางโครงการฯ ให้โอกาสเสมอ จากการแบ่งปันประสบการณ์ของเรื่องแรงจูงใจในการกระทำผิด เจ้าหน้าที่ได้ให้ ความเห็นว่า การกระทำผิดส่วนใหญ่มาจากการติดเพื่อน คบเพื่อนไม่ดี เพื่อนก็พาไปทำสิ่งไม่ดี แต่ ถ้าเราดึงเขาออกมาจากตรงนั้น มาทำสิ่งที่ดี เขาก็จะทำสิ่งที่ดี เจ้าหน้าที่เล่าว่า ในช่วงที่ทำกิจกรรม ต่อเนื่อง เยาวชนชายขอบจะลืมสิ่งที่ไม่ดีไปและตั้งใจกับสิ่งที่โครงการให้ทำ แต่พอหยุดกิจกรรมสัก 2-3 เดือน เยาวชนก็เริ่มกลับไปยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ดีอีก ปัจจัยที่สำคัญ คือ ความต่อเนื่อง

เจ้าหน้าที่ กล่าววว่า การแก้ปัญหาเราควรเริ่มจากสิ่งเล็กๆ เริ่มทำกับกลุ่มเล็กๆ แล้วค่อยๆ ขยายผล เครือข่ายและต้นทุนทุกอย่างที่อยู่ในพื้นที่ ก็ดึงให้เข้ามาช่วยไม่ว่าจะเป็น การศึกษา แม้แต่ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง โรงพยาบาล หน่วยงาน ห้าง ศาสนา ก็ดึงมาขับเคลื่อน โดยทาง โครงการ ใช้ทฤษฎีที่เรียกว่า “ผลไม้ในงาน” เปรียบเหมือน เด็กอยู่ตรงกลางในงาน จะมีทั้ง พ่อแม่ ผู้ปกครอง พระ ผู้นำชุมชน ตำรวจ มูลนิธิ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข การศึกษา หน่วยงานที่ดูแลด้าน เด็กและเยาวชน ทุกคนโครงการฯดึงมาช่วย แต่ช่วยคนละด้าน เอาเฉพาะสิ่งที่เครือข่ายแต่ละ

เครือข่ายถนัด แม้แต่ศูนย์ฝึกอบรม เรือนจำ ก็ดึงมาเป็นเครือข่าย พาเยาวชนเข้าไปดูว่าเรือนจำ ศูนย์ฝึกอบรมมันไม่น่าอยู่ ก่อนที่เขาจะทำผิดเขาก็จะได้ และนี่ถึงสิ่งที่เขาจะได้รับเมื่อกระทำผิด นอกจากนี้ ทางโครงการยังมีพื้นที่สร้างสรรค์ต่างๆ ให้เครือข่ายเข้ามาดูแลช่วยแก้ปัญหาให้กับเด็กได้ เช่น โรงพยาบาลสัญลักษณ์ให้ความรู้เกี่ยวกับสารเสพติด มหาวิทยาลัยขอนแก่นแก่นช่วยจัดทำหลักสูตร และถอดบทเรียน

โดยเจ้าหน้าที่ ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องจุดแข็งของโครงการ ประการแรก เจ้าหน้าที่ทำงาน มีใจรักในการทำงานกับเด็กและเยาวชน ทำให้ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการดูแลเยาวชน และแก้ไข้ปัญหา ประการที่สอง เครือข่ายมีความสำคัญ โดยที่เครือข่ายแต่ละเครือข่ายทำงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนอยู่แล้ว แต่โครงการฯเข้าไปไปรวบรวมและสนับสนุนกัน ทำให้ทำงานง่ายขึ้น ประการที่สาม การทำงานเราใช้การพูดคุยแบบพี่น้อง แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งในการดำเนินงานเรามีไลน์กลุ่ม เครือข่ายต่างๆก็เข้ามาช่วยเหลือเมื่อเยาวชนเกิดปัญหา ด้วยจุดแข็งเหล่านี้เลยทำให้เกิดการทำงานแบบธรรมชาติ เนื่องจากทุกคนรักในการทำงานกับเด็กอยู่แล้ว ไม่ได้ถูกบังคับสั่งการ แล้วก็เด็กที่เข้ามาอยู่ ก็เริ่มจะเห็นพัฒนาการที่ดีขึ้น เริ่มมีอาชีพ

“เวลาไปลงพื้นที่แล้วเห็นเด็กมีอาชีพ มีเงินเดือน มันภาคภูมิใจ บางคนก็อยู่ตามร้านอาหาร บางคนก็ประกอบอาชีพของตนเอง บางคนก็ได้บรรจุเป็นข้าราชการ ด้วยวุฒิ กคน. นี้แหละ มันเห็นดอกไม้ที่เราทำมา มันสวยงาม เราเห็นเด็กจากใจคนหนึ่ง มีอาชีพเลี้ยงดูตัวเองได้ เราเป็นเจ้าหน้าที่ทำงาน เราก็คือใจ”

ในอนาคต ทางโครงการฯอยากจะทำต่อยอดเรื่องเยาวชนอาสาสมัครเฝ้าระวังเมือง ในตอนนี้ทางโครงการฯได้รวบรวมกลุ่มเด็กทั้งหมด ในจังหวัดขอนแก่น กลุ่มเด็กชายขอบ กลุ่มสภาเด็ก กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กลุ่ม To be number 1 ศูนย์เพื่อนใจวัยรุ่น และกลุ่มเยาวชนต่างๆ เพราะในจังหวัดขอนแก่น จะมีเด็กกลุ่มเหล่านี้เป็นจำนวนมาก แต่ไม่เคยรวมกลุ่ม ทางโครงการฯเลยปรึกษาหารือว่าจะดึงเครือข่ายเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบในแต่ละกลุ่มมาทำกิจกรรมรวมกัน ตัวอย่างกลุ่มเด็กชายขอบ สิ่งที่ได้เริ่มมา เมื่องานใหม่ฯ ปีที่แล้ว ได้เกิดกรณีรถมอเตอร์ไซด์หาย ทาง

ผู้เสียหายได้แจ้งในกลุ่มว่ารถหาย และให้ข้อมูลต่างๆ สิ่งที่ได้คือ เด็กชายขอบในกลุ่มช่วยกันตามหาและสามารถนำรถมาคืนผู้เสียหายได้สำเร็จ อย่างตรงนี้ถือว่าการเฝ้าระวังเมืองอย่างหนึ่ง

จากเด็กที่ไม่ดีมาช่วยเหลือสังคม โดยที่ทางโครงการฯตั้งชื่อว่า “เยาวชนอาสาสมัครเฝ้าระวังเมือง” ส่วนเด็กที่อยู่ในระบบปกติก็มุ่งไปที่ปัญหาเด็กติดเกม ที่อยู่ในร้านเกม คอยสอดส่องเป็นหูเป็นตา เด็กหาย พ่อแม่ตามหา ก็จะมีการแจ้งในกลุ่ม พ่อแม่ให้รายละเอียด ทางกลุ่มก็จะให้เครือข่ายของเราช่วยตามหา ซึ่งมันเป็นการพลิกฟื้น ให้เยาวชนได้ร่วมกันทำสิ่งดีๆ ซึ่งเป็นนอกจากจะเป็นการแก้ปัญหาในตัวเยาวชนแล้ว ยังถือว่าเยาวชนเหล่านั้นได้ทำเพื่อสังคมด้วยเช่นกัน

เจ้าหน้าที่ 2 ตำแหน่งผู้ช่วยสันทนการ สังกัดสำนักศึกษา เทศบาลนครขอนแก่น

เจ้าหน้าที่ผู้ช่วยสันทนการ เล่าว่า ก่อนหน้าที่จะได้เข้ามาทำโครงการเด็กชายขอบ ตนเคยอยู่สังกัด ศูนย์การศึกษาอนุเคราะห์และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอเมืองขอนแก่น และทำหน้าที่สอนเด็กชายขอบทุกๆ วันอังคาร จนกระทั่งทางเทศบาลสังเกตเห็นว่าเป็นเจ้าหน้าที่ที่มีความตั้งใจ สามารถเข้ากับเด็กได้ดี และรู้จักเครือข่ายของโครงการฯ จึงได้ชักชวนให้ย้ายมาสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น โดยการดำเนินงานของโครงการฯ เทศบาลนครขอนแก่นเป็นหัวเรือใหญ่ และมีเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน มากกว่า 25 เครือข่ายทำงานร่วมกัน จากการสอบถามเกี่ยวกับโครงการ เจ้าหน้าที่ท่านนี้กล่าวว่า รู้สึกชอบโครงการนี้เป็นการส่วนตัวอยู่แล้ว เนื่องจากเป็นโครงการที่เปลี่ยนแปลงเด็กและเยาวชน จากเด็กที่ไม่ดีคนหนึ่ง ที่ถูกเหวี่ยงออกจากสังคม ให้เปลี่ยนแปลงตนเองและกลับมาเป็นคนดีในสังคมได้

“โครงการนี้เป็นโครงการที่ดีมาก ก่อนที่จะเข้ามาทำ รู้สึกชอบโครงการนี้อยู่แล้ว เพราะมันเป็นโครงการที่ทำให้เด็กคนหนึ่งที่ไม่ดี ต้องบอกว่าจากที่ไม่ดี แล้วมันทำให้คนคนนั้นพัฒนา มาเป็นคนที่มีคุณภาพในสังคมได้ มันเป็นเรื่องอะไรที่ดีมาก”

เมื่อสอบถามถึงเด็กชายขอบภายในโครงการฯ เจ้าหน้าที่ เล่าว่า เด็กๆกลุ่มนี้เป็นเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาปกติ จะมีนิสัยค่อนข้างก้าวร้าว พูดไม่เพราะ และไม่ค่อยใส่ใจใคร แต่ภายหลังจากทำความรู้จัก ผ่านการเรียนการสอน และการทำกิจกรรมต่างๆ ก็สนิทสนมกันมากขึ้น จากที่ไม่เชื่อฟัง ก็เริ่มรับฟังและปฏิบัติตาม

เด็กชายขอบ: หนูไม่เคยยกมือไหว้ใครเลยนะครู พ่อแม่หนูยังไม่ไหว้เลย แล้วครูเป็นใคร”

เจ้าหน้าที่: ครูก็เป็นครูไง ครูก็สอนเธอ ให้เธอเป็นคนดี

เด็กชายขอบ: ขนาดหนูยังไม่อยากเป็นคนดีเลย ครูจะมาสอนหนูทำไม

เจ้าหน้าที่ที่มีความเชื่อว่าเด็กชายขอบ พุดไปตามที่เขาคิด แต่การกระทำหลายอย่าง สามารถพิสูจน์ได้ว่าเด็กชายขอบกลุ่มนี้ ได้รับการพัฒนา ซึ่งนั่นเป็นสิ่งที่เจ้าหน้าที่รู้สึกภูมิใจเป็นอย่างมาก เมื่อสอบถามถึงช่วงเริ่มต้นของโครงการฯ เจ้าหน้าที่เล่าว่า ในช่วงแรกจะให้น้องๆ เด็กชายขอบได้ทำกิจกรรมความคาดหวัง ซึ่งเป็นการสอบถามถึงความคาดหวังในการมาเข้าร่วมโครงการฯ โดยการจัด Workshop จะมีการให้เขียนตอบคำถาม ตัวอย่างคำถาม เช่น น้องๆอยากได้อะไรจากการเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ คิดว่าจุดที่ดีและข้อควรปรับปรุงของตนเองคืออะไร เป็นต้น ซึ่งโดยส่วนมาก เด็กชายขอบมักจะชอบกิจกรรมที่เน้นความสนุกสนานบันเทิง เช่น การแข่งกีฬา การเชื่อมความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ซึ่งทางทีมเจ้าหน้าที่ก็จะนำเอาความต้องการเหล่านั้น มาเพื่อจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับกลุ่มต่างๆ เมื่อสอบถามถึงปัญหาที่เด็กชายขอบพบเจอมา เจ้าหน้าที่เล่าว่า ปัญหาส่วนใหญ่มักมาจากการหลุดออกจากระบบการศึกษา ซึ่งนำไปสู่ปัญหา ยาเสพติด ท้องไม่พร้อม และอื่นๆ

“เด็กติดยาเสพติดเยอะมาก ตอนมาเรียน ก็จะเหม่อๆ ตาลอย เรียนไม่รู้เรื่อง พอเราสังเกตเห็นพฤติกรรม เราก็แจ้งครูช่วย ให้ครูช่วยมาประเมิน ว่าอยู่ในระดับไหน เราจะบำบัดวิธีไหนได้บ้าง แต่ถ้ามันหนักจริงๆ ก็ส่งเขาไปที่ครูช่วย เช่น โรงพยาบาลธัญลักษณ์”

จากการสอบถามทัศนคติเกี่ยวกับยาเสพติด เจ้าหน้าที่ เห็นว่า ยาเสพติดเป็นสิ่งชั่วร้าย ถ้าหากสามารถทำให้หมดไปจากโลกนี้ หรืออย่างน้อยให้หมดไปจากประเทศไทยได้ก็คงดี เพราะมันเป็นต้นกำเนิดของปัญหาหลายๆอย่าง เช่น การทะเลาะเบาะแว้ง ความรุนแรง ครอบครัวแตกแยก ซึ่งปัญหาพื้นฐานเหล่านี้ ทำให้เด็กๆ หนีออกจากบ้าน และนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่างๆ สำหรับการรับเด็กชายขอบเข้ามาในโครงการฯ ทางโครงการฯรับเป็นรุ่นๆ พอเด็กชายขอบถูกประเมินว่าสามารถใช้ชีวิตในสังคมตามปกติได้แล้ว ก็จะทำให้ออกจากบ้านศูนย์ และให้น้องๆที่เป็นรุ่นใหม่เข้ามา และดำเนินการฝึกอาชีพตามโอกาส เช่น รุ่นปัจจุบันจะเป็นการฝึกรับเหมา

ก่อสร้างตรงจตุจักร ส่วนรุ่นที่แล้วเป็นฝึกปั้นพระ เมื่อสอบถามถึง แรงจูงใจในการกระทำผิดของเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ได้แสดงทัศนะว่าส่วนใหญ่ที่เยาวชนชายชอบกระทำผิด เพราะเลือกไม่ได้ ขาดโอกาสในการเรียนหนังสือ ไปสมัครงานที่ไหนก็ไม่มีใครรับ พอไม่มีงานทำก็ไม่มีเงิน พอไม่มีเงินจะทำยังไงให้มีเงิน บางคนก็ตัดสินใจไปค้ายาเสพติด บางคนก็ลักขโมย บางคนก็ไปขอตาน ทำให้เด็กกลุ่มนี้ เลือกที่จะทำผิดเพื่อให้ชีวิตตัวเองรอด

การช่วยเหลือเยาวชนชายขอบในโครงการฯ เจ้าหน้าที่ได้ให้ความเห็นว่า เครือข่ายมีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากทางเทศบาลนครขอนแก่นลุกขึ้นมาจัดการกับปัญหานี้เพียงหน่วยงานเดียวก็อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ เพราะเด็กคนหนึ่งมักจะมีปัญหามากกว่า 1 อย่าง เครือข่ายจะช่วยเหลือเด็ก ๆ ตามความชำนาญ ดำเนินงานไปด้วยกัน อยู่กับแบบพี่น้อง จนเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมเหมือนคนปกติได้

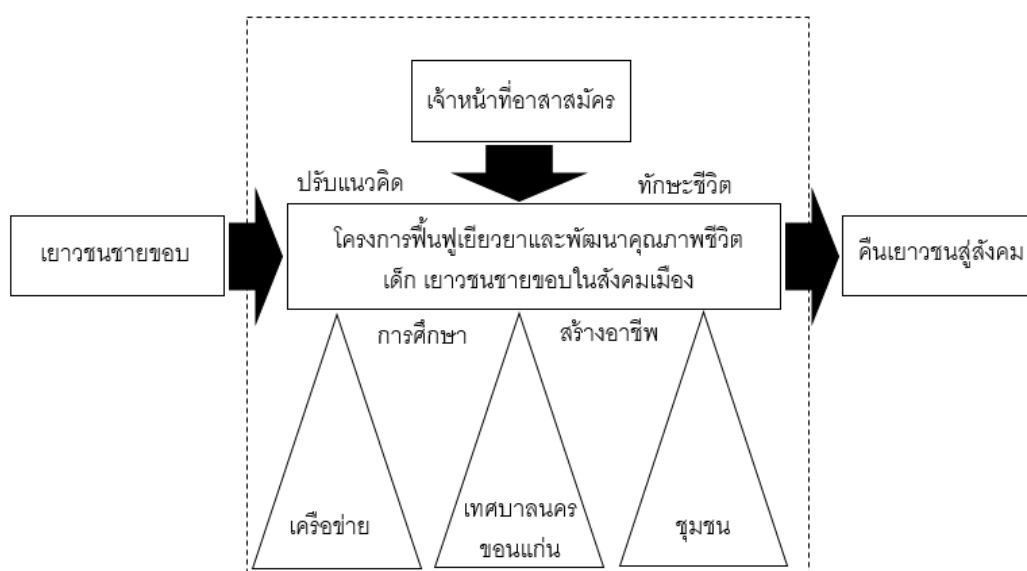
“มีเด็กคนหนึ่งหนีออกจากบ้านมาเข้าโครงการ ชอบการทำอาหาร พอจบโครงการฯ เขาอยากเปิดร้านขายขนมจีน เราก็ไปคุยกับพ่อแม่เขาให้ พ่อไม่รู้จะขายที่ไหนก็ได้เครือข่ายของเรานี้แหละให้ไปขายที่ศูนย์อาหารโรงพยาบาลจิตเวช”

อนาคตของโครงการฯ เจ้าหน้าที่มีความเห็นว่า การดำเนินงานไม่น่าจะเปลี่ยนไปมาก เพราะในปัจจุบัน ทางโครงการฯค่อนข้างที่จะประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง แต่สิ่งที่จะต้องพัฒนาให้ดีขึ้น คือการสร้างเครือข่ายให้ใหญ่ขึ้น เช่น การตั้งสภาเด็ก กลุ่ม To be number 1 เป็นต้น โดยหวังว่ากลุ่มสภาเด็กจะเติบโตขึ้น และสามารถที่จะขับเคลื่อนการทำงานนี้ ให้ประสบความสำเร็จต่อไป

สรุปสาระสำคัญแนวทางการฟื้นฟูเด็กและเยาวชนโดยโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่โครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง ภายใต้การดำเนินงานของเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการฟื้นฟูเยียวยาเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 17 สรุปแนวทางการฟื้นฟูเยียวยาเด็กและเยาวชนชายขอบ โดยผู้วิจัย

ปัญหาเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสังคมมากมายหลายด้าน อีกทั้งยังเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่ไม่สามารถจะกำหนดระยะเวลาในการแก้ไขได้ ในสังคมได้มีผู้ที่เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาเหล่านั้น และได้พยายามที่จะช่วยเหลือ แก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามกำลังที่ตนเองมี การรวมกลุ่มเพื่อทำงานทางด้านเด็กและเยาวชนจึงเกิดขึ้น ในการดำเนินงานของโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เกิดจากการร่วมมือขององค์กรที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชน โดยมีเทศบาลนครขอนแก่นเป็นหัวเรือใหญ่ ซึ่งแนวทางการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนแต่ละคน มีความแตกต่างกันออกไป โดยโครงการฯ ใช้กิจกรรมเป็นสื่อกลางในการให้แนวคิด ประกอบกับการให้การศึกษารูปแบบต่างๆ ทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน โดยมุ่งเน้น 4 องค์กรประกอบ ดังนี้

1. ปรับแนวคิด

เด็กและเยาวชนชายขอบที่มีปัญหาส่วนใหญ่มักจะไม่มีความเชื่อและแนวคิดที่ผิดแปลกไปจากเยาวชนทั่วไป ส่งผลให้การแสดงออกทางพฤติกรรมมีความเบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่สังคมคาดหวัง เยาวชนบางคนไม่รู้ว่สิ่งที่ตนกระทำ เป็นสิ่งที่ถูกหรือผิด ซึ่งการเสริมสร้างสิ่งเหล่านี้ในตัวองเยาวชนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญ นอกจากนี้ทางโครงการฯยังมุ่งเน้นการปรับทัศนคติที่มีต่อสิ่งต่างๆ ให้รู้อย่างถูกต้อง เช่น การปรับทัศนคติที่มีครอบครัว ความรุนแรง ยาเสพติด เป็นต้น การคิดบวก และมองโลกในแง่ดี จะเป็นสิ่งที่ทำให้เยาวชนคลายความเครียด และพร้อมที่จะรับฟังเรียนรู้ในสิ่งอื่นๆต่อไป

2. การศึกษา

เยาวชนชายขอบในโครงการฯเป็นเด็กที่หลุดออกจากระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน เยาวชนชายขอบบางคนไม่เคยเรียนหนังสือ ทักษะด้านการคำนวณ และการใช้ภาษา จึงยังไม่สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทางโครงการฯจึงได้จัดให้มีการเรียนการสอนในวิชาพื้นฐานสำหรับเยาวชนชายขอบ โดยมีเครือข่าย ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นผู้สนับสนุน นอกจากนี้ยังมีครูอาสาสมัครในชุมชนเป็นที่ปรึกษาด้านการเรียนให้กับเยาวชนชายขอบอีกด้วย

3. สร้างอาชีพ

เยาวชนชายขอบส่วนมากประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในครอบครัว อีกทั้งยังมีอายุน้อย ขาดประสบการณ์ จึงไม่สามารถที่จะหารายได้เลี้ยงดูตนเองได้ ทางโครงการฯได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในส่วนนี้ จึงจัดให้มีการฝึกฝนอาชีพ เช่น การทำอาหาร งานช่างฝีมือต่างๆ เพื่อให้เยาวชนชายขอบสามารถที่จะมีรายได้เลี้ยงชีพและฝึกฝนพัฒนาตนเอง โดยโครงการฯมีช่องทางให้เยาวชนชายขอบได้ฝึกฝนและลองปฏิบัติงานจริงในชุมชน

4. ทักษะชีวิต

เยาวชนชายชอบส่วนมาก มักมีการแก้ปัญหาที่ผิดทาง ซึ่งนำไปสู่ปัญหาอื่นๆที่เกิดขึ้นตามมา ทางโครงการฯ จึงเห็นว่าการมีทักษะชีวิตที่ดี จะเป็นภูมิคุ้มกันให้กับเด็กและเยาวชน เพราะในการดำรงชีวิตในปัจจุบันสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ก็คือการเผชิญกับปัญหา โครงการฯจึงได้เสริมทักษะชีวิตในด้านต่างๆให้กับเยาวชน เช่น การให้ความรู้ทางด้านยาเสพติดและสมมติสถานการณ์ที่เยาวชนชายชอบมีโอกาสจะพบเจอมาเป็นกรณีศึกษา เป็นต้น

ซึ่งนอกจากแนวทางการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนชายชอบที่ทางโครงการฯดำเนินงานแล้ว ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้โครงการฯประสบความสำเร็จ คือ เครือข่าย ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เนื่องจากปัญหาของเยาวชนนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามแต่ละคน การได้รับการสนับสนุนจากเครือข่ายทำให้การแก้ไขปัญหาลูกและเยาวชนนั้นสามารถทำได้ง่ายขึ้น และเป็นการทำให้เยาวชนเกิดความพร้อมในการกลับไปใช้ชีวิตในสังคมได้ต่อไป

บทที่ 5

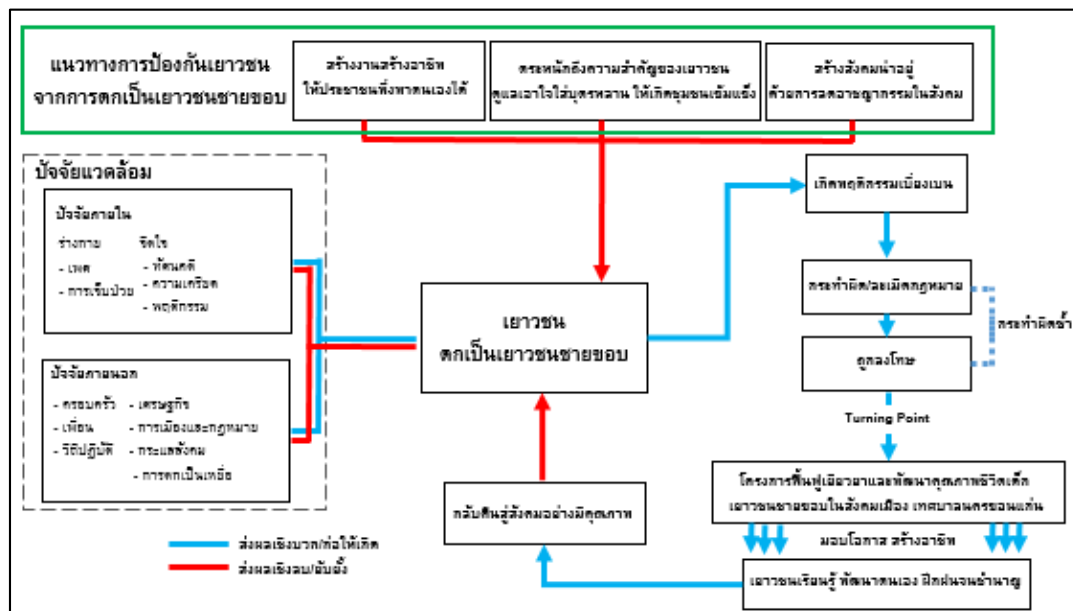
สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา เส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่นในครั้งนี้ มีที่มาจากกรณีที่ในปัจจุบันเด็กและเยาวชนจำนวนมากถูกละเลยจากครอบครัวและสังคม ทำให้เด็กและเยาวชนเหล่านั้นตกเป็นเยาวชนชายขอบขาดโอกาสในการพัฒนาตนเองอย่างถูกต้องเหมาะสม โดยส่วนมากเยาวชนชายขอบมักหลุดจากระบบการศึกษา ขาดการดูแลเอาใจใส่ ผู้ที่อยู่รอบข้างไม่สนใจ และไม่ว่าเยาวชนชายขอบจะกระทำการสิ่งใดมักจะถูกดูถูกลงด้วยถ้อยคำที่รุนแรงเสมอ จนทำให้เยาวชนเหล่านั้นเริ่มเบี่ยงเบนพฤติกรรม เพื่อเรียกร้องความสนใจ ซึ่งส่วนใหญ่พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้นมักแตกต่างจากสิ่งที่สังคมคาดหวังให้เป็น ผู้คนรอบข้างจึงยิ่งประณาม หยามเหยียด ซึ่งเป็นการตอกย้ำการไม่มีคุณค่า ไม่มีตัวตนของเยาวชนชายขอบ เยาวชนบางคนเลือกที่จะใช้ชีวิตด้านมืด ซึ่งนำไปสู่การเกิดปัญหาสังคมต่างๆ

การศึกษาเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่นในครั้งนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาเส้นทางชีวิต ประวัติภูมิหลัง ปัจจัยแวดล้อม และสิ่งเร้าตามทัศนะของตัวเยาวชนที่ทำให้เยาวชนตัดสินใจในการกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน รวมทั้งศึกษาจุดเปลี่ยน (Turning Point) ที่ทำให้กลับตัวกลับใจ เพื่อที่จะแก้ไขในสิ่งที่เคยทำผิด และพัฒนาตนเองให้ดีขึ้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา (Case Study) ซึ่งศึกษาจากเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบในสังคมเมือง เทศบาลนครขอนแก่น จำนวน 10 คน แบ่งเป็นเยาวชนชาย จำนวน 5 คน และเยาวชนหญิง จำนวน 5 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งจากการศึกษามีผลสรุป ดังนี้

ภาพที่ 18 สรุปผลการศึกษาเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น โดยผู้วิจัย

จากการศึกษา พบว่าเยาวชนชายขอบกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มักถูกครอบครัวยุติธรรมปล่อยปละละเลย ในบางครอบครัวไม่มีพ่อแม่ หรือผู้ปกครองที่จะคอยอบรมบ่มนิสัย ทำให้เยาวชนชายขอบมีทัศนคติ และการโต้ตอบเชิงพฤติกรรมต่อเหตุการณ์ที่ผิดแปลกไปจากที่ควรจะเป็น เมื่อเยาวชนชายขอบกระทำผิด จึงมักจะถูกดูถูกลงด้วยถ้อยคำที่รุนแรง ในบางครอบครัวก็ยังไม่สนใจในตัวเยาวชน ทำให้เยาวชนเกิดความเครียด ไม่สามารถที่จะปรึกษาใครได้ จึงมักแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนออกมา โดยปัจจัยที่ทำให้เยาวชนตกเป็นเยาวชนชายขอบ 3 อันดับแรก ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยด้านเพื่อน ซึ่งปัจจัยที่กล่าวมานั้นเป็นสิ่งที่อยู่รอบตัวเยาวชนและมีอิทธิพลในการกำหนดทิศทางพฤติกรรมของเยาวชนอย่างมาก

เมื่อตกเป็นเยาวชนชายขอบพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เยาวชนชายมักกระทำ คือ เสพสารเสพติด ทะเลาะวิวาท และการเข้าแก๊งรถชิง ส่วนเยาวชนหญิง จากการสัมภาษณ์พบว่า พฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เกิดขึ้น เป็นผลจากการถูกรังแก โดยปัญหาหลักที่เยาวชนหญิงถูกรังแกคือ การถูกล่วงละเมิดทางเพศ และถูกล่อลวงให้ทำสิ่งที่ผิดกฎหมาย ซึ่งในตัวเยาวชนชายขอบแต่ละคนมีจุดพลิกผันที่แตกต่างกันออกไป เมื่อเข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก เยาวชนชายขอบของเทศบาลนครขอนแก่น ทางโครงการมีแนวทางการบำบัดฟื้นฟู โดยมุ่งเน้นการปรับ

แนวคิด ให้การศึกษา และสร้างอาชีพ โดยมีเครือข่ายที่ทำงานด้านเด็กและเยาวชนคอยสนับสนุน เพื่อคืนเยาวชนที่มีคุณภาพให้กับสังคมต่อไป

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เยาวชนตกเป็นเยาวชนชายขอบเป็นปัจจัยพื้นฐานที่เกิดจากการปล่อยปละละเลย ไม่ให้ความใส่ใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านความสัมพันธ์ของครอบครัว การคบค้าสมาคมกับเพื่อน และการเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจของตนเองให้เข้มแข็ง ซึ่งถ้าหากปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างดีแล้ว ก็จะสามารถลดความเสี่ยงที่เยาวชนจะตกเป็นบุคคลชายขอบ ส่งผลให้ การแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนของบุคคลชายขอบในด้านต่างๆลดลง เช่นกัน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโดยตัวเยาวชนเพียงลำพังอาจเป็นเรื่องยาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการป้องกันปัญหาที่เกิดจากเยาวชนชายขอบ ดังนี้

1. ด้านภูมิความรู้และการรับรู้ของบุคคลหรือชุมชน หมายถึง การรับรู้ถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น บุคคลและชุมชนควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องบทบาทหน้าที่ สิ่งมอมเมาเยาวชน การรับมือกับปัญหา ประกอบกับการมีเจตคติที่ดีต่อการป้องกันเยาวชน ช่วยกันสอดส่องดูแลบุตรหลาน เพื่อสร้างให้ชุมชนเกิดเข้มแข็ง การให้ความรู้ความเข้าใจ จะทำให้เยาวชนเติบโตอย่างมีภูมิคุ้มกันและไม่หลงเดินทางผิด

2. ด้านภูมิความสามารถในการต่อต้านและเผชิญหน้ากับปัญหา ได้แก่ ความสามารถที่จะต่อต้านอิทธิพลและผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด และความสามารถที่จะต่อต้านอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนผู้ชักนำ

ซึ่งในการเสริมภูมิคุ้มกันดังกล่าว ควรมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยครอบครัว เพื่อน และชุมชนสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผู้ให้แรงสนับสนุนทางสังคมต่อเยาวชนที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมาก จากการศึกษา ผู้วิจัยกำหนดบทบาทของ ครอบครัว เพื่อน และชุมชนแวดล้อม ดังนี้

1. บทบาทของพ่อแม่ ผู้ปกครอง และครู

พ่อแม่ผู้ปกครอง และครู มีหน้าที่ในการสร้างเสริมบุคลิก ค่านิยม ทักษะที่ดี ตลอดจนให้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมต่อเยาวชน เป็นที่พึ่งให้กับเยาวชนและพร้อมจะรับฟัง ให้คำปรึกษา และช่วยเหลือเมื่อเยาวชนมีปัญหา เพื่อที่เยาวชนจะได้เลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้อง นอกจากนี้พ่อแม่ผู้ปกครอง และครูควรจะแนะนำให้เด็กได้แยกแยะสิ่งที่ถูกและสิ่งที่ผิดให้ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปสู่การเลือกคบเพื่อนที่ดี และสิ่งแวดล้อมที่ดีได้

2. บทบาทของเพื่อน

วัยเยาวชนเป็นวัยที่เกิดความเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาหลากหลายด้าน โดยธรรมชาติในช่วงวัยรุ่นจะใช้เวลาอยู่กับกลุ่มเพื่อนมากกว่าครอบครัว อีกทั้งวัยเยาวชนเป็นวัยที่อ่อนประสบการณ์ ทำให้การชักจูงวัยเยาวชนให้ทำพฤติกรรมเบี่ยงเบนนั้นเป็นเรื่องง่ายหากคบกับเพื่อนไม่ดี ซึ่งเพื่อนที่ดีจะต้องช่วยกันตักเตือนให้เพื่อนคนอื่นๆ หากพบว่าเพื่อนกำลังเดินทางผิด ไม่ชักชวนเพื่อนเข้าหาสิ่งไม่ดี ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเสริมสร้างระเบียบวินัยที่ดีระหว่างเพื่อน

3. บทบาทของชุมชนแวดล้อม

ชุมชนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในวัยเยาวชนที่ถูกต้อง พร้อมทั้งร่วมกันสร้างค่านิยมใหม่ให้กับชุมชน ลดความเสี่ยงที่จะเกิดจากสภาพแวดล้อม เช่น การเพิ่มแสงสว่างในจุดที่เป็นจุดอับและลับสายตาผู้คน นอกจากนี้ชุมชนต้องช่วยกันเป็นหูเป็นตาสอดส่องบุตรหลาน หากพบว่ามี ความเสี่ยงที่จะเกิดอาชญากรรม หรือการมั่วสุมให้แจ้งเหตุแก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ และสร้างสรรค์ชุมชนให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง สร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลในชุมชน จะนำไปสู่การป้องกันเยาวชนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเส้นทางชีวิตเยาวชนชายขอบที่เข้าโครงการฟื้นฟูเยียวยาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเทศบาลนครขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษามาพิจารณาเป็นข้อเสนอแนะ เพื่อนำไปสู่แนวทางในการบำบัดฟื้นฟูเยาวชนชายขอบอย่างถูกต้อง รวมทั้งนำผลการศึกษาที่ได้ไปพิจารณาสร้างมาตรการเชิงป้องกันให้เยาวชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพได้ ดังนี้

1. ครอบครัวถือเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อตัวเยาวชนโดยตรง ดังนั้นการอบรมปมนิสัยบุตรหลานจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ครอบครัวควรจะปลูกฝังในสิ่งที่ถูกต้อง และปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ให้ความรักความอบอุ่นแก่บุตรหลาน ใส่ใจในด้านการเรียน และการคบเพื่อน รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาที่ดี คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลืออย่างเข้าใจเมื่อบุตรหลานประสบปัญหา
2. หน่วยงานราชการ และสถานบันทางสังคมต่างๆ ล้วนมีส่วนช่วยเหลือในการสอดส่องเยาวชน หากพบเห็นสถานที่สุ่มเสี่ยงต่อการเผยแพร่สิ่งมอมเมารูปแบบต่างๆ ตลอดจนสถานที่สุ่มเสี่ยงต่อการเกิดอาชญากรรม ทุกพื้นที่ควรหารือเพื่อลดความเสี่ยงนั้นๆ
3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขเยาวชนที่เดินทางหลงผิด โดยพร้อมที่จะเข้าใจ แก้ไข และให้โอกาส สร้างให้เกิดความรัก ความเข้าใจในชุมชน รวมทั้งสื่อมวลชนควรพิจารณาการนำเสนอภาพยนตร์ ละครที่ไม่เหมาะสม และระมัดระวังการนำเสนอข่าวอาชญากรรมที่เกี่ยวกับความรุนแรง เพื่อไม่ให้เด็กและเยาวชนเกิดพฤติกรรมเลียนแบบ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูล จึงทำให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกแต่ไม่สามารถที่จะใช้ข้อสรุปที่ได้อ้างอิงประชากรทั้งหมด ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐาน และพฤติกรรมเบี่ยงเบนแบบการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความถี่และอ้างอิงกับจำนวนประชากรได้

2. การเก็บข้อมูลนอกจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ควรมีการเก็บข้อมูลในรูปแบบอื่นๆ ประกอบด้วย เช่น การสังเกต การเข้าร่วมกิจกรรม การทำแบบทดสอบทางจิตวิทยา เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกมิติ นำไปสู่การสรุปผลที่แม่นยำต่อไป

3. ผลการศึกษา หน่วยงานราชการ และสถาบันทางสังคมสามารถนำไปพิจารณาประกอบเพื่อสร้างมาตรการเชิงป้องกัน และนโยบายเยียวยาและฟื้นฟูเยาวชนชายขอบได้ โดยมุ่งเน้นไปที่ปัจจัยพื้นฐาน และปัจจัยที่เป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เยาวชนชายขอบตัดสินใจกระทำพฤติกรรมเบี่ยงเบน

บรรณานุกรม

- Back, K.W. (1977). "The ambiguity of retirement", in BUSSE, E.W. and PFEIFFER, E. (Eds). Behaviour and Adaptation in Late Life, Boston, Little, Brown and Co.
- Barrera, M., & Ainley, S.L. (1983). *The structure of social support: A conceptual and empirical analysis*. Journal of Community Psychology, 11, 133-144.
- Jessor, R., Donovan, J.E., & Costa, F.M. (1991). *Beyond Adolescence: Problem Behavior and Young Adult Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kahn, R.L. (1979). *Aging and Social support in Riley. M. N. Edited. Aging form birth to dead : Interdisciplinary Perception*. Coronado: Western Press.
- Sutherland, E. H. (1947). *Principles of criminology (4th ed.)*. Oxford, England: J. B. Lippincott.
- กรมแพทยทหารเรือ. (2548). *คู่มือเวชกรรมป้องกัน เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรเทคนิคเวชกรรมป้องกัน*. กรุงเทพฯ: กองเวชกรรมป้องกัน กรมแพทยทหารเรือ.
- กรมอนามัย. (2539). *การสอนทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. ประจวบคีรีขันธ์: กระทรวงสาธารณสุข.
- บุญชูรี คำชาย. (2540). *จิตวิทยาแนะแนวเด็กและวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- จตุพร บานชื่น. (2539). *ความหมายและขอบเขตของอาชญากรรม*. นนทบุรี: ชวนพิมพ์.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2533). *ความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กไทยในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษา การฝึกทักษะ และการพัฒนาจิตลักษณะเพื่อการสร้างพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จรัส สุวรรณเวลา และคณะ. (2526). *ปัญหาการติดยาเสพติดในประเทศไทย*. กรุงเทพมหานคร: หงส์ไกรการพิมพ์.
- จิรายุ เลิศเจริญนิช. (2557). *อิทธิพลของการควบคุมตนเองและการวางกรอบการตัดสินใจเจตนาและพฤติกรรมเพื่อส่วนรวมในภาวะยุ่งยากสองด้านทางสังคม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- ดวงเดือน มูลประดับ. *แรงสนับสนุนทางสังคมกับการปรับตัวของวัยรุ่นตอนต้น*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกอนามัยครอบครัว บัณฑิตวิทยาลัย

- มหาวิทยาลัยมหิดล, 2541).
- ทิพาวดี เอมะวรรณนะ. (2547). จิตวิทยาการปรึกษาสำหรับผู้ติดยาเสพติด. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เทศบาลนครขอนแก่น. (2560). แผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต 4 ปี (พ.ศ.2561-2564). Retrieved from <http://www.kkmuni.go.th/center/images/action-plan-for-zero-tolerance-4-year-2561-2564.pdf>.
- ธนายุส ธนिति. (2552). อิทธิพลของคุณภาพชีวิตที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนไทย วัยรุ่น. วารสารศาสนาและวัฒนธรรม ปีที่ 3.
- นงนุช โรจนเลิศ. (2533). การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ).
- นวลจันทร์ ทศนชัยกุล. (2548). อาชญากรรมการป้องกัน: การควบคุม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.
- ประภาพรณ วงศาโรจน์. (2532). การพัฒนาเอกลักษณ์รกร่วมเพศในหมู่วัยรุ่น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเวช ตันติพิวัฒนสกุล. (2542). ส่าตัวตาย: การสอบสวนหาสาเหตุและการป้องกัน. เชียงใหม่: นพ บุรีการพิมพ์.
- ปรีดา ศิริสวัสดิ์. (2529). ปฏิกริยาของสังคมต่อหญิงที่ถูกข่มขืน : ศึกษากรณีนักศึกษา มหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปุระชัย เปี่ยมสมบุญ. (2531). อาชญาวิทยา: สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม. กรุงเทพฯ: โรงเรียนนายร้อยตำรวจ.
- แผนปฏิบัติการป้องกันการทุจริต 4 ปี (พ.ศ.2561-2564). (2560). <http://www.kkmuni.go.th/center/images/action-plan-for-zero-tolerance-4-year-2561-2564.pdf>
- พระราชกำหนดป้องกันการใช้สารระเหย พ.ศ. 2533. (2550, 6 กรกฎาคม), ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 124 . ตอนที่ 31 ก. หน้า 1 - 5.
- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545. (2545, 30 กันยายน), ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 119. ตอนที่ 96 ก.

พระราชบัญญัติวัตถุประสงค์ที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท พ.ศ. 2518. (2518, 9 มกราคม), ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 92. ตอนที่ 5. หน้า 15-23.

พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา. (2555). *คนชายขอบ (Marginal People) ในความหมายของ ICCPR Country Report*. Retrieved from <https://www.gotoknow.org/posts/204923>.

พิทยา จารุพูนผล. (2542). *พฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายแห่งหนึ่ง เขตอำเภอโพธิ์ทอง*. วารสารโรคเอดส์, 84-90.

ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ และสุวรรณา เรื่องกาญจนเศรษฐ์. (2553). *ทักษะชีวิต*. Retrieved from <http://www.teenrama.com>.

ลีนา จิตติเบญจพล. *ประสิทธิผลของโปรแกรมสุขศึกษา ร่วมกับแรงสนับสนุนทางสังคมในการเลิกบุหรี่ของนักเรียนมัธยมชาย จังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอกสุขศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2536).

ลือชน ศรีเงินยวง. (2558). *ความรัก ความเข้าใจ และโอกาส: เสี่ยงจากเด็กและเยาวชนชายขอบ*. Retrieved from <http://www.smartteen.net/main/admin/download/4-21-201608151402.pdf>.

เลิศลักษณ์ บุญรอด (2543). *การศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงทางสุขภาพของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ใน โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสุขศึกษา ภาควิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

เลิศสิริ ราชเดิม. (2556). *ปัญหาด้านสุขภาพจิตในวัยรุ่น*. Retrieved from <http://rajanukul.go.th/new/admin/download/D0000051.ppt>.

วนิดา ขาวมงคล. (2546). *หลักการสอนการพัฒนาทักษะชีวิต*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วนิดา ทองปลั่ง. (2546). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาผู้สูงอายุ ในอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร).

วรางคณา นพฤทธิ. (2554). *การประมวลองค์ความรู้เรื่อง ปัจจัยและแนวทางในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดในกลุ่มเด็กและเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กระทรวงยุติธรรม.

วาสนา เกิดผล. (2545). *ปัจจัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้ยาบ้าของนักเรียนในจังหวัดราชบุรี*. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 345-357.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. (2547). *กฎหมายเกี่ยวกับการบริหารราชการไทย: ปัญหาแนวทางแก้ไขและ*

- แนวโน้มของกฎหมายในอนาคต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- ศรีทัฬหิม รัตนโกศล. (2527). *สัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว*. กรุงเทพฯ: ประมวลบทความวิทยุ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีเรือน แก้วสังวาล. (2540). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาจิตวิทยา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศุภีมาน นฤมล. (2530). *กระบวนการกลายเป็นหมอนวด: กรณีศึกษาหญิงบริการในสถานบริการ อาบ อบ นวด*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศูนย์อำนวยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดแห่งชาติ. (2561). *แผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเร่งด่วน ปี 2561*. Retrieved from [http://www.nccd.go.th/upload/news/2\(29\).pdf](http://www.nccd.go.th/upload/news/2(29).pdf).
- สถิติจำนวนประชากร ความหนาแน่น อัตราการเพิ่มของประชาชน เทศบาลนครขอนแก่น ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2559. (2559). <http://www.kkmuni.go.th/basic-data/population-data/17-12-59.pdf>
- สนิท สัมครการ. (2519). *มีเงินนับว่าน้อง มีทองก็นับว่าพี่: ระบบครอบครัวและเครือญาติของไทย*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรตติ้ง.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2545). *ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน ป.ป.ส. กระทรวงยุติธรรม.
- สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2562). *กองควบคุมวัตถุเสพติด*. Retrieved from http://www.fda.moph.go.th/sites/Narcotics/SitePages/Main_law.aspx.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2555). *สรุปผลที่สำคัญการสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2554*. Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/nsopublish/pubs/pubsfiles/sumSmoke54.pdf>.
- สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลนครขอนแก่น. (2559). *สถิติจำนวนประชากร ความหนาแน่น อัตราการเพิ่มของประชาชน เทศบาลนครขอนแก่น ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2550 - พ.ศ. 2559*. Retrieved from <http://www.kkmuni.go.th/basic-data/population-data/17-12-59.pdf>.
- สุชา จันทร์เอม. (2529). *จิตวิทยาวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สุดสงวน สุธีธร. (2547). *อาชญาวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพัตรา สุภาพ. (2536). *เทคนิคการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพยุคใหม่ “เน้นพฤติกรรมมนุษย์”*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมนิมิต.

สุรพล พยอมแย้ม. (2548). *จิตวิทยาสัมพันธภาพ*. กาญจนบุรี: สหายพัฒนาการพิมพ์.

สุริยเดว ทรีปาตี. (2561). *พัฒนาการและการปรับตัวในวัยรุ่น*. Retrieved from วารสารสถาบัน
แห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว:

<http://www.nicfd.cf.mahidol.ac.th/th/images/documents/3>.

อดิศักดิ์ ผลิตผลการพิมพ์. (2547). *อุบัติเหตุจราจร: เหตุการณ์การตายในวัยรุ่น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เม็ดย
ทราย.

อบรม สีนภิบาล. (2520). *การศึกษาของประเทศในเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: พีระพัฒนา.

อรัญ สุวรรณบุปผา. (2518). *หลักอาชญาวิทยา*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายจิรเมธ ไฉนศิริยุทธ์
วัน เดือน ปี เกิด	10 พฤศจิกายน 2534
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
วุฒิการศึกษา	สำเร็จการศึกษาจาก ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2558
ที่อยู่ปัจจุบัน	1188/477 เซเรนิตี้คอนโดมิเนียม หมู่ 12 ตำบลศิลา อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY